

Wetenschappelijk Onderzoek- en
Datacentrum

Cahier 2025-7

Meer dan een dak

*De rol van opvang in het werken en
welzijn van Oekraïense vluchtelingen*

Cahier 2025-7

Meer dan een dak

*De rol van opvang in het werken en
welzijn van Oekraïense vluchtelingen*

K. Otten (WODC) (redactie)
M. Maliepaard (WODC) (redactie)
J.M. Dagevos (EUR/SCP) (redactie)
L.P.S. van Leeuwen (CBS) (redactie)
M. de Mooij-Schep (CBS) (redactie)
V. Barsegyan (WODC)
M. Geenen (WODC/UU)
S.M. Negash (WODC/CBS)
W. Nooitgedagt (EUR)
B. Hogendoorn (CBS)
C. Huisman (CBS)
I. Rud (CBS)
R. Kraaijeveld de Gelder (CBS)
E. Smal (Pharos)

Cahier

De reeks Cahier omvat de rapporten van onderzoek dat door en in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum is verricht. Opname in de reeks betekent niet dat de inhoud van de rapporten het standpunt van de Minister van Justitie en Veiligheid weergeeft.

ONDER EMBARGO

Inhoud

Meer dan een dak: samenvatting met context, bevindingen en aandachtspunten voor beleid rondom de opvang van Oekraïense vluchtelingen

7

Kasper Otten (WODC), Mieke Maliepaard (WODC), Jaco Dagevos (SCP/EUR)

1 Arbeidspositie van Oekraïense vluchtelingen in vergelijking met andere werknemers

19

Bram Hogendoorn, Corina Huisman, Iryna Rud, Rianne Kraaijeveld de Gelder, Martine de Mooij-Schep, Lianne van Leeuwen (CBS)

1.1	Inleiding	19
1.2	Achtergrond	19
1.2.1	Statushouders	20
1.2.2	Oost-Europese (arbeids)migranten	20
1.2.3	Uitzendbranche	21
1.3	Data en methode	22
1.3.1	Data	22
1.3.2	Methode	25
1.4	Resultaten	27
1.4.1	Kenmerken van werknemers, werkgevers en banen	27
1.4.2	Gemiddeld uurloon	32
1.5	Conclusie	35
1.6	Literatuur	36

2 De rol van opvang in de arbeidsparticipatie van Oekraïense vluchtelingen

39

Kasper Otten (WODC), Vardan Barsegyan (WODC), Mees Geenen (WODC en UU)

2.1	Inleiding	39
2.2	Theorie	41
2.2.1	Arrival infrastructures	41
2.2.2	Gemeentelijke opvang en gastgezinnen als verschillende vormen van arrival infrastructures	42
2.2.3	Opvangkenmerken die de relatie tussen opvangvorm en arbeidsparticipatie kunnen verklaren	44
2.3	Data en methode	45
2.3.1	Afhankelijke variabelen	46
2.3.2	Onafhankelijke variabelen	46
2.3.3	Mediatorvariabelen	47
2.3.4	Controlevariabelen	48
2.3.5	Analyses	49
2.4	Resultaten	50
2.4.1	Beschrijvende resultaten	50
2.4.2	Hoe verblijf bij gastgezinnen/gemeentelijke opvanglocaties samenhangt met werk	51
2.4.3	Hoe kenmerken van de opvang samenhangen met werk	51
2.4.4	Achtergrondkenmerken die samenhangen met werk	53
2.4.5	De kanalen waarlangs een baan wordt gevonden verschillen tussen opvangvormen	53
2.5	Discussie	54
2.6	Literatuur	58

3	Mentale gezondheid van Oekraïense vluchtelingen: de rol van opvang	61
	<i>Mieke Maliepaard (WODC), Wybren Nooitgedagt (EUR), Elize Smal (Pharos)</i>	
3.1	Inleiding	61
3.2	Theorie	63
3.2.1	Mentale gezondheid van vluchtelingen & wonen	63
3.2.2	Kenmerken van de opvang	64
3.2.3	De rol van verblijfsduur in de opvang	65
3.3	Data en methoden	66
3.3.1	Mentale gezondheid	67
3.3.2	Woontype en woonkenmerken	67
3.3.3	Persoons- en achtergrondkenmerken	68
3.3.4	Analysestrategie	68
3.4	Resultaten	69
3.4.1	Beschrijvende resultaten	69
3.4.2	Hoe verblijf bij gastgezinnen en gemeentelijke opvanglocaties samenhangt met mentale gezondheid	70
3.4.3	Hoe kenmerken van de opvang samenhangen met mentale gezondheid	71
3.4.4	De rol van verblijfsduur in de opvang	72
3.5	Conclusies en discussie	73
3.6	Literatuur	75
4	De rol van opvang in de sociale insluiting van Oekraïense vluchtelingen in Nederland	79
	<i>Vardan Barsegyan (WODC), Mees Geenen (WODC en UU), Kasper Otten (WODC)</i>	
4.1	Inleiding	
4.2	Conceptualisatie van gastvrijheid en sociale in- en uitsluiting	81
4.3	Theorie	82
4.3.1	Opvangvorm	82
4.3.2	Sociale contacten	83
4.3.3	Emotionele ondersteuning	83
4.3.4	Ervaren discriminatie	84
4.3.5	Eigen voorzieningen	84
4.4	Data en methode	85
4.4.1	Afhankelijke variabelen	85
4.4.2	Onafhankelijke variabelen	86
4.4.3	Mediatorvariabelen	87
4.4.4	Controlevariabelen	88
4.4.5	Analyses	89
4.5	Resultaten	90
4.5.1	De invloed van het opvangtype	90
4.5.2	De mediërende rol van de opvangkenmerken.	90
4.5.3	De rol van de sociaaldemografische kenmerken	92
4.6	Conclusie en Discussie	93
4.7	Literatuur	94
5	Verschillen in verblijfsintenties van Oekraïense vluchtelingen nader onderzocht	98
	<i>Samir Mustafa Negash (WODC/CBS) & Wybren Nooitgedagt (EUR)</i>	
5.1	Inleiding	98
5.2	Literatuuroverzicht en verwachtingen	99
5.2.1	Situatie in de herkomstregio	100
5.2.2	Binding met Nederland	100

5.2.3	Binding met Oekraïne	102
5.3	Data en methoden	104
5.3.1	Data	104
5.3.2	Operationalisering	104
5.3.3	Analysemethode	107
5.4	Resultaten	107
5.4.1	Beschrijvende resultaten	107
5.4.2	Regressies	108
5.5	Conclusie en discussie	112
5.6	Literatuur	113
Bijlage 1	Tabellen bij hoofdstuk 1	117
Bijlage 2	Tabellen bij hoofdstuk 2	122
Bijlage 3	Tabellen bij hoofdstuk 3	130
Bijlage 4	Tabellen bij hoofdstuk 4	134
Bijlage 5	Tabellen bij hoofdstuk 5	143

Meer dan een dak: samenvatting met context, bevindingen en aandachtspunten voor beleid rondom de opvang van Oekraïense vluchtelingen

Kasper Otten (WODC), Mieke Maliepaard (WODC), Jaco Dagevos (SCP/EUR)

In de studie 'Meer dan een dak. De rol van opvang in het werken en welzijn van Oekraïense vluchtelingen' is onderzocht welke implicaties verschillende vormen van opvang hebben voor verschillende aspecten van het leven van Oekraïense vluchtelingen in Nederland. Uit het onderzoek blijkt dat het hebben van eigen voorzieningen en het ontvangen van emotionele en praktische steun in de opvang een rol speelt bij de arbeidsmarktparticipatie, sociale insluiting en mentale gezondheid, maar niet bij verblijfsintenties. Hieronder worden de belangrijkste bevindingen samengevat, trekken we conclusies en formuleren we een aantal aandachtspunten voor beleid. Meer verdiepende informatie over de theoretische achtergronden, methodologische aanpak, en gedetailleerde uitkomsten is te vinden in de afzonderlijke hoofdstukken van het rapport.

Inleiding

Sinds de Russische inval op 24 februari 2022 zijn miljoenen Oekraïners op de vlucht geslagen. Veel van hen vestigden zich in aangrenzende landen (UNHCR, 2025). Ook Nederland ving vluchtelingen op, dit waren er bijna 125.000 in juni 2025 (Rijksoverheid, 2025a). Oekraïense vluchtelingen in Nederland zijn om verschillende redenen een unieke groep. Anders dan asielmigranten worden zij opgevangen onder de *Richtlijn Tijdelijke Bescherming* (RTB) en hebben hierdoor op verschillende terreinen een andere positie dan andere vluchtelingen (voor een overzicht, zie Noyon & Maliepaard, 2024). Oekraïners doorlopen niet de reguliere asielprocedure, mogen direct na aankomst werken, maar hebben doorgaans geen toegang tot de inburgering en sociale zekerheid. Jaarlijks wordt besloten of het verblijfsrecht verlengd wordt, waarmee Oekraïners dus te maken hebben met een onzeker en tijdelijk verblijfsperspectief. Dit werkt door in de manier waarop zij worden opgevangen. Anders dan bij andere vluchtelingengroepen worden zij niet door het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA) opgevangen, maar in speciaal daarvoor ingerichte gemeentelijke opvanglocaties (GOL's). Uniek voor deze groep is dat zij ook in groten getale zijn opgevangen in gastgezinnen – een kwart van de Oekraïense vluchtelingen heeft op enig moment bij een gastgezin gewoond (Otten, 2024; zie ook figuur 1). Het grote aantal Oekraïners opgevangen in gastgezinnen in Nederland levert een uitgelezen mogelijkheid om uitkomsten tussen mensen in gastgezinnen systematisch te vergelijken met die in opvanglocaties. Dat Oekraïense vluchtelingen op een verschillende manier zijn opgevangen, is een belangrijke aanleiding voor deze studie.

Verschillen in opvang, verschillen in leefsituatie?

De centrale vraag van deze studie is wat de opvang betekent voor de leefsituatie van Oekraïners. Maakt het verschil voor bijvoorbeeld de arbeidsmarktpositie of de mentale gezondheid of men is opgevangen in een gastgezin of in een gemeentelijke opvanglocatie?

Aan de opvang in een gastgezin worden vaak gunstige gevolgen toegeschreven voor de levens van vluchtelingen. Zo wordt er verwacht dat gastgezinnen de vluchtelingen (beter) kunnen helpen om werk te vinden, om tot rust te komen en mentale problemen aan te pakken, om zich hier thuis te voelen, en om zich hier meer blijvend te vestigen (Al-Hamad et al., 2024; Bassoli & Luccioni, 2023; Van Dijk et al., 2021; Zschomler & Berg, 2024). Er is echter nauwelijks empirisch onderzoek gedaan dat mensen in gastgezinnen systematisch vergelijkt met mensen in gemeentelijke opvanglocaties. Ook is er weinig bekend over welke kenmerken van de opvang nu belangrijk zijn – maakt het bijvoorbeeld uit hoe groot een opvanglocatie is, hoeveel steun er wordt geboden, en in hoeverre mensen een eigen plek hebben met eigen voorzieningen?

Werkzame mechanismen: maakt de opvang verschil?

Bijzonder aan deze studie is dat we hebben kunnen onderzoeken welke factoren ('mechanismen') binnen de opvang van invloed zijn op de positie van Oekraïners. Dergelijk onderzoek is schaars, omdat de benodigde informatie over mechanismen in kwantitatieve databronnen vaak ontbreekt. Inzicht in de mechanismen is van belang omdat het duidelijk maakt welke kenmerken van de opvang – zowel bij gastgezinnen als in de gemeentelijke opvang – van betekenis zijn. Denk hierbij onder meer aan het beschikken over eigen voorzieningen, de wijze van ondersteuning en de aard van de sociale contacten. Ons onderzoek is daarom niet alleen relevant voor het opvangbeleid voor Oekraïners, maar ook voor de opvang van asielzoekers.

Vier thema's: werk, mentale gezondheid, sociale insluiting en verblijfsintenties

In het rapport kijken we naar verklaringen voor de positie en leefsituatie van Oekraïense vluchtelingen, op het gebied van werk (Hoofdstukken 1 en 2), mentale gezondheid (Hoofdstuk 3), sociale insluiting (Hoofdstuk 4), en verblijfsintenties (Hoofdstuk 5). Met uitzondering van hoofdstuk 1 kijken we of er verschillen in de leefsituatie zijn tussen mensen in een gemeentelijke opvanglocatie en zij die in een gastgezin zijn opgevangen, en vervolgens kijken we ook welke opvangkenmerken daarbij van belang zijn. Specifiek onderzoeken we hierbij de rol van: (1) de beschikbaarheid van eigen voorzieningen in de opvang, (2) de ondersteuning vanuit de opvang, (3) de grootschaligheid van de opvang, (4) sociale contacten met Nederlanders, en (5) sociale contacten met Oekraïners.

Box 1. Gebruikte data en methoden

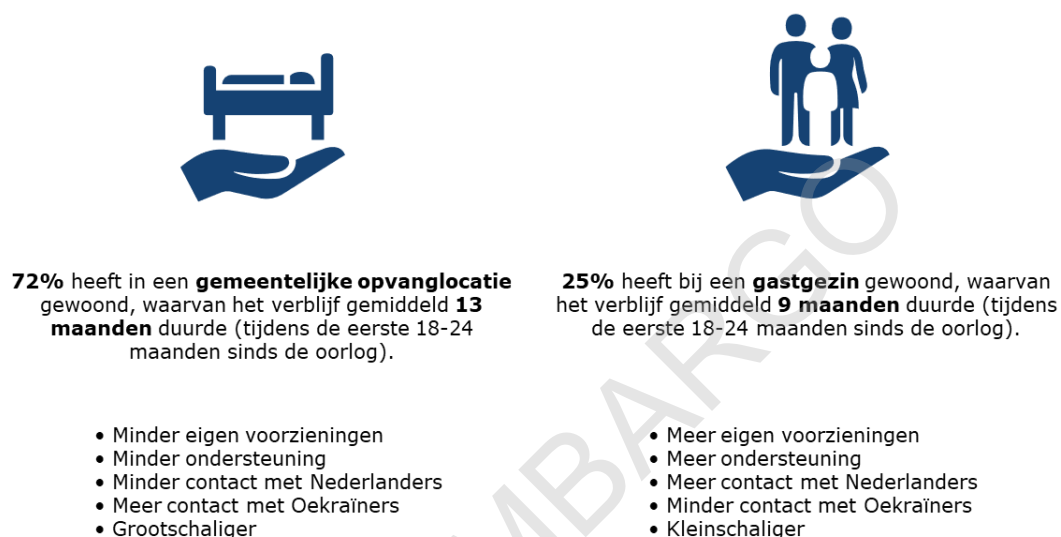
Voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen maken we gebruik van twee databronnen. Hoofdstuk 1 geeft een meer algemeen beeld en maakt gebruik van registerdata uit het Stelsel van Sociaal-statistische Bestanden van het CBS. In deze registerdata worden alle personen geanalyseerd met de Oekraïense nationaliteit die zich tussen 24 februari 2022 en 1 juli 2023 in Nederland hebben gevestigd onder de Richtlijn Tijdelijke Bescherming en tussen de 15 en 75 jaar oud zijn; zij worden vergeleken met andere groepen in Nederland (statushouders, Oost-Europese migranten en overige werknemers). Voor hoofdstukken 2 t/m 5 maken we gebruik van een grootschalige en representatieve enquête onder 3.460 Oekraïense vluchtelingen, uitgevoerd in het kader van het *Longitudinaal Onderzoek Cohort Oekraïense Vluchtelingen* (LOCOV). Op basis van deze gegevens, verzameld eind 2023/begin 2024, kunnen we uitspraken doen over mensen met een Oekraïense nationaliteit die tussen 24 februari 2022 en 1 juli 2023 in Nederland zijn aangekomen en tenminste 15 jaar oud zijn. Op het moment van de survey was deze groep gemiddeld bijna anderhalf jaar in Nederland (voor meer informatie over de data zie de dataseties van de hoofdstukken; zie ook (WODC, 2024)). Voor zover mogelijk worden in de verschillende hoofdstukken dezelfde selecties en operationalisaties gebruikt. Waar wordt afgeweken staat dat expliciet vermeld. Wel worden verschillende analysestrategieën toegepast, afhankelijk van de onderzoeksvraag. Hoofdstuk 1 maakt gebruik van matching en regressieanalyse, hoofdstuk 2 t/m 4 van *Structural Equation Modeling* (SEM), en hoofdstuk 5 van regressieanalyse. In de betreffende hoofdstukken worden deze analyses verder toegelicht. Omdat toewijzing aan gemeentelijke opvanglocaties en gastgezinnen niet willekeurig is, controleren we voor een breed scala aan achtergrondkenmerken die te maken kunnen hebben met selectie in specifieke opvangvormen (zoals leeftijd, geslacht, huishoudsamenstelling, opleidingsniveau, en eerdere werkervaring).

De opvang van Oekraïense vluchtelingen

De opvang van Oekraïense vluchtelingen is in Nederland anders geregeld dan de opvang van andere vluchtelingengroepen (Otten et al., 2023; Zschomler & Berg, 2024). Kort na de start van de oorlog werd een opvanginfrastructuur opgericht waardoor binnen 3 maanden ca. 50.000 bedden beschikbaar werden gesteld in gemeentelijke (nood)opvanglocaties – vaak op locaties die eerder niet bewoond waren, zoals omgebouwde kantoorpanden, hotels en passagiersschepen (Otten et al., 2023). Later werd deze capaciteit opgeschroefd tot ruim 90.000. In de gemeentelijke opvang zijn vrijwel alle bedden voortdurend in gebruik en de meerderheid van Oekraïense vluchtelingen werd en wordt opgevangen in gemeentelijke opvanglocaties. Naast de gemeentelijke opvang werd in 2022 de opvang van Oekraïense vluchtelingen in gastgezinnen gefaciliteerd, o.a. via het initiatief RefugeeHomeNL. Via deze weg, maar ook informeel, is een grote groep voor kortere of langere duur gehuisvest in gastgezinnen. Vooral in de beginperiode werden relatief veel mensen bij gastgezinnen opgevangen. Het aandeel dat bij gastgezinnen woonde nam daarna gestaag af. Zo heeft 36% van de Oekraïners die in de eerste 20 weken van de oorlog aankwam een periode bij een gastgezin gewoond, terwijl dit slechts 8% is onder Oekraïners die aankwamen na de 60ste week van de oorlog (WODC, 2024). Onder gastgezinnen verstaan wij personen die Oekraïense vluchtelingen hebben opgevangen in hun

woning, met uitzondering van familieleden die al in Nederland waren voor de Russische invasie.¹

Figuur 1. Opvang in gastgezinnen en gemeentelijke opvanglocaties

Noot: Een deel van deze Oekraïense vluchtelingen heeft in meerdere opvangvormen gewoond en/of is verhuisd tussen verschillende opvanglocaties. Bij vergelijkingen tussen gemeentelijke opvanglocaties en gastgezinnen, delen we personen in bij de opvangvorm waar ze het langst hebben gewoond. Ongeveer 15% heeft zowel bij een gemeentelijke opvanglocatie als gastgezin gewoond, hier wordt in de analyse rekening mee gehouden. Hierboven genoemde kenmerken van opvang in gemeentelijke opvanglocaties en gastgezinnen komen voort uit bevindingen van dit onderzoek. Bron: LOCOV (2023/2024)

Op een aantal terreinen verschillen gemeentelijke opvanglocaties en gastgezinnen fors van elkaar. In gemeentelijke opvanglocaties worden Oekraïners voornamelijk gehuisvest samen met andere Oekraïners, waardoor zij daar weinig in contact komen met vluchtelingen uit andere herkomstlanden en met Nederlanders. In gastgezinnen hebben Oekraïense vluchtelingen doorgaans juist intensief contact met de gevestigde bevolking. Deze verschillen tussen opvangvormen in met wie Oekraïners in contact komen, kunnen doorwerken in hun arbeidssituatie en sociale insluiting. Ook zijn gemeentelijke opvanglocaties grootschaliger, bieden ze minder eigen voorzieningen (zoals een eigen keuken en eigen badkamer), en bieden ze over het algemeen minder ondersteuning (bijvoorbeeld emotionele steun, of hulp bij het vinden van werk) dan gastgezinnen (WODC, 2024). Tegelijkertijd zijn er ook tussen gemeentelijke opvanglocaties onderling grote verschillen – zij variëren van kleinschalige woonvormen met enkele units, tot opvang van meer dan 500 mensen op één locatie. Daarnaast zijn er verschillen binnen gemeentelijke opvanglocaties en gastgezinnen in de mate waarin ze eigen voorzieningen bieden en aan de bewoners sociale ondersteuning geven, zoals bij het vinden van werk.

¹ Een klein deel van de Oekraïense vluchtelingen (16%) woonde in Nederland noch bij een gastgezin, noch in een gemeentelijke opvanglocatie. In het onderhavige rapport komt deze groep niet aan bod; hun positie wordt in beeld gebracht in de factsheet "De positie van Oekraïense vluchtelingen buiten de gemeentelijke opvanglocaties" (WODC, 2025). Dit geldt ook voor Oekraïners die worden opgevangen bij familie of vrienden, die opvang wordt niet gezien als een "gastgezin" zoals in dit rapport bedoeld wordt.

Belangrijkste bevindingen

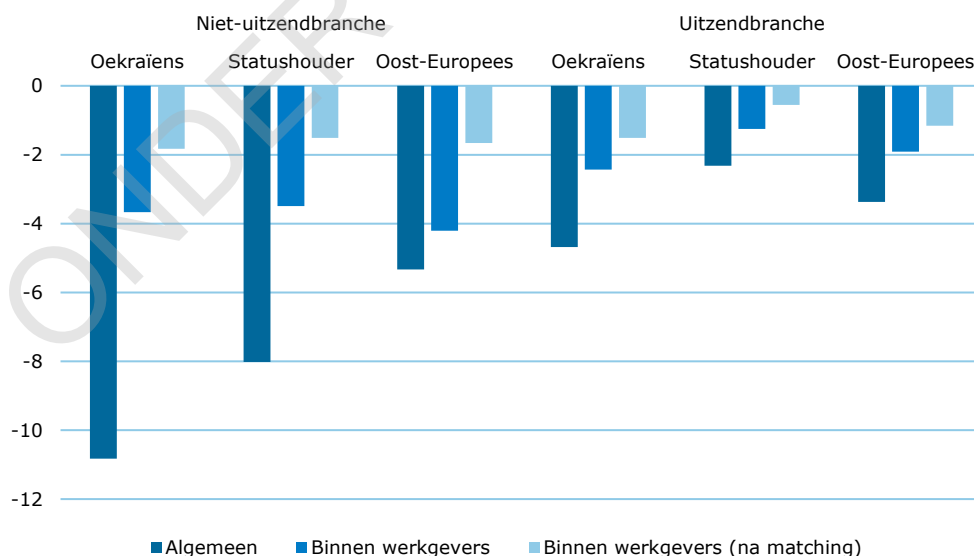
Oekraïners meer dan andere groepen werkzaam aan onderkant arbeidsmarkt

Met reden is de afgelopen jaren vaak gewezen op de hoge arbeidsparticipatie van Oekraïners in Nederland. Op 1 november 2024 was rond de 60% werkzaam (CBS, 2025), een veel hoger percentage dan statushouders met een vergelijkbare verblijfsduur (deze groep is de eerste jaren na aankomst veelal nog bezig met inburgeren). In hoeverre de arbeidspositie van Oekraïense vluchtelingen als gunstig kan worden beschouwd is echter niet alleen afhankelijk van of ze werk hebben maar ook van de kenmerken van dat werk. Dan is het beeld minder positief.

Vaker tijdelijk werk, korte baanduur en lager uurloon

Uit dit onderzoek blijkt dat Oekraïense werknemers gemiddeld een lager uurloon hebben dan statushouders, Oost-Europese migranten en overige werknemers in Nederland. Binnen de uitzendbranche zijn de uurloonverschillen tussen de groepen kleiner dan daarbuiten, maar ook daar verdienen Oekraïners gemiddeld minder (zie figuur 2). Oekraïense werknemers hebben ook vaker een korte baanduur en minder vaak een vast contract dan andere groepen. Ook hier zijn de verschillen binnen de uitzendbranche kleiner dan daarbuiten.

Figuur 2. Hoe het gemiddelde uurloon van Oekraïners, Oost-Europese migranten en statushouders verschilt van overige werknemers (in euro's)

Wanneer het uurloon van Oekraïense werknemers direct vergeleken wordt met hun meest vergelijkbare collega binnen hetzelfde bedrijf (bijv. qua leeftijd, geslacht en arbeidsduur) en er rekening wordt gehouden met werknemers-, werkgevers- en baankenmerken, blijft er een loonkloof bestaan van gemiddeld 1,83 euro per uur buiten de uitzendbranche en 1,51 euro per uur in de uitzendbranche.

De positie van Oekraïense werknemers blijft dus duidelijk achter ten opzichte van werknemers uit andere groepen. Meer dan statushouders en Oost-Europese migranten

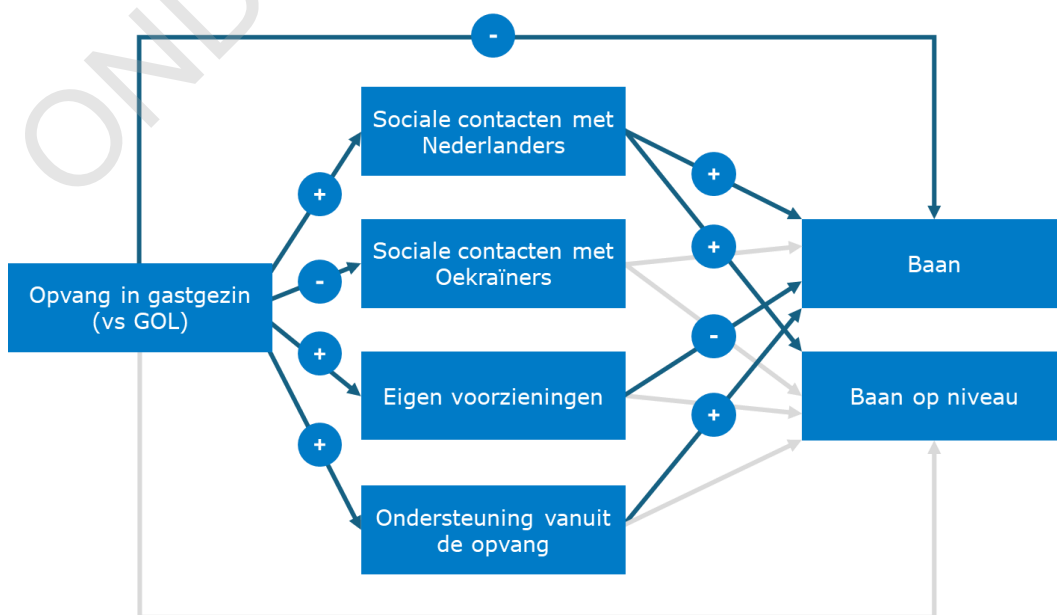
zijn zij overwegend werkzaam in banen met de minst gunstige kenmerken. Voor meer informatie, zie hoofdstuk 1.

Oekraïners in gemeentelijke opvang vaker aan het werk

Hoewel er vaak vanuit wordt gegaan dat verblijf bij gastgezinnen samenhangt met een hogere arbeidsdeelname, laten de resultaten het tegenovergestelde zien. De arbeidsdeelname van Oekraïners die voornamelijk verbleven in gemeentelijke opvanglocaties (60%) is aanzienlijk hoger dan die van Oekraïners die voornamelijk verbleven in gastgezinnen (50%). Dit verschil komt niet door de verschillende samenstelling van de twee groepen (bijvoorbeeld in leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, eerdere werkervaring, of gezondheid). Ons onderzoek wijst uit dat Oekraïners in gemeentelijke opvanglocaties vaker werk vinden via de gemeente, via een uitzendbureau, en door zelf werkgevers te benaderen. Dit suggereert dat de hogere arbeidsdeelname in gemeentelijke opvanglocaties mogelijk komt doordat Oekraïners daar beter in beeld zijn bij officiële instanties en uitzendbureaus. Dit kan ervoor zorgen dat Oekraïners die wonen in opvanglocaties makkelijker werkgevers kunnen vinden of benaderen – en andersom dat werkgevers de Oekraïners daar ook makkelijker weten te vinden.

Hoewel de arbeidsdeelname bij gastgezinnen lager is, zijn er wel aspecten van opvang bij gastgezinnen die bevorderlijk zijn voor het vinden van werk. Zo laat ons onderzoek zien dat Oekraïners bij gastgezinnen meer sociale contacten met Nederlanders hebben en meer ondersteuning krijgen bij het vinden van werk, wat de kans op het vinden van een baan vergroot (zie figuur 3). Oekraïners in gastgezinnen hebben ook meer toegang tot eigen voorzieningen zoals een eigen badkamer of keuken, maar dit hangt juist samen met een lagere arbeidsdeelname. De grootte van de opvanglocatie hangt niet samen met de arbeidsdeelname wanneer rekening wordt gehouden met bovengenoemde opvangkenmerken.

Figuur 3. Hoe opvang en opvangkenmerken samenhangen met werk

Noot: Dikgedrukte pijlen tonen de significante effecten, grijze pijlen de niet-significante effecten.

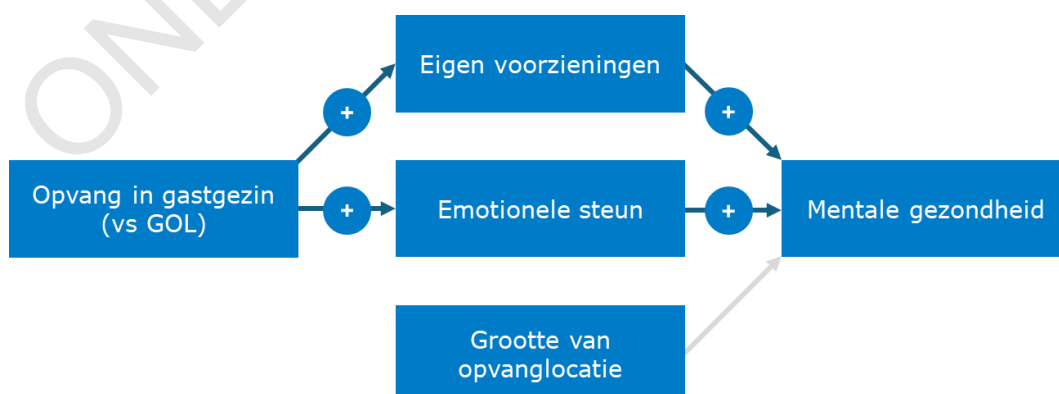
Opvangkenmerken minder van belang voor werk op niveau

Opvangkenmerken spelen een minder belangrijke rol bij het vinden van werk dat past bij het eigen opleidingsniveau. Het aandeel dat werk op niveau heeft verschilt niet tussen Oekraïense vluchtelingen in gastgezinnen en gemeentelijke opvanglocaties. Het enige opvangkenmerk dat de kans op het vinden van werk op niveau vergroot, is het hebben van sociale contacten met Nederlanders. Dit komt overeen met het idee dat deze contacten toegang bieden tot nieuwe bronnen van informatie die kunnen leiden tot betere banen. Voor meer informatie, zie hoofdstuk 2.

Eigen voorzieningen en ondersteuning maken verschil voor de mentale gezondheid

Het is slecht gesteld met de mentale gezondheid van Oekraïense vluchtelingen; 45% van de groep kampt met psychische problemen, vergeleken met 14% van de totale bevolking (Otten, 2024). We onderzochten op welke manier de opvang hierbij een rol speelt. De resultaten laten zien dat het wonen in een gastgezin, kleinschalige of grootschalige gemeentelijke opvanglocatie niet *an sich* slechter of beter hoeft te zijn voor de mentale gezondheid. Mensen zijn in een gastgezin niet beter (maar ook niet slechter) af dan mensen in opvanglocaties en de omvang van de opvang heeft ook geen effect. Belangrijker is de manier waarop de opvang is vormgegeven. Oekraïense vluchtelingen die in de opvang meer eigen voorzieningen hebben, en daarmee meer privacy, zijn mentaal gezonder dan Oekraïners die voorzieningen delen met anderen. Ook Oekraïners die emotionele steun ontvangen in de opvang, hebben een betere mentale gezondheid (zie figuur 4). In gastgezinnen is vaak meer privacy en meer ondersteuning, maar er zijn ook opvanglocaties waar privacy en ondersteuning aanwezig zijn. Het is dus van belang om te zorgen voor een kwalitatief goede opvang, die bijdraagt aan de mentale gezondheid van de bewoners. Tegelijkertijd is het belangrijk om in te (blijven) zetten op preventie en laagdrempelige toegang tot zorg. Voor meer informatie, zie hoofdstuk 3.

Figuur 4. Hoe opvang en opvangkenmerken samenhangen met mentale gezondheid

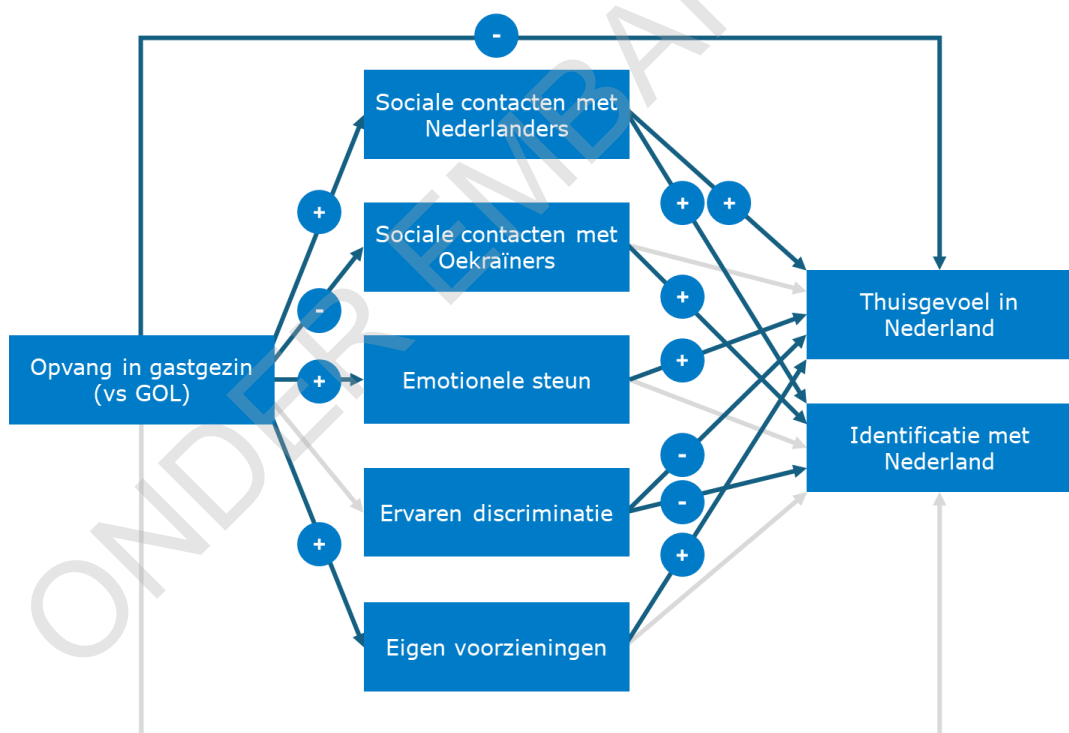
Noot: Dikgedrukte pijlen tonen de significante effecten, grijze pijlen de niet-significante effecten.

Sociale contacten, emotionele ondersteuning en privacy in de opvang vergroten thuisgevoel

We hebben onderzocht of de opvang in een gemeentelijke opvanglocatie of gastgezin verschil maakt voor de sociale insluiting van Oekraïense vluchtelingen. Sociale insluiting is afgemeten aan de mate waarin men zich thuis voelt in Nederland en de

mate waarin men zich identificeert als Nederlander. Anders dan verwacht is het niet zo dat wonen bij een gastgezin leidt tot meer sociale insluiting. Mensen in gastgezinnen en gemeentelijke opvanglocaties voelen zich over het algemeen evenveel thuis, en identificeren zich even sterk als Nederlander. De omstandigheden in de opvang spelen wel een rol. Oekraïense vluchtelingen die meer contacten hebben met Nederlanders, meer eigen voorzieningen hebben in de opvang, en minder discriminatie ervaren, voelen zich meer thuis en identificeren zich sterker als Nederlander (zie figuur 5). Deze kenmerken dragen dus bij aan het vergroten van de sociale insluiting, ongeacht of iemand bij een gastgezin of in een gemeentelijke opvanglocatie woont. De grootte van de opvanglocatie hangt niet samen met sociale insluiting wanneer rekening wordt gehouden met deze opvangkenmerken. Oekraïense vluchtelingen die meer contact hebben met andere Oekraïners, identificeren zich minder sterk als Nederlander, maar voelen zich niet minder thuis. Voor meer informatie, zie hoofdstuk 4.

Figuur 5. Hoe opvang en opvangkenmerken samenhangen met sociale insluiting

Noot: Dikgedrukte pijlen tonen de significante effecten, grijze pijlen de niet-significante effecten.

Opvang speelt geen rol bij verblijfsintenties

We onderzochten de verblijfsintenties van Oekraïense vluchtelingen op de korte termijn (de komende 2 jaar), en op de langere termijn (als Oekraïne weer veilig is). Voor zowel de korte als lange termijn blijkt dat de verschillen in opvang geen rol spelen bij verblijfsintenties. Mensen in gemeentelijke opvanglocaties willen net zo vaak in Nederland blijven als mensen die bij gastgezinnen wonen, en ook opvangkenmerken zoals eigen voorzieningen en de omvang van de opvanglocatie zijn niet van belang. Andere factoren spelen hier wel een rol. Met betrekking tot verblijfsintenties op de korte termijn is de economische positie van belang. Oekraïense vluchtelingen die in Nederland werken en tevreden zijn over hun financiële situatie willen vaker

voorlopig in Nederland blijven. Hun economische situatie zegt daarentegen weinig over hun verblijfsintentie op de langere termijn. Dan speelt vooral de (huidige) veiligheid in de regio van herkomst een rol – mensen uit onveiligere regio's willen vaker op de langere termijn in Nederland blijven, ook als Oekraïne weer veilig zou zijn. Oekraïense vluchtelingen die in Nederland vaker contact hebben met andere Oekraïners zijn juist minder vaak van plan om zich hier op de langere termijn te vestigen. Deze contacten helpen mogelijk om de band met Oekraïne in stand te houden. Tot slot hebben mensen waarvan de partner is achtergebleven in Oekraïne minder vaak de intentie om in Nederland te blijven, zowel op de korte als lange termijn. Voor meer informatie, zie hoofdstuk 5.

Conclusies en aandachtspunten voor beleid

In deze studie hebben we onderzocht welke implicaties verschillende vormen van opvang hebben voor verschillende aspecten van het leven van Oekraïense vluchtelingen in Nederland. Uniek aan deze studie is dat we op basis van grootschalige data het onderscheid tussen opvang in gastgezinnen en in gemeentelijke opvanglocaties konden maken én dat we de rol van diverse opvangkenmerken ('mechanismen') hebben kunnen onderzoeken. Deze aanpak laat zien dat het verschil tussen gemeentelijke opvanglocaties en gastgezinnen veelal minder belangrijk is dan de specifieke kenmerken van de opvang.

In dit onderzoek vinden we bij arbeidsparticipatie het meest duidelijke verschil tussen de hier onderzochte vormen van opvang. Oekraïners in gemeentelijke opvanglocaties zijn beduidend vaker aan het werk dan Oekraïners in gastgezinnen. Dit terwijl er in gastgezinnen meer steun is en meer contacten zijn met Nederlanders (en deze kenmerken de kans op een baan vergroten). In gemeentelijke opvanglocaties staan daar andere factoren tegenover, die maken dat Oekraïners in deze locaties vaker aan het werk zijn. De hogere arbeidsdeelname bij gemeentelijke opvanglocaties heeft er mogelijk mee te maken dat Oekraïners daar beter in beeld zijn bij gemeenten, uitzendbureaus, en andere werkgevers. Verder is het denkbaar dat Oekraïners elkaar kunnen helpen bij het vinden van werk, bijvoorbeeld doordat zij anderen wijzen op vacatures of hen voordragen bij werkgevers waar zij zelf werkzaam zijn.

Op het terrein van mentale gezondheid, thuis voelen en identificatie met Nederland vinden we geen duidelijke verschillen tussen Oekraïense vluchtelingen die zijn opgevangen in gemeentelijke opvanglocaties en in gastgezinnen; op deze gebieden is de ene vorm van opvang op zichzelf dus niet beter dan de ander. Uit het onderzoek komt naar voren dat het belangrijker is op welke manier de opvang is vormgegeven, of dit nu in een gastgezin is of in een gemeentelijke opvanglocatie. Oekraïense vluchtelingen die meer ondersteuning vanuit de opvang krijgen (bijvoorbeeld emotionele of praktische steun), hebben vaker een baan, zijn mentaal gezonder, en voelen zich meer thuis in Nederland. Het hebben van eigen voorzieningen, zoals een eigen slaapkamer, keuken en/of badkamer vergroot het thuisgevoel en de mentale gezondheid. Mensen die vaker sociale contacten hebben met Nederlanders hebben vaker werk (en werk op hun niveau) en voelen zich vaker thuis. Deze kenmerken zijn over het algemeen vaker aanwezig in gastgezinnen, maar de overlap is niet volledig. Er is namelijk grote variatie tussen opvanglocaties; op sommige locaties hebben bewoners veel eigen voorzieningen, veel onderling contact, en wordt er veel ondersteuning geboden, terwijl in andere locaties veel voorzieningen met meerdere mensen gedeeld worden en er onderling minder contact en/of ondersteuning is.

Oekraïners langer in Nederland: naar een opvang met 'the best of both worlds'

In de afgelopen periode is het aandeel Oekraïners dat in een gastgezin wordt opgevangen, geleidelijk aan gedaald. Voor particuliere huishoudens betekent het opvangen van vluchtelingen vaak een forse belasting, die moeilijk langjarig is vol te houden. De overheid kan er dan ook niet op rekenen dat gastgezinnen een structurele rol houden in het opvangbeleid. Nu er steeds minder gastgezinnen zijn en doorstroming naar de reguliere woningmarkt moeilijk van de grond komt, zullen Oekraïners naar verwachting langdurig aangewezen zijn op gemeentelijke opvanglocaties. Het is daarom van belang om te zorgen voor een kwalitatief goede opvang, om het welzijn en de positie van Oekraïense vluchtelingen in Nederland te bevorderen. Deze studie laat zien dat opvangkenmerken die gunstig uitpakken voor de leefsituatie van Oekraïners ook in de gemeentelijke opvang kunnen worden georganiseerd.

Het is duidelijk dat Oekraïense vluchtelingen uitzonderlijk snel zijn toegetreden tot de Nederlandse arbeidsmarkt. Wel blijkt hun positie daar nog relatief ongunstig, vergeleken met andere groepen. Zij zijn werkzaam aan de onderkant van de arbeidsmarkt, vaak in laagbetaalde banen onder hun niveau. Al met al pakt wonen in de gemeentelijke opvang gunstig uit voor de arbeidsparticipatie van Oekraïners. Tegelijkertijd rijst de vraag of die forse en snelle toetreding tot de arbeidsmarkt niet ook gepaard moet gaan met meer aandacht voor mentale gezondheid en gevoelens van insluiting. Deze vraag raakt ook aan het verblijfsperspectief van Oekraïners. In juni 2025 is de Richtlijn Tijdelijke Bescherming weer met een jaar verlengd, tot 4 maart 2027. Veel Oekraïners willen hoe dan ook blijven en het is realistisch om te veronderstellen dat een aanzienlijk deel voor langere tijd in Nederland blijft. Naast werk gaan dan ook vraagstukken over sociale insluiting en mentale gezondheid een belangrijkere rol spelen. Met name de hoge prevalentie van mentale gezondheidsproblemen onder Oekraïense vluchtelingen stemt somber. Wat deze studie laat zien, is dat de opvang hier een rol in kan spelen. Dat betekent wel dat in gemeentelijke opvanglocaties de focus (meer) zou moeten komen te liggen op het bieden van ondersteuning en zorgdragen dat mensen de nodige privacy hebben, onder meer in de vorm van eigen voorzieningen. Het bieden van een langetermijnperspectief voor het verblijf van Oekraïense vluchtelingen kan helpen om deze opvangkenmerken te realiseren. Een onzeker en tijdelijk verblijfsperspectief kan namelijk een drempel zijn voor gemeentes en andere instanties om te investeren in betere en duurzamere vormen van opvang (Adviesraad Migratie, 2025).

De vormgeving van de opvang speelt geen rol bij terugkeerintenties

Het huidige regeringsbeleid zet in op meer participatie van Oekraïense vluchtelingen zonder dat daarbij terugkeer naar Oekraïne wordt ontmoedigd (Rijksoverheid, 2025b). Uit ons onderzoek komt naar voren dat kenmerken van de opvang kunnen bijdragen aan mentale gezondheid, sociale insluiting en arbeidsmarktparticipatie, terwijl zij geen aantoonbaar effect hebben op verblijfsintenties op korte of lange termijn. Dit impliceert dat het verbeteren van de opvang kan bijdragen aan het verhogen van de participatie op verschillende vlakken (arbeid, gezondheid, en op sociaal vlak) zonder dat het terugkeer ontmoedigt. Aanpassingen in de opvang staan dus niet op gespannen voet met overheidsbeleid dat tijdelijkheid van Oekraïners in Nederland als uitgangspunt heeft, en dragen wel bij aan het overheidsbeleid van meer participatie voor Oekraïense vluchtelingen. Een betere opvang – met meer eigen voorzieningen,

ondersteuning, en mogelijkheden voor contact met Nederlanders – kan daarom bijdragen aan de huidige beleidsdoelen.

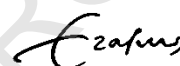
Het LOCOV-programma

Dit rapport is onderdeel van het Longitudinaal Onderzoek Cohort Oekraïense Vluchtelingen (LOCOV). Dit onderzoeksprogramma is een samenwerking tussen het WODC, de Erasmus Universiteit Rotterdam en het Centraal Bureau voor de Statistiek. Voor resultaten van het onderzoeksprogramma, ga naar [Onderzoeksprogramma Oekraïense vluchtelingen in Nederland](#).

Wetenschappelijk Onderzoek- en
Datacentrum

Erasmus
University
Rotterdam

Centraal Bureau
voor de Statistiek

Literatuur

- Adviesraad Migratie (2025). Vanuit kwetsbaarheden naar kansen: Een goede toekomst voor Oekraïense kinderen en jongeren. <https://www.adviesraadmigratie.nl/publicaties/publicaties/2025/07/02/vanuit-kwetsbaarheden-naar-kansen-een-goede-toekomst-voor-oekraïense-kinderen-en-jongeren>
- Al-Hamad, A., Yasin, Y. M., Metersky, K., Guruge, S., Jung, G., & Mahsud, K. (2024). Homestay Hosting Dynamics and Refugee Well-Being: Scoping Review. *Interactive Journal of Medical Research*, 13(1), e58613. <https://doi.org/10.2196/58613>
- Bassoli, M., & Luccioni, C. (2023). Homestay Accommodation for Refugees (in Europe). A Literature Review. *International Migration Review*, 58(3), 1532-1567. <https://doi.org/10.1177/01979183231172101>
- CBS. (2025). *Bijna 6 op de 10 Oekraïense vluchtelingen in loondienst*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2025/06/bijna-6-op-de-10-oekraïense-vluchtelingen-in-loondienst>
- Noyon, S., & Maliepaard, M. (2024). Schets van de context, beschrijvende resultaten en conclusies. In *Tijdelijk thuis? De positie van Oekraïense vluchtelingen in Nederland*. Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum. <http://hdl.handle.net/20.500.12832/3416>
- Otten, K. (2024). Wonen. In *Tijdelijk thuis? De positie van Oekraïense vluchtelingen in Nederland*. Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum.
- Otten, K., Barsegyan, V., & Maliepaard, M. (2023). De leefsituatie en positie van Oekraïense vluchtelingen. *Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum*. <http://hdl.handle.net/20.500.12832/3311>

- Rijksoverheid. (2025a). *Cijfers opvang vluchtelingen uit Oekraïne in Nederland*.
<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/opvang-vluchtelingen-uit-oekraïne/cijfers-opvang-vluchtelingen-uit-oekraïne-in-nederland>
- Rijksoverheid. (2025b). *Langetermijnbeleid: terugkeer en verblijf*.
<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/opvang-vluchtelingen-uit-oekraïne/lange-termijn-beleid-terugkeer-en-verblijf>
- UNHCR. (2025). <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
- Van Dijk, H., Knappert, L., Muis, Q., & Alkhaled, S. (2021). Roomies for Life? An Assessment of How Staying with a Local Facilitates Refugee Integration. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 20(3), 321-335.
<https://doi.org/10.1080/15562948.2021.1923879>
- WODC. (2024). *Tijdelijk thuis? De positie van Oekraïense vluchtelingen in Nederland*.
<http://hdl.handle.net/20.500.12832/3416>
- Zschomler, S., & Berg, M. L. (2024). Homes for Ukraine: Arrival Infrastructures and the UK's "New Bospokism". *Urban Planning*, 9. <https://doi.org/10.17645/up.8574>

1 Arbeidspositie van Oekraïense vluchtelingen in vergelijking met andere werknemers

Bram Hogendoorn, Corina Huisman, Iryna Rud, Rianne Kraaijeveld de Gelder, Martine de Mooij-Schep, Lisanne van Leeuwen (CBS)

1.1 Inleiding

Vanwege de oorlog in Oekraïne zijn tussen februari 2022 en juni 2025 ruim 124.000 Oekraïense vluchtelingen naar Nederland gekomen (Rijksoverheid, 2025). Zij krijgen in Nederland tijdelijke bescherming en mogen hier ook vrij werken. Tussen 2022 en medio 2023, de periode waarin veel Oekraïners naar Nederland kwamen, kende Nederland een grote arbeidsmarktkrapte (Van Kesteren et al., 2023; CBS, 2025a). Oekraïners vonden in deze arbeidsmarkt snel werk: drie maanden na aankomst was meer dan 40% van hen in loondienst. De helft van hen vond werk via arbeidsbemiddelingsbureaus en uitzendbureaus, maar na verloop van tijd vinden velen werk in andere sectoren, zoals horeca, zakelijke dienstverlening en detailhandel (CBS, 2025b).

Hoewel de arbeidsdeelname van Oekraïners vaak als succes wordt gezien, blijkt dat hun arbeidspositie kwetsbaar is. Veel Oekraïners werken onder hun niveau (Van Enk et al., 2024), de Richtlijn Tijdelijke Bescherming (RTB) verkleint de kans op een vaste arbeidsovereenkomst en de behoefte aan een zelfstandig inkomen verzwakt hun onderhandelingspositie. Werkgevers nemen migranten vooral in dienst voor laaggekwalificeerd werk en zijn minder geneigd in hen te investeren (Van Kesteren et al., 2023). Over de beloning van Oekraïense vluchtelingen is echter weinig bekend. In hoeverre bieden werkgevers Oekraïners een uurloon dat overeenkomt met dat van andere werknemers?

1.2 Achtergrond

In dit hoofdstuk wordt de positie van Oekraïense vluchtelingen op de Nederlandse arbeidsmarkt onderzocht, en worden zij vergeleken met andere groepen, met name met statushouders² en Oost-Europese (arbeids)migranten. Ook vergelijken we Oekraïners met alle overige werknemers in Nederland, die niet in de categorie statushouders of Oost-Europese (arbeids)migranten vallen. In de meeste gevallen zijn dit Nederlandse werknemers, maar bijvoorbeeld ook migranten van buiten Oost-Europa vallen in deze categorie. De gehanteerde definities worden uiteengezet in de paragraaf 'Data'. Op basis van integrale data wordt gekeken in welke sectoren Oekraïners, statushouders, Oost-Europese migranten en overige werknemers werkzaam zijn, hoe hun banen eruit zien en welk uurloon daar tegenover staat.

Oekraïense vluchtelingen vormen een bijzondere groep, die zowel verschillen als overeenkomsten vertoont met statushouders en met Oost-Europese werknemers (Van Kesteren et al., 2023). Daarom wordt een vergelijking getrokken tussen deze groepen

² De groep 'statushouders' bestaat in dit onderzoek uit personen die zich vanaf 1 januari 1998 in Nederland hebben gevestigd na toekenning van een vluchtelingenstatus (inclusief nareizigers), exclusief gezinsherenigers en exclusief derdelander onder de RTB, ongeacht nationaliteit.

en de algemene groep overige werknemers in Nederland. In het bijzonder wordt geanalyseerd hoe het uurloon van Oekraïners zich verhoudt tot dat van hun collega's bij dezelfde werkgever. Daarbij wordt het type opvanglocatie niet meegenomen, omdat dit niet integraal beschikbaar was; de opvanglocatie krijgt aandacht in het volgende hoofdstuk.

1.2.1 *Statushouders*

Oekraïners lijken op andere groepen vluchtelingen die onder de reguliere asielprocedure vallen, oftewel statushouders. Zij zijn een onveilige situatie in het land van herkomst ontvlucht, bevinden zich na aankomst in Nederland financieel en qua huisvesting vaak in een kwetsbare situatie, zijn weinig vaardig in de Nederlandse taal en lopen tegen een beperkte erkenning van hun diploma's aan (Blaakman & Zoutendijk, 2023).

Er zijn echter een aantal factoren die Oekraïense werknemers kwetsbaarder maken dan statushouders op de arbeidsmarkt. Allereerst is er bij statushouders via het inburgeringstraject meer geïnvesteerd in de Nederlandse taal. Statushouders gaan daarom pas later de arbeidsmarkt op, maar hun kennis van de Nederlandse taal is dan vaak beter. Oekraïense vluchtelingen daarentegen zijn niet verplicht de Nederlandse taal te leren, en hebben geen wettelijk recht op gratis taallessen. Hoewel er de afgelopen jaren vanuit de Rijksoverheid budget is vrijgemaakt voor taalondersteuning aan Oekraïense ontheemden, blijft hulp bij het leren van de Nederlandse taal afhankelijk van gemeentelijk beleid en capaciteit (Van Eldik et al., 2023). Daarnaast biedt de Richtlijn Tijdelijke Bescherming slechts een kortdurend recht op verblijf, tenzij de richtlijn in Europees verband (opnieuw) verlengd wordt. Reguliere asielvergunningen, zelfs wanneer die van tijdelijke aard zijn, bieden een langere en zekerdere verblijfstitel. Tot slot verblijven veel mensen die voor asiel naar Nederland zijn gekomen hier al veel langer dan de groep Oekraïners die hier meegenomen wordt. Vanwege bovenstaande redenen verwachten we dat dit zich vertaalt in hogere uurlonen van statushouders dan van Oekraïners.

1.2.2 *Oost-Europese (arbeids)migranten*

Tegelijkertijd vertonen Oekraïners ook overeenkomsten met werknemers uit de Midden- en Oost-Europese EU-landen.³ Uit eerder onderzoek blijkt dat arbeidsmigranten vaak minder dan het gemiddelde uurloon per sector verdienen en werkzaam zijn in laaggekwalificeerde functies. Dit geldt voor veel arbeidssectoren (Van Kesteren et al., 2023). Ook onderzoek onder Oekraïners heeft aangetoond dat de relatief hoge arbeidsdeelname van Oekraïense vluchtelingen gepaard gaat met tijdelijke contracten, lage uurlonen en werk onder kwalificatieniveau (Blaakman & Zoutendijk, 2023; Van Enk et al., 2024).

Arbeidsmigratie lijkt dus voor veel werkgevers vooral een goedkoop alternatief voor het binnenlandse arbeidsaanbod in Nederland (de Beer, 2023; Van Kesteren et al.,

³ Werknemers met de nationaliteit van Bulgarije, Cyprus, Estland, Hongarije, Kroatië, Letland, Litouwen, Malta, Polen, Roemenië, Slovenië, Slowakije of Tsjechië. Zij vallen allen onder het vrij verkeer van personen binnen de Europese Unie en hebben dus geen aparte vergunning nodig om in Nederland te mogen wonen en werken. Omdat het overgrote deel van deze werknemers uit Polen, Bulgarije en Roemenië afkomstig is, worden zij in de rest van het hoofdstuk kortweg aangeduid als Oost-Europees. Overigens is niet direct vast te stellen of iemand voor arbeid naar Nederland is gemigreerd of een ander migratiemotief heeft, aangezien mensen met een EU-nationaliteit geen aparte verblijfsvergunning hoeven aan te vragen en dus niet langs de IND komen. Niettemin wordt hier de term arbeidsmigrant gebruikt, omdat dit hoofdstuk alleen werknemers betreft, in overeenstemming met eerder onderzoek (Heyma et al., 2018).

2023). Dat impliceert dat arbeidsmigranten zich in een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt bevinden, met alle risico's die daarbij horen, zoals lage uurlonen en kans op uitbuiting.

Mogelijkerwijs geldt dit voor Oekraïense vluchtelingen nog sterker dan voor arbeidsmigranten, om verschillende redenen. Ten eerste verschillen Oekraïense vluchtelingen van arbeidsmigranten in het doel van hun migratie. Arbeidsmigranten komen primair naar Nederland om werk te zoeken, of hebben al werk als ze naar Nederland komen. Oekraïners zoeken in eerste instantie veiligheid, waardoor het vinden van werk niet de eerste prioriteit is. Dit kan ertoe leiden dat ze minder doelgericht zijn of pas op een later moment naar een baan zoeken, of dat zij eerder een functie accepteren die onder hun opleidingsniveau ligt of die weinig toekomstperspectief biedt.

Daarnaast kunnen arbeidsmigranten uit met name EU-landen, die werk zoeken in Nederland, meer hun sociale netwerken en diaspora's gebruiken bij het zoeken van een baan. Sociale banden bieden bijvoorbeeld belangrijke kanalen voor informatie en toegang tot vacatures die anders misschien niet beschikbaar zouden zijn. Migranten die vooraf sociale banden hadden in het gastland, kunnen vaker werk vinden via persoonlijke contacten dan via formele kanalen zoals uitzendbureaus (Ryan et al., 2008; Goel & Lang, 2017). Voor Oekraïners ligt de situatie anders, aangezien er relatief weinig Oekraïners (bijvoorbeeld als studenten, kennismigranten, of via familiehereniging) vóór de oorlog naar Nederland zijn gekomen. Zo immigrerden in heel 2021 ongeveer 1.300 mensen met een Oekraïense nationaliteit naar Nederland (CBS, 2024) en woonden er op 1 januari 2022 7.500 Oekraïners in Nederland (CBS, 2023).

Verder worden diploma's van Oekraïense onderwijsinstellingen niet automatisch erkend door Nederlandse werkgevers, terwijl die van EU-arbeidsmigranten vaak wel erkend worden, bijvoorbeeld via het Europass Certificaatsupplement. Dit betekent dat Oekraïners niet direct op zoek kunnen gaan naar een passende baan en vaak werk onder hun kwalificaties en ervaring accepteren.⁴

Het feit dat Oekraïners onder de RTB slechts tijdelijk in Nederland mogen verblijven (het huidige beleid is verlengd tot maart 2027)⁵, kan van invloed zijn op de sectoren, de functies en de werkgevers waar zij terechtkomen, evenals op de mate waarin een onderhandelingsproces over het uurloon tussen werkgevers en werknemers mogelijk is. Dit sluit aan bij de bargaining-theorie, die stelt dat arbeidsmigranten eerder bereid zijn om tegen lagere lonen te werken, omdat zij vaak over minder onderhandelingsmacht beschikken dan bijvoorbeeld lokale werknemers (Boeri & Van Ours, 2021). We verwachten daarom dat Oekraïners terechtkomen in sectoren waar laagdrempelig werk beschikbaar is, bijvoorbeeld in sectoren waarin ook andere Oost-Europese arbeidsmigranten of statushouders vertegenwoordigd zijn.

1.2.3 Uitzendbranche

Migranten zijn in veel landen werkzaam in specifieke sectoren met een laag uurloon (zie bijvoorbeeld Müller & Ramirez, 2009; Glitz, 2014). Zo werken Oekraïners vlak na

⁴ Eerder onderzoek toont aan dat twee derde van de Oekraïense vluchtelingen hoogopgeleid is (WODC, 2024).

⁵ Zie [Verlenging Richtlijn tijdelijke bescherming tot en met 4 maart 2027 voor vluchtelingen uit Oekraïne en Raadsaanbevelingen voor na afloop van de RTB](#) | Nieuwsbericht | Rijksoverheid.nl

aankomst in Nederland vaak in de uitzendbranche (CBS, 2025b). Binnen de uitzendbranche lijkt de loonvorming anders te werken dan in de overige sectoren. Uit eerder onderzoek komt bijvoorbeeld naar voren dat in de uitzendbranche het gemiddelde uurloon van arbeidsmigranten lager ligt dan bij Nederlanders zonder startkwalificatie, terwijl dat in de meeste andere sectoren niet het geval is (Van Kesteren et al., 2023). Daarom wordt in dit hoofdstuk onderscheid gemaakt tussen banen in de uitzendbranche en banen in overige sectoren. De verwachting is dat het uurloon van Oekraïense vluchtelingen aanzienlijk lager ligt dan gemiddeld. Dit heeft te maken met hun zeer recente aankomst in Nederland, de geringe kennis van de Nederlandse arbeidsmarkt, de beperkte mogelijkheden tot het leren van de taal, het gebrek aan erkenning van eerdere opleidingen en de tijdelijke geldigheid van hun verblijfstitel. De verwachting is dat het uurloon van statushouders en arbeidsmigranten ook lager ligt dan gemiddeld, maar in mindere mate. Bij hen spelen bovengenoemde factoren immers minder sterk.

Daarnaast is onze verwachting dat uurloonverschillen groter zijn buiten de uitzendbranche dan daarbinnen. De reden is dat de meeste banen in de uitzendbranche bestaan uit tijdelijke werkzaamheden met betrekkelijk weinig groeimogelijkheden. Groei zal grotendeels voortkomen uit een overstap naar werk in een andere sector. Werknemers in de uitzendbranche zullen qua uurlonen een homogener groep vormen dan in andere sectoren.

Loonverschillen tussen Oekraïners en andere groepen werknemers met vergelijkbare baankenmerken zullen deels wegvallen wanneer er binnen bedrijven buiten de uitzendbranche wordt gekeken. Werkgevers zijn immers van grote invloed op het uurloon. Zo trekken zij een bepaald soort werknemers aan, waardoor collega's meer op elkaar lijken dan op niet-collega's met betrekking tot hun kansen op de arbeidsmarkt. Ook beïnvloeden werkgevers rechtstreeks de loonvorming, door de instelling van een functie-⁶ en loongebouw en via loononderhandelingen (Janietz, 2024).

Ten slotte nemen we aan dat de loonverschillen verder wegvallen wanneer rekening wordt gehouden met individuele kenmerken, zoals leeftijd, baanduur en de arbeidsrelatie. Wanneer werknemers niet alleen voor dezelfde werkgever werken, maar tevens op elkaar lijken, zou een soortgelijke beloning redelijk zijn. Desalniettemin hebben Oekraïense vluchtelingen een onzekere arbeidspositie, vanwege hun tijdelijke verblijfstitel. Het is daardoor mogelijk dat zij zich op de arbeidsmarkt anders gedragen en dat zij door werkgevers anders worden behandeld. De verwachting is daarom dat eventuele verschillen in uurloon tussen Oekraïense vluchtelingen en andere onderzoeksgroepen niet volledig verdwijnen na correctie voor individuele kenmerken.

1.3 Data en methode

1.3.1 Data

Voor dit hoofdstuk is gebruik gemaakt van gegevens uit het Stelsel van Sociaal-statistische Bestanden van het CBS. De gegevens die voor deze studie gebruikt zijn, zijn afkomstig van de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND), de Basisregistratie Personen, de loonadministratie van het UWV en de Kamer van Koophandel. Het CBS

⁶ Er zijn geen registergegevens over functies.

heeft deze gestandaardiseerd en gepseudonimiseerd, waardoor informatie uit verschillende bronnen over dezelfde persoon aan elkaar gekoppeld kon worden. Om een zo volledig mogelijk beeld van de arbeidspositie te geven, zijn alle banen meegenomen. De analyse-eenheid is dus de baan, wat betekent dat personen die tegelijkertijd meerdere banen hebben meerdere keren in de data voorkomen. Er is niet voor gekozen om slechts één baan per persoon mee te nemen in deze analyse, omdat we de gehele arbeidsparticipatie in beeld willen brengen en het mogelijk is dat er een selectie-effect zou zitten in de banen die als niet-hoofdbaan weg zouden vallen. Het aantal banen dat hoort bij een persoon met meerdere banen is relatief vergelijkbaar over de verschillende groepen.^{7,8}

De populatie is zo afgebakend dat deze aansluit bij de survey van het Longitudinaal Onderzoek Cohort Oekraïense Vluchtelingen (LOCOV). In dit hoofdstuk wordt echter geen surveydata gebruikt, maar alleen registerdata, om integraal te kijken naar alle 15- tot 75-jarigen die op 1 juli 2023 in Nederland woonden en in loondienst waren bij een in Nederland gevestigd bedrijf. Ook voor alle aangekoppelde kenmerken betreft het peilmoment 1 juli 2023. Deze populatie is vervolgens ingedeeld naar *onderzoeksgroep*. De groep 'Oekraïens' bestaat uit personen met de Oekraïense nationaliteit die zich tussen 24 februari 2022 en 1 juli 2023 in Nederland hebben gevestigd onder de Richtlijn Tijdelijke Bescherming. Deze groep is exclusief derdelanders, in navolging van de survey. De groep 'statushouders' bestaat uit personen die zich vanaf 1 januari 1998 in Nederland hebben gevestigd na toekenning van een vluchtelingenstatus (inclusief nareizigers), exclusief gezinsherenigers en exclusief derdelanders onder de RTB, ongeacht nationaliteit. De groep 'Oost-Europees' bestaat uit personen met een nationaliteit van een van de Midden- of Oost-Europese landen behorend tot de Europese Unie⁹ en niet behorend tot de twee voorgaande groepen. De groep 'overig' bestaat uit alle andere personen die op het peilmoment in Nederland wonen en er werknemer zijn; dit zijn voornamelijk mensen die in Nederland geboren zijn, maar ook migranten die niet tot de eerdere onderzoeksgroepen behoren.¹⁰ Tabel 1.1 geeft de verdeling van het totaal aan banen over de onderzoeksgroepen. Van alle banen in Nederland wordt 0,5% door Oekraïense werknemers uitgevoerd.

⁷ Van alle werknemers heeft 95% één baan en andersom is 90% van alle banen de enige baan van de werknemer. Uitgesplitst naar groep bedragen deze cijfers respectievelijk 95 en 90% bij de Oekraïense groep, 94 en 88% bij de statushoudersgroep, 97 en 95% bij de Oost-Europese groep en 95 en 90% bij de overige groep.

⁸ Om onthulling over individuele banen te voorkomen, zijn tellingen afgerond op tientallen, percentages afgerond op hele getallen, bedragen afgerond op twee decimalen en cijfers over cellen met minder dan tien banen volledig onderdrukt.

⁹ Tot de Oost-Europese groep worden gerekend personen met de Bulgaarse, Cyprische, Estische, Hongaarse, Kroatische, Letse, Litouwse, Maltese, Poolse, Roemeense, Sloveense, Slowaakse of Tsjechische nationaliteit die werkzaam zijn in Nederland.

¹⁰ De groep overig bevat 3.760 banen (0,05%) van personen die wel de Oekraïense nationaliteit hebben, maar die niet onder de RTB vallen of al voor de oorlog naar Nederland waren gemigreerd. Daarnaast bevat de groep overig 4.000 banen van derdelanders (0,05%). Derdelanders worden bij de beschrijvende analyses wel meegenomen, zodat de bevolkingstotalen daadwerkelijk de totalen weergeven, maar bij de verdiepende analyse niet meegenomen, omdat de hypothesen niet op hen van toepassing zijn.

Tabel 1.1 Aantal banen, naar onderzoeksgroep van de werknemer

Onderzoeksgroep	N banen	% banen
Oekraïens	40.900	0,5
Statushouder	128.270	1,4
Oost-Europees	192.740	2,2
Overig	8.300.980	95,9
Totaal	8.658.890	100,0

Er zijn vier andere kenmerken op persoonsniveau meegenomen. Het *geslacht* is gemeten als het in de Basisregistratie Personen (BRP) geregistreerde geslacht, met de categorieën 'man' en 'vrouw'. De *leeftijd* is de leeftijd in jaren op peilmoment, gebaseerd op de geboortedatum zoals geregistreerd in de BRP en ingedeeld naar de leeftijdsklassen '15 tot 25', '25 tot 35', '35 tot 45', '45 tot 55', '55 tot 65' en '65 tot 75' jaar oud. De *woonregio* betreft het landsdeel waarin iemand op peilmoment woont en omvat de categorieën Noord-Nederland (de provincies Fryslân, Groningen, Drenthe), Oost-Nederland (Flevoland, Overijssel, Gelderland), West-Nederland (Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht) en Zuid-Nederland (Zeeland, Noord-Brabant, Limburg). De *verblijfsduur* betreft het verstreken aantal jaren sinds het moment waarop een migrant als eerste in de BRP is geregistreerd en is ingedeeld naar de klassen 'niet van toepassing' (mensen die in Nederland zijn geboren), 'korter dan 0,5 jaar', '0,5 tot 1 jaar', '1 tot 1,5 jaar', '1,5 tot 2 jaar', '2 tot 5 jaar', '5 tot 10 jaar' en '10 jaar of langer'.¹¹

Ook zijn kenmerken op baanniveau meegenomen. De *arbeidsduur* is het aantal overeengekomen basisuren per week en ingedeeld naar de arbeidsduurklassen 'minder dan 12 uur', '12 tot 25 uur', '25 tot 35 uur' en '35 uur of meer'. De *baanduur* is het aantal dagen dat de baan door de huidige werknemer wordt vervuld en is ingedeeld naar de baanduurklassen 'korter dan een half jaar', 'een half jaar tot één jaar' en 'een jaar of langer'. De *arbeidsrelatie* is bepaald op basis van het soort baan en contract, resulterend in 'werknemer met een vast dienstverband', 'werknemer met een tijdelijk dienstverband' en 'uitzendkracht, oproepkracht of stagiair'. Het *uurloon* is gemeten op basis van het basisloon per regulier gewerkt uur, dus exclusief overwerk.

Op werkgeversniveau zijn de volgende kenmerken beschreven. De *bedrijfstak* is vastgesteld met de Standaard Bedrijfsindeling uit 2008. Er is iets afgeweken van de reguliere aggregatie, om bedrijfstakken waarin veel Oekraïners werken te kunnen uitlichten. Zodoende zijn de volgende categorieën meegenomen: 'A Landbouw, bosbouw en visserij', 'B-E Nijverheid (geen bouw) en energie', 'F Bouwnijverheid', 'G Handel', 'H Vervoer en opslag', 'I Horeca', 'J Informatie en communicatie', 'K Financiële dienstverlening', 'L Verhuur en handel van onroerend goed', 'M Specialistische zakelijke diensten', 'N Arbeidsbemiddeling, uitzendbureaus en personeelsbeheer', 'N Verhuur en overige zakelijke diensten (overig)', 'O-Q Overheid en zorg' en 'R-U Cultuur, recreatie, overige diensten'. Hiervan afgeleid is het kenmerk *uitzendbranche*, dat alle bedrijven uit de bedrijfstak 'N Arbeidsbemiddeling, uitzendbureaus en personeelsbeheer' omvat, terwijl de *niet-uitzendbranche* alle overige bedrijven

¹¹ Bij de matching die later volgt, wordt de verblijfsduur niet meegenomen, omdat de gematchte populatie dan alleen migranten zou omvatten. Bij de regressieanalyse wordt wel voor verblijfsduur gecorrigeerd. Dit wordt nader toegelicht in de methodesectie.

omvat.¹² Het *aandeel Oekraïense werknemers* wordt vastgesteld als het aandeel banen bij de werkgever dat wordt vervuld door personen met een Oekraïense nationaliteit onder de RTB, ingedeeld naar 'geen', 'minder dan 2%', '2 tot 10%', '10 tot 25%' en '25% of meer'. Voor een klein deel van de bedrijven ontbreekt deze informatie; in dat geval zijn de variabelen op 'onbekend' gezet. Alle werkgeversinformatie betreft het bedrijf als geheel. Voor bedrijven met meerdere vestigingen is het helaas niet mogelijk om een onderscheid naar vestiging te maken.

1.3.2 Methode

Het eerste deel van de analyse betreft de kenmerken van de baan. Voor alle banen wordt beschreven door welke werknemers zij worden vervuld, onder wat voor bedrijf de baan valt en hoe de baan eruit ziet. Deze werknemers-, baan- en werkgeverskenmerken worden onderscheiden naar onderzoeksgroep getoond. Het tweede deel van de analyse betreft de uurlonen. De vraag is in hoeverre werkgevers hun Oekraïense werknemers hetzelfde belonen als andere werknemers. Om daar meer over te kunnen zeggen, wordt een aantal vergelijkingen gemaakt.

Als eerste worden de gemiddelde uurlonen van alle banen geanalyseerd met behulp van een lineaire regressie. Daarbij wordt het uurloon verklaard aan de hand van de onderzoeksgroep, waarbij de groep 'overig' als referentiecategorie dient.¹³ Dit toont aan of en in hoeverre het gemiddelde uurloon van Oekraïense werknemers verschilt van dat van de groep 'overig'.

Daarna worden de uurlonen van collega's bij dezelfde werkgever bekeken.¹⁴ Dit gebeurt met een lineaire regressie van het uurloon op de variabele onderzoeksgroep en werkgever *fixed effects*.¹⁵ Wanneer de uurloonverschillen tussen collega's kleiner blijken te zijn dan de verschillen tussen alle werknemers, duidt dit erop dat een deel van de loonverschillen wordt verklaard door de ongelijke spreiding van de onderzoeksgroepen over verschillende werkgevers. Mogelijk passen Oekraïense werknemers niet bij alle werkgevers even goed, solliciteren zij niet bij alle werkgevers, of worden zij door sommige werkgevers uitgesloten in het wervings- en selectieproces. In de literatuur wordt dit fenomeen beschreven als segregatie van migranten op de arbeidsmarkt (zie bijvoorbeeld Clark, 2003).

Vervolgens worden uurlonen van vergelijkbare banen bij dezelfde werkgever geanalyseerd aan de hand van matching. Allereerst wordt een selectie gemaakt van werkgevers met zowel Oekraïense als niet-Oekraïense werknemers, aangezien anders geen match mogelijk is.¹⁶ 99,7% van de Oekraïners in de uitzendbranche en 98,0%

¹² Het CBS classificeert bedrijven op basis van hun economische activiteit. Niet iedere baan bij een bedrijf in de uitzendbranche betreft een daadwerkelijke uitzendbaan, aangezien het bedrijf ook mensen in dienst heeft voor de eigen activiteiten. Andersom komt detachering ook in andere bedrijfstakken voor, doch in veel mindere mate.

¹³ De standaardfouten van de regressiecoëfficiënten houden rekening met clustering op het niveau van de werknemer, omdat een werknemer meerdere banen kan hebben. De coëfficiënten van de onderzoeksgroepen worden linkszijdig getoetst, omdat de hypothese is dat zij een lager uurloon hebben dan de groep overige werknemers.

¹⁴ In dit hoofdstuk worden alle personen als collega's beschouwd die bij dezelfde werkgever in dienst zijn. Het is mogelijk dat zij niet met elkaar samen werken of bij verschillende bedrijfsvestigingen werken.

¹⁵ De standaardfouten van de regressiecoëfficiënten houden rekening met clustering op het niveau van de werknemer, omdat een werknemer meerdere banen kan hebben, en met clustering op het niveau van de werkgever, omdat onze interesse uitgaat naar de beloningen binnen een bedrijf (Abadie et al., 2023).

¹⁶ Hierbij wordt de indeling naar onderzoeksgroepen aangehouden. De niet-Oekraïense groep omvat dus banen van statushouders, Oost-Europeanen en overige werknemers. Banen van derdelanders, die in de beschrijvende analyse tot de groep overig behoren, worden hier echter uitgesloten. Zij bevinden zich namelijk in een unieke situatie en de hypothesen over Oekraïners versus overige werknemers hebben op hen geen eenduidige betrekking.

van de Oekraïners in de niet-uitzendbranche werkt bij een werkgever met ten minste één niet-Oekraïense collega. Vervolgens worden de banen van Oekraïense en niet-Oekraïense collega's aan elkaar gematcht met behulp van *1-nearest-neighbor matching*.¹⁷ De gelijkenis wordt bepaald op basis van geslacht (categorisch), leeftijd (lineair en kwadratisch), landsdeel (categorisch), arbeidsduur (lineair), baanduur (lineair) en arbeidsrelatie (categorisch) en gekwantificeerd met de Mahalanobis-afstand.¹⁸ De verblijfsduur wordt in deze analyses niet meegenomen, omdat Oekraïners weinig collega's hebben die hier net zo kort wonen en omdat Oekraïners dan alleen aan migranten kunnen worden gematcht. Het resultaat van de matching is een selectie van banen van niet-Oekraïense werknemers die sterk lijken op de banen van Oekraïense werknemers (zie bijlage 1). In deze gematchte populatie wordt een lineaire regressie geschat van het uurloon op de variabelen onderzoeksgroep, geslacht, leeftijdsklasse, woonregio, arbeidsduurklasse, baanduurklasse, arbeidsrelatie en werkgever fixed effects.¹⁹ Deze regressie corrigeert de (nog resterende) verschillen tussen de gematchte banen (Rubin, 2001; Ho et al., 2007). Als de uurloonverschillen kleiner worden ten opzichte van de voorgaande regressie, duidt dit erop dat Oekraïense werknemers een lager uurloon hebben dan hun collega's doordat ze minder gunstige banen vervullen en/of minder gunstige persoonskenmerken hebben.

Ten slotte wordt de rol van verblijfsduur onderzocht. Dit gebeurt door in de gematchte populatie nogmaals een lineaire regressie te schatten van het uurloon maar dan op de variabelen onderzoeksgroep, geslacht, leeftijdsklasse, woonregio, arbeidsduurklasse, baanduurklasse, arbeidsrelatie, werkgever fixed effects en verblijfsduurklasse. De verblijfsduur corrigeert voor de mogelijkheid dat andere groepen werknemers hun hogere uurlonen deels te danken hebben aan een langer verblijf in Nederland. Als de uurloonverschillen kleiner worden ten opzichte van de vorige regressie, duidt dit erop dat de verblijfsduur (of ongemeten kenmerken die daarmee samenhangen, zoals taalvaardigheid of werkervaring) inderdaad een rol speelt bij het uurloon.

Als de banen van Oekraïners na deze correcties nog steeds lager worden beloond dan die van vergelijkbare niet-Oekraïense collega's, kan dat duiden op een ongelijke behandeling door werkgevers. Het is ook mogelijk dat het lagere loon wordt veroorzaakt door andere kenmerken, zoals verschillen van opleidingsniveau, beroepsniveau/functie of werkervaring. Dergelijke kenmerken worden niet centraal geregistreerd, waardoor hun rol bij het lagere uurloon niet kan worden geschat in deze analyse. Tegelijkertijd moet de invloed van deze kenmerken niet worden overschat, aangezien deze deels worden ondervangen door kenmerken die wel zijn meegenomen

¹⁷ Indien er meerdere banen van niet-Oekraïense collega's zijn die precies even goed matchen, dan worden zij allen meegenomen als match, maar minder zwaar gewogen. Indien de baan van één niet-Oekraïense collega bij meerdere banen van Oekraïners als beste match uit de bus komt, wordt deze juist zwaarder gewogen. In de uitzendbranche zijn 17.480 banen van Oekraïners gematcht met 11.150 unieke banen van niet-Oekraïners. In de niet-uitzendbranche zijn 22.610 banen van Oekraïners gematcht met 16.460 unieke banen van niet-Oekraïners. Na weging is in iedere sector het aantal banen van Oekraïners en niet-Oekraïners gelijk. Banen van dezelfde persoon worden nooit aan elkaar gematcht.

¹⁸ De Mahalanobis-afstand is een maatstaf voor de multivariate afstand tussen datapunten, die rekening houdt met de correlatie tussen de variabelen en niet afhangt van de schaal waarop die variabelen zijn gemeten. De afstand tussen twee datapunten is gelijk aan het verschil op de gestandaardiseerde principale componenten. In tegenstelling tot matching op basis van een propensity score zorgt dit altijd voor een gelijkmatigere verdeling van de matchingsvariabelen tussen treatment en de controlegroep (King & Nielsen, 2019).

¹⁹ Aangezien de matching binnen werkgevers (c.q. tussen collega's) plaatsvindt, zouden werkgever fixed effects geen extra informatie bijdragen aan een regressie van het uurloon op een dichotome indicator Oekraïens/niet-Oekraïens en dus geen invloed op de regressiecoëfficiënten uitoefenen. De hier gekozen regressie bevat echter andere variabelen. Zo wordt de niet-Oekraïense groep onderscheiden in statushouders, Oost-Europeanen en overige werknemers en worden controlevariabelen toegevoegd. Deze variabelen zijn niet gelijk over de werkgevers verdeeld, waardoor de fixed effects wel nodig zijn.

(zoals arbeidsrelatie en verblijfsduur) en omdat het opleidingsniveau van Oekraïense werknemers weinig tot uiting komt in hun uurloon (Van Enk et al., 2024).

1.4 Resultaten

1.4.1 Kenmerken van werknemers, werkgevers en banen

Veel banen van Oekraïense werknemers worden door vrouwen vervuld (tabel 1.2). Dit is nauwelijks verrassend, omdat de populatie Oekraïners in Nederland vanwege de dienstplicht meer vrouwen dan mannen telt. Bovendien kennen Oekraïense vrouwen, in vergelijking met vluchtelingenlanden, in hun land van herkomst een hoge arbeidsdeelname (Wereldbank, 2025). Vrouwen zijn in de andere groepen ongeveer gelijk vertegenwoordigd (bij de Oost-Europese werknemers en bij de groep overige werknemers) of zelfs ondervertegenwoordigd (statushouders). Verder zijn Oekraïense werknemers, net als statushouders en Oost-Europeanen, relatief jong. Bijna de helft van hen is jonger dan 35 jaar. De woonregio van Oekraïners lijkt op die van andere werknemers: er wonen meer mensen in West-Nederland dan in de andere landsdelen. Uit eerder onderzoek blijkt het vooral om de gemeenten Amsterdam, Den Haag en Rotterdam te gaan, net als in de algemene bevolking (CBS, 2025c). De groep Oekraïense werknemers bevindt zich – per definitie – pas kort in Nederland. De helft van hen bevond zich op het peilmoment korter dan een jaar in Nederland, de rest was hier pas maximaal anderhalf jaar. De verblijfsduur van Oekraïense werknemers is daarmee aanzienlijk korter dan die van andere groepen. Van de statushouders bevindt de helft zich al 10 jaar of langer in Nederland en van de Oost-Europese werknemers bijna de helft 5 jaar of langer.

Tabel 1.2 Werknemerskenmerken, naar onderzoeksgroep (% banen)

	Oekraïens	Statushouder	Oost-Europees	Overig	Totaal
Geslacht					
Mannen	32	66	48	51	51
Vrouwen	68	34	52	49	49
Leeftijd					
15 tot 25 jaar	20	22	14	19	19
25 tot 35 jaar	24	28	35	21	21
35 tot 45 jaar	29	26	29	19	19
45 tot 55 jaar	19	16	16	20	20
55 tot 65 jaar	7	7	5	19	18
65 tot 75 jaar	1	1	0	3	3
Woonregio					
Noord-Nederland	10	8	3	10	10
Oost-Nederland	22	21	15	22	22
West-Nederland	46	50	50	47	47
Zuid-Nederland	22	20	32	21	21
Verblijfsduur					
Niet van toepassing			1	93	89
Korter dan 0,5 jaar	17	1	9	0	1
0,5 tot 1 jaar	33	1	8	0	1
1 tot 1,5 jaar	50	1	6	0	1
1,5 tot 2 jaar		1	6	0	1
2 tot 5 jaar		8	26	1	2
5 tot 10 jaar		37	24	1	2
10 jaar of langer		50	20	3	4

De grootste bedrijfstak waar Oekraïners in werken is de Arbeidsbemiddeling, uitzendbureaus en personeelsbeheer oftewel de uitzendbranche (tabel 1.3). Het betreft 43% van alle banen die door Oekraïners worden vervuld. Van werknemers die naar andere bedrijven worden uitgezonden is de eigenlijke bedrijfstak onbekend. Ook Oost-Europeanen (32%) en statushouders (13%) werken vaker in de uitzendbranche dan de overige groep werknemers (5%), het aandeel ligt onder Oekraïners echter beduidend hoger. Dit heeft waarschijnlijk met hun korte verblijfsduur in Nederland te maken (CBS, 2025b).

De op-een-na grootste bedrijfstak is voor Oekraïners de horeca (17%). Ook statushouders werken relatief vaak in de horeca, maar dat geldt niet voor de andere groepen werknemers. De horeca wordt gevolgd door de handel (12%), de verhuur en zakelijke dienstverlening (7%), de nijverheid en energie (4%) en de landbouw, bosbouw en visserij (4%). In deze vier bedrijfstakken, zijn Oekraïners met name in de landbouw sterk oververtegenwoordigd. Ook Oost-Europeanen werken relatief vaak in

de landbouw (4%), anders dan statushouders (minder dan 1%) en de groep overige werknemers (1%).

Ten slotte zijn Oekraïense werknemers sterk ondervertegenwoordigd in de overheid en zorg (3%). Dat geldt ook voor Oost-Europeanen (5%), maar minder voor statushouders (17%) en de groep overige werknemers (32%). Wellicht heeft dit te maken met de taalvereisten en de erkenning van diploma's in die sectoren, waardoor werkzoekende Oekraïners minder vaak in deze sectoren terechtkomen. Het is natuurlijk mogelijk dat Oekraïense werknemers via een uitzendbureau in de overheid en zorg werken, maar of dat zo is, kan hier niet worden vastgesteld.

Verder werken Oekraïners bij werkgevers met een anders samengesteld personeelsbestand. Zo worden bij hun werkgevers vaak ten minste 10% van de banen door Oekraïners vervuld (46%). Oost-Europeanen werken soms (in 9% van de banen) bij zulke werkgevers, terwijl dat voor statushouders (1%) en de overige groep nauwelijks het geval is (minder dan 1%). Waar Oekraïners vaak met andere Oekraïense collega's te maken hebben, heeft de gemiddelde werknemer in groep Overig vrijwel alleen niet-Oekraïense collega's (73%).

Tabel 1.3 Werkgeverskenmerken, naar onderzoeksgroep (% banen)

	Oekraïens	Status- houder	Oost- Europees	Overig	Totaal
Bedrijfstak					
A Landbouw, bosbouw en visserij	4	0	4	1	1
B-E Nijverheid (geen bouw) en energie	4	11	14	10	10
F Bouwnijverheid	1	3	2	4	4
G Handel	12	20	16	16	16
H Vervoer en opslag	2	6	7	4	4
I Horeca	17	13	5	5	6
J Informatie en communicatie	2	2	3	4	4
K Financiële dienstverlening	0	1	1	3	3
L Verhuur en handel van onroerend goed	0	0	0	1	1
M Specialistische zakelijke diensten	2	3	4	7	7
N Arbeidsbemiddeling, uitzendbureaus en personeelsbeheer	43	13	32	5	6
N Verhuur en overige zakelijke diensten (overig)	7	6	5	3	3
O-Q Overheid en zorg	3	17	5	32	31
R-U Cultuur, recreatie, overige diensten	2	3	1	3	3
Onbekend	1	3	1	1	1
Aandeel Oekraïense werknemers					
Geen		61	47	73	72
Minder dan 2%	19	28	25	24	24
2 tot 10%	35	9	19	3	4
10 tot 25%	21	1	7	0	1
25% of meer	25	0	2	0	0

Hierna wordt onderscheid gemaakt tussen de uitzendbranche en de niet-uitzendbranche. Meer dan de helft van de banen van Oekraïners in de uitzendbranche zijn voltijdsbanen, dat wil zeggen banen van ten minste 35 uur per week (tabel 1.4). Kleine deeltijdsbanen van minder dan twaalf uur per week komen bij Oekraïense werknemers weinig voor. In dat opzicht lijken Oekraïners op Oost-Europeanen, maar wijken zij af van statushouders en de overige werknemers. Oekraïense werknemers in de uitzendbranche hebben hun baan meestal korter dan een half jaar (54%), terwijl de gemiddelde werknemer veel minder vaak zo kort geleden aan de baan is begonnen (34%). Hierbij speelt uiteraard mee dat Oekraïners zich pas korte tijd in Nederland bevinden. De arbeidsrelatie van Oekraïense werknemers is vrijwel altijd een flexibele relatie, waarbij zij een baan als uitzendkracht, oproepkracht of stagiair hebben (96%). Alhoewel ook de groep overige werknemers in de uitzendbranche vaak zo'n arbeidsrelatie heeft (67%), komen banen met een regulier vast of tijdelijk contract in

die groep iets vaker voor. Ten slotte ligt het uurloon van Oekraïense werknemers in de uitzendbranche relatief laag. Bijna twee derde (63%) van hun banen wordt met minder dan 15 euro per uur beloond. De banen van Oost-Europese werknemers kennen iets minder vaak zo'n laag uurloon (46%), de banen van statushouders (34%) en overige werknemers (33%) veel minder vaak.

Tabel 1.4 Baankenmerken, naar onderzoeksgroep, uitzendbranche (% banen)

	Oekraïens	Statushouder	Oost-Europees	Overig	Totaal
Arbeidsduur					
Minder dan 12 uur	8	16	7	24	21
12 tot 25 uur	14	20	10	20	19
25 tot 35 uur	23	23	20	19	20
35 uur of meer	55	40	63	37	40
Baanduur					
Korter dan een half jaar	54	41	27	34	34
Een half tot een jaar	32	20	16	19	19
Een jaar of langer	14	39	57	47	47
Arbeidsrelatie					
Werknemer, vast dienstverband	1	6	7	20	18
Werknemer, tijdelijk dienstverband	3	9	5	13	12
Uitzendkracht, oproepkracht of stagiair	96	85	88	67	71
Uurloon					
Minder dan 13 euro	12	12	11	17	16
13 tot 15 euro	51	22	35	16	20
15 tot 17 euro	21	20	23	15	16
17 euro of meer	15	46	31	53	49

Tabel 1.5 geeft het beeld voor de niet-uitzendbranche. Ook in de niet-uitzendbranche zijn de meeste banen van Oekraïners voltijdsbanen; kleine deeltijdbanen van minder dan twaalf uur per week zijn zeldzaam. In dat opzicht lijken Oekraïense werknemers op de groep overige werknemers, maar wijken zij af van statushouders (die minder uren werken) en van Oost-Europeanen (die meer uren werken). Wederom zijn Oekraïense werknemers meestal korter dan een half jaar geleden aan hun baan begonnen (52%), wat aanzienlijk korter is dan gemiddeld. En ook in de niet-uitzendbranche zijn Oekraïense werknemers vaker uitzendkracht, oproepkracht of stagiair (46%) dan gemiddeld (12%). Het uurloon van banen in de niet-uitzendbranche verschilt sterk naar onderzoeksgroep. Bijna twee derde (61%) van de banen van Oekraïners kent een uurloon lager dan 15 euro per uur. Zo'n laag uurloon komt aanzienlijk minder vaak voor bij de banen van statushouders (37%) en Oost-Europese werknemers (24%) en nog minder vaak bij de banen van overige werknemers (17%).

Tabel 1.5 Baankenmerken, naar onderzoeksgroep, niet-uitzendbranche (% banen)

	Oekraïens	Status- houder	Oost- Europees	Overig	Totaal
Arbeidsduur					
Minder dan 12 uur	10	19	7	12	12
12 tot 25 uur	20	21	11	20	20
25 tot 35 uur	21	17	13	21	21
35 uur of meer	49	43	70	46	47
Baanduur					
Korter dan een half jaar	52	25	20	13	13
Een half tot een jaar	32	15	14	9	9
Een jaar of langer	17	60	66	78	77
Arbeidsrelatie					
Werknemer, vast dienstverband	6	46	59	70	69
Werknemer, tijdelijk dienstverband	48	30	28	18	18
Uitzendkracht, oproepkracht of stagiair	46	24	13	12	12
Uurloon					
Minder dan 13 euro	13	15	7	10	10
13 tot 15 euro	48	22	17	7	7
15 tot 17 euro	21	16	19	8	8
17 euro of meer	18	47	57	75	75

1.4.2 Gemiddeld uurloon

De beschrijvende resultaten hebben drie zaken laten zien. Ten eerste hebben Oekraïense werknemers vaker een lager uurloon dan andere werknemers. Ten tweede zijn de werknemers-, werkgevers- en baankenmerken bij Oekraïense werknemers anders dan bij andere werknemers. Ten derde is het zinvol om onderscheid te maken tussen de uitzendbranche en de niet-uitzendbranche, aangezien uurloon en kenmerken naar branche variëren. In hoeverre is het lagere uurloon van Oekraïense werknemers te wijten aan het feit dat zij andere kenmerken hebben?

Het gemiddelde loon van banen van Oekraïense werknemers in de uitzendbranche bedraagt 14,73 euro per uur (tabel 1.6 en figuur 1.1 (onderaan de resultaten)). Dat is 4,68 euro minder dan het gemiddelde loon van overige werknemers in de uitzendbranche. Ook statushouders en Oost-Europeanen hebben een lager uurloon dan de groep overige werknemers, maar de achterstand is bij hen iets kleiner.

De segregatie van banen tussen werkgevers speelt hierbij een grote rol. Als bij *dezelfde* werkgever (dus *binnen* bedrijven) wordt gekeken, dan verschillen de uurlonen namelijk minder van elkaar. Het uurloonverschil tussen Oekraïense werknemers en hun collega's uit de groep overig (2,43 euro) is aanzienlijk kleiner dan het uurloonverschil tussen Oekraïense werknemers en *alle* overige werknemers. Dit duidt erop dat Oekraïners bij uitzendbureaus terechtkomen die hun werknemers een relatief

laag uurloon betalen. In mindere mate geldt dit ook voor statushouders en Oost-Europeanen.

De kenmerken van Oekraïense werknemers en van de banen die zij vervullen spelen ook een rol voor hun uurloon. Na matching en controle voor werknemers- en baankenmerken neemt het verschil tussen Oekraïense werknemers en hun collega's uit de groep overig verder af (-1,51 euro). De achterstand van Oost-Europese werknemers ten opzichte van hun collega's neemt ook verder af en die van statushouders is niet langer statistisch significant.

Ten slotte is het effect van de verblijfsduur zichtbaar. Als Oekraïense werknemers in de uitzendbranche dezelfde kenmerken hadden als hun collega's, vergelijkbaar werk uitvoerden en al even lang in Nederland verbleven, dan zou hun uurloon nog maar iets lager liggen dan in de overige groep (-0,55 euro). Ter vergelijking: bij een voltijdsbaan zou dit betekenen dat Oekraïense werknemers in de uitzendbranche iedere maand 96 euro minder verdienen dan vergelijkbare collega's met vergelijkbaar werk.²⁰

Tabel 1.6 Uurlonen (in euro's) naar onderzoeksgroep, uitzendbranche

	Oekraïens	Statushouder	Oost-Europees	Overig
Gemiddelde	14,73	17,09	16,04	19,41
Verskil ten opzichte van groep overig				
Algemeen	-4,68***	-2,32***	-3,37***	
Binnen werkgevers	-2,43***	-1,25***	-1,91***	
Binnen werkgevers, na matching en controlevariabelen	-1,51***	-0,55	-1,16***	
Binnen werkgevers, na matching, controlevariabelen en verblijfsduur	-0,55**	-0,15	-0,50**	

Noot: * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

De lonen in de niet-uitzendbranche liggen hoger, hoewel Oekraïners daar weinig van lijken te profiteren. Het gemiddelde uurloon van banen van Oekraïense werknemers in de niet-uitzendbranche bedraagt 15,68 euro per uur (tabel 1.7 en figuur 1.1). Dat is 10,83 euro minder dan het gemiddelde loon van overige werknemers in de niet-uitzendbranche. Ook het uurloon van banen van statushouders en Oost-Europeanen ligt lager dan gemiddeld, maar bij hen is de achterstand kleiner. Als weer bij dezelfde werkgever wordt gekeken, dan neemt de achterstand van deze drie onderzoeksgroepen fors af. Oekraïners in de niet-uitzendbranche verdienen gemiddeld 2,66 euro per uur minder dan hun collega's bij dezelfde werkgever.

Ook in de niet-uitzendbranche speelt de ongelijke verdeling over werkgevers een grote rol bij uurloonverschillen. Het uurloonverschil tussen Oekraïense werknemers en hun collega's uit de groep overig bij hetzelfde bedrijf (3,67 euro) is aanzienlijk kleiner dan

²⁰ Een jaar telt gemiddeld 52,14 weken, verdeeld over 12 maanden, waarbij een voltijdsbaan maximaal 40 uur per week bedraagt. Een achterstand van 0,55 euro per uur vertaalt zich dan naar $0,55 \times 52,14 \times 1/12 \times 40 = 96$ euro per maand.

het uurloonverschil tussen Oekraïense werknemers en álle overige werknemers. Sterker, in de niet-uitzendbranche is hun achterstand vergelijkbaar met die van statushouders en Oost-Europeanen. Waarschijnlijk is de kleine groep Oekraïners die in de niet-uitzendbranche werkt, een selectieve groep met een goede onderhandelingspositie.

Wederom spelen de kenmerken van Oekraïense werknemers en van de banen die zij vervullen een rol voor hun uurloon. Na matching en controle voor werknemers- en baankenmerken neemt het verschil tussen Oekraïense werknemers en hun collega's uit de groep overig verder af (-1,83 euro). De achterstand van Oost-Europese werknemers ten opzichte van hun collega's neemt ook verder af en blijft vergelijkbaar met die van Oekraïense werknemers.

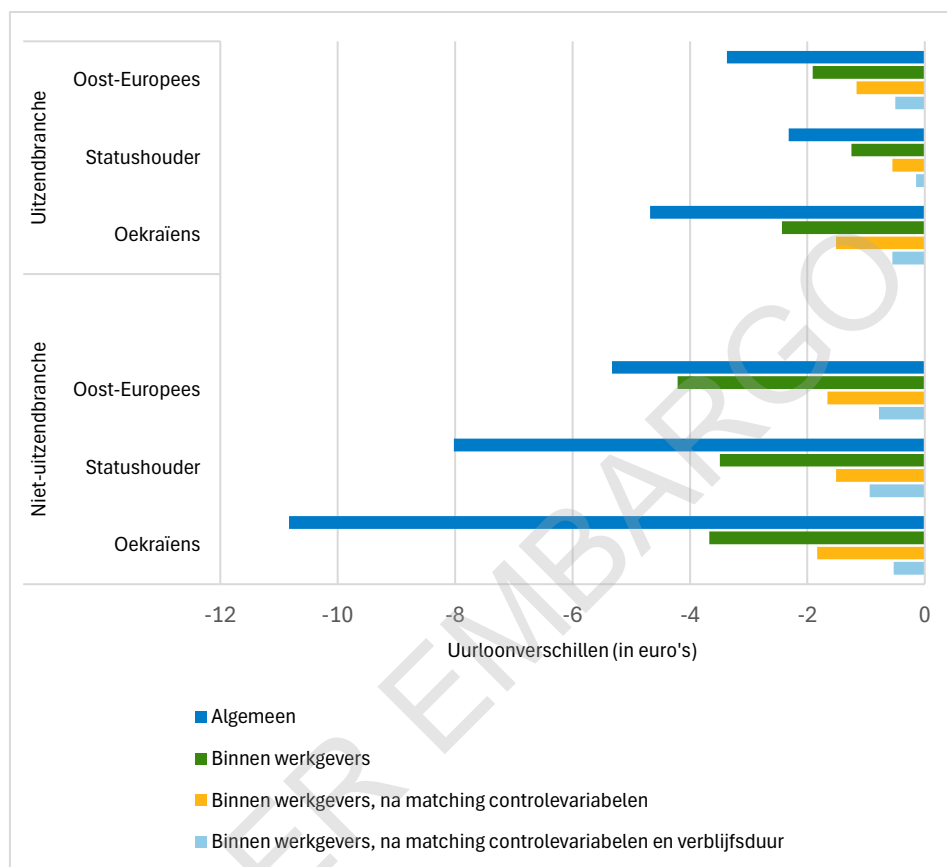
Ten slotte is het effect van de verblijfsduur zichtbaar. Als Oekraïense werknemers in de niet-uitzendbranche dezelfde kenmerken hadden als hun collega's, vergelijkbaar werk uitvoerden en al even lang in Nederland verbleven, dan zou hun uurloon nog steeds iets lager liggen dan in de referentiegroep - werknemers die net zo lang in Nederland zijn (-0,53 euro). Ter vergelijking: bij een voltijdsbaan zou dit betekenen dat Oekraïense werknemers in de niet-uitzendbranche iedere maand 92 euro minder verdienen dan vergelijkbare collega's met vergelijkbaar werk. Opvallend is dat Oekraïense werknemers in de niet-uitzendbranche niet op een grotere achterstand staan dan statushouders en Oost-Europese werknemers ten opzichte van andere vergelijkbare werknemers die even lang in Nederland zijn verblijven; de verschillen zijn zelfs kleiner dan voor die groepen.

Tabel 1.7 Uurlonen (in euro's) naar onderzoeksgroep, niet-uitzendbranche

	Oekraïens	Statushouder	Oost-Europees	Overig
Gemiddelde	15,68	18,50	21,19	26,52
Verskil ten opzichte van groep overig				
Algemeen	-10,83***	8,02***	-5,33***	
Binnen werkgevers	-3,67***	3,49***	-4,21***	
Binnen werkgevers, na matching en met controlevariabelen	-1,83***	1,51***	-1,66***	
Binnen werkgevers, na matching en met controlevariabelen en verblijfsduur	-0,53*	0,94***	-0,78***	

Noot: * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

Figuur 1.1 Verschillen in gemiddeld uurloon ten opzichte van de groep Overige werknemers

1.5 Conclusie

In dit hoofdstuk zijn de kenmerken van Oekraïense werknemers en hun banen in Nederland geanalyseerd. Met betrekking tot het uurloon hebben Oekraïense werknemers gemiddeld een lager uurloon dan statushouders, Oost-Europese migranten en overige werknemers, met name buiten de uitzendbranche. Ook gecorrigeerd voor werkgevers, baankenmerken en werknemerskenmerken, blijven er verschillen bestaan. Deze verschillen tussen uurlonen van Oekraïners, statushouders en Oost-Europese migranten worden na deze correctie wel kleiner. Verder zijn Oekraïense werknemers vaker vrouw, relatief jong en verblijven pas kort in Nederland in vergelijking met andere werknemers. Hun banen zijn grotendeels voltijds, met een tijdelijk of andere flexibel dienstverband, en tegen een laag uurloon. Het gaat vooral om banen in de uitzendbranche.

De banen van Oekraïense werknemers zijn vergeleken met die van migranten uit Oost-Europa, statushouders en overige werknemers. Oekraïners hebben op enkele vlakken overeenkomsten met de eerste twee groepen: net als veel statushouders zijn Oekraïners naar Nederland gekomen om een oorlog te ontvluchten en stond hen, bij aankomst, geen baan in het vooruitzicht. En net als Oost-Europese werknemers hoefden zij geen vergunning aan te vragen om bij een Nederlandse werkgever in dienst te treden en hebben zij geen inburgeringstraject hoeven te volgen. De overige

werknemers zijn alle andere werknemers in Nederland waarmee wordt vergeleken. Het was de verwachting in dit hoofdstuk dat Oekraïense werknemers, net als Oost-Europeanen, vooral in laagbetaalde en tijdelijke banen terechtkomen, maar dat zij – net als statushouders – mogelijk extra belemmeringen ervaren vanwege beperkte voorbereiding op de Nederlandse arbeidsmarkt (taal), vanwege het ontbreken van sociale netwerken of mogelijke discriminatie. Ook de zogenoemde intrinsieke motivatie van Oekraïense vluchtelingen om snel werk te vinden in de regio van hun opvanglocatie – in plaats van langer te zoeken naar werk met loopbaanperspectief – kan als gevolg hebben dat zij sneller laagbetaald werk accepteren.

Deze verwachtingen worden grotendeels bevestigd met de resultaten van dit onderzoek. Oekraïners zijn, net als Oost-Europeanen, sterk vertegenwoordigd in flexibele en laagbetaalde arbeid, maar hun relatief korte verblijf in Nederland en hun vluchtelingenstatus maken hun positie extra kwetsbaar. Vergeleken met statushouders vinden Oekraïners echter sneller een baan, mogelijk vanwege de directe toegang tot de arbeidsmarkt en omdat ze niet verplicht zijn een inburgeringstraject te volgen. Vanuit theoretisch perspectief sluiten de bevindingen aan bij modellen van 'precaire integratie' (zie ook Anderson, 2010), waarin nieuwkomers wel snel werk vinden, maar vooral terecht komen in instabiele en weinig perspectiefrijke posities. Dit roept ook vragen op over de duurzaamheid van de arbeidsmarktpositie van Oekraïense werknemers. Daarnaast verzwakt de tijdelijke verblijfsstatus van Oekraïense vluchtelingen onder de RTB mogelijk hun onderhandelingspositie in vergelijking met andere werknemers, wat aansluit bij de bargaining-theorie. Vervolgonderzoek kan meer inzichten geven in de mechanismen achter de verschillen in uurloon en in welke investeringen deze verschillen kunnen verkleinen.

Dit onderzoek is gebaseerd op registerdata en richt zich voor een groot deel op groepen die zich nog niet lang in Nederland bevinden. Niet alle relevante kenmerken konden opgenomen worden, zoals werkervaring, beroep, opleidingsniveau, taalvaardigheden, sociaal netwerk en type opvanglocatie. Vervolgonderzoek kan zich daarom richten op kwalitatieve aspecten van arbeidsdeelname en de dynamiek van Oekraïense vluchtelingen op de arbeidsmarkt. Daarnaast zou nader onderzoek naar de positie van vrouwen binnen deze groep waardevol zijn, gezien hun oververtegenwoordiging en mogelijke specifieke uitdagingen, zoals het combineren van werk met de zorg voor kinderen.

Dit onderzoek hoopt een belangrijke bijdrage te leveren aan het geven van inzicht in de arbeidsmarktpositie van Oekraïense vluchtelingen en andere migrantengroepen.

1.6 Literatuur

- Abadie, A., Athey, S., Imbens, G. W., & Wooldridge, J. M. (2023). When should you adjust standard errors for clustering? *The Quarterly Journal of Economics*, 138(1), 1-35.
- Anderson, B. (2010). Migration, immigration controls and the fashioning of precarious workers. *Work, employment and society*, 24(2), 300-317.
- Blaakman M., & Zoutendijk, J. (2023). Oekraïners in niemandsland: tussen bescherming en integratie. *Onderzoeksrapport van het lectoraat Toegankelijkheid van het Recht*.
- Boeri, T., & Van Ours, J. (2021). *Economia dei mercati del lavoro imperfetti*. EGEA spa.

- De Beer, P. (2023). *Arbeidsmigratie: Oplossing voor economie en demografie?* Adviesraad Migratie.
- CBS (2023). Bevolking; geslacht, leeftijd en nationaliteit op 1 januari; 1995-2023. Geraadpleegd op 12 juni 2025, <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/03743/table?dl=C22FB>.
- CBS (2024). *Immi- en emigratie; nationaliteit, leeftijd en geslacht*. Geraadpleegd op 12 juni 2025, <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/85848NED/table?dl=C22FA>.
- CBS (2025a). *Dashboard arbeidsmarkt: spanning op de arbeidsmarkt*. Geraadpleegd op 12 juni 2025, <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-arbeidsmarkt/spanning-op-de-arbeidsmarkt>.
- CBS (2025b). *Dashboard asiel en integratie: werk en inkomen*. Geraadpleegd op 12 juni 2025, <https://dashboards.cbs.nl/v5/asielenintegratie>.
- CBS (2025c). *Asiel en integratie 2025: Cohortonderzoek asielzoekers en statushouder*. Centraal Bureau voor de Statistiek. <https://longreads.cbs.nl/asielenintegratie-2025/oekrainers-in-nederland>.
- Clark, W. A. (2003). *Immigrants and the American dream: Remaking the middle class*. Guilford Press.
- Glitz, A. (2014). Ethnic segregation in Germany. *Labour Economics*, 29, 28-40.
- Goel, D., & Lang, K. (2019). Social ties and the job search of recent immigrants. *ILR Review*, 72(2), 355-381.
- Heyma, A., Bisschop, P., & Biesenbeek, C. (2018). *De economische waarde van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa in Nederland*. SEO.
- Ho, D. E., Imai, K., King, G., & Stuart, E. A. (2007). Matching as nonparametric preprocessing for reducing model dependence in parametric causal inference. *Political analysis*, 15(3), 199-236.
- Janietz, C. (2024). Occupations and careers within organizations: Do organizations facilitate unequal wage growth?. *Social Science Research*, 120, 103005.
- King, G., & Nielsen, R. (2019). Why propensity scores should not be used for matching. *Political Analysis*, 27(4), 435-454.
- Müller, T., & Ramirez, J. (2009). Wage inequality and segregation between native and immigrant workers in Switzerland: evidence using matched employee-employer data. In *Occupational and Residential Segregation* (pp. 205-243). Emerald Group Publishing Limited.
- Rijksoverheid. (2025). *Cijfers opvang vluchtelingen uit Oekraïne in Nederland*. Geraadpleegd op 3 juli 2025, <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/opvang-vluchtelingen-uit-oekraïne/cijfers-opvang-vluchtelingen-uit-oekraïne-in-nederland>.
- Rubin, D. B. (2001). Using propensity scores to help design observational studies: application to the tobacco litigation. *Health Services and Outcomes Research Methodology*, 2, 169-188.
- Ryan, L., Sales, R., Tilki, M., & Siara, B. (2008). Social networks, social support and social capital: The experiences of recent Polish migrants in London. *Sociology*, 42(4), 672-690.
- Van Eldik, I., Jordaan, M., Lankreijer, B. en S. Sapulete (2023). *Tweede Monitor Taalonderwijs volwassen Oekraïense ontheemden*. Geraadpleegd op 1 juli 2025, [Rijksoverheid.nl](https://rijksoverheid.nl)
- Van Enk, B., Negash, S., Otten, K., Barseganyan, V., Noyon, S., Maliepaard, M., & D. Schans (2024). *Oekraïense vluchtelingen in Nederland. Factsheet 2024-2*. WODC.
- Van Kesteren, J., Heyma, A., Vervliet, T., Doeve, T., & I. Klinker (2023). *Arbeidsmarktkrapte: een integraal beeld van aard, omvang en oplossingen*. SEO Tussenrapport.

Wereldbank (2025). Labor force participation rate, female (% of female population ages 15+). Geraadpleegd op 12 juni 2025,
<https://data.worldbank.org/indicator/SL.TLF.TOTL.FE.ZS>

ONDER EMBARGO

2 De rol van opvang in de arbeidsparticipatie van Oekraïense vluchtelingen

Kasper Otten (WODC), Vardan Barsegyan (WODC), Mees Geenen (WODC en UU)²¹

2.1 Inleiding

Sinds de Russische invasie in Oekraïne zijn meer dan 6 miljoen Oekraïners hun thuisland ontvlucht (UNHCR, 2025). Het gaat hiermee om het grootste aantal Europese vluchtelingen sinds de Tweede Wereldoorlog. In juni 2025 verbleven er bijna 125.000 Oekraïense vluchtelingen in Nederland (Rijksoverheid, 2025). In tegenstelling tot andere vluchtelingen in Nederland, mogen Oekraïense vluchtelingen direct na aankomst in Nederland werken, en velen van hen doen dat ook. De arbeidsparticipatie is relatief hoog, maar tegelijkertijd is er ook onbenut arbeidspotentieel (Van Enk et al., 2024; WODC, 2024). Een aanzienlijk deel van deze groep werkt in de lagere segmenten van de arbeidsmarkt, vaak ver onder hun opleidingsniveau. Daarnaast zouden sommigen meer uren willen werken en is er nog steeds een groep op zoek naar werk. In dit hoofdstuk onderzoeken we factoren die samenhangen met het hebben van werk (en werk dat past bij hun opleidingsniveau). Onze primaire focus ligt op huisvesting als een belangrijke verklarende factor, zie Box 2.1.

Box 2.1 Beleidscontext over de huisvesting van Oekraïense vluchtelingen

Kort na de Russische inval stelden veel gastgezinnen in Nederland hun huis open voor Oekraïense vluchtelingen, bijvoorbeeld via organisaties als RefugeeHomeNL (Otten et al., 2023). Terwijl het onderbrengen van vluchtelingen in gastgezinnen voorheen ook voor kleine groepen mogelijk was, was de aankomst van Oekraïense vluchtelingen de eerste keer dat vluchtelingen op grote schaal in gastgezinnen werden ondergebracht in Nederland. Onder gastgezinnen verstaan wij personen die Oekraïense vluchtelingen hebben opgevangen in hun woning, met uitzondering van familieleden die al in Nederland waren voor de Russische invasie. Hoewel de meeste Oekraïense vluchtelingen in gemeentelijke opvanglocaties verbleven, was er dus ook een aanzienlijke deel dat een periode bij gastgezinnen is opgevangen. Deze twee vormen van opvang bieden wezenlijk andere aankomstcontexten met een verschillende mate van blootstelling aan de ontvangende samenleving (Zschomler & Berg, 2024). In gastgezinnen hebben Oekraïense vluchtelingen doorgaans direct en intensief contact met Nederlanders. Oekraïense vluchtelingen in gemeentelijke opvanglocaties worden daarentegen alleen samen met andere Oekraïners gehuisvest, waardoor hun mogelijkheden om sociale contacten te leggen met de Nederlandse bevolking beperkt zijn.

Volgens de wetenschappelijke theorie van *arrival infrastructures* heeft de aankomstcontext van nieuwkomers zoals vluchtelingen in belangrijke mate invloed op hoe zij hun weg vinden in een voor hen onbekende samenleving, onder andere op het gebied van het vinden van (passend) werk (Baalbergen et al., 2024; Hanhörster &

²¹ Doordat de hoofdstukken zelfstandig leesbaar zijn, komt er wat herhaling voor tussen de hoofdstukken. Om dit op te vangen zijn delen van de tekst die in verschillende hoofdstukken terugkomen in blauwe tekstboxen geplaatst.

Wessendorf, 2020; Meeus et al., 2019). Specifiek is de verwachting dat verschillen in toegang tot contact met de ontvangende bevolking tussen personen die worden opgevangen bij gastgezinnen en gemeentelijke opvanglocaties van invloed is op de arbeidsparticipatie. Bewijs over hoe de arbeidsparticipatie van vluchtelingen die zijn opgevangen in gastgezinnen verschilt van vluchtelingen opgevangen in gemeentelijke opvanglocaties, ontbreekt echter nog. Het relatief grote aantal Oekraïners opgevangen in gastgezinnen in Nederland levert voor het eerst voldoende data op om uitkomsten tussen personen in gastgezinnen systematisch te vergelijken met die in gemeentelijke opvanglocaties. Wij benutten deze mogelijkheid om te onderzoeken hoe de arbeidsparticipatie van Oekraïense vluchtelingen samenhangt met opvang bij gemeentelijke opvanglocaties en gastgezinnen.

Het antwoord op deze vraag is niet alleen van wetenschappelijk belang, maar ook van grote maatschappelijke waarde om het huidige en toekomstige huisvestingsbeleid voor vluchtelingen vorm te geven en ongelijkheid tussen vluchtelingen in verschillende opvangvormen te voorkomen. Als een verblijf bij gastgezinnen gunstiger blijkt te zijn voor de arbeidsparticipatie dan gemeentelijke opvanglocaties of andersom, kan het beleid zich richten op het bevorderen van de vorm van opvang die samenhangt met een hogere arbeidsparticipatie. Maar ook zonder stelselmatige wijzigingen in de manier waarop vluchtelingen worden opgevangen, kan geleerd worden van opvangvormen die samenhangen met betere arbeidsuitkomsten. Zo kunnen kenmerken van opvangvormen die samenhangen met meer arbeidsparticipatie – bijvoorbeeld meer mogelijkheden tot contact met Nederlanders – ook geïmplementeerd worden bij andere opvangvormen. Wij kijken daarom ook of de relatie tussen de opvangvorm (gastgezin versus gemeentelijke opvanglocatie) en de arbeidsparticipatie gedreven wordt door mechanismes vanuit drie onderliggende opvangkenmerken: 1) de mate van sociale contacten met Nederlanders en Oekraïners, 2) de mate van eigen voorzieningen, en 3) de ervaren ondersteuning vanuit de opvang bij het vinden van een baan. Dit zijn centrale opvangkenmerken die verschillen tussen gastgezinnen en gemeentelijke opvanglocaties en samen kunnen hangen met de mogelijkheden voor arbeidsparticipatie.

Om onze onderzoeksvraag te beantwoorden, hebben we een grootschalig representatief onderzoek uitgevoerd onder Oekraïense vluchtelingen in Nederland. Via een aselecte steekproef nodigden we 6.000 Oekraïense vluchtelingen in Nederland uit om deel te nemen aan ons onderzoek, waarvan er maar liefst 3.460 deelnamen (een respons van 58%). De survey biedt zowel gedetailleerde informatie over hoe en waar de Oekraïense vluchtelingen zijn opgevangen en hoe zij dit ervaren hebben, als uitgebreide informatie over het hebben van werk en zo ja welk werk en tegen welke voorwaarden. We vergelijken Oekraïners in gastgezinnen en gemeentelijke opvanglocaties op basis van hun arbeidsparticipatie in Nederland. We onderzoeken twee essentiële dimensies van arbeidsparticipatie: het wel of niet hebben van een baan, en of de baan past bij hun opleidingsniveau. We schatten het directe effect van de opvangvorm (gastgezin versus gemeentelijke opvanglocatie) op deze uitkomsten, en het indirecte effect via de eerdergenoemde drie opvangkenmerken. De statistische modellen houden rekening met belangrijke achtergrondkenmerken, waaronder leeftijd, geslacht, huishoudenssamenstelling, pre-migratiekapitaal zoals opleidingsniveau en werkervaring in Oekraïne, de verblijfsduur in Nederland, en of ze voor de oorlog al eens eerder in Nederland zijn geweest. Een deel van de Oekraïners is niet opgevangen bij gemeentelijke opvanglocaties of gastgezinnen, maar heeft bijvoorbeeld een eigen woning gevonden of woont in een locatie beschikbaar gesteld door de werkgever (Otten, 2024). Deze alternatieve woonvormen worden niet onderzocht in deze

publicatie om de focus helder te houden en omdat de theoretische verwachtingen gaan over de vergelijking tussen gemeentelijke opvanglocaties en gastgezinnen.

2.2 Theorie

2.2.1 *Arrival infrastructures*

Het concept arrival infrastructures is ontwikkeld om te duiden hoe sociaaleconomische, beleids- of fysieke contexten van aankomstplekken de sociale en materiële positieverwerving van migranten op verschillende, soms tegenstrijdige manieren beïnvloeden (Meeus et al., 2019). Eerder kwalitatief onderzoek laat zien hoe bijvoorbeeld lokale toegang tot sociale contacten en institutionele ondersteuning de kans op een baan of sociale insluiting van migranten kunnen beïnvloeden (Wessendorf & Gembus, 2024). Zo toont onderzoek specifiek naar vluchtelingen onder andere aan dat cafés of andere (semi-)publieke locaties cruciale toegang tot informatie, taalverwerving en sociale contacten bieden aan vluchtelingen (Zill, 2024). Statushouders in Nederland hebben in buurten met meer toegang tot banen en een hogere socio-economische status een grotere kans op het vinden van een baan (Baalbergen et al., 2024).

Arrival infrastructures kunnen bestaan op verschillende schaalniveaus en als gevolg van de handelingen van overheden, het maatschappelijk middenveld, individuele burgers of migranten zelf: van het VN-Vluchtelingenverdrag tot lokale buurtinitiatieven. Het effect van deze arrival infrastructures is niet eenduidig: formele, overheidsgestuurde infrastructures en informele, *bottom-up* infrastructures kunnen verschillende patronen van migratie en positieverwerving stimuleren of ontmoedigen (Zill, 2024). Ook in de Nederlandse vluchtelingenopvang zijn deze verschillende schaalniveaus van belang: hoewel beleid op nationaal niveau ontworpen wordt, is de implementatie vaak lokaal (Van der Linden & Dagevos, 2025), terwijl ook particulieren een vorm van arrival infrastructures kunnen bieden (Van Dijk et al., 2022).

Hierbij is een belangrijke rol weggelegd voor *arrival brokers*: individuen die nieuwkomers wegwijs maken in de ontvangende samenleving en kunnen helpen met het vinden van werk, huisvesting of sociale contacten (Hanhörster & Wessendorf, 2020). Zij kunnen de positieverwerving bevorderen door nieuwkomers als het ware door te verwijzen naar nieuwe baankansen. Traditioneel zijn gevestigde migranten belangrijke arrival brokers (Hans, 2023), maar etnografisch onderzoek onder Oekraïense vluchtelingen in het Verenigd Koninkrijk laat zien dat gastgezinnen deze rol ook kunnen vervullen (Zschomler & Berg, 2024). Een belangrijk verschil tussen de gemeentelijke opvanglocaties en gastgezinnen is wie de arrival brokers zijn en de verschillende vormen van sociaal kapitaal die zij bieden.

Omdat Oekraïense vluchtelingen in gemeentelijke opvanglocaties meestal alleen met landgenoten verblijven, hebben zij hier voornamelijk toegang tot *bonding ties* (Putnam, 2000): connecties met familie en andere Oekraïners. Bonding ties kunnen helpen om een gevoel van 'thuis' te ontwikkelen en kunnen nieuwkomers in contact brengen met (co-etnische) arrival brokers, die hen mogelijk aan werk kunnen helpen (Ager & Strang, 2008). De invloed van arrival infrastructures op thuisgevoel en andere 'subjectieve' uitkomsten van Oekraïense vluchtelingen is onderzocht in een ander hoofdstuk van deze rapportage (Hoofdstuk 5, Barsegyan et al., 2025). Deze bonding ties bieden vooral netwerken en hulpbronnen waar de vluchteling al toegang tot heeft

(Gericke et al., 2018). Deze bonding ties worden bijvoorbeeld gekenmerkt door mogelijkheden voor sociaal-emotionele steun, tijdverdrijf, wederzijdse verplichtingen, enzovoorts. Gastgezinnen kunnen in sommige gevallen ook bonding ties bieden, bijvoorbeeld als het gastgezin ook een Oekraïense achtergrond heeft of de Oekraïense vluchtelingen het gastgezin via hun informele netwerk hebben gevonden. In onze resultaten zullen we laten zien dat gemiddeld genomen Oekraïners vaker sociale contacten hebben met andere Oekraïners als ze wonen op gemeentelijke opvanglocaties in plaats van bij gastgezinnen.

Daartegenover hebben Oekraïense vluchtelingen in gastgezinnen meer toegang tot *bridging ties* (Putnam, 2000): contacten met Nederlanders (Van Dijk et al., 2022). Dit zijn banden die juist toegang bieden tot nieuwe netwerken en aanvullende vormen van kapitaal (Gericke et al., 2018). Deze banden worden gekenmerkt door uitwisseling van wederzijdse diensten en unieke informatie en kunnen daarmee ook tot baankansen leiden (Ager & Strang, 2008). Ook wanneer gastgezinnen zelf geen Nederlandse achtergrond hebben – bijvoorbeeld een Oekraïense achtergrond – bieden zij meer toegang tot *bridging ties* dan de Oekraïners die verblijven in gemeentelijke opvanglocaties. De gastgezinnen zijn vaak al langer in Nederland en daarmee meer ingebed in de samenleving, terwijl de Oekraïense vluchtelingen in gemeentelijke opvanglocaties pas net in Nederland zijn en hier nog een netwerk moeten opbouwen. Zoals we zullen zien in onze resultaten, hebben Oekraïners die opgevangen worden bij gastgezinnen inderdaad vaker sociale contacten met Nederlanders dan Oekraïners opgevangen in gemeentelijke opvanglocaties. Tot slot geven zowel gemeentelijke opvanglocaties als gastgezinnen toegang tot *linking ties*: connecties met overheids- of hulporganisaties. Enerzijds kunnen deze formele organisaties vluchtelingen beter vinden bij gemeentelijke opvanglocaties (Rusinovic et al., 2023), maar anderzijds kunnen gastgezinnen vluchtelingen ook doorverwijzen naar deze organisaties (Van Dijk et al., 2022). Vrijwilligers bij hulporganisaties kunnen ook toegang bieden tot *bridging ties* (Meijeren et al., 2025).

2.2.2 Gemeentelijke opvang en gastgezinnen als verschillende vormen van arrival infrastructures

Gemeentelijke opvanglocaties (GOL's) zijn tijdelijke voorzieningen voornamelijk voor Oekraïense vluchtelingen, vaak gehuisd in kantoorgebouwen, sporthallen of cruiseschepen (Vluchtelingenwerk, z.d.). In deze locaties zijn idealiter verschillende faciliteiten beschikbaar of dichtbij, waaronder wifi, recreatieruimtes of sportvelden. Toch zijn er tussen locaties aanzienlijke verschillen: in sommige locaties hebben bewoners de beschikking over een volledig eigen badkamer, keuken of toilet, maar in andere locaties delen zij zelfs slaapkamers (Otten, 2024). Hoewel in de meeste locaties meer dan 100 Oekraïense vluchtelingen opgevangen worden, hebben de kleinste locaties minder dan 10 bewoners. Daarnaast is ook de mate van ondersteuning per gemeente verschillend. Binnen gemeentelijke opvanglocaties krijgt 52% van de Oekraïense vluchtelingen steun bij het zoeken van een baan (Otten, 2024).

Hoewel particuliere opvanginitiatieven al langer bestonden, is de oorlog in Oekraïne de eerste keer dat het aanbieden van woonruimte door gastgezinnen grootschalig voorkwam in Nederland. Oekraïners in gastgezinnen delen vaak voorzieningen met hun (meestal) Nederlandse gastgezin, maar hebben soms beschikking over een aparte zelfstandige woonruimte. De meeste vluchtelingen vinden hun gastgezin via familie, vrienden of kennissen (59%) of via hulporganisaties als RefugeeHomeNL (20%)

(Otten, 2024). Uit interviews met Oekraïense vluchtelingen in gastgezinnen blijkt dat gastgezinnen onder andere ondersteuning kunnen bieden bij praktische zaken als het vinden van een baan, en toegang kunnen bieden tot een groter sociaal netwerk (Rusinovic et al., 2023; Kool et al., 2023; Van Dijk et al., 2022). Zo geeft 59% van de Oekraïense vluchtelingen aan steun te ervaren van gastgezinnen bij het zoeken van een baan (Otten, 2024). Mogelijk kunnen gastgezinnen voorzien in persoonsgerichte, praktische en uitgebreide steun waar recent aangekomen vluchtelingen behoefte aan kunnen hebben (Damen et al., 2024). Een onderzoek laat zien dat Oekraïense vluchtelingen in Duitsland als gevolg van plaatsing in een gastgezin zowel een groter aantal sociale contacten hebben met Duitsers als een verbeterde oriëntatie op de arbeidsmarkt, hoewel dit (mogelijk door het relatief korte verblijf in Duitsland) nog niet heeft geresulteerd in een grotere kans op een baan (Herpell et al., 2024). Mogelijk vormt een gebrekkige Duitse taalvaardigheid een obstakel voor het vinden van een baan in Duitsland, ongeacht de sociale connecties die een gastgezin biedt. Eerder onderzoek naar Roemeense en Spaanse migranten in Nederland suggereert dat door brede acceptatie van de Engelse taal in Nederland, lage Nederlandse taalvaardigheid geen obstakel hoeft te zijn voor het vinden van een baan (Gijsberts & Lubbers, 2015; Gijsberts et al., 2016).

Bij het vinden van werk kunnen bonding, bridging en linking ties cruciaal zijn. Bonding ties kunnen nieuwkomers echter vooral aan werk helpen binnen reeds bestaande migratienetwerken, waarin al gevestigde migranten als arrival broker kunnen fungeren voor recent aangekomen landgenoten (Hanhorster & Wessendorf, 2020; Muller, 1998). Longitudinaal kwantitatief onderzoek onder verschillende migrantengroepen in zowel Nederland als Duitsland laat zien dat bridging ties de kans op een baan verhogen, maar bonding ties niet of in mindere mate (Lancee, 2010, 2012b; Kanas et al., 2011). Syrische vluchtelingen in Duitsland (Gericke et al., 2018) en Afghaanse vluchtelingen in Nederland (Nasrat, 2020) geven aan vooral van bridging ties systematische steun te ervaren bij (de voorbereiding op) de arbeidspositieverwerving; alleen in het geval dat zij landgenoten hebben die al langere tijd in het bestemmingsland verblijven, ervaren zij in mindere mate ook steun van bonding ties bij het vinden van werk. Aangezien Oekraïense vluchtelingen in een gemeentelijke opvanglocatie vooral contact zullen hebben met andere Oekraïense vluchtelingen die ook in de eerste fase van hun positieverwerving zitten, verwachten wij dat deze bonding ties minder effectieve steun bieden bij het vinden van een baan vergeleken met de bridging ties van het gastgezin.

Gezien de grotere toegang tot *bridging ties* in gastgezinnen en de daarmee gepaard gaande ondersteuning bij het vinden van een baan, verwachten wij dat Oekraïners in een gastgezin vaker een baan zullen hebben dan Oekraïners in een gemeentelijke opvanglocatie. Dat leidt tot de eerste hypothese:

H1: De netto arbeidsparticipatie van Oekraïense vluchtelingen ligt hoger bij opvang in een gastgezin dan bij opvang in een gemeentelijke opvanglocatie.

Hoewel 61% van alle Oekraïense vluchtelingen in begin 2024 een baan had, werkt ruim 40% van hen onder hun opleidingsniveau (Van Enk, 2024). Ook hier spelen bridging en bonding ties mogelijk een rol: zo geven vluchtelingen in Duitsland aan dat bonding ties voornamelijk helpen bij het vinden van laagopgeleide banen maar alleen als deze contacten zelf al een baan gevonden hebben, terwijl bridging ties zeker voor hoogopgeleiden bijdragen aan het vinden van een baan in overeenstemming met de wensen van vluchtelingen zelf (Gericke et al., 2018). Terwijl Oekraïense vluchtelingen in Nederland zoals eerder genoemd betrekkelijk weinig toegang hebben tot een al

gesetteld netwerk van bonding ties, kunnen bridging ties hen juist toegang bieden tot banen op hoger niveau: volgens eerder onderzoek onder meerdere migrantengroepen in Nederland en Duitsland leiden bridging ties tot een hoger arbeidsniveau (Lancee, 2012a, 2012b). Twee tot vijf jaar na aankomst hebben vluchtelingen in Canada met een Canadese 'sponsor' – particulieren die financiële en sociale steun bieden maar niet per se als gasthuishouden optreden – een grotere kans op het hebben van een baan op hoger niveau dan vluchtelingen in overheidsprogramma's of met een co-etnische sponsor (Soehl & Van Haren, 2023). Bridging ties lijken behulpzamer te zijn bij het vinden van werk op niveau dan bonding ties. Dat leidt tot hypothesen twee:

H2: Het aandeel Oekraïense vluchtelingen dat een baan op niveau heeft, ligt hoger bij opvang in een gastgezin dan bij opvang in een gemeentelijke opvanglocatie.

2.2.3 *Opvangkenmerken die de relatie tussen opvangvorm en arbeidsparticipatie kunnen verklaren*

Het onderliggende mechanisme dat we hebben toegelicht voor het verschil in arbeidsparticipatie tussen personen in gemeentelijke opvanglocaties en gastgezinnen is gebaseerd op het verschil in toegang tot sociale contacten met Nederlanders en de ondersteuning die zij kunnen bieden bij het vinden van een baan. We testen daarom de volgende twee mediatiotheypothesen:

H3: Oekraïense vluchtelingen in een gastgezin hebben meer sociale contacten met Nederlanders, wat samenhangt met een grotere kans op het hebben van een baan (op niveau).

H4: Oekraïense vluchtelingen in een gastgezin krijgen vaker ondersteuning bij het vinden van een baan, wat samenhangt met een grotere kans op het hebben van een baan (op niveau).

Vanuit het mechanisme van bonding ties kunnen we verwachten dat sociale contacten met Oekraïners ook behulpzaam kunnen zijn voor het vinden van werk, zij het minder behulpzaam dan de bridging ties (de sociale contacten met Nederlanders). Eerder onderzoek suggereert wel dat het hierbij vooral gaat om het vinden van werk an sich, en niet het vinden van werk op niveau (Gërxhani & Kosyakova, 2020; Gericke et al., 2018; Nasrat, 2020). Zoals eerder beschreven worden Oekraïners in gemeentelijke opvanglocaties voornamelijk gehuisvest met andere Oekraïners, waardoor gemeentelijke opvanglocaties meer bonding ties kunnen bieden. We testen daarom de volgende hypothese:

H5: Oekraïense vluchtelingen in een gemeentelijke opvanglocatie hebben meer contacten met Oekraïners, wat samenhangt met een grotere kans op het hebben van een baan.

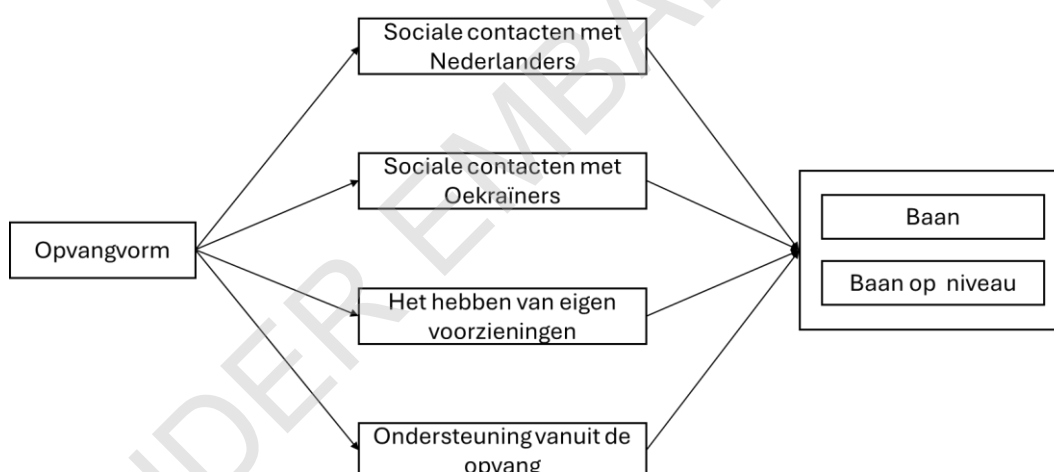
Ten slotte kijken we naar de mate van eigen voorzieningen als potentieel knelpunt bij de opvang, zoals het hebben van een eigen keuken, badkamer, toilet, en slaapkamer. Zulke eigen voorzieningen komen tegemoet aan de behoefte aan privacy en autonomie en worden daarmee gezien als relevante elementen van arrival infrastructures (Beeckmans & Geldof, 2024; Kox & Van Liempt, 2022). In gastgezinnen hebben Oekraïense vluchtelingen gemiddeld meer eigen voorzieningen dan bij de gemeentelijke opvang (Otten, 2024). De privacy en autonomie die gastgezinnen daarmee bieden kunnen vluchtelingen helpen om de volgende stap te zetten in het

opbouwen van een zelfstandig leven in Nederland, waarvan het vinden van werk een belangrijk onderdeel is. Vanuit het perspectief dat autonomie en privacy als kenmerken van arrival infrastructures de baankans kunnen verhogen, testen we dus de volgende hypothese:

H6: Oekraïense vluchtelingen in een gastgezin hebben meer eigen voorzieningen, wat samenhangt met een grotere kans op het hebben van een baan (op niveau).

Het volledige theoretische model is weergegeven in figuur 2.1. Dit model stelt ons in staat om te testen 1) of de opvangvorm een totaal effect heeft op de arbeidsparticipatie, 2) of kenmerken van de opvang een direct effect hebben op de arbeidsparticipatie, en 3) of het effect van de opvangvorm op de arbeidsparticipatie loopt via de kenmerken van de opvangvorm.

Figuur 2.1 Theoretisch model voor de relatie tussen opvang en de arbeidsparticipatie

2.3

Data en methode

Box 2.2 Data

We analyseren gegevens uit de eerste wave van het Longitudinaal Onderzoek Cohort Oekraïense vluchtelingen in Nederland (WODC, 2024). De onderzoekspopulatie bestaat uit alle personen met de Oekraïense nationaliteit die tussen 24 februari 2022 en 1 juli 2023 in Nederland zijn aangekomen en ten minste 15 jaar oud zijn. Uit deze populatie heeft het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) willekeurig 6.000 personen geselecteerd. Zij ontvingen een vragenlijst, waarvan 3.460 personen deze hebben ingevuld; dit resulteerde in een respons van 58%. Respondenten vulden de vragenlijst in via Computer Assisted Web Interviewing (CAWI) (75,6%) en Computer Assisted Personal Interviewing (CAPI) (24,4%). Respondenten konden de vragenlijst in het Oekraïens, Russisch, of Nederlands invullen. De gebruikte talen waren Oekraïens (63%), Russisch (36%) en Nederlands (1%) (WODC, 2024).

2.3.1 Afhankelijke variabelen

Heeft betaald werk. Deze variabele geeft aan of een persoon een betaalde baan heeft in Nederland (ongeacht het aantal werkuren, en inclusief zelfstandigen).

Werk op niveau. Deze variabele is gemeten onder werkenden op basis van de vraag 'Past het werk dat u nu doet bij het niveau van uw opleiding?' met de volgende antwoordcategorieën: 'ja, werk past' (22% van de werkenden); 'nee, ik ben te hoog opgeleid voor mijn werk' (41% van de werkenden); 'nee, ik ben te laag opgeleid voor mijn werk' (1% van de werkenden); en 'werk past, maar ik ben voor iets anders opgeleid' (23% van de werkenden). Omdat we geïnteresseerd zijn in of het werk op niveau is en niet in de specialisatie per se, hebben we de eerste en laatste categorieën samengevoegd in een nieuwe categorie '1=werk op niveau'. Personen die geen werk hebben of niet werk op niveau hebben krijgen de score 0.

2.3.2 Onafhankelijke variabelen

Woontype. Wij hebben deze variabele op basis van een reeks vragen gemaakt: 1) 'Heeft u in Nederland een periode bij [een gemeentelijke opvanglocatie/gastgezin] gewoond?'; 2) 'Waar woont u nu?'; 3) 'Hoeveel maanden heeft u in totaal bij [gemeentelijke opvanglocaties/gastgezinnen] gewoond?'; en 4) 'Toen u in Nederland aankwam na 24 februari 2022, waar bent u toen eerst gaan wonen?' Personen die ooit in een gastgezin hebben gewoond en nooit in een GOL, worden ingedeeld in de gastgezin-categorie (N=381). Personen die ooit in een GOL hebben gewoond en niet ooit in een gastgezin, worden ingedeeld in de GOL-categorie (N=1.972). Personen die zowel ooit in een gastgezin als ooit in een GOL hebben gewoond, worden ingedeeld in de categorie waar ze het langst zijn verbleven (343 hebben het langst bij een GOL gewoond en 173 het langst bij een gastgezin). Om deze verblijfsduur te bepalen is het maximum genomen van a) de totale verblijfsduur in een GOL dan wel gastgezin, b) het langste verblijf bij één GOL of één gastgezin en c) de verblijfsduur bij het huidige adres, indien dat een GOL of gastgezin is. Personen die even lang bij een gastgezin en GOL hebben gewoond, worden ingedeeld in de categorie waar ze nu wonen (dat is voor 21 respondenten een GOL en voor 2 een gastgezin). In de modellen nemen we een controle variabele op die aangeeft of de respondent bij allebei de opvangvormen heeft gewoond (1) of niet (0). Personen die nooit bij een GOL en nooit bij een gastgezin hebben gewoond, vallen in de 'overig'-categorie (N=568). Deze personen worden niet meegenomen in de analyses. Wij hebben de waarde '1' toegekend aan gastgezinnen (N=556) en de waarde '0' aan GOL's (N=2.336).

Voor een robuustheidsanalyse hebben we een striktere definitie van de woontype gemaakt. Dit is een binaire variabele die aangeeft of iemand momenteel in een GOL of bij een gastgezin woont en daar al woont sinds aankomst in Nederland. Wij hebben de waarde '0' (GOL) toegekend aan personen die aan alle vier de voorwaarden voldeden: 1) op het moment van interview in een GOL woonden; 2) daar langer dan 3 maanden wonen; 3) nooit verhuisd zijn binnen Nederland; 4) ook bij aankomst in Nederland in een GOL woonden. Op vergelijkbare wijze kregen personen het gastgezin-woontype (waarde '1') toegewezen als zij 1) bij een gastgezin woonden op het moment van interview; 2) langer dan drie maanden bij dat gastgezin verbleven; 3) nooit verhuisd zijn binnen Nederland; en 4) bij aankomst in Nederland ook bij een gastgezin woonden. Personen die niet aan deze voorwaarden voldeden, zijn niet meegenomen in de robuustheidsanalyse. Dit levert voor de robuustheidsanalyses 1.413 personen als bewoners van GOL's en 191 personen als bewoners bij gastgezinnen op. De resultaten

van de robuustheidsanalyses komen inhoudelijk grotendeels overeen met die van de hoofdanalyses, en zijn te vinden in bijlage 2, tabellen B2.3 en B2.4.

Aanvullend hebben we getest of de grootte van de opvanglocatie samenhangt met het hebben van werk en het hebben van werk op niveau. Omdat de grootte van de opvanglocatie alleen is gemeten voor gemeentelijke opvanglocaties, wordt het effect van deze variabele op de arbeidsparticipatie geschat in een apart model waarin alleen personen in de GOL-categorie zitten. Dit model is weergegeven in bijlage 2, tabel B2.5.

2.3.3 Mediatorvariabelen

Sociale contacten met Oekraïners en Nederlanders. We kijken naar de frequentie van sociale contacten met Oekraïners en Nederlanders (twee afzonderlijke variabelen), wat is uitgevraagd op twee manieren. De eerste is de frequentie van contacten met burens of buurtgenoten ('Hoe vaak heeft u contact met Oekraïense/Nederlandse burens of buurtgenoten?'). De tweede is de frequentie van contacten met vrienden of kennissen ('Hoe vaak heeft u contact met Oekraïense/Nederlandse vrienden of kennissen?'). Bij allebei zijn de antwoordcategorieën: 0) elke dag, 1) elke week, 2) elke maand, 3) een paar keer per jaar en 4) nooit/minder dan 1 keer per jaar. We hebben de scores vervolgens omgedraaid zodat hogere scores hogere frequenties van sociale contacten betekenen. Personen konden ook 'niet van toepassing' kiezen, bijvoorbeeld als ze geen buurtgenoten van de desbetreffende groep hebben. Omdat deze personen dus geen sociale contacten hebben met de desbetreffende groep, rekenen we ze tot de categorie 'nooit/minder dan 1 keer per jaar'. Beide vormen van contact – met burens/buurtgenoten en met vrienden/kennissen – worden als belangrijk gezien door vluchtelingen om zich onderdeel van de samenleving te voelen (Ziersch et al., 2023). We voegen de twee typen sociaal contact samen door het maximum te nemen over de frequentie van contacten met burens/buurtgenoten en vrienden/kennissen. Dit betekent dat we één uitkomstmaat hebben voor sociale contacten met Oekraïners en één uitkomstmaat voor contacten met Nederlanders.

Verder kijken we naar twee opvangkenmerken die de relatie tussen opvangvorm (GOL vs. gastgezin) en arbeidsparticipatie kunnen verklaren. De vragen over deze opvangkenmerken betreffen steeds de GOL of het gastgezin waar men het langst verbleef (aangezien het mogelijk is dat personen in meerdere GOL's of gastgezinnen hebben gewoond). We kijken naar: 1) de mate van eigen voorzieningen en 2) de ervaren ondersteuning bij het vinden van een baan.

De mate van eigen voorzieningen. In hoeverre respondenten eigen voorzieningen hebben in hun opvang is uitgevraagd in aparte variabelen voor GOL's en bij gastgezinnen. Bij GOL's kon men kiezen uit de volgende vier categorieën: 1) Ik heb volledig eigen voorzieningen (keuken, badkamer, toilet), 2) Ik heb deels eigen voorzieningen (keuken, badkamer, toilet), 3) Ik heb geen eigen voorzieningen (keuken, badkamer, toilet), en 4) Ik heb geen eigen kamer. Bij gastgezinnen kon men kiezen uit de volgende drie categorieën: 1) Ik woon bij het gastgezin in huis, zonder aparte voorzieningen (geen eigen keuken, toilet, of badkamer), 2) Ik woon bij het gastgezin in huis, met deels aparte voorzieningen (bv. eigen keuken, eigen toilet), en 3) Ik heb een aparte, zelfstandige woonruimte (bv. tuinhuis, eigen verdieping). We hercoderen de twee variabelen naar één gezamenlijke variabele met drie categorieën:

1. Geen eigen voorzieningen
 Gastgezin: Ik woon bij het gastgezin in huis, zonder aparte voorzieningen
 GOL: Ik heb geen eigen voorzieningen (keuken, badkamer, toilet)
 GOL: Ik heb geen eigen kamer
2. Deels eigen voorzieningen
 Gastgezin: Ik woon bij het gastgezin in huis, met deels aparte voorzieningen
 GOL: Ik heb deels eigen voorzieningen (keuken, badkamer, toilet)
3. Geheel eigen voorzieningen
 Gastgezin: Ik heb een aparte, zelfstandige woonruimte (bv. tuinhuis, eigen verdieping)
 GOL: Ik heb volledige eigen voorzieningen (keuken, badkamer, toilet)

Ervaren ondersteuning bij het vinden van werk. De ervaren ondersteuning bij het vinden van werk vanuit de GOL of het gastgezin waarin men het langste verbleef is gebaseerd op één vraag per woningvorm: 'Kunt u aangeven of u de volgende vormen van ondersteuning van [deze gemeentelijke opvanglocatie/dit gastgezin] heeft gekregen?' Het vinden van een baan (0=Nee; 1=Ja).

2.3.4 *Controlevariabelen*

Onderstaande variabelen meten de persoonlijke kenmerken op de dag van het interview, tenzij anders gespecificeerd.

Vrouw. Dit is een binaire variabele met waarde '0' voor mannen en '1' voor vrouwen. Vijf personen met een ander geslacht zijn als missende waarde gecodeerd.

Leeftijd. Dit is een continue variabele met leeftijd in jaren.

Opleidingsniveau. Deze variabele is oorspronkelijk gemeten aan de hand van de vraag naar het hoogst gevolgde opleidingsniveau in Oekraïne, met een ordinale schaal bestaande uit tien categorieën: 1) minder dan 4 jaar onderwijs; 2) 4-7 jaar onderwijs; 3) 8-9 jaar onderwijs; 4) 10-11 jaar onderwijs; 5) middelbaar beroepsonderwijs (tot 4 jaar studie); 6) hogere technische hogeschool (1-3 jaar studie); 7) bachelorprogramma (3-4 jaar in het moderne systeem); 8) masterprogramma (1-2 jaar in het moderne systeem); 9) specialistprogramma (5-6 jaar); en 10) wetenschappelijk niveau (PhD, kandidaat, doctor in de wetenschappen). Wij hebben een nieuwe ordinale variabele geconstrueerd op basis van deze oorspronkelijke categorieën '1' - basisonderwijs (categorieën 2, 3 en 4); '2' - lager middelbaar onderwijs (categorie 5); '3' - hoger middelbaar en beroepsonderwijs (categorie 6); en '4' - hoger onderwijs (categorieën 7 t/m 10).

Thuiswonende kinderen. Deze variabele geeft aan of de respondent ten minste één thuiswonend kind heeft (waarde 1) of niet (waarde 0).

Thuiswonende partner. Deze variabele geeft aan of de respondent een thuiswonende partner heeft (waarde 1) of niet (waarde 0).

Verblijfsduur in Nederland. Deze variabele meet hoelang Oekraïense vluchtelingen in Nederland verblijven, in maanden.

Algemene gezondheid. Deze variabele betreft het antwoord op de vraag: 'Hoe is over het algemeen uw gezondheid?'. De antwoordopties zijn: 0) Zeer goed, 1) Goed, 2) Gaat wel, 3) Slecht, en 4) Zeer slecht. We hebben de antwoordopties vervolgens omgedraaid zodat hogere scores een hogere gezondheid aangeven.

Eerder in Nederland geweest voor de oorlog. Dit is een binaire variabele die het antwoord op de volgende vraag geeft: 'Bent u ooit in Nederland geweest voor 24 februari 2022?' (0=nee, 1=ja).

Werk in Oekraïne voor de oorlog. Dit is een binaire variabele die aangeeft of de respondent betaald werk had in Oekraïne voor de oorlog, op basis van de vraag 'Toen u in Oekraïne woonde, welke situatie paste het beste bij u?': 1: Betaald werk (loondienst of zelfstandige); 2: Werkloos/werkzoekende; 3: Huisvrouw/huisman; 4: Scholier/student; 5: Gepensioneerd; 6: Ziek/arbeidsongeschikt; 7: anders; 99: onbekend. Personen die categorie 1 hebben gekozen worden gerekend tot het hebben van werk in Oekraïne voor de oorlog (waarde '1') en personen die een van de overige categorieën hebben gekozen worden gerekend tot het niet hebben van werk in Oekraïne voor de oorlog (waarde '0').

Stedelijkheid van de woongemeente. Deze variabele komt van de CBS-registers en volgt een 5-puntsschaal van 0 (niet stedelijk, <500 omgevingsadressen/km²) tot 4 (zeer sterk stedelijk, ≥2500 omgevingsadressen/km²).

2.3.5 Analyses

Om de mechanismes van de opvangkenmerken bij de arbeidsparticipatie van bewoners van GOL's en bij gastgezinnen te onderzoeken, hebben wij *structural equation modeling* (SEM) toegepast. Per model hebben we het totale effect van de voorspeller (GOL vs. gastgezin) geschat, evenals het directe effect van de voorspeller en het indirecte effect via de mediators. Om aan te tonen dat er een mediatie-effect is, moet het indirecte effect van de voorspeller via de mediator statistisch significant zijn. We maken gebruik van *Full Information Maximum Likelihood* (FIML) voor ontbrekende waarden. In de hoofdmodellen wordt gecontroleerd voor geslacht, leeftijd, hoogste gevolgde opleidingsniveau, het al dan niet hebben van thuiswonende kinderen en een partner, verblijfsduur in Nederland, of de persoon werk had in Oekraïne voor de oorlog (2022), of de persoon eerder in Nederland is geweest, de algemene gezondheid, de stedelijkheid van de woongemeente, en de grootte van de opvanglocatie. We maken geen gebruik van weging in onze analyses en maken geen verdere selecties binnen de groep zoals het beperken van de analyses tot de beroepsbevolking.

We maken gebruik van *linear probability models* (LPM) om de uitkomsten en mediators te verklaren. Het voordeel van LPM ten opzichte van logistische regressie voor binaire variabelen is dat regressiecoëfficiënten vergelijkbaar zijn tussen verschillende groepen en modellen die op basis van LPM zijn berekend. Daarentegen is de vergelijkbaarheid van coëfficiënten tussen groepen en modellen sterk beperkt in logistische regressiemodellen (Mood, 2020). Hoewel sommige mediators ordinaal gemeten zijn (sociale contacten, mate van eigen voorzieningen), worden ze als continue meegenomen in de analyses voor gemak van interpretatie. In de wetenschappelijke literatuur is dit een gebruikelijke keuze, maar de meningen verschillen over in hoeverre dit consequenties heeft voor de resultaten (Kampen & Swyngedouw, 2000; Rhemtulla et al., 2012; Robitzsch, 2020). Voor de gegevensverwerking hebben wij R/R-Studio gebruikt (R Core Team, 2021; RStudio

Team, 2021). De SEM-modellen zijn geschat met behulp van het 'lavaan'-package (Rosseel, 2012).

2.4 Resultaten

2.4.1 Beschrijvende resultaten

We beginnen met een beschrijvende vergelijking tussen Oekraïense vluchtelingen opgevangen in gastgezinnen en gemeentelijke opvanglocaties. Daarna gaan we over tot de verklarende modellen om te toetsen of verbanden significant zijn terwijl we rekening houden met achtergrondkenmerken. Tabel 2.1 laat zien dat Oekraïners opgevangen in gastgezinnen aanzienlijk minder vaak een baan hebben (50%) dan Oekraïners opgevangen in gemeentelijke opvanglocaties (60%), dit verschil is statistisch significant ($B=-0,10, p<0,001$). Het hebben van werk *op niveau* verschilt daarentegen niet significant tussen Oekraïners die verblijven bij gastgezinnen (22%) en gemeentelijke opvanglocaties (24%) ($B=-0,02, p=0,27$).

Deze beschrijvende vergelijkingen zijn niet in overeenstemming met onze hypothesen dat personen bij gastgezinnen vaker een baan hebben (H1) en vaker een baan op niveau hebben (H2). Om deze hypothesen te toetsen, is het echter van belang om ook rekening te houden met verschillen in achtergrondkenmerken tussen Oekraïners die verblijven in gastgezinnen en gemeentelijke opvanglocaties. Zo zien we in tabel 2.1 dat er relatief meer vrouwen in gastgezinnen verblijven, en eerder onderzoek heeft aangetoond dat de arbeidsdeelname van vrouwelijke Oekraïense vluchtelingen lager ligt dan die van mannelijke Oekraïense vluchtelingen in Nederland (Van Enk, 2024). Ook lijkt het percentage dat werk had in Oekraïne voor de oorlog wat hoger te liggen onder personen die verblijven in gemeentelijke opvanglocaties dan in gastgezinnen. Qua overige achtergrondkenmerken – zoals leeftijd en opleidingsniveau – lijken er geen grote verschillen te zijn tussen personen in gastgezinnen en gemeentelijke opvanglocaties. Verschillen in achtergrondkenmerken tussen personen in gastgezinnen en gemeentelijke opvanglocaties kunnen een vertekend beeld opleveren bij het vaststellen van de rol van opvang in de arbeidsparticipatie. Het is daarom belangrijk om statistische analyses uit te voeren waarbij rekening wordt gehouden met verschillen in achtergrondkenmerken.

Tabel 2.1 Beschrijvende statistieken

	Gastgezin		GOL	
Uitkomsten	Gemiddelde (SD)	N	Gemiddelde (SD)	N
Percentage met een baan	50%	556	60%	2.336
Percentage met baan op niveau	22%	556	24%	2.336
Mediatoren	Gemiddelde (SD)	N	Gemiddelde (SD)	N
Percentage dat ondersteuning kreeg vanuit de opvang bij vinden van werk	63%	555	53%	2.326
Sociale contacten met Nederlanders	2,84 (1,16)	556	2,22 (1,49)	2.336
Sociale contacten met Oekraïners	3,24 (1,00)	556	3,77 (0,61)	2.336
Mate van eigen voorzieningen in de opvang	2,10 (0,86)	555	1,75 (0,81)	2.326

Controlevariabelen	Gastgezin		GOL	
	Gemiddelde (SD)	N	Gemiddelde (SD)	N
Percentage dat vrouw is	75%	554	68%	2.333
Leeftijd	39 (16)	556	39 (15)	2.336
Opleidingsniveau	3,33 (0,92)	548	3,21 (0,95)	2.261
Aantal maanden in Nederland	19,3 (3,9)	554	17,1 (4,9)	2.328
Percentage dat thuiswonende kind(eren) heeft	50%	556	45%	2.336
Percentage dat thuiswonende partner heeft	37%	556	40%	2.336
Percentage dat zowel bij GOL als gastgezin heeft gewoond	31%	556	16%	2.336
Percentage dat voor de oorlog in Nederland is geweest	32%	556	14%	2.336
Percentage dat werk had in Oekraïne voor de oorlog	65%	548	70%	2.313
Gezondheid	2,35 (0,88)	556	2,33 (0,88)	2.336
Stedelijkheid van de gemeente	2,43 (1,35)	542	2,38 (1,27)	2.156

Noot: GOL=gemeentelijke opvanglocatie. Voor variabelen waar geen percentage wordt gegeven, betreffende de waarden gemiddeldes met de standaarddeviatie tussen haakjes.

2.4.2 *Hoe verblijf bij gastgezinnen/gemeentelijke opvanglocaties samenhangt met werk*

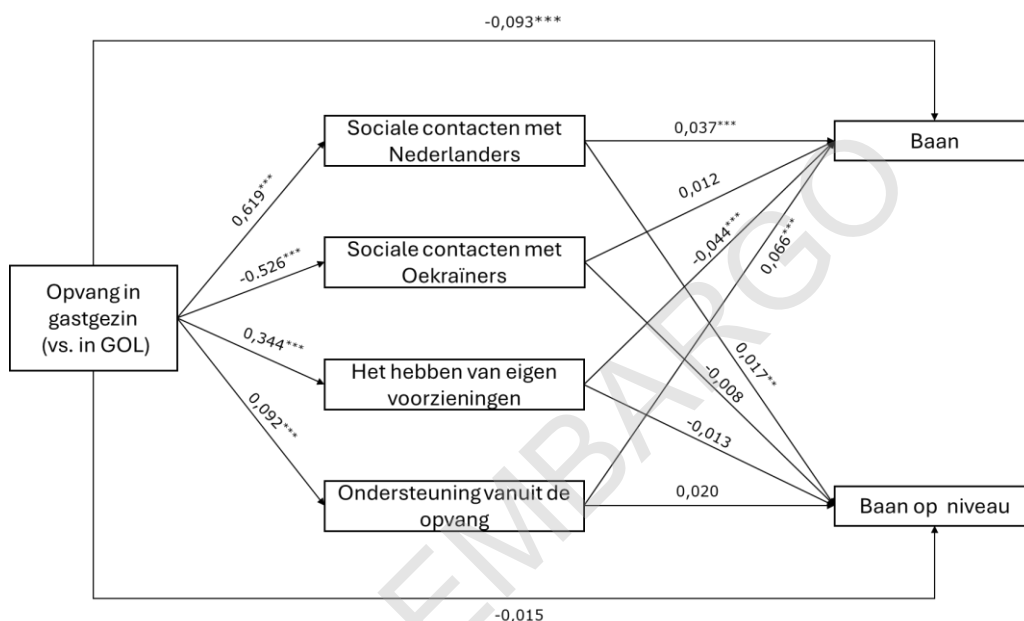
Ook de statistische analyses waarbij we rekening houden met achtergrondkenmerken zijn niet in overeenstemming met onze hypothesen dat personen bij gastgezinnen vaker een baan hebben (H1) en vaker een baan op niveau hebben (H2). De kans op een baan is in deze analyses naar schatting 8,7 procentpunt lager voor Oekraïners in gastgezinnen dan in gemeentelijke opvanglocaties ($B=-0,087$, $p<0,001$, zie tabel B2.1). De kans op een baan op niveau, verschilt daarentegen niet significant tussen Oekraïners in gastgezinnen en gemeentelijke opvanglocaties ($B=-0,004$, $p=0,85$, zie tabel B2.2). Dit neemt niet weg dat bepaalde aspecten van de opvang bij gastgezinnen wel positief kunnen samenhangen met het vinden van werk (op niveau). We gaan daarom nu in op hoe verschillen in opvangkenmerken tussen gastgezinnen en gemeentelijke opvanglocaties kunnen doorwerken in de arbeidsparticipatie.

2.4.3 *Hoe kenmerken van de opvang samenhangen met werk*

In figuur 2.2 zien we dat het verblijf bij gastgezinnen (vergeleken met verblijf in gemeentelijke opvanglocaties) samenhangt met meer sociale contacten met Nederlanders ($B=0,619$, $p<0,001$), minder sociale contacten met Oekraïners ($B=-0,526$, $p<0,001$), meer eigen voorzieningen ($B=0,344$, $p<0,001$), en meer ondersteuning bij het vinden van werk ($B=0,092$, $p<0,001$). Twee van deze opvangkenmerken hangen tevens samen met meer kans op een baan: de baankansen zijn groter voor personen die meer sociale contacten hebben met Nederlanders (3,7 procentpunt hoger voor elke punt toename op de sociale contacten schaal die loopt van 1 'nooit/minder dan 1 keer per jaar' tot 5 'elke dag', $p<0,001$) en voor personen die ondersteuning kregen bij het vinden van werk (6,6 procentpunt hoger, $p<0,001$). Het hebben van eigen voorzieningen hangt juist samen met een lagere kans op een

baan (4,4 procentpunt lager, $p < 0,001$). Sociale contacten met Oekraïners hebben geen significant verband met de kansen op een baan ($B = 0,012$, $p = 0,31$).

Figuur 2.2 Resultaten over hoe opvang en opvangkenmerken samenhangen met werk

Noot: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Noot: De volledige modellen zijn te vinden in bijlage 2, tabellen B2.1 (Baan) en B2.2 (Baan op niveau).

Omdat het verblijf bij gastgezinnen samenhangt met drie opvangkenmerken, en deze opvangkenmerken vervolgens samenhangen met de arbeidsparticipatie, is er sprake van indirecte effecten (of mediatie-effecten). Dat wil zeggen, de samenhang tussen het verblijf bij het gastgezin en de arbeidsparticipatie loopt deels via drie opvangkenmerken. Het indirecte effect van verblijf bij een gastgezin via meer sociale contacten met Nederlanders, verhoogt de kans op een baan (met 2,3 procentpunt; $B = 0,023$, $p < 0,001$), in lijn met hypothese 3. Het indirecte effect van verblijf bij een gastgezin via meer ondersteuning bij het vinden van werk, verhoogt ook de kans op een baan (met 0,6 procentpunt; $B = 0,006$, $p = 0,007$), in lijn met hypothese 4. Het indirecte effect via sociale contacten met Oekraïners is niet statistisch significant, en hypothese 5 wordt daarmee dus niet ondersteund. Het indirecte effect van verblijf bij een gastgezin via meer eigen voorzieningen, verlaagt de kans op een baan (met 1,5 procentpunt; $B = -0,015$, $p < 0,001$), het tegenovergestelde van hypothese 6. Ook wanneer rekening wordt gehouden met deze indirecte effecten, blijft er een significant direct negatief effect over van opvang in gastgezinnen op de baankans ($B = -0,093$, $p < 0,001$). Dit betekent dat er ook nog andere (opvang)kenmerken zijn die samenhangen met een hogere baankans bij gemeentelijke opvanglocaties dan gastgezinnen. Hier komen we op terug in sectie 3.4.5.

Waar de opvangkenmerken grotendeels significante effecten hebben op het hebben van werk, vinden we minder significante effecten van de opvangkenmerken op het hebben van werk *op niveau*. De uitzondering is sociale contacten met Nederlanders; personen die meer sociale contacten met Nederlanders hebben, hebben een hogere kans op werk op niveau (1,7 procentpunt hoger voor elke punt toename op de sociale

contacten schaal die loopt van 1 'nooit/minder dan 1 keer per jaar' tot 5 'elke dag', $p=0,002$). De overige opvangkenmerken hebben geen significant verband met het hebben van werk op niveau. Tussen gastgezinnen en gemeentelijke opvanglocaties zit geen significant verschil in de kans op werk op niveau. De hypothesen over hoe verblijf bij een gastgezin indirect samenhangt met werk op niveau via opvangkenmerken, zijn dus niet ondersteund. We komen hierop terug in de discussiesectie.

Voor gemeentelijke opvanglocaties konden we ook toetsen of de grootte van de opvanglocatie samenhangt met het hebben van werk en het hebben van werk op niveau. De resultaten daarvan zijn te vinden in bijlage 2, tabel B2.5. Daar zien we dat de grootte van de opvanglocatie niet statistisch samenhangt met het hebben van werk en het hebben van werk op niveau.

2.4.4 *Achtergrondkenmerken die samenhangen met werk*

Het hebben van werk hangt ook samen met enkele achtergrondkenmerken van de Oekraïense vluchtelingen, zoals te zien is in tabel B2.1, model 1. Het achtergrondkenmerk dat het sterkst de arbeidsdeelname in Nederland voorspelt, is de recente werkervaring in Oekraïne voor de oorlog. Oekraïense vluchtelingen die werk hadden in Oekraïne voor de oorlog, hebben maar liefst 33 procentpunt meer kans op een baan in Nederland. Daarnaast zien we dat de kans op het hebben van werk significant hoger is onder personen met een goede gezondheid (6 procentpunt voor elke punt toename op de gezondheidsschaal die loopt van 1 'zeer slecht' tot 5 'zeer goed'), en personen met een lagere leeftijd (0,5 procentpunt voor elk jaar). De baankans hangt niet significant samen met het hebben van thuiswonende kinderen of een partner, de verblijfsduur in Nederland, het hoogst gevolgde opleidingsniveau, eerder in Nederland te zijn geweest, de stedelijkheid van de woongemeente, en de grootte van de opvanglocatie.

Voor het hebben van werk *op niveau* vinden we deels dezelfde achtergrondkenmerken die van belang zijn (tabel B2.2, model 1). De kans op het hebben van werk op niveau in Nederland is hoger onder degenen die werk hadden in Oekraïne voor de oorlog (17 procentpunt), mannen (6 procentpunt), personen met een lagere leeftijd (0,2 procentpunt voor elk jaar), en personen zonder thuiswonende kinderen (5,5 procentpunt). Hoger opgeleiden werken minder vaak op niveau. Dit is te verwachten aangezien het aantal potentiële banen dat op of boven iemands niveau is, bijna per definitie lager is naarmate iemands opleidingsniveau hoger is.

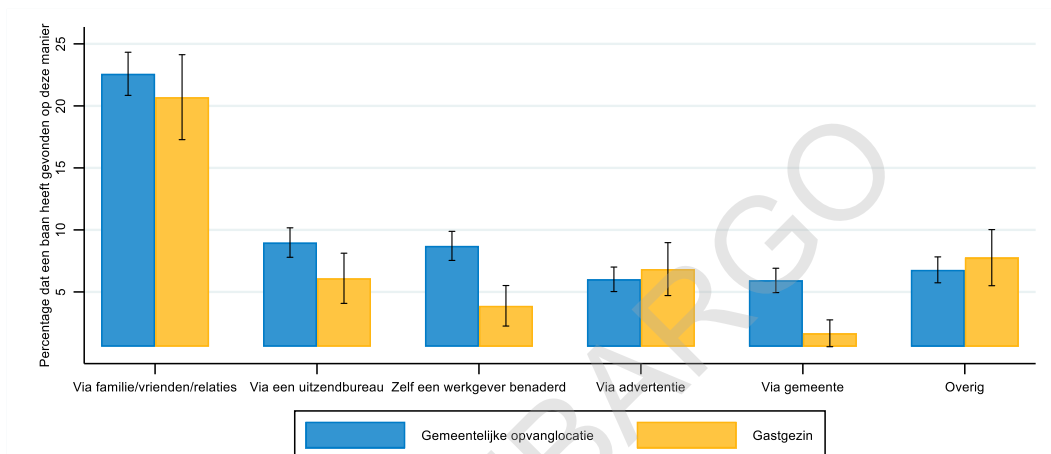
Het hebben van een betere gezondheid en het eerder in Nederland te zijn geweest lijken in eerste instantie ook samen te hangen met een hogere kans op het hebben van werk op niveau (tabel B2.2), maar deze effecten zijn niet robuust (tabel B2.4).

2.4.5 *De kanalen waarlangs een baan wordt gevonden verschillen tussen opvangvormen*

Om dieper te duiken in de verschillen in arbeidsdeelname tussen Oekraïense vluchtelingen in gastgezinnen en gemeentelijke opvanglocaties, vergelijken we exploratief de kanalen waarlangs zij een baan hebben gevonden. De resultaten zijn weergegeven in figuur 2.3. We zien dat het informele kanaal – via familie/vrienden/relaties – niet significant verschilt tussen Oekraïners opgevangen in gastgezinnen en gemeentelijke opvanglocaties. Daarentegen komen drie kanalen voor het vinden van een baan wel significant vaker voor bij gemeentelijke opvanglocaties:

1) via een uitzendbureau, 2) zelf een werkgever benaderd, en 3) via de gemeente. We komen hierop terug in de discussiesectie.

Figuur 2.3 De kanalen waarlangs Oekraïense vluchtelingen een baan hebben gevonden

Noot: Dit zijn de resultaten van de vraag: 'Hoe heeft u uw baan gevonden?', uitgesplitst naar woontype. Respondenten moesten kiezen uit de volgende antwoordopties: 1) Via advertentie (op internet, in de krant, etc.), 2) Zelf een werkgever benaderd (open sollicitatie), 3) Via familie, vrienden of relaties, 4) Via Vluchtelingenwerk (VWN), 5) Via UWV/werk.nl, 6) Via een uitzendbureau, 7) Via gemeente/ contactpersoon van de gemeente (klantmanager), 8) Via sociale media, 9) Werd gevraagd, 10) Via een project, werkervaringsplaats, 11) Via stage, en 12) anders. Personen die geen werk hebben scoren 0 op elke categorie. Dit betekent dat het optellen van de percentages uit de verschillende antwoordopties leidt tot het percentage werkenden (61% voor personen in de GOL-categorie en 50% voor personen in de gastgezin-categorie). We laten de vijf meest gekozen antwoordopties zien en hebben de overige antwoordopties samengevoegd in een 'Overig' categorie. De verticale lijnen geven de 95%-betrouwbaarheidsintervallen aan.

2.5 Discussie

Oekraïense vluchtelingen nemen een unieke positie in, zowel op het gebied van hun hoge arbeidsdeelname als in de manieren waarop zij worden opgevangen. In dit hoofdstuk hebben we onderzocht of de manier waarop zij worden opgevangen, samenhangt met hun arbeidsdeelname. We hebben daarbij de twee voornaamste opvangvormen die voorkwamen voor Oekraïense vluchtelingen in Nederland vergeleken: opvang bij gastgezinnen en opvang in gemeentelijke opvanglocaties. Deze twee opvangvormen verschillen sterk van elkaar in de manier waarop Oekraïners kennis maken met Nederland – in de wetenschappelijke literatuur ook wel aangeduid als *arrival infrastructures* – en kunnen daarmee hun kansen op de arbeidsmarkt beïnvloeden. De verwachting was dat Oekraïense vluchtelingen die zijn opgevangen in gastgezinnen meer deelnemen aan de arbeidsmarkt dan Oekraïense vluchtelingen die zijn opgevangen in gemeentelijke opvanglocaties. De wetenschappelijke literatuur suggereert namelijk dat gastgezinnen meer toegang bieden tot *bridging ties* (Putnam, 2000): contacten met de ontvangende samenleving die nieuwe informatie en hulp met zich meebrengen en zo tot een hogere baankans leiden.

In tegenstelling tot deze verwachting, laat ons onderzoek zien dat de arbeidsdeelname van Oekraïense vluchtelingen in gastgezinnen aanzienlijk *lager* is dan de

arbeidsdeelname van Oekraïense vluchtelingen in gemeentelijke opvanglocaties. Van de Oekraïense vluchtelingen die voornamelijk zijn opgevangen in gastgezinnen heeft 50% een baan, terwijl van de Oekraïense vluchtelingen die voornamelijk in gemeentelijke opvanglocaties zijn opgevangen 60% een baan heeft. Hoewel de arbeidsdeelname voor beide groepen hoog is, is de arbeidsdeelname dus nog hoger voor de groep die wordt opgevangen in gemeentelijke opvanglocaties. Deze verschillen zijn niet toe te wijzen aan verschillen in de achtergrondkenmerken van de twee groepen zoals verschillen in leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, eerdere werkervaring, of ze eerder in Nederland zijn geweest, en hun gezondheid. Een groot voordeel van onze surveydata is namelijk dat we zeer uitgebreide informatie hebben over deze achtergrondkenmerken van Oekraïense vluchtelingen en daarvoor kunnen controleren in de analyses.

Deze bevindingen betekenen niet dat alle aspecten van de opvang bij gastgezinnen samenhangen met een lagere arbeidsdeelname. Onze analyses wijzen namelijk op twee opvangkenmerken die vaker voorkomen bij gastgezinnen en samenhangen met een hogere arbeidsdeelname: sociale contacten met Nederlanders en ondersteuning bij het vinden van werk. Dit zijn allebei onderdelen van de *bridging ties* die gastgezinnen bieden. Hiermee lijkt het theoretische mechanisme van *bridging ties* dus wel bevorderend te werken voor de arbeidsdeelname. Ook bij gemeentelijke opvanglocaties hangt het hebben van *bridging ties* samen met een hogere kans op werk, maar daar komt dit dus nog minder vaak voor. We vinden geen bewijs voor het mechanisme van *bonding ties*; het hebben van meer sociale contacten met Oekraïners hangt namelijk niet samen met een hogere arbeidsdeelname. Mogelijk is het hebben van sociale contacten met Oekraïners *die werken* wel bevorderend voor het vinden van werk. De blootstelling aan andere werkende Oekraïners – die gemiddeld hoger is in de gemeentelijke opvang – zou stimulerend kunnen werken of connecties kunnen bieden die leiden naar werk, vergelijkbaar met hoe binnen etnische diaspora's werk kan worden gevonden (Kindler et al., 2015). We kunnen dit echter niet testen omdat in onze survey geen vragen zijn gesteld specifiek over sociale contacten met Oekraïners *die werken*, maar toekomstig onderzoek kan kijken of dit ook een factor van belang is. Dat de arbeidsdeelname van Oekraïners in gastgezinnen lager is dan die van Oekraïners in gemeentelijke opvanglocaties ondanks de hogere mate van *bridging ties* die samenhangen met een hogere baankans, betekent dat er ook kenmerken van gastgezinnen zijn die samenhangen met een lagere arbeidsdeelname. Een opvangkenmerk dat vaker voorkomt bij gastgezinnen en samenhangt met een lagere arbeidsdeelname is het hebben van eigen voorzieningen zoals een eigen keuken of badkamer. Mogelijk is de noodzaak en daarmee de inzet om een baan te vinden hoger wanneer men eigen voorzieningen mist, aangezien een baan kan helpen om de financiële situatie te verbeteren en op die manier een eigen woonruimte te bemachtigen. Hoewel het hebben van eigen voorzieningen niet bevorderend is voor de arbeidsdeelname, is het wel bevorderend voor de psychische gezondheid (zie hoofdstuk 4 uit dit rapport) en sociale insluiting (zie hoofdstuk 5 uit dit rapport).

Een andere mogelijke reden waarom de arbeidsdeelname hoger is bij gemeentelijke opvanglocaties, is dat de Oekraïners in gemeentelijke opvanglocaties beter in beeld zijn bij officiële instanties en hulporganisaties dan Oekraïners in gastgezinnen. Dit kan ervoor zorgen dat de overheid hen meer kan ondersteunen bij het vinden van werk en ook dat werkgevers de Oekraïners makkelijker weten te vinden (Rusinovic et al., 2023). Dit betreffen de zogenoemde *linking ties* – connecties met overheids- of hulporganisaties. Voor nieuwkomers zoals Oekraïense vluchtelingen zijn zulke *linking ties* mogelijk nog belangrijker bij het vinden van werk dan *bridging ties*. Onze

bevinding dat Oekraïense vluchtelingen bij gemeentelijke opvanglocaties vaker dan bij gastgezinnen een baan vinden via uitzendbureaus en via hulp van de gemeente, is in overeenstemming met dit idee. De uitzendbureaus en gemeente kunnen Oekraïners bij gemeentelijke opvanglocaties dan makkelijker vinden en ze daarmee ook meer helpen bij het vinden van werk. Naast dat Oekraïners makkelijker gevonden worden door potentiële werkgevers bij gemeentelijke opvanglocaties, kunnen Oekraïners daar zelf mogelijk ook makkelijker werkgevers vinden. Zo zijn er in sommige gemeentelijke opvanglocaties bijvoorbeeld berichtenborden met aanbiedingen van werkgevers voor banen, waar de Oekraïners op kunnen reageren. Dat Oekraïense vluchtelingen bij gemeentelijke opvanglocaties vaker dan bij gastgezinnen een baan vinden door zelf een werkgever te benaderen, komt overeen met dit idee.

Hoewel de algemene arbeidsdeelname verschilt tussen Oekraïners in gemeentelijke opvanglocaties en in gastgezinnen, vinden we geen significant verschil tussen deze twee opvangvormen in de kans op een baan *op niveau*. Het enige opvangenmerk dat samenhangt met een hogere kans op een baan op niveau is de sociale contacten met Nederlanders. Mogelijk hangt het vinden van een baan op niveau meer af van persoonlijke eigenschappen en ervaringen – zoals de werkervaring in Oekraïne voor de oorlog of de Nederlandse taalbeheersing – in plaats van eigenschappen van de opvang. Hoewel werkervaring in Oekraïne voorspellend was voor zowel het vinden van een baan *an sich* als een baan op niveau, was het minder voorspellend voor dit laatste. Dit sluit aan bij eerder internationaal en Nederlands onderzoek naar de U-curve: na migratie vinden migranten weliswaar vaak een baan, maar wel op lager niveau dan voor de migratie (Lubbers & Gijsberts, 2016; Chiswick et al., 2003; 2005). Volgens deze U-curve zal het aandeel dat een baan op niveau vindt wel weer toenemen naarmate migranten langer verblijven in het land en bijvoorbeeld de taal kunnen leren.

De grote aantallen Oekraïense vluchtelingen die werden opgevangen in gastgezinnen en gemeentelijke opvanglocaties maakten het voor het eerst mogelijk om deze opvangvormen systematisch te vergelijken. Dit stelde ons in staat om de wijdverbreide opvatting te testen dat opvang bij een gastgezin samenhangt met een hogere kans op werk. Onze bevindingen weerleggen deze opvatting: de arbeidsdeelname is juist hoger bij gemeentelijke opvanglocaties. Als we de vergelijking breder trekken en op internationaal niveau de arbeidsdeelname van Oekraïense vluchtelingen vergelijken, vinden we een soortgelijk patroon. Ten opzichte van andere West-Europese landen, heeft Nederland zowel een hoog percentage werkende Oekraïense vluchtelingen als een hoog percentage dat wordt opgevangen in gemeentelijke opvanglocaties. In buurlanden zoals België en Duitsland is er juist relatief meer particuliere opvang en ligt de arbeidsdeelname van Oekraïense vluchtelingen lager (Otten et al., 2023). In hoeverre internationale verschillen in de arbeidsdeelname daadwerkelijk toegeschreven kunnen worden aan verschillen in opvangbeleid, vereist echter verder onderzoek.

Al met al lijkt de opvang bij gemeentelijke locaties op het gebied van de arbeidsdeelname niet slecht uit te pakken. Hierbij zijn wel enkele kanttekeningen op zijn plaats. Ten eerste blijft het – ondanks de grote mate waarin we konden controleren voor achtergrondkenmerken – lastig om een causaal verband aan te tonen tussen de opvangvorm en arbeidsdeelname. Personen konden zelf een gastgezin proberen te vinden, wat betekent dat de toewijzing aan gastgezinnen of gemeentelijke opvanglocaties niet willekeurig is. Daarmee is niet uit te sluiten dat personen die werden opgevangen bij gastgezinnen anders zijn dan personen die werden opgevangen in gemeentelijke opvanglocaties op kenmerken die samenhangen met hun

baankans. Deze zogenoemde selectie-effecten kunnen echter beide kanten op werken. Aan de ene kant is het mogelijk dat meer kwetsbare en minder zelfvoorzienende personen eerder in gastgezinnen komen en dat dit bijdraagt aan de lagere arbeidsdeelname bij gastgezinnen. Aan de andere kant vergt het zoeken van een gastgezin vaak ook initiatief, vindingrijkheid, en een sociaal netwerk – eigenschappen die juist gunstig kunnen zijn voor het vinden van werk. Het verband tussen het verblijf bij een gastgezin en de lagere arbeidsdeelname blijft bestaan ook als we voor achtergrondkenmerken controleren die verhinderend kunnen zijn bij het vinden van werk (zoals een lagere gezondheid en het hebben van thuiswonende kinderen) of bevorderend (zoals het hebben van werkervaring in Oekraïne). De uitgebreide mate waarin we konden controleren voor een breed scala aan achtergrondkenmerken is daarbij een groot voordeel van onze surveydata.

Om met nog meer zekerheid causale verbanden te stellen zou toekomstig onderzoek gebruik kunnen maken van natuurlijke variatie in de toewijzing aan verschillende opvangvormen (Herpell et al., 2024) of longitudinaal onderzoek (zie bijv. Dagevos et al., 2024). Tevens is de arbeidsdeelname niet de enige uitkomst die ertoe doet, en is het belangrijk om rekening te houden met mogelijk negatieve effecten van gemeentelijke opvang op andere uitkomsten voor Oekraïense vluchtelingen. Zo laat eerder onderzoek zien dat Oekraïense vluchtelingen over het algemeen tevredener zijn bij gastgezinnen dan gemeentelijke opvanglocaties (Otten, 2024) en hangen sommige opvangkenmerken van de gemeentelijke opvanglocatie samen met een lagere psychische gezondheid (zie hoofdstuk 4 in dit rapport) en minder sociale insluiting (zie hoofdstuk 5 uit dit rapport). Uiteindelijk kan meer inzicht in welke opvangkenmerken positief en negatief uitpakken voor verschillende uitkomsten helpen om de opvang in algemene zin – of dat nou gaat om gastgezinnen of gemeentelijke opvanglocaties – te verbeteren.

2.6

Literatuur

- Ager, A., & Strang, A. (2008). Understanding Integration: A Conceptual Framework. *Journal of Refugee Studies*, 21(2), 166-191. doi:10.1093/jrs/fen016
- Baalbergen, I., Weterings, A., Bolt, G., Lin, Y., Bastiaanssen, J., & Hooimeijer, P. (2024). Quantifying the role of arrival infrastructures in the labor market integration of refugees. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 50(16), 3981-4001. <https://doi.org/10.1080/1369183x.2024.2344530>
- Beeckmans, L., & Geldof, D. (2024). Reconsidering the interrupted housing pathways of refugees in Flanders (Belgium) from a home-making perspective: a policy critique. *Housing Studies*, 39(5), 1129-1151.
- Chiswick, B. R., Lee, Y. L., & Miller, P. W. (2003). Patterns of immigrant occupational attainment in a longitudinal survey. *International Migration*, 41(4), 47-69.
- Chiswick, B. R., Lee, Y. L., & Miller, P. W. (2005). A longitudinal analysis of immigrant occupational mobility: A test of the immigrant assimilation hypothesis 1. *International Migration Review*, 39(2), 332-353.
- Dagevos, J. M., Maliepaard, M., Mooij-Schep, M. D., Schans, D., Nooitgedagt, W., Barsegyan, V., ... Otten, K. (2024). Met beleid vooruit?. WODC.
- Damen, R., Van der Linden, M., Dagevos, J., & Huijnk, W. (2024). About but not without: recently arrived refugees' understanding of and expectations for integration within a local policy context in the Netherlands. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 22(2), 278-290.
- Gericke, D., Burmeister, A., Löwe, J., Deller, J., & Pundt, L. (2018). How do refugees use their social capital for successful labor market integration? An exploratory analysis in Germany. *Journal of vocational behavior*, 105, 46-61. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2017.12.002>
- Gërxhani, K., & Kosyakova, Y. (2020). *The effect of social networks on migrants' labor market integration: a natural experiment* (No. 3/2020). IAB-Discussion Paper.
- Gijsberts, M. I. L., & Lubbers, M. (2015). *Roemeense migranten: De leefsituatie in Nederland kort na migratie*. Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).
- Gijsberts, M.I.L., Lubbers, M., Fleischmann, F., Maliepaard, M., & Schmeets, J.J.G. (2016). *Nieuwe Spaanse migranten in Nederland*. Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).
- Hanhörster, H., & Wessendorf, S. (2020). The Role of Arrival Areas for Migrant Integration and Resource Access. *Urban Planning*, 5(3), 1-10. <https://doi.org/10.17645/up.v5i3.2891>
- Hans, N. (2023). Arrival brokers as a key component of the arrival infrastructure: how established migrants support newcomers. *Geographica Helvetica*, 78(3), 381-391.
- Herpell, M., Marbach, M., Harder, N., Orlova, A., Hangartner, D., & Hainmueller, J. (2024, April). *The Impact of Private Hosting on the Integration of Ukrainian Refugees*. Immigration Policy Lab Working Paper No. 24-02.
- Kampen, J., & Swyngedouw, M. (2000). The ordinal controversy revisited. *Quality and quantity*, 34(1), 87-102.
- Kanas, A., Van Tubergen, F., & Van der Lippe, T. (2011). The role of social contacts in the employment status of immigrants: A panel study of immigrants in Germany. *International Sociology*, 26(1), 95-122. <https://doi.org/10.1177/0268580910380977>
- Kindler, M., Ratcheva, V., & Piechowska, M. (2015). Social networks, social capital and migrant integration at local level. European literature review. *Institute For Research Into Superdiversity*, 6.

- Kool, T. A., Compagner, M., De Gruijter, M., & Omelianuk, A. (2023). *Particuliere opvang Oekraïense ontheemden in Rotterdam: Onderzoeksrapport over de ervaringen van gasthuishoudens en Oekraïense gasten*. Verwey-Jonker Instituut & OPORA.
- Kox, M., & Van Liempt, I. (2022). "I have to start all over again": The role of institutional and personal arrival infrastructures in refugees' home-making processes in Amsterdam. *Comparative Population Studies (CPoS)*, 47, 165-184.
- Lancee, B. (2010). The economic returns of immigrants' bonding and bridging social capital: the case of the Netherlands. *International Migration Review*, 44(1), 202-226. <https://doi.org/10.1111/j.1747-7379.2009.00803.x>
- Lancee, B. (2012a). The case of Germany. In *Immigrant Performance in the Labour Market: Bonding and Bridging Social Capital* (pp. 103-136). Amsterdam University Press.
- Lancee, B. (2012b). The case of the Netherlands. In *Immigrant Performance in the Labour Market: Bonding and Bridging Social Capital* (pp. 77-102). Amsterdam University Press.
- Lubbers, M., & Gijsberts, M. (2016). Comparing the labour market position of Poles and Bulgarians before and after migration to the Netherlands. *Comparative Migration Studies*, 4, 1-18.
- Meeus, B., Arnaut, K., & Van Heur, B. (2019). *Arrival infrastructures*. Palgrave Macmillan.
- Meeus, B., Van Heur, B., & Arnaut, K. (2019). Migration and the infrastructural politics of urban arrival. *Arrival infrastructures: Migration and urban social mobilities* (pp. 1-32).
- Meijeren, M., Ellemers, N., & Lubbers, M. (2025). How to Keep Them Inside? Organizational and Motivational Factors That Influence Volunteer Retention for Refugee Aid Organizations. *Nonprofit Management and Leadership*.
- Mood, C. (2020) Logistic Regression: Why We Cannot Do What We Think We Can Do, and What We Can Do About It, *European Sociological Review*, 26(1), 67-82, <https://doi.org/10.1093/esr/jcp006>
- Muller, T. (1998). 'Immigration and Urban Areas : the United States Experience'. In *Immigrants, Integration and Cities. Exploring the Links*. OECD.
- Nasrat, S. (2022). Social capital and the labour market integration experiences of Afghan refugees in the Netherlands. *Migration and Development*, 11(3), 600-617. <https://doi.org/10.1080/21632324.2020.1806603>
- Otten, K., Barsegyan, V., & Maliepaard, M. (2023). De leefsituatie en positie van Oekraïense vluchtelingen. WODC. <http://hdl.handle.net/20.500.12832/3311>
- Otten, K. D. (2024). Wonen. In *Tijdelijk thuis? De positie van Oekraïense vluchtelingen in Nederland*. WODC.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. Simon and Schuster.
- R Core Team (2021). R: A language and environment for statistical computing. R Foundation for Statistical Computing. <https://www.R-project.org/>.
- Rhemtulla, M., Brosseau-Liard, P. É., & Savalei, V. (2012). When can categorical variables be treated as continuous? A comparison of robust continuous and categorical SEM estimation methods under suboptimal conditions. *Psychological methods*, 17(3), 354.
- Rijksoverheid. (2025). *Cijfers opvang vluchtelingen uit Oekraïne in Nederland*. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/opvang-vluchtelingen-uit-oekraïne/cijfers-opvang-vluchtelingen-uit-oekraïne-in-nederland>

- Robitzsch, A. (2020, October). Why ordinal variables can (almost) always be treated as continuous variables: Clarifying assumptions of robust continuous and ordinal factor analysis estimation methods. *Frontiers in education*, 5:589965. <https://doi.org/10.3389/feduc.2020.589965>
- Rosseel Y (2012). "lavaan: An R Package for Structural Equation Modeling." *Journal of Statistical Software*, 48(2), 1–36. <https://doi.org/10.18637/jss.v048.i02>
- RStudio Team (2021). *RStudio: Integrated Development Environment for R*. RStudio, PBC, <http://www.rstudio.com/>
- Rusinović, K., Ham, A., Gooren, J., Jonker, D., & Rebero, N. (2023). *Ontvlucht en ontheemd: Oekraïense vluchtelingen in Den Haag*. De Haagse Hogeschool.
- Soehl, T., & Van Haren, I. (2023). The effect of social capital on migrant labor market success: evidence from refugee sponsorship in Canada. *Ethnic and Racial Studies*, 46(15), 3224-3248. <https://doi.org/10.1080/01419870.2023.2185102>
- UNHCR. (2025). <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
- Van der Linden, M., & Dagevos, J. (2025). Policy variation and refugee integration: a natural experiment comparing the effects of local integration programs. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 51(1), 24-49.
- Van Dijk, H., Knappert, L., Muis, Q., & Alkhaled, S. (2022). Roomies for Life? An Assessment of How Staying with a Local Facilitates Refugee Integration. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 20(3), 321-355. <https://doi.org/10.1080/15562948.2021.1923879>
- Van Enk, B. (2024). Arbeidsmarkt. In *Tijdelijk thuis? De positie van Oekraïense vluchtelingen in Nederland*. WODC.
- Van Enk, B., Negash, S. M., Otten, K., Barsegyan, V. M., Noyon, S. M., Maliepaard, M., & Schans, D. (2024). *Oekraïense vluchtelingen in Nederland: Representatieve cijfers over hun welzijn en positieverwerving*. <http://hdl.handle.net/20.500.12832/3378>
- Vluchtelingenwerk. (z.d.). *Opvang van Oekraïense vluchtelingen*. Geraadpleegd op 6 februari 2025, <https://www.vluchtelingenwerk.nl/nl/wat-wij-doen/opvang-van-oeckraïense-vluchtelingen>
- Wessendorf, S., & Gembus, M. (2024). The social front door: the role of social infrastructures for migrant arrival. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 50(12), 2822-2838.
- WODC (2024). *Tijdelijk thuis? De positie van Oekraïense vluchtelingen in Nederland*. WODC. Memorandum 2024-1. <http://hdl.handle.net/20.500.12832/3416>
- Ziersch, A., Walsh, M., & Due, C. (2023). 'Having a good friend, a good neighbour, can help you find yourself': social capital and integration for people from refugee and asylum-seeking backgrounds in Australia. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 49(15), 1–23. <https://doi.org/10.1080/1369183x.2023.2177628>
- Zill, M. O. (2024). Navigating constraints, finding freedom: Exploring asylum seekers' access to urban arrival infrastructures. *Urban Geography*, 45(7), 1127-1147.
- Zschomler, S., & Berg, M. L. (2024). Homes for Ukraine: Arrival Infrastructures and the UK's "New Bepokism". *Urban Planning*, 9. <https://doi.org/10.17645/up.8574>

3 Mentale gezondheid van Oekraïense vluchtelingen: de rol van opvang

Mieke Maliepaard (WODC), Wybren Nooitgedagt (EUR), Elize Smal (Pharos)

3.1 Inleiding

Een groot deel van de Oekraïense vluchtelingen in Nederland kampt met mentale gezondheidsproblemen. Het aandeel dat psychisch ongezond is, is in deze groep met 45% bijna drie keer zo groot als onder de Nederlandse bevolking (Otten, 2024a). Zij kampen bijvoorbeeld met depressie- en angstklachten, en hebben een verhoogde kans op het ontwikkelen van angst- en stemmingsstoornissen (Trimbos, 2024). Dit werkt ook door op andere levensterreinen - een stabiele mentale gezondheid wordt wel beschreven als een 'means of integration', ofwel een voorwaarde om op andere terreinen te kunnen participeren (Ager & Strang, 2008). Zo blijkt uit eerder onderzoek dat vluchtelingen met een slechtere mentale gezondheid meer moeite hebben met het leren van de taal van de ontvangende samenleving (Damen, Dagevos & Huijnk, 2022), en minder makkelijk de stap naar werk maken (Bakker, Dagevos & Engbersen, 2014). Dat vluchtelingen vaak kampen met mentale gezondheidsproblemen is veelvuldig gedocumenteerd (Blackmore et al., 2020; Bogic, Njoku & Long, 2015). Hoewel hierbij pre-migratie stressoren zoals ervaren oorlogsgeweld van grote invloed zijn, spelen ook post-migratie stressoren een belangrijke rol (Porter & Haslam, 2005). Veel literatuur wijst op de rol van huisvesting in asielopvang als belangrijke post-migratie stressor in het verklaren van mentale gezondheidsklachten van vluchtelingen (Brown, Gill & Halsall, 2024; Porter & Haslam, 2005; Walther et al., 2020).

In de meeste landen worden vluchtelingen opgevangen in (grootschalige) opvanglocaties tot zij een status krijgen. De afgelopen jaren is er echter een toename in initiatieven waarbij vluchtelingen (tijdelijk) worden gehuisvest bij mensen thuis. Er zijn aanwijzingen dat dit soort opvang beter zou kunnen zijn voor het welzijn en de mentale gezondheid van vluchtelingen, vergeleken met (grootschalige) publieke opvanglocaties (zie bijv. van Dijk et al., 2022). Door de kleinschaligheid van de meeste private initiatieven is het aangevoerde empirische bewijs hiervoor echter beperkt, en er is meer onderzoek gebaseerd op interviews met de gastfamilies, dan met vluchtelingen zelf (Bassoli & Luccioni, 2023). De vraag of en onder welke condities huisvesting bij gastfamilies ook echt bijdraagt aan een betere mentale gezondheid vergeleken met andere opvangvormen, is daarom nog niet afdoende beantwoord. In het verleden werd in Nederland op kleine schaal geëxperimenteerd met particuliere huisvesting (De Gruijter & Van Rooijen, 2019), maar met de komst van een grote groep Oekraïense vluchtelingen naar Nederland is de omvang van de particuliere opvang sterk opgeschaald en is er ook een grote variatie in publieke opvanglocaties (zie box 3.1). Dit biedt ons de mogelijkheid om de effecten van kenmerken van huisvesting op de mentale gezondheid van vluchtelingen systematischer te bestuderen. We vergelijken vluchtelingen die op verschillende manieren zijn gehuisvest, om zo de volgende onderzoeksvragen te beantwoorden. 1) Hoe beïnvloedt particuliere (versus publieke) huisvesting de mentale gezondheid van Oekraïense vluchtelingen; 2) welke rol spelen het hebben van eigen voorzieningen, schaal van de opvang, en mate van emotionele ondersteuning hierin? En 3) in hoeverre zijn de effecten afhankelijk van de verblijfsduur in de opvang?

Box 3.2 Beleidscontext

Sinds de Russische inval op 24 februari 2022 zijn miljoenen Oekraïners op de vlucht geslagen. Veel van hen vestigden zich in Polen, Duitsland en Tsjechië (UNHCR, 2024). Ook Nederland ving vluchtelingen op, onder de Europese Richtlijn Tijdelijke Bescherming (RTB). Onder deze richtlijn hebben Oekraïners o.a. recht op huisvesting. Kort na de start van de oorlog werd hiertoe een opvanginfrastructuur opgericht waarbij binnen 3 maanden ca. 50.000 bedden beschikbaar werden gesteld in gemeentelijke (nood)opvanglocaties (Rijksoverheid, 2025) – vaak op locaties die eerder niet bewoond waren, zoals omgebouwde kantoorpanden, hotels en passagiersschepen (Otten, Barsegyan & Maliepaard, 2023). Later werd deze capaciteit opgeschroefd tot ruim 90.000. Tegelijkertijd sloegen Vluchtelingenwerk Nederland, Rode Kruis, Leger des Heils en het reeks bestaande TakeCareBnB de handen ineen om Oekraïense vluchtelingen te huisvesten bij gastgezinnen, via het initiatief RefugeeHomeNL. Uit onderzoek blijkt dat daarnaast een grote groep via informele netwerken bij een gastgezin terecht kwam, zonder tussenkomst van een organisatie (Otten, 2024b). Hoewel de meerderheid van de Oekraïners werd gehuisvest in gemeentelijke opvanglocaties, woonde naar schatting 25% van de Oekraïners in Nederland op enig moment bij een gastgezin (Otten, 2024). Anders dan andere asielzoekers staat het Oekraïense vluchtelingen onder de RTB vrij om zelf woonruimte te zoeken. Zij hebben echter geen recht op huisvesting in sociale huurwoningen. Een kleine twee jaar na de start van de oorlog woonde slechts 10% van de Oekraïners in eigen gehuurde woonruimte, terwijl 67% op dat moment in gemeentelijke opvang woonde (Otten, 2024b).

Met dit onderzoek hopen we bij te dragen aan besluitvorming rondom de opvang van vluchtelingen in Nederland. Er is een structureel tekort van woningen voor statushouders, waardoor de wachttijd in AZC's flink oploopt. Tegelijkertijd is er ook een tekort aan opvangplekken, en bestaande opvangplekken zijn ongeschikt voor langer verblijf, stelt de VNG (2025). In de asielopvang verblijft meer dan de helft van de bewoners in noodopvang, met een lager kwaliteits- en voorzieningenniveau (COA, 2025). Ook de opvang voor Oekraïners maakt veel gebruik van locaties die voorheen geen woonbestemming hadden, en waarbij de kwaliteit en het voorzieningenniveau wisselt. Recent is een ontwikkeling ingezet om te gaan werken met grootschalige sobere opvanglocaties voor asielzoekers (MinAenM, 2024). Voor Oekraïners geldt dat een groot deel van de groep niet makkelijk zal kunnen doorstromen naar eigen woningen en dus mogelijk langdurig aangewezen zal zijn op opvang. Het is daarom van belang om te weten wat de invloed is van langdurig verblijf in verschillende opvangvormen. In het verleden is geopperd dat opvang bij gastgezinnen kan worden gebruikt als (tijdelijke) aanvulling op de bestaande opvangstructuren en dat dit gunstige gevolgen zou hebben voor vluchtelingen (MinJenV, 2017; zie ook MinAenM, 2024). Meer kennis over de voorwaarden waaronder wonen bijdraagt aan de gezondheid van vluchtelingen kan helpen in de besluitvorming om dit soort opvangvormen meer structureel (te proberen) in te zetten. Het onderzoek draagt ook bij aan de wetenschappelijke literatuur op het gebied van de opvang van vluchtelingen. Er is veel evidentie voor de nadelige gevolgen van verblijf in opvanglocaties op gezondheid, maar de mechanismen die hieronder ten grondslag liggen worden veelal niet empirisch getoetst. In dit onderzoek hebben we gedetailleerde gegevens over kenmerken van de opvang, waardoor we het relatieve belang van deze kenmerken beter in beeld kunnen brengen. Ook bestaat er nog geen structurele vergelijking tussen particuliere en publieke opvang op basis van grootschalige data verzameld onder vluchtelingen zelf. In dit onderzoek kan op basis

van deze vergelijking beter worden onderzocht of de veronderstelde voordelen van particuliere opvang ook daadwerkelijk bestaan en in hoeverre zij afhangen van kenmerken van de opvang.

3.2 Theorie

3.2.1 *Mentale gezondheid van vluchtelingen & wonen*

De mentale gezondheid van vluchtelingen is structureel slechter dan die van niet-vluchtelingen (Porter & Haslam, 2005; Bogic, Njoku & Long, 2015), en deze verschillen blijven ook na langer verblijf bestaan (Blackmore et al., 2020). Ook in Nederland is het relatief slecht gesteld met de mentale gezondheid van vluchtelingen; al sinds de jaren '90 zijn er studies die laten zien dat asielzoekers en statushouders uit uiteenlopende herkomstlanden veelvuldig kampen met psychische klachten (zie bijv. Gerritsen et al., 2006; Bakker et al., 2014; Kuijpers & Uiters, 2023), en ook hier lijken de klachten aan te houden over tijd (Laban et al., 2004; Kuijpers & Uiters, 2024). Verklaringen voor de slechte mentale gezondheid van vluchtelingen worden gezocht in premigratie-, migratie- en postmigratie stressoren. Pre-migratiestressoren zoals blootstelling aan oorlog of vervolging, en migratiefactoren zoals traumatische gebeurtenissen onderweg, spelen een belangrijke rol in het ontwikkelen van psychische gezondheidsklachten (Bogic, Njoku & Long, 2015). Maar ook postmigratiefactoren zijn aantoonbaar van invloed. Zij kunnen de mentale gezondheid verslechteren, en daarnaast ook van invloed zijn op hoe goed vluchtelingen kunnen herstellen van al eerder opgelopen trauma (Hynie, 2018; Porter & Haslam, 2005).

Een veelgenoemde post-migratiefactor die van invloed kan zijn op de mentale gezondheid is de woonsituatie na aankomst in de ontvangende samenleving. Hoewel de manier waarop vluchtelingen worden opgevangen verschilt tussen landen, is er veelal sprake van een institutionele vorm van opvang, waarbij mensen in woonvormen worden opgevangen met (een groot aantal) andere asielzoekers, zowel letterlijk als figuurlijk op afstand van de maatschappij. Deze vorm van opvang wordt gekenmerkt door een hoge mate van regulering – zoals een meldingsplicht, beperkingen aan het ontvangen van bezoek, vaste tijden voor maaltijden e.d. Daarnaast is er vaak beperkte privacy en kan er sprake zijn van spanningen op de locaties, waar veel mensen (soms langdurig) in onzekerheid zitten over de toekomst. Er is veel onderzoek dat dit type opvang linkt aan slechte mentale gezondheid van vluchtelingen (Porter & Haslam, 2005; Walther et al., 2020; Hauge et al., 2017; Löbel & Jacobsen, 2021). Er wordt gewezen op zaken als een ervaren gebrek aan autonomie, privacy, slaapproblemen als gevolg van geluidsoverlast, angst om lastiggevallen te worden (m.n. bij vrouwen), als factoren die stress veroorzaken en psychische gezondheidsklachten veroorzaken of bestaande klachten verergeren (Brown, Gill & Halsall, 2024). Gemeentelijke opvanglocaties, waar het merendeel van de Oekraïense vluchtelingen wordt gehuisvest, zijn niet een op een vergelijkbaar met de asielopvang. Zo worden Oekraïense vluchtelingen opgevangen met landgenoten, en hebben zij meer vrijheid (bijvoorbeeld om te werken). Toch lijkt de gemeentelijke opvang in een aantal aspecten sterk op de vorm van institutionele opvang die eerder bij andere vluchtelingengroepen is bestudeerd. Van bovenaf gereguleerd, met beperkte autonomie, samen met andere vluchtelingen, apart van de ontvangende samenleving (VWN, 2024). Het is daarom de verwachting dat ook deze vorm van opvang negatieve consequenties kan hebben voor de mentale gezondheid van Oekraïense vluchtelingen.

In particuliere opvang, bijvoorbeeld bij gastgezinnen, is een deel van de genoemde stressoren afwezig. De opvang is per definitie kleinschalig en minder gereguleerd. De afwezigheid van stressoren kan betekenen dat deze vorm van opvang relatief gunstiger is voor de mentale gezondheid dan gemeenschappelijke opvang. Hoewel er geen studies zijn die een expliciete vergelijking maken tussen vormen van opvang en de invloed daarvan op gezondheid, zijn er wel verschillende kleinschalige, kwalitatieve studies naar vluchtelingen die na verblijf in een opvanglocatie bij gastgezinnen worden opgevangen. Hieruit komt het beeld naar voren dat vluchtelingen zelf na de verhuizing naar gastgezinnen verklaren dat zij zich daar beter voelen en dat het wonen in het gastgezin bijdraagt aan hun welzijn en mentale gezondheid (Van Dijk et al., 2022; De Gruijter & Van Rooijen, 2019; Bassoli & Luccioni, 2021). We verwachten dat vluchtelingen die wonen in gemeentelijke opvanglocatie een slechtere mentale gezondheid hebben dan vluchtelingen die wonen in particuliere opvang (H1).

3.2.2 *Kenmerken van de opvang*

Enkele stressoren die spelen in opvanglocaties lijken afwezig (of in mindere mate aanwezig) in gastgezinnen. Maar ook in gastgezinnen kunnen stressoren aanwezig zijn. Zo kunnen er in gastgezinnen problemen zijn met privacy, afhankelijkheid, en stress over het al dan niet kunnen blijven (Kool et al., 2023; Rusinovic et al., 2023). Ook internationaal wordt er gewezen op risico's van particuliere opvang, bijvoorbeeld door de afhankelijkheid van de 'gast' ten opzichte van de host (Bassoli & Luccioni, 2023; Al Hamad, 2024). Het is daarom denkbaar dat ook wonen in gastgezinnen onder bepaalde condities negatieve gevolgen kan hebben voor het welzijn en de mentale gezondheid. Andersom is het mogelijk dat onder bepaalde condities of in bepaalde vormen, de gemeenschappelijke opvanglocaties minder 'schadelijk' zijn voor de mentale gezondheid. Het is daarom van belang om verder te kijken dan alleen het type opvang, om kenmerken van de opvang in kaart te brengen waaronder de woonsituatie van invloed is op de mentale gezondheid. Dit geldt zowel voor kenmerken van de opvanglocaties als kenmerken van de gastgezinnen. Op basis van eerdere literatuur zijn hiervoor een aantal verwachtingen te formuleren.

Privacy

Gemeentelijke opvanglocaties lopen sterk uiteen in termen van voorzieningen als een eigen keuken, badkamer, toilet (variërend van volledig zelfvoorzienend tot geen enkele eigen voorziening – Otten, 2024b). Ook binnen gastgezinnen is grote variatie als het aankomt op de eigen voorzieningen en daarmee de mate van privacy die mensen hebben, hoewel voor Oekraïense vluchtelingen geldt dat zij binnen gastgezinnen vaker eigen voorzieningen hebben dan binnen gemeentelijke opvanglocaties (Otten, 2024b). Voor beide opvangvormen geldt dat (gebrek aan) privacy in de literatuur genoemd wordt als belangrijk knelpunt (Brown, Gill & Halsall, 2024; Kool et al., 2023; Ran & Join-Lambert, 2020; Rusinovic et al., 2023). Een gebrek aan privacy is een van de oorzaken die genoemd worden als bron van stress en als verklaring voor het verslechteren van de mentale gezondheid van vluchtelingen in opvanglocaties (bijv. Van den Burg et al., 2024; Bakker, Dagevos & Engbersen, 2015; Laban et al., 2005), maar het effect is voor zover wij weten nog niet empirisch getoetst. Of en in welke mate (gebrek aan) eigen voorzieningen in gastgezinnen bijdraagt aan mentale gezondheidsproblematiek is voor zover wij weten ook nog niet in kaart gebracht. We verwachten dat hoe meer eigen voorzieningen Oekraïners (in opvanglocaties en bij gastgezinnen) hebben, des te beter hun mentale gezondheid (H2); daarnaast verwachten we dat dit (ten dele) verklaart waarom vluchtelingen die wonen in

gemeentelijke opvanglocaties een slechtere mentale gezondheid hebben ten opzichte van vluchtelingen die in gastgezinnen wonen (H3).

Omvang

Voor Oekraïners in opvanglocaties geldt dat naast eigen voorzieningen, ook de omvang van de locatie sterk varieert, van zeer kleinschalig tot opvanglocaties met honderden bewoners (Van den Burg et al., 2024). Grootschaligere opvang wordt over het algemeen minder goed beoordeeld door bewoners, terwijl de beoordeling van kleinere locaties dichterbij het oordeel over gastgezinnen (Otten, 2024b). Van Dijk et al. (2022) onderzochten asielzoekers die na het wonen in een AZC in een gastgezin terecht komen; de relatieve rust in gastgezinnen wordt beschreven als factor die bijdraagt aan hun mentale gezondheid. Ook in de evaluatie van de logeerregeling (De Gruijter & Van Rooijen, 2019) wordt rust genoemd als factor die de gastgezinnen onderscheidt van opvanglocaties. Gebrek aan rust zal met name een rol spelen op opvanglocaties waar meer mensen worden opgevangen; in grotere opvanglocaties lijken vaker conflicten en spanningen te zijn tussen bewoners (Hauge et al., 2017). Het is voor zover wij weten nog niet bekend of de omvang van de opvanglocatie een rol speelt voor de mentale gezondheid van vluchtelingen. We verwachten dat hoe groter het aantal bewoners op een gemeentelijke opvanglocatie, des te slechter de mentale gezondheid (H4).

Emotionele steun

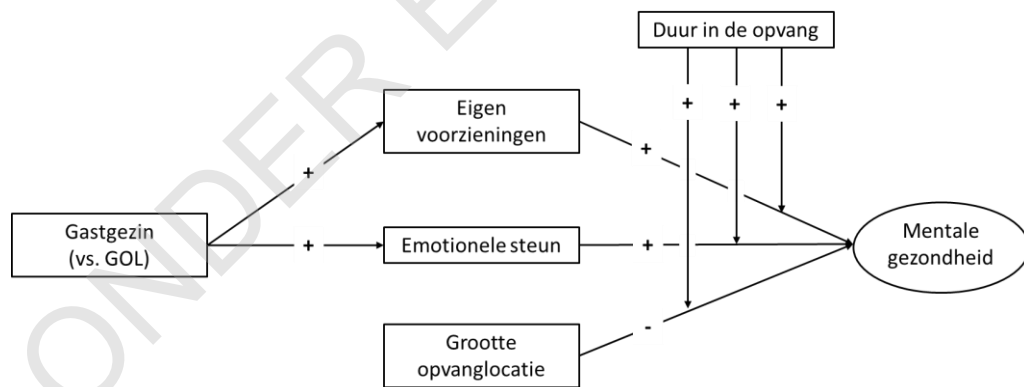
Tot slot onderzoeken we de rol van ontvangen steun. In verschillende kwalitatieve studies komt naar voren dat ten opzichte van opvanglocaties, vluchtelingen meer emotionele steun ontvangen in het gastgezin en dat dit bijdraagt aan hun welzijn en mentale gezondheid (bijv. De Gruijter & Van Rooijen, 2019). Uit onze eerdere studie blijkt inderdaad dat gemiddeld genomen, mensen in een gastgezin vaker aangeven emotionele steun te ontvangen (85%) dan mensen in een opvanglocatie (55%) (Otten, 2024b). Tegelijkertijd zijn er dus ook veel opvanglocaties waar wel emotionele steun geboden wordt aan bewoners. Emotionele steun speelt een belangrijke rol in het versterken van de mentale gezondheid, zeker onder condities van stress (Cohen & Ashby Wills, 1985). Dit bufferende effect van emotionele steun is ook onder vluchtelingen aangetoond (Gerritsen et al., 2006; Laban et al. 2005; Bogic et al., 2015). Voor de meeste vluchtelingen geldt dat hun sociale netwerken sterk zijn uitgedund als gevolg van de vlucht en dat het moeilijk kan zijn om sociale netwerken op te bouwen in de ontvangende samenleving; sociale eenzaamheid is dan ook een groot probleem (zie bijv. Nooitgedagt, 2023; Hynie et al., 2017). Emotionele steun vanuit instituties (in brede zin) kan daarom een belangrijke aanvulling zijn (vgl. Gorth-Unsworth & Goldenberg, 1998; Mels, Derluyn & Broekaert, 2008). We verwachten dat Oekraïners (zowel in een gastgezin als in een gemeentelijke opvanglocatie) die meer emotionele steun ontvangen, een betere mentale gezondheid hebben dan Oekraïners die geen emotionele steun ontvangen (H5); en we verwachten dat dit (ten dele) verklaart waarom vluchtelingen die wonen in gemeentelijke opvanglocaties een slechtere mentale gezondheid hebben ten opzichte van vluchtelingen die in gastgezinnen wonen (H6).

3.2.3 De rol van verblijfsduur in de opvang

De aanwezigheid van Oekraïense vluchtelingen in Nederland werd in 2022 gezien als tijdelijk, maar nu de oorlog voortduurt wonen veel Oekraïners al jaren in tijdelijke woonvormen zoals opvanglocaties of gastgezinnen. Onderzoek laat zien dat over het algemeen, hoe langer de woonsituatie in opvanglocaties duurt, hoe slechter de

mentale gezondheid van vluchtelingen (Laban et al., 2004; Bakker et al., 2014; Hallas et al. 2007; maar zie ook Damen, Dagevos & Huijnk, 2022). Of langdurige verblijfsduur in tijdelijke woonvormen ook voor Oekraïense vluchtelingen leidt tot een verslechtering van de mentale gezondheid, is nog niet bekend. Hun situatie is niet een op een vergelijkbaar met die van andere asielzoekers in opvanglocaties, bijvoorbeeld omdat zij niet in afwachting zijn op een beslissing van hun asielaanvraag, en omdat zij direct toegang hebben tot de arbeidsmarkt. Tegelijkertijd geldt dat ook onder Oekraïners de onzekerheid over het verblijfsrecht groot is, omdat de RTB meermalen met een korte periode is verlengd en het langetermijnperspectief ontbreekt. De opvang weerspiegelt deze onzekerheid. Gemeentelijke opvanglocaties (GOL's) zijn niet opgezet zijn met het oog op langdurige bewoning (Van den Burg et al., 2024). Ook gastgezinnen zijn over het algemeen niet ingericht voor langdurige hosting – in eerste instantie wordt dit vaak ingezet voor tijdelijke opvang van drie tot zes maanden (Takecarebnb, 2025). Het is een open vraag of er omstandigheden zijn waaronder langdurig verblijf in deze als tijdelijk bedoelde huisvesting meer of juist minder gevolgen heeft voor de mentale gezondheid. Het ligt voor de hand dat indien de woonomstandigheden slechter zijn, dit met name na langer verblijf gaat knellen. Hierboven hebben we gesteld dat met name privacy, kleinschaligheid, en ontvangen emotionele steun naar verwachting een rol kunnen spelen voor de mentale gezondheid. We verwachten dat de effecten van 1) privacy, 2) aantal bewoners op de locatie, en 3) ontvangen emotionele steun op mentale gezondheid sterker zullen zijn naarmate men langer aan die omstandigheden is blootgesteld (H7).

Figuur 3.1 Theoretisch model

3.3 Data en methoden

We analyseren gegevens uit de eerste wave van het Longitudinaal Onderzoek Cohort Oekraïense vluchtelingen in Nederland (WODC, 2024; voor meer informatie over de dataverzameling, zie box 3.2).

Box 3.2 Data

We analyseren gegevens uit de eerste wave van het Longitudinaal Onderzoek Cohort Oekraïense vluchtelingen in Nederland (WODC, 2024). De onderzoekspopulatie bestaat uit alle personen met de Oekraïense nationaliteit die tussen 24 februari 2022 en 1 juli 2023 in Nederland zijn aangekomen en ten minste 15 jaar oud zijn. Uit deze populatie heeft het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) willekeurig 6.000 personen geselecteerd. Zij ontvingen een vragenlijst, waarvan 3.460 personen deze hebben ingevuld; dit resulteerde in een respons van 58%. Respondenten vulden de vragenlijst in via Computer Assisted Web Interviewing (CAWI) (75,6%) en Computer Assisted Personal Interviewing (CAPI) (24,4%). Respondenten konden de vragenlijst in het Oekraïens, Russisch, of Nederlands invullen. De gebruikte talen waren Oekraïens (63%), Russisch (36%) en Nederlands (1%) (WODC, 2024).

3.3.1 Mentale gezondheid

Mentale gezondheid is gemeten aan de hand van de *Five question Mental Health Inventory* (MHI-5)²². De vragen zijn: Hoe vaak voelde u zich erg zenuwachtig; hoe vaak voelde u zich neerslachtig en somber; hoe vaak voelde u zich kalm en rustig; hoe vaak was u zo erg in de put ('down') dat niets u kon opvrolijken; hoe vaak voelde u zich gelukkig; 0) Voortdurend; 1) Meestal; 2) Vaak; 3) Soms; 4) Zelden; 5) Nooit. De vragen hebben betrekking op de afgelopen 4 weken. De antwoorden zijn gehercodeerd zodat een hogere score correspondeert met een betere mentale gezondheid. In de verklarende modellen wordt gebruik gemaakt van een latente variabele om mentale gezondheid te meten.²³ Ter vergelijking met andere bestaande literatuur berekenen we ook een somscore die we vervolgens vermenigvuldigen met 4, zodat de maximale score 100 is. Deze somscore gebruiken we alleen om het gemiddelde van de mentale gezondheid te beschrijven.

3.3.2 Woontype en woonkenmerken

De variabelen die betrekking hebben op woontype en woonkenmerken zijn op dezelfde wijze geconstrueerd als in hoofdstuk 3. De variabele woontype is geconstrueerd op basis van twee vragen: 1) 'Heeft u in Nederland een periode bij een gemeentelijke opvanglocatie gewoond?' en 2) 'Heeft u in Nederland een periode bij een gastgezin gewoond?'. Personen die ooit in een gastgezin hebben gewoond en nooit in een GOL, worden ingedeeld in de gastgezincategorie. Personen die ooit in een GOL hebben gewoond en nooit in een gastgezin, worden ingedeeld in de GOL-categorie. Personen die zowel ooit in een gastgezin als ooit in een GOL hebben gewoond, worden ingedeeld in de categorie waar ze het langst zijn verbleven.²⁴ Wij hebben de waarde '1' toegekend aan gastgezinnen (N=556) en de waarde '0' aan GOL's (N=2336). In de modellen nemen we een controlevariabele op die aangeeft of de respondent bij allebei de opvangvormen heeft gewoond (1) of niet (0). Personen die nooit bij een GOL en nooit bij een gastgezin hebben gewoond (N=568) worden niet meegenomen in de analyses.

²² De vijf variabelen die we gebruiken om mentale gezondheid te meten worden vormen een schaal, die veelal gehercodeerd wordt tot één binaire 'mentaal (on)gezond' variabele (CBS, 2025). Er is recent discussie ontstaan over het te hanteren afkappunt (Trimbos, 2024). Ook verlies je bij het hercoderen naar een binaire variabele veel informatie. Om die reden gebruiken we de hele schaal (zie ook, Bakker, Dagevos & Engbersen, 2014).

²³ De MHI-5 heeft twee positief en drie negatief geformuleerde items. De fit van de latente variabele is goed na het vrijmaken van de covariantie tussen de twee positief geformuleerde items ($\chi^2(4)=45.94$, $p<0.001$; CFI/TLI=0.99/0.98; RMSEA 0.06 [0.05, 0.08]).

²⁴ Voor meer informatie over de codering van deze variabele, zie hoofdstuk 3.

Voor een robuustheidsanalyse hebben we een striktere definitie van de woontype gemaakt. Dit is een binaire variabele die aangeeft of iemand momenteel in een GOL of bij een gastgezin woont en daar al woont sinds aankomst in Nederland. Wij hebben de waarde '0' (GOL) toegekend aan personen die aan alle vier de voorwaarden voldeden: 1) op het moment van interview in een GOL woonden; 2) daar langer dan 3 maanden wonen; 3) nooit verhuisd zijn binnen Nederland; 4) ook bij aankomst in Nederland in een GOL woonden. Op vergelijkbare wijze kregen personen het gastgezin-woontype (waarde '1') toegewezen als zij 1) bij een gastgezin woonden op het moment van interview; 2) langer dan drie maanden bij dat gastgezin verbleven; 3) nooit verhuisd zijn binnen Nederland; en 4) bij aankomst in Nederland ook bij een gastgezin woonden. Personen die niet aan deze voorwaarden voldeden, zijn niet meegenomen in de robuustheidsanalyse. Dit levert voor de robuustheidsanalyses 1.413 personen als bewoners van GOL's en 191 personen als bewoners bij gastgezinnen op. De resultaten van deze robuustheidsanalyse komen overeen met die in het hoofdmodel, en zijn te vinden in bijlage 3, tabel B3.3.

We kijken naar een aantal verschillende kenmerken van de woonsituatie. Deze vragen betreffen steeds de GOL of het gastgezin waar men het langste verbleef. De mate van eigen voorzieningen is ingedeeld in drie categorieën: 1) Geen eigen voorzieningen (incl. mensen die geen eigen kamer hebben); 2) Deels eigen voorzieningen; en 3) Geheel eigen voorzieningen (voor een uitgebreide toelichting, zie hoofdstuk 3). De emotionele ondersteuning vanuit de GOL of het gastgezin waarin men het langst verbleef is gebaseerd op de vraag 'Kunt u aangeven of u de volgende vormen van ondersteuning van [deze gemeentelijke opvanglocatie/dit gastgezin] heeft gekregen?' Een luisterend oor / emotionele steun (0=Nee; 1=Ja). Tot slot hebben we voor de GOL ook gevraagd naar de grootte van de gemeentelijke opvanglocatie, met de volgende vraag: Hoeveel mensen wonen/woonden er (ongeveer) op deze gemeentelijke opvanglocatie? 1) Minder dan 10; 2) 10 tot 20; 3) 20 tot 50; 4) 50 tot 100; 5) 100 tot 500; 6) meer dan 500. We behandelen deze variabele als een continue variabele.

De totale verblijfsduur bij GOLs/gastgezinnen is gemeten met de vraag 'hoeveel maanden heeft u in totaal bij een [GOL/gastgezin] gewoond?'.

3.3.3 *Persoons- en achtergrondkenmerken*

We houden net als in hoofdstuk 3 rekening met de volgende persoonskenmerken. Leeftijd, gemeten in jaren; vrouw (1=vrouw, 0=man); opleidingsniveau, gemeten als de hoogst gevolgde opleiding voor aankomst in Nederland met de volgende vier categorieën: 1) Max basisonderwijs; 2) lager middelbaar onderwijs; 3) hoger middelbaar/beroepsonderwijs; 4) hoger onderwijs. Ten slotte kijken we ook naar de gezinssituatie, waarbij we onderscheid maken naar mensen met of zonder een partner in Oekraïne (0=geen partner in Oekraïne); en mensen met een of meer kinderen in Oekraïne (0=geen kinderen in Oekraïne). De metingen van de gezinssituatie wijken af van andere hoofdstukken, omdat de verwachting is dat voor mentale gezondheid met name de aanwezigheid van een partner en/of kinderen in het land van herkomst een rol speelt (Walther et al., 2020; Löbel & Jakobsen, 2021; Shishegar et al., 2017).

3.3.4 *Analysestrategie*

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden, hebben wij *structural equation modeling* (SEM) toegepast. Per model hebben we het totale effect van de voorspeller (Gastgezin vs. GOL) geschat, evenals het directe effect van de voorspeller en het indirecte effect

via de mediators. Om aan te tonen dat er een mediatie-effect is, moet het indirecte effect van de voorspeller via de mediator statistisch significant zijn. We maken gebruik van *Full Information Maximum Likelihood* (FIML) voor ontbrekende waarden. In de hoofdmodellen wordt gecontroleerd voor geslacht, leeftijd, hoogste gevolgde opleidingsniveau, en het al dan niet hebben van kinderen en/of een partner in Oekraïne. We maken geen gebruik van weging in onze analyses. Voor de gegevensverwerking hebben wij R/R-Studio gebruikt (R Core Team, 2021; RStudio Team, 2021). De SEM-modellen zijn geschat met behulp van het 'lavaan'-package (Rosseel, 2012).

3.4 Resultaten

3.4.1 Beschrijvende resultaten

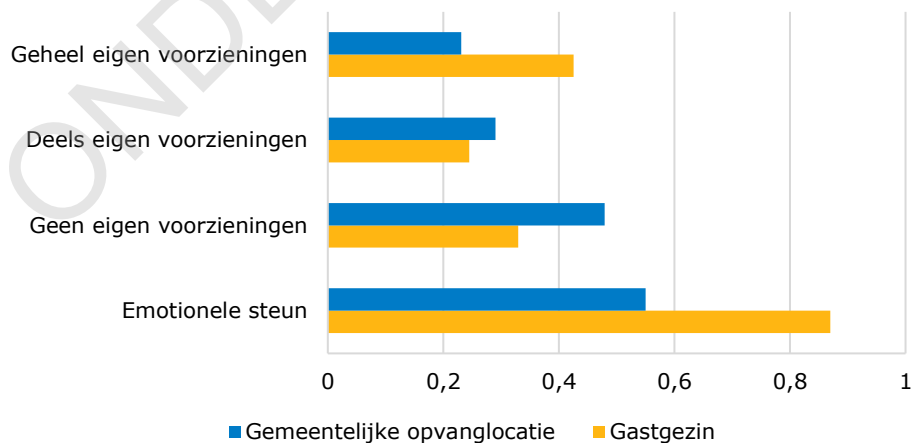
In een eerste stap kijken we naar de beschrijvende resultaten (zie tabel 3.1). De mentale gezondheid van zowel mensen die bij een gemeentelijke opvang zijn opgevangen als mensen die bij gastgezinnen wonen is gemiddeld slecht te noemen; de conventionele afkapwaarde voor 'mentaal ongezond' is een score van lager dan 60 (en recent is voorgesteld dit aan te passen naar 76; Trimbos, 2024), dus een gemiddelde van 58 voor zowel mensen in de gemeentelijke opvang als mensen bij gastgezinnen is bijzonder laag. Tussen de twee groepen is echter geen verschil te zien. Dit is niet in overeenstemming met onze eerste hypothese. Om deze hypothese te toetsen, is het echter van belang om ook rekening te houden met verschillen in achtergrondkenmerken tussen Oekraïners die verblijven in gastgezinnen en gemeentelijke opvanglocaties. Zo zien we in tabel 3.1 dat er relatief meer vrouwen in gastgezinnen verblijven, en eerder onderzoek heeft aangetoond dat vrouwen een slechtere mentale gezondheid hebben dan mannen (Otten, 2024a). Verschillen in achtergrondkenmerken tussen personen in gastgezinnen en gemeentelijke opvanglocaties kunnen een vertekend beeld opleveren bij het vaststellen van de rol die opvang speelt bij mentale gezondheid. Het is daarom belangrijk om statistische analyses uit te voeren waarbij rekening wordt gehouden met verschillen in achtergrondkenmerken.

Tabel 3.1 Beschrijvende resultaten, uitgesplitst naar woontype

	Gastgezin			Gemeentelijke opvanglocatie		
	Gemiddelde / %	SD	N	Gemiddelde / %	SD	N
Mentale gezondheid (somscore 0-100)	58,09	18,36	556	58,14	19,09	2336
Emotionele steun (0=nee)	0,87		555	0,55		2326
Grootte opvanglocatie (1-6)				4,08	1,28	2326
Eigen voorzieningen	2,10	0,86	555	1,75	0,81	2326
Duur verblijf opvang (maanden)	13,69	5,83	556	14,53	5,05	2336
Verblijfsduur in Nederland (maanden)	19,31	3,93	554	17,09	4,93	2328
Heeft zowel in GOL als gastgezin gewoond	0,31		556	0,16		2336
Partner in Oekraïne	0,13		556	0,11		2336
Kind(eren) in Oekraïne	0,15		556	0,19		2336
Vrouw (0=man)	0,75		556	0,68		2336
Opleidingsniveau	3,33	0,92	548	3,21	0,95	2261
Leeftijd	39,12	15,70	556	39,13	15,46	2336

Wat betreft de mediators zien we in figuur 3.2 verschillen tussen gemeentelijke opvanglocaties en gastgezinnen. Zo is duidelijk dat in gemeentelijke opvanglocaties minder eigen voorzieningen zijn en minder emotionele steun is ontvangen. In de verklarende analyses onderzoeken we de rol van deze factoren voor mentale gezondheid.

Figuur 3.2 Beschrijving emotionele steun en eigen voorzieningen binnen gastgezinnen en gemeentelijke opvanglocaties

3.4.2 Hoe verblijf bij gastgezinnen en gemeentelijke opvanglocaties samenhangt met mentale gezondheid

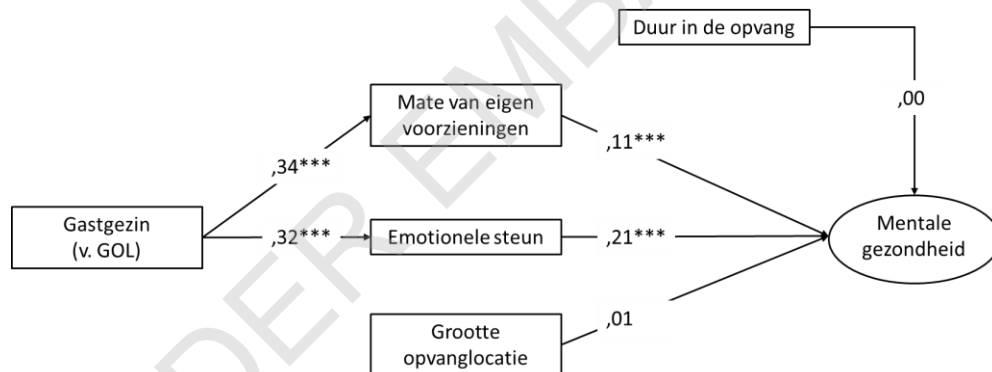
Eerder zagen we dat er geen verschillen te zien zijn in mentale gezondheid tussen mensen die in een gastgezin, en mensen die in een gemeentelijke opvanglocatie wonen. Ook in statistische analyses waar we rekening houden met achtergrondkenmerken, wordt onze eerste hypothese dat mensen in gastgezinnen een

betere gezondheid hebben dan mensen in gemeentelijke opvanglocaties, niet ondersteund. De mentale gezondheid van mensen in gastgezinnen en mensen in gemeentelijke opvanglocaties verschilt niet significant ($B=-0,008$, $p>0,05$, zie model 1 in bijlage 3, tabel B3.1). Dit neemt niet weg dat bepaalde aspecten van de opvang bij gastgezinnen wel positief kunnen samenhangen met mentale gezondheid. We gaan daarom nu in op hoe verschillen in opvangkenmerken tussen gastgezinnen en gemeentelijke opvanglocaties kunnen doorwerken op de mentale gezondheid.

3.4.3 Hoe kenmerken van de opvang samenhangen met mentale gezondheid

De linkerhelft van figuur 3.3 bevestigt dat het verblijf bij gastgezinnen samenhangt met het hebben van meer eigen voorzieningen, en het ontvangen van meer emotionele steun. Op hun beurt blijken deze opvangkenmerken, zoals verwacht in hypothesen 2 en 5, samen te hangen met mentale gezondheid. Mensen die meer eigen voorzieningen hebben waar ze wonen, hebben een betere mentale gezondheid ($B=0,11$, $p<0,001$); en mensen die emotionele steun ontvangen, hebben een betere mentale gezondheid ($B=0,21$, $p<0,001$) (rechterhelft van figuur 3.3).

Figuur 3.3 Resultaten van het mediatiemodel

Omdat het verblijf bij gastgezinnen samenhangt met de opvangkenmerken, en deze opvangkenmerken vervolgens samenhangen met de mentale gezondheid, is er sprake van indirecte effecten (of mediatie-effecten). Deze indirecte effecten zijn significant ($B=0,04$, $p<0,001$ en $B=0,07$, $p<0,001$, zie model 2 in bijlage 3, tabel B3.1). Dit wil zeggen dat eigen voorzieningen en emotionele steun van belang zijn voor een goede mentale gezondheid; en doordat de eigen voorzieningen en emotionele steun in gemeentelijke opvanglocaties gemiddeld genomen minder aanwezig zijn, is dit met name nadelig voor mensen in gemeentelijke opvanglocaties. Deze bevindingen ondersteunen hypothesen 3 en 6.

We zagen in model 1 (bijlage 3, tabel B3.1) dat (in tegenstelling tot onze verwachtingen) het effect van gemeentelijke opvanglocaties op mentale gezondheid niet significant is. Mensen in gemeentelijke opvang hebben een vergelijkbare mentale gezondheid als mensen in gastgezinnen. Toch is er wel een positief indirect effect (via de opvangkenmerken) zoals hierboven beschreven. Wanneer de indirecte effecten via opvangkenmerken worden meegenomen in model 2, zien we dat het directe effect van gastgezin op mentale gezondheid sterker wordt – hoewel het net geen significantie

bereikt.²⁵ Het directe effect van gastgezin is negatief ($B = -0,10$, $p = 0,06$, zie bijlage 3, tabel B3.1, model 2). Dat het directe effect negatief wordt als we opvangkenmerken meenemen, kan verklaard worden doordat er méér omstandigheden een effect hebben op de mentale gezondheid; omstandigheden die we in dit onderzoek niet gemeten hebben. Denk bijvoorbeeld aan positieve opvangkenmerken in de GOL zoals contact met landgenoten of toegang tot activiteiten of informatie, of juist negatieve opvangkenmerken in gastgezinnen, zoals afhankelijkheid of onzekerheid rondom het al dan niet aflopen van het verblijf in het gastgezin. Het negatieve directe effect en het positieve indirecte effect via de opvangkenmerken heffen elkaar op. Dit verklaart waarom er geen totaal effect wordt gevonden van gastgezin.

De grootte van de opvanglocatie hangt (in tegenstelling tot onze verwachting in hypothese 4) niet samen met mentale gezondheid; dus mensen die in een grotere gemeentelijke opvanglocatie wonen hebben geen slechtere (of betere) gezondheid dan mensen die in een kleinere gemeentelijke opvanglocatie wonen wanneer rekening wordt gehouden met de andere opvangkenmerken (zie bijlage 3, tabel B3.2, model 1).

3.4.4 *De rol van verblijfsduur in de opvang*

Voor het effect van verblijfsduur in de opvang hebben we geen verwachting geformuleerd. Verblijfsduur in een opvanglocatie blijkt niet samen te hangen met mentale gezondheid (zie bijlage 3, tabel B3.1, model 1). Aanvullende multigroep analyses wijzen uit dat opvangduur noch in de gemeentelijke opvang, noch in gastgezinnen samenhangt met mentale gezondheid. Dit betekent dat mensen die langer in de opvang zitten, geen slechtere (of betere) gezondheid hebben dan mensen die korter in de opvang zitten. De opvangduur kan afwijken van de totale verblijfsduur in Nederland (een deel van de mensen heeft niet de gehele periode in een GOL of gastgezin gewoond). Maar ook wanneer wordt gekeken naar verblijfsduur in Nederland in plaats van opvangduur (zie tabel B3.4 in bijlage 3) vinden we geen significante relatie met mentale gezondheid. Oekraïense vluchtelingen die langer in Nederland zijn, zijn dus niet mentaal (on)gezonder dan zij die korter in Nederland zijn. In de conclusie gaan we in op de mogelijke oorzaken van deze bevindingen.

Om de invloed van kenmerken van de opvang te onderzoeken in relatie tot verblijfsduur (H7), zijn in een laatste stap interactie-effecten toegevoegd aan de modellen. Uit de analyses blijkt dat alleen de interactie van emotionele steun en verblijfsduur net significant is (zie model 3 in bijlage 3, tabel B3.1). Het effect is echter tegengesteld aan de verwachting: het effect van emotionele steun op mentale gezondheid wordt (iets) minder sterk bij langer verblijf. Dit lijkt erop te wijzen dat hoe langer iemand in de opvang verblijft, hoe minder emotionele steun helpt. Het effect van emotionele steun is echter zowel bij kortere als langere verblijfsduur nog steeds positief.

Er is geen significante interactie tussen eigen voorzieningen en duur in de opvang (model 4 in bijlage 3, tabel B3.1). De mentale gezondheid van mensen die korter en langer in de opvang verblijven, verschilt in onze analyse niet. Eigen voorzieningen hebben daar geen invloed op. Ook vinden we geen interactie tussen grootte van de opvanglocatie en duur in de opvang (model 2 in bijlage 3, tabel B3.2). Grootte van de

²⁵ Dit directe effect is negatief. In de robuustheidsanalyses waarbij een striktere definitie van woontype wordt gehanteerd (zie bijlage B4.3, model 2) bereikt het negatieve directe effect wel significantie ($B = -0,23$, $p = 0,012$). Deze analyse vormt een strengere toets van de hypothese, omdat het mensen die de gehele periode in een gastgezin woonden, vergelijkt met de mensen die de gehele periode bij de gemeentelijke opvang zijn verbleven.

opvang lijkt geen rol te spelen voor mentale gezondheid, noch bij korter, noch bij langer verblijf. Al met al vinden we dus geen bevestiging voor hypothese 7, dat de effecten van de woonomstandigheden sterker zouden worden met langere verblijfsduur.

3.5 Conclusies en discussie

Er komen regelmatig zorgelijke signalen naar buiten over de mentale gezondheid van Oekraïense ontheemden; ook ons eigen onderzoek bevestigt dat een groot deel van de Oekraïense ontheemden in Nederland kampt met mentale gezondheidsproblemen. Voor een deel komen deze gezondheidsproblemen door factoren die moeilijk of niet te beïnvloeden zijn, zoals het verloop van de oorlog in Oekraïne. Andere factoren van de leefsituatie van Oekraïense ontheemden zijn wel te beïnvloeden, zoals de manier waarop hun opvang is opgezet en wordt vormgegeven. De resultaten van dit hoofdstuk onderbouwen het belang van kwalitatief goede opvang. Onze resultaten kunnen benut worden in het opvangbeleid van Oekraïense ontheemden, maar ook voor andere vluchtelingen die vaak langdurig in de opvang verblijven.

Gastgezinnen waardevolle aanvullingen in de opvang van vluchtelingen

In dit hoofdstuk hebben we de vraag proberen te beantwoorden wat de invloed is van het wonen in gastgezinnen en in gemeentelijke opvanglocaties op de mentale gezondheid van Oekraïense vluchtelingen, en welke elementen van de opvang hierbij een rol spelen. De resultaten laten zien dat het wonen in een gastgezin, kleinschalige of grootschalige gemeentelijke opvanglocatie niet *an sich* slechter of beter hoeft te zijn voor de mentale gezondheid. Belangrijker is de manier waarop de opvang is vormgegeven. Oekraïense vluchtelingen die in de opvang meer eigen voorzieningen hebben, en daarmee meer privacy, zijn psychologisch gezonder dan Oekraïners die alle voorzieningen delen met anderen; ook Oekraïners die emotionele steun ontvangen in Nederland, hebben een betere mentale gezondheid. Omdat men in gastgezinnen vaker meer eigen voorzieningen heeft en er vaker emotionele steun krijgt, vormen gastgezinnen een waardevolle aanvulling op het bestaande opvangsysteem. Tegelijk kunnen er in de gemeentelijk opvang positieve omstandigheden zijn die als het ware compenseren voor de negatieve invloed van het gebrek aan privacy en emotionele steun. Denk aan het contact met landgenoten, en betere toegang tot andere voorzieningen, zoals gezamenlijke activiteiten of informatie. Het is dus belangrijk dat er, mocht er in de toekomst weer gebruik worden gemaakt van gastgezinnen voor de opvang van vluchtelingen, voldoende aandacht is voor de condities waaronder vluchtelingen bij gastgezinnen worden opgevangen. Naast eigen voorzieningen en emotionele steun, is ook van belang dat andere stressoren voorkomen worden, zoals de te grote afhankelijkheid van de host en onzekerheid over het mogen blijven.

Verblijfsduur in de opvang nog onzekere factor

Uit de praktijk komen regelmatig signalen over het verslechteren van de mentale gezondheid van Oekraïense vluchtelingen.²⁶ Ons onderzoek bevestigt dat beeld niet; mensen die langer in de opvang wonen (en die langer in Nederland zijn), zijn in termen van mentale gezondheid vergelijkbaar met de groep die er korter is. Hiervoor zijn meerdere verklaringen mogelijk. Ten eerste kan dit komen doordat we mensen niet volgen door de tijd, maar mensen die er korter en langer zijn met elkaar vergelijken. Het is mogelijk dat de gezondheid van Oekraïense vluchtelingen die langer

²⁶ Bijvoorbeeld <https://www.ad.nl/binnenland/weinig-ruimte-burenruzies-en-geluidsoverlast-alarm-om-spanningen-bij-opvang-voor-oekraïners~a3338e43/>

in de opvang zitten, wel is verslechterd; maar dat mensen die later naar Nederland kwamen al met meer klachten aankwamen door een langer verblijf in Oekraïne gedurende de oorlog. Beide groepen zijn dan dus verslechterd en daardoor zien we geen verschil. Ten tweede is het mogelijk dat de verslechtering heeft ingezet na langer verblijf (en dus na de dataverzameling voor dit onderzoek). Ten derde is het mogelijk dat er geen verslechtering van de gezondheid heeft plaatsgevonden, maar dat de slechte mentale gezondheid in de groep mettertijd zichtbaardere consequenties heeft gekregen. Ons vervolgonderzoek in 2026, waarin we dezelfde groep mensen volgen door de tijd, kan meer uitsluitsel geven over de invloed van langer verblijf in de opvang op gezondheid.

Tekort aan kwalitatief goede opvanglocaties nadelig voor mentale gezondheid

Op het moment van schrijven verblijven 95.000 Oekraïense vluchtelingen in de noodopvang, dat is 77% van alle geregistreerde Oekraïense vluchtelingen (Rijksoverheid, 2025). In ons onderzoek kijken we nu voor het eerst naar de invloed van het type opvang op de mentale gezondheid. Ons onderzoek toont het belang aan van het aanbieden van kwalitatief goede opvang, waarin mensen voldoende eigen voorzieningen hebben en ondersteuning ontvangen. Dit is nu niet altijd het geval: bijna de helft van de Oekraïense vluchtelingen die in de gemeentelijke opvang woont, heeft geen eigen voorzieningen en deelt dus toilet, badkamer, keuken en deels ook slaapkamer met anderen. Ook onderzoeksbureau AEF concludeert dat er in de gemeentelijke opvanglocaties voor Oekraïense ontheemden een verbeterslag nodig is (Van den Burg et al., 2024). Er zijn op verschillende locaties zorgen over de veiligheid vanwege vechtpartijen, middelengebruik en kleine criminaliteit; maar ook problemen met gebrekkige hygiëne en het gebrek aan autonomie (bijvoorbeeld omdat de mogelijkheid om zelf te koken ontbreekt) (Van den Burg et al., 2024). Voor het verbeteren van de opvang is de juiste ondersteuning en passende financiering voor gemeenten nodig. Onzekerheid over beleid en financiering zorgt echter voor terughoudendheid bij gemeenten om zich te binden aan langdurige opvanglocaties. Dit kan leiden tot de keuze voor tijdelijke opvang van lagere kwaliteit (Pharos, 2024).

Preventie- en zorgaanbod

Vanwege het hogere risico op mentale gezondheidsklachten, is het van groot belang dat er voor mensen die gevlucht zijn, in welke vorm van opvang dan ook, voldoende ondersteunend- en zorgaanbod is. Voor de mensen die al klachten hebben om hen de juiste zorg te bieden en om verergering van klachten te voorkomen. Maar ook voor hen die nog geen klachten hebben, preventieve ondersteuning om zo goed mogelijk om te gaan met het langdurig wonen onder suboptimale omstandigheden. Het is daarbij belangrijk dat het aanbod passend is, dus goed toegankelijk, met een (cultuur)sensitieve benadering en een 'outreaching' aanpak (Pharos, 2025). Hoewel verbeteren van de toegankelijkheid van zorg en het vergroten van het preventieve hulpaanbod van groot belang is, zijn zij op zichzelf niet voldoende om de gezondheidsproblemen in de Oekraïense populatie te verhelpen. Deze oplossingsrichtingen moeten in samenhang gezien worden met een meer structurele aanpak van omstandigheden in de opvang en andere structurele factoren die bijdragen aan de mentale (on)gezondheid binnen de groep. In het kader van de Spreidingswet is toegezegd dat er een uitwerking van het kwaliteitskader ontwikkeld zal worden voor alle opvanglocaties (TK, 2023). Omdat deze uitwerking nog niet klaar is, heeft VluchtelingenWerk de belangrijkste elementen hiervoor geformuleerd en in een document gepubliceerd getiteld 'Elementen voor een kwaliteitskader Opvang' (VWN, 2025). Hierin zijn de criteria waaraan opvang moet voldoen volgens internationale en

ationale richtlijnen verzameld. Mogelijk kan de uitwerking van het kwaliteitskader ook benut worden voor de opvang van Oekraïense vluchtelingen.

Vooruitblik/Tot slot

Op dit moment is gezien de politiek-bestuurlijke context, het voortduren van de oorlog en het tekort aan opvang- en huisvestingsplekken, de verwachting dat er de komende tijd meer mensen in de tijdelijke opvang zullen verblijven en zij gemiddeld langer in de tijdelijke opvang zullen verblijven. Dit geldt zowel voor Oekraïense als voor andere vluchtelingen. Daarom is het belangrijk dat ondertussen op de bestaande locaties zoveel mogelijk verbeteringen plaatsvinden. Inzet op eigen voorzieningen en emotionele steun zijn hierin dus belangrijke aangrijpingspunten. We bevelen aan de drie aspecten (kenmerken opvang, zorg en preventie) in samenhang te bezien en daar samenhangend beleid op te maken. Uitblijven van een verbetering van de gezondheidssituatie van de groep kan zowel op korte als op lange termijn voor problemen zorgen. Behalve dat een slechte mentale gezondheid voor de mensen zelf schadelijk is, kan het ook leiden tot moeilijkheden met familie, medebewoners en begeleiders. Ook kan het uiteindelijk leiden tot overlast voor andere bewoners. Professionals in de opvang zijn hier regelmatig veel tijd aan kwijt. Het inleveren op veerkracht en gezondheid heeft meerdere nadelige langetermijneffecten. Voor mensen die in de toekomst willen of moeten terugkeren is behoud van veerkracht en gezondheid van groot belang. Terugkeer verloopt immers succesvoller wanneer mensen gezond zijn (Pharos, 2018). Voor de mensen die uiteindelijk in Nederland blijven geldt dat een slechte mentale gezondheid een negatief effect kan hebben op hun latere participatie in de Nederlandse samenleving. Ook voor de samenleving is dat nadelig, omdat de druk op de zorg toeneemt en gezondheidsverschillen worden vergroot.

3.6

Literatuur

- Al-Hamad, A., Yasin, Y. M., Metersky, K., Guruge, S., Jung, G., & Mahsud, K. (2024). Homestay Hosting Dynamics and Refugee Well-Being: Scoping Review. *Interactive Journal of Medical Research*, 13(1), e58613.
- Ager, A., & Strang, A. (2008). Understanding Integration: A Conceptual Framework. *Journal of Refugee Studies*, 21(2), 166-191. <https://doi.org/10.1093/jrs/fen016>
- Bakker, L., Dagevos, J., & Engbersen, G. (2014). The importance of resources and security in the socio-economic integration of refugees. A study on the impact of length of stay in asylum accommodation and residence status on socio-economic integration for the four largest refugee groups in the Netherlands. *Journal of International Migration and Integration*, 15, 431-448.
- Bassoli, M., & Luccioni, C. (2024). Homestay accommodation for refugees (in Europe). A literature review. *International Migration Review*, 58(3), 1532-1567.
- Blackmore, R., Boyle, J. A., Fazel, M., Ranasingha, S., Gray, K. M., Fitzgerald, G., ... & Gibson-Helm, M. (2020). The prevalence of mental illness in refugees and asylum seekers: A systematic review and meta-analysis. *PLoS Medicine*, 17(9). <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1003337>
- Bogic, M., Njoku, A., & Priebe, S. (2015). Long-term mental health of war-refugees: a systematic literature review. *BMC international health and human rights*, 15, 1-41.
- Brown, P., Gill, S., & Halsall, J. P. (2024). The impact of housing on refugees: an evidence synthesis. *Housing Studies*, 39:1, 227-271. <https://doi.org/10.1080/02673037.2022.2045007>

- Van der Burg, D., Kaya, M., Van Wijk, K., Karatas, I. H., & Bosshardt, C. (2024). Onderzoek naar de kwaliteit van gemeentelijke opvang voor ontheemden uit Oekraïne. AEF.
- CBS (2015) *MHI-5*. *MHI-5* | CBS. Bezocht op 30 april 2025, <https://open.overheid.nl/documenten/dpc-ba7e285f570924a0be9ee691573c5be8a3687f38/pdf>.
- COA (2025). *Noodopvang en tijdelijke gemeentelijke opvang*. Bezocht op 10 juni 2025, <https://www.coa.nl/nl/noodopvang-en-tijdelijke-gemeentelijke-opvang>
- Damen, R. E. C., Dagevos, J., & Huijnk, W. (2022). Refugee reception re-examined: a quantitative study on the impact of the reception period for mental health and host country language proficiency among Syrian refugees in the Netherlands. *Journal of international migration and integration*, 23(1), 1-21.
- Van Dijk, H., Knappert, L., Muis, Q., & Alkhaled, S. (2022). Roomies for Life? An Assessment of How Staying with a Local Facilitates Refugee Integration. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 20(3), 321-355. <https://doi.org/10.1080/15562948.2021.1923879>
- Gerritsen, A. A., Bramsen, I., Devillé, W., van Willigen, L. H., Hovens, J. E., & Van der Ploeg, H. M. (2006). Physical and mental health of Afghan, Iranian and Somali asylum seekers and refugees living in the Netherlands. *Social psychiatry and psychiatric epidemiology*, 41, 18-26.
- Ghorashi, H. (2005). Agents of change or passive victims: The impact of welfare states (the case of the Netherlands) on refugees. *Journal of refugee studies*, 18(2), 181-198.
- De Gruijter, M., & Van Rooijen, M. (2019). *Evaluatie Logeerregeling COA*. Verweij-Jonker Instituut.
- Hauge, Å. L., Støa, E., & Denizou, K. (2017). Framing outsidedness—aspects of housing quality in decentralized reception centres for asylum seekers in Norway. *Housing, Theory and Society*, 34(1), 1-20.
- Hynie, M. (2018). The social determinants of refugee mental health in the post-migration context: A critical review. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 63(5), 297-303.
- Kool, T. A., Compagner, M., De Gruijter, M., & Omelianuk, A. (2023). *Particuliere opvang Oekraïense ontheemden in Rotterdam: Onderzoeksrapport over de ervaringen van gasthuishouders en Oekraïense gasten*. Verweij-Jonker Instituut & OPORA.
- Kuijpers, T., & Uiters, E. (2023). Gezondheid. In: Navigeren in een nieuwe samenleving, pp. 19-23. WODC.
- Kuijpers, T., & Uiters, E. (2024). De ontwikkeling van psychische gezondheid van Syrische oorlogsvluchtelingen in Nederland In: Met beleid vooruit? Wat betekent het opvang-, inburgerings- en spreidingsbeleid voor ontwikkelingen in de positie en leefsituatie van statushouders? Pp. 81-92. WODC.
- Laban, C. J., Gernaat, H. B., Komproe, I. H., Schreuders, B. A., & De Jong, J. T. (2004). Impact of a long asylum procedure on the prevalence of psychiatric disorders in Iraqi asylum seekers in The Netherlands. *The Journal of nervous and mental disease*, 192(12), 843-851.
- Laban, C. J., Gernaat, H. B., Komproe, I. H., Van der Tweel, I., & De Jong, J. T. (2005). Postmigration living problems and common psychiatric disorders in Iraqi asylum seekers in the Netherlands. *The Journal of nervous and mental disease*, 193(12), 825-832.
- Löbel, L. M., & Jacobsen, J. (2021). Waiting for kin: a longitudinal study of family reunification and refugee mental health in Germany. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 47(13), 2916-2937.

- Ministerie van Asiel en Migratie (2024). Brief van de Minister van Asiel en Migratie, 18 december 2024. Kenmerk: 30 573, Nr. 220.
- Ministerie van Justitie en Veiligheid (2017). Vreemdelingenbeleid, 6 juli 2017. Kenmerk: 19 637, Nr. 2337.
- Otten, K. D., Barsegyan, V., & Maliepaard, M. (2023). *De leefsituatie en positie van Oekraïense vluchtelingen. Een eerste scan van de literatuur*. WODC.
- Otten, K. D. (2024a). Gezondheid. In *Tijdelijk thuis? De positie van Oekraïense vluchtelingen in Nederland*. WODC.
- Otten, K. D. (2024b). Wonen. In *Tijdelijk thuis? De positie van Oekraïense vluchtelingen in Nederland*. WODC.
- Pharos (2018). Infosheet asielzoekers vluchtelingen, statushouders en terugkeerders. Bezocht op 10 juni 2025, [Asielzoekers, vluchtelingen, statushouders - terugkeerders - Pharos](#).
- Pharos (2024). *Uitzichtloos in de opvang. Vervolgonderzoek naar gezondheidszorg en leefomstandigheden in de tijdelijke gemeentelijke opvang*. Pharos.
- Pharos (2025). Cultuursensitief werken: handvatten voor professionals in de zorg en het sociaal domein. Bezocht op 4 juli 2025, <https://www.pharos.nl/cultuursensitief-werken-zorg-sociaal-domein-handvatten/>.
- Porter, M., & Haslam, N. (2005). Predisplacement and postdisplacement factors associated with mental health of refugees and internally displaced persons: a meta-analysis. *Jama*, 294(5), 602-612.
- R Core Team. (2017). *R: A Language and Environment for Statistical Computing*. In <https://www.R-project.org/>.
- Ran, G. J., & Join-Lambert, H. (2020). Influence of family hosting on refugee integration and its implication on social work practice: the French case. *European journal of social work*, 23(3), 461-474.
- Rijksoverheid. (2025). Cijfers opvang vluchtelingen uit Oekraïne in Nederland. Bezocht op 27 juni 2025, <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/opvang-vluchtelingen-uit-oekraïne/cijfers-opvang-vluchtelingen-uit-oekraïne-in-nederland>.
- Rosseel, Y. (2012). lavaan: An R Package for Structural Equation Modeling. *Journal of Statistical Software*, 48, 1-36. <https://doi.org/10.18637/jss.v048.i02>
- Rstudio. (2022). *RStudio: Integrated Development Environment for R*. Posit Software. In PBC. <http://www.posit.co/>
- Rusinović, K., Ham, A., Gooren, J., Jonker, D., & Rebero, N. (2023). *Ontvlucht en ontheemd: Oekraïense vluchtelingen in Den Haag*. De Haagse Hogeschool.
- Shisheghar, S., Gholizadeh, L., DiGiacomo, M., Green, A., & Davidson, P. M. (2017). Health and socio-cultural experiences of refugee women: an integrative review. *Journal of immigrant and minority health*, 19, 959-973.
- Takecarebnb (2025). Takecarebnb voor gastgezinnen. Bezocht op 30 april 2025, <https://takecarebnb.org/gastgezinnen>.
- Trimbos (2024). *Factsheet Herijking afkapwaarden MHI-5*. Trimbos Instituut.
- TK (2023). *Kamerstuk 36333-3. Regels inzake een wettelijke taak van gemeenten om opvangvoorzieningen voor asielzoekers mogelijk te maken (Wet gemeentelijke taak mogelijk maken asielopvangvoorzieningen)*. Tweede Kamer der Staten Generaal.
- UNHCR (2025). Bezocht op 30 april 2025, <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>.
- VWN (2024). *Wat heb je nodig? Een rapportage over de (informatie)behoefte van Oekraïense vluchtelingen in Nederland*. Vluchtelingenwerk Nederland.
- VWN (2025). *Elementen voor een kwaliteitskader Opvang*. Vluchtelingenwerk Nederland.
- VNG (2025). <https://vng.nl/sites/default/files/2025-03/20250314-brief-parlement-vng-inbreng-voor-cd-opvang-oekraïne-20-maart.pdf>.

Walther, L., Fuchs, L. M., Schupp, J., & Von Scheve, C. (2020). Living conditions and the mental health and well-being of refugees: evidence from a large-scale German survey. *Journal of immigrant and minority health*, 22(5), 903-913.

ONDER EMBARGO

4 De rol van opvang in de sociale insluiting van Oekraïense vluchtelingen in Nederland

Vardan Barsegyan (WODC), Mees Geenen (WODC en UU), Kasper Otten (WODC)

4.1 Inleiding

Vanwege de Russische invasie zijn meer dan 6,3 miljoen Oekraïners gevlucht naar Europese landen zoals Polen, Duitsland, en Nederland (UNHCR, 2025). In deze landen komen zij in aanraking met een samenleving die voor hen grotendeels onbekend is en waarin zij geacht worden mee te doen op verschillende vlakken. Op het gebied van arbeid is bekend dat Oekraïners in grote getale actief zijn op de Nederlandse arbeidsmarkt (Van Enk, 2024; Van Enk et al., 2024), maar over hun sociale insluiting in Nederland is nog veel minder bekend (Barsegyan, 2024a, 2024b). Sociale insluiting (en de preventie van sociale uitsluiting) van vluchtelingen is belangrijk, zowel voor henzelf als voor de samenleving als geheel (Ager & Strang, 2008)). Onder sociale insluiting verstaan wij in dit hoofdstuk de mate waarin Oekraïners zich thuis voelen in Nederland en zich identificeren met Nederland (Nooitgedagt & Dagevos, 2024a). Op individueel niveau is dit van belang omdat sociale uitsluiting veel negatieve consequenties heeft voor vluchtelingen. Zo hangt sociale uitsluiting samen met een slechtere fysieke en psychische gezondheid en een lagere arbeidsmarktparticipatie (Glorius et al., 2020; Kanas et al., 2011; Lancee, 2012). Op maatschappelijk niveau leidt sociale uitsluiting tot sociale ongelijkheid, lagere sociale cohesie en ondermijnt zij de grondslagen van de (sociale) rechtsstaat (Berg et al, 2019; Zorginstituut Nederland, 2022). Er is dus een groot maatschappelijk belang bij het vergaren van kennis over het bevorderen van sociale insluiting en het voorkomen van sociale uitsluiting.

Studies laten zien dat sociale in- en uitsluiting samenhangt met de gastvrijheid van de ontvangende samenleving in bredere zin, inclusief het opvangbeleid (Maliepaard et al., 2021; Nooitgedagt & Dagevos, 2024a, 2024b). De invloed van opvangvormen en -kenmerken op sociale in- en uitsluiting blijft echter onduidelijk. Zo worden gastgezinnen vaak gezien als een beter alternatief voor grootschalige opvanglocaties. In Frankrijk en Slowakije is aangetoond dat opvang in gastgezinnen leidt tot een sterker gevoel van erbij horen (Altinay, Alrawadieh, Tulucu, et al., 2023; Ran & Join-Lambert, 2020). Aan de andere kant geven sommige vluchtelingen aan dat zij worstelen met een gebrek aan privacy en een overmatige afhankelijkheid van hun gastgezin (Ran & Join-Lambert, 2020). Opvang bij gastgezinnen wordt soms ook gezien als een verschuiving van verantwoordelijkheid van centrale autoriteiten naar de privésector en maatschappelijke organisaties (Vergou et al., 2021), wat mogelijk nadelig is voor de sociale insluiting van vluchtelingen in de bredere samenleving. De consequenties van grootschalige opvang van vluchtelingen in gastgezinnen in Nederland blijven dan ook onduidelijk.

De aankomst van Oekraïense vluchtelingen was de eerste keer in recente tijden dat vluchtelingen op grote schaal in gastgezinnen werden ondergebracht in Nederland. Tegelijkertijd is een grote groep ook opgevangen in gemeentelijke opvanglocaties. Er is dus voor het eerst genoeg data om in analyses de sociale in- en uitsluiting te vergelijken tussen personen in gastgezinnen en gemeentelijke opvanglocaties.

Hiermee vormt de gedifferentieerde opvang van Oekraïners een uitgelezen kans om te onderzoeken of de sociale in- en uitsluiting inderdaad samenhangt met hoe vluchtelingen worden opgevangen. Omdat deze variatie in opvang *binnen* de groep Oekraïners plaatsvindt, kan de vergelijking tussen personen opgevangen in gastgezinnen en gemeentelijke opvanglocaties plaatsvinden binnen de groep Oekraïners in plaats van tussen Oekraïners en andere vluchtelingengroepen. Dit verkleint de kans dat verschillen in uitkomsten tussen personen opgevangen in gastgezinnen en gemeentelijke opvanglocaties gedreven worden door verschillen in herkomstgroepen. Wel is het mogelijk dat Oekraïners opgevangen in gastgezinnen verschillen op achtergrondkenmerken van Oekraïners in gemeentelijke opvanglocaties. Het is dan ook van belang om zoveel mogelijk informatie te verzamelen over beide groepen zodat er rekening gehouden kan worden met eventuele verschillen in achtergrondkenmerken in de analyses.

Studies laten zien dat de opvang sociale in- en uitsluiting beïnvloedt via zowel positieve als negatieve contacten en ervaringen, zoals sociale contacten met de eigen groep en met de ontvangende samenleving (Huxhold et al., 2022; Kuhn & Maxwell, 2025), het beschikken over eigen voorzieningen (Ran & Join-Lambert, 2020), emotionele ondersteuning (Amare, 2024), en kleinschalige opvanglocaties (Kox & Van Liempt, 2022; Van der Meer et al., 2024). Onder andere wordt discriminatie genoemd als een negatieve ervaring en een voorspeller voor sociale uitsluiting (Damen et al., 2024; United Nations, 2016; Verkuyten & Martinovic, 2012).

Een empirische studie toont dat een deel van deze voorspellers van sociale in- en uitsluiting sterk verschillen tussen de twee belangrijkste opvangvormen waarin Oekraïners zijn gehuisvest in Nederland: gemeentelijke opvanglocaties (GOL) en gastgezinnen. Zo hebben Oekraïense vluchtelingen in GOL's minder contact met Nederlanders dan Oekraïners bij gastgezinnen, maar juist meer contact met andere Oekraïners (Barsegyan, 2024b; Van Enk et al., 2024). Daarnaast bieden gastgezinnen vaker eigen voorzieningen en emotionele steun, en zijn zij kleinschaliger (Otten, 2024). Het is ook aannemelijk dat Oekraïners in de twee vormen van opvang in verschillende mate negatieve ervaringen hebben, zoals het gevoel van discriminatie. Door deze twee sterk verschillende opvangvormen ontstaat er direct bij aankomst in Nederland een potentieel groot verschil in sociale insluiting binnen de groep Oekraïners. Daarom stellen we de volgende onderzoeksvraag: *leidt opvang bij gastgezinnen tot meer sociale insluiting in Nederland, en in welke mate kan dit effect worden verklaard door sociale contacten met Nederlanders en Oekraïners, de mate van eigen voorzieningen, de ervaren emotionele ondersteuning, en de ervaren van discriminatie?*

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden, hebben we een grootschalige, representatieve survey onder Oekraïense vluchtelingen in Nederland geanalyseerd. Via een aselechte steekproef werden 6.000 Oekraïense vluchtelingen in Nederland uitgenodigd om deel te nemen aan het onderzoek, waarvan er maar liefst 3.460 deelnamen (een respons van 58%). De survey biedt zowel gedetailleerde informatie over hoe en waar de Oekraïense vluchtelingen zijn opgevangen, als uitgebreide informatie over hun sociale in- en uitsluiting.

Box 4.3 Beleidscontext: de opvang in GOL's en gastgezinnen

De opvang van de Oekraïense vluchtelingen is in veel Europese landen anders geregeld dan bij andere vluchtelingengroepen, zo ook in Nederland (Otten et al., 2023; Zschomler & Berg, 2024). Terwijl andere vluchtelingengroepen veelal in asielzoekerscentra worden geplaatst en na het ontvangen van een verblijfsvergunning een eigen woonruimte krijgen, werden Oekraïners in Nederland voornamelijk in gemeentelijke opvanglocaties en gastgezinnen opgevangen. Maar liefst 72% van de Oekraïense vluchtelingen heeft een periode bij een gemeentelijke opvanglocatie gewoond en 25% heeft een periode bij een gastgezin gewoond (WODC, 2024).

Deze twee opvangvormen voor Oekraïners verschillen in sterke mate van elkaar. In gemeentelijke opvanglocaties worden Oekraïners gehuisvest samen met andere Oekraïners, waardoor zij daar weinig in contact komen met vluchtelingen uit andere herkomstlanden of de Nederlandse bevolking. In gastgezinnen hebben Oekraïense vluchtelingen doorgaans juist intensief en nauw contact met Nederlanders (Barsegyan, 2024b). Ook gastgezinnen die een Oekraïense achtergrond hebben, bieden contactmogelijkheden met de Nederlandse bevolking omdat deze gastgezinnen al meer ingebed zijn in de samenleving dan de Oekraïense vluchtelingen zelf.

4.2 Conceptualisatie van gastvrijheid en sociale in- en uitsluiting

Om de invloed van het opvangbeleid op sociale in- en uitsluiting van vluchtelingen te conceptualiseren, gebruiken we het concept van 'gastvrijheid' ('hospitableness'). Op basis van een vergelijkende etymologische analyse van het Nederlandse woord 'gastvrijheid' (letterlijk: 'vrijheid voor de gast') en het Duitse woord 'Gastfreundschaft' ('vriendschap voor de gast'), concludeert Nouwen (1998) dat gastvrijheid oorspronkelijk betekende: 'het creëren van een vrije ruimte waar de vreemdeling binnen kan komen en een vriend kan worden' (Blain & Lashley, 2014). Hoewel het concept oorspronkelijk uit de toerisme- en horecastudies komt (Altinay, Alrawadieh, Hudec, et al., 2023; Altinay, Alrawadieh, Tulucu, et al., 2023; Mody et al., 2019; Telfer, 2016), wordt het steeds vaker gebruikt om de interactie tussen de ontvangende samenleving en vluchtelingen beter te duiden (Altinay, Alrawadieh, Tulucu, et al., 2023). Het concept van gastvrijheid omvat zowel het persoonlijke gevoel van welkom zijn als de daadwerkelijke steun van de ontvangende samenleving, zowel op persoonlijk als op structureel niveau, bijvoorbeeld via het opvangbeleid (Altinay, Alrawadieh, Tulucu, et al., 2023).

De meerwaarde van het gebruik van het concept gastvrijheid is dat het belangrijke aspecten van de complexe interactie tussen de ontvangende samenleving en vluchtelingen omvat. Ten eerste benadrukt het de machtsongelijkheid tussen de 'gastgever' en de 'gast'. Daarmee legt het de meeste verantwoordelijkheid bij de ontvangende samenleving - dit geldt vooral tijdens de eerste periode van het verblijf van vluchtelingen (Blain & Lashley, 2014). Ten tweede benadrukt het de altruïstische motieven van de gastgever, die een veilige plek voor de gast biedt. Ten derde legt het de nadruk op het wederkerigheidsbeginsel: dat de gast ook onderdak zou bieden aan de gastgever als de rollen omgedraaid zouden zijn (Bassoli & Luccioni, 2023). In de context van vluchtelingenstudies kan dit principe worden gezien als de bereidheid van de gast om uiteindelijk zelfstandigheid en verantwoordelijkheid op zich te nemen in de

ontvangende samenleving. Het concept van gastvrijheid benadrukt dat sociale insluiting van vluchtelingen een wederzijds proces is, waarvoor eerst de ontvangende samenleving en daarna de vluchtelingen verantwoordelijkheid dragen.

Het andere belangrijke concept in deze studie is sociale in- en uitsluiting. Sociale in- en uitsluiting is een multidimensionaal concept dat zowel 'objectieve' als 'subjectieve' dimensies omvat, participatie- en emotionele dimensies, en wordt toegepast in verschillende domeinen: sociaal, politiek, cultureel, enz. (Coumans & Schmeets, 2020; Damen et al., 2024; De Greef et al., 2012; United Nations, 2016). Bijna alle objectieve definities van sociale insluiting benadrukken dat participatie een cruciaal onderdeel vormt. Subjectieve definities leggen de nadruk op de persoonlijke beleving ervan, die gevolgen heeft voor welzijn, gezondheid en de sociale en economische positie (Damen et al., 2024; United Nations, 2016). Dit hoofdstuk richt zich op de subjectieve dimensie van sociale insluiting.

Wetenschappelijke en beleidsliteratuur onderscheiden verschillende vormen van subjectieve sociale insluiting, zoals sociale grondrechten (toegang tot en tevredenheid over instituties) (Coumans & Schmeets, 2015, 2020), het gevoel van *belonging* (thuisgevoel) (Damen et al., 2024), en identificatie met de ontvangende samenleving (Cantle, 2016; Jasinskaja-Lahti et al., 2009; Verkuyten, 2018). Op basis van de literatuurstudie operationaliseren wij sociale in- en uitsluiting als het thuisgevoel in Nederland en de identificatie met Nederland.

4.3 Theorie

4.3.1 Opvangvorm

We verwachtten dat gastgezinnen in het algemeen een meer gastvrije opvang bieden dan gemeentelijke opvanglocaties, wat leidt tot betere sociale insluiting van Oekraïense vluchtelingen. We verwachten namelijk dat gastgezinnen positieve ervaringen bevorderen en negatieve ervaringen verminderen. Oekraïners die bij gastgezinnen verblijven, hebben meer persoonlijk contact met de ontvangende samenleving, beschikken vaker over eigen voorzieningen en kunnen meer persoonlijke (emotionele) steun verwachten (WODC, 2024). Het directe contact met de lokale samenleving kan ook negatieve ervaringen verzachten of verminderen. GOL's zijn daarentegen meestal grootschalige opvanglocaties, georganiseerd door autoriteiten, waar de persoonlijke benadering in mindere mate centraal staat dan bij gastgezinnen. De minder persoonlijke benadering binnen de institutionele context van GOL's kan gevoelens van ongelijke behandeling versterken. We stellen dus niet dat GOL's alleen negatieve gevolgen hebben voor sociale insluiting en gastgezinnen alleen positieve. We gaan ervan uit dat beide vormen van opvang zowel positieve als negatieve gevolgen kunnen hebben voor de sociale insluiting van vluchtelingen, maar we verwachten dat de voordelen van het wonen bij gastgezinnen per saldo zwaarder wegen dan die van GOL's. We verwachten daarom dat:

Oekraïense vluchtelingen bij gastgezinnen zich meer thuis voelen (H1.1) en zich sterker met Nederland identificeren (H1.2) in vergelijking met Oekraïense vluchtelingen in GOL's.

Hoewel we verwachten dat het overkoepelende effect van verblijf bij gastgezinnen positief is voor de sociale insluiting van Oekraïners, kunnen specifieke mechanismen

toch negatieve gevolgen hebben. Zo hebben Oekraïners in gastgezinnen bijvoorbeeld minder vaak contact met andere Oekraïners, wat het thuisgevoel mogelijk kan verminderen. Daarom toetsen we afzonderlijk de mechanismen waarmee de opvangvorm sociale in- en uitsluiting beïnvloedt.

4.3.2 *Sociale contacten*

Sociale contacten kunnen sociale insluiting bevorderen. Uit onderzoek blijkt dat contacten buiten de eigen groep veel aspecten van het leven van vluchtelingen beïnvloeden, ongeacht de frequentie van de contacten binnen de eigen groep (Ager & Strang, 2008). We kunnen daarom verwachten dat sociale contacten met Nederlanders een belangrijke rol spelen in het gevoel van sociale in- en uitsluiting. Oekraïense vluchtelingen bij gastgezinnen hebben meer contact met Nederlanders en kunnen hierdoor uit eerste hand de gastvrijheid van Nederlanders ervaren en zich welkom voelen in de ontvangende samenleving (en door de ontvangende samenleving), wat leidt tot een sterker gevoel van sociale insluiting. Oekraïense vluchtelingen in GOL's hebben minder contact met Nederlanders, wat kan leiden tot meer onzekerheid en onduidelijkheid over de ontvangende samenleving wat sociale insluiting belemmert. Daarom formuleren we de volgende hypothesen:

Oekraïense vluchtelingen in een gastgezin hebben meer sociale contacten met Nederlanders, wat samenhangt met een sterker thuisgevoel in Nederland (H2.1) en een sterkere identificatie met Nederland (H2.2).

Volgens de sociale-ondersteuningstheorie (Taylor, 2011) en de sociaal-kapitaaltheorie (Coleman, 1988) mobiliseren mensen hun persoonlijke netwerk in tijden van tegenspoed en moeilijke periodes (Lubbers, 2021). Mensen verliezen veel van hun sociale kapitaal en ondersteuning wanneer ze migreren naar andere plekken, omdat ze hun sociale netwerk gedeeltelijk achterlaten. GOL's huisvesten in de meeste gevallen uitsluitend Oekraïense vluchtelingen. Dit biedt mogelijk voordelen voor Oekraïners. Sociale contacten verlopen gemakkelijker doordat iedereen elkaars taal spreekt. Tegelijkertijd kan verblijf bij een gastgezin het contact met andere Oekraïners beperken, wat kan leiden tot een sterker gevoel van sociale uitsluiting. Dit leidt tot de volgende hypothesen:

Oekraïense vluchtelingen in een gastgezin hebben minder sociale contacten met Oekraïners, wat samenhangt met een minder sterk thuisgevoel in Nederland (H2.3) en een zwakkere identificatie met Nederland (H2.4).

4.3.3 *Emotionele ondersteuning*

Vluchtelingen moeten een heel nieuw leven opbouwen in de ontvangende samenleving. Het verlies van een vertrouwd leven, het gebrek aan sterke sociale banden, het verlies van sociale status en andere factoren dragen bij aan het gevoel van onverbondenheid met de nieuwe samenleving (Crawford et al., 2023; Nooitgedagt & Dagevos, 2024a, 2024b). Emotionele ondersteuning biedt bescherming tijdens periodes van tegenslag en tegen de negatieve gevolgen daarvan (Taylor, 2011). Emotionele ondersteuning bevordert namelijk het gevoel dat iemand deel uitmaakt van een 'wederzijds ondersteunend' sociaal netwerk (Taylor, 2011). Wederzijds ondersteunende groepen versterken het gemeenschapsgevoel (Berry, 2017), en daarmee de verbondenheid met de ontvangende samenleving.

Er is aangetoond dat Oekraïners bij gastgezinnen meer emotionele steun ontvangen van het gastgezin dan degenen in GOL's (Otten, 2024; Rusinović et al., 2023). GOL's zijn relatief snel opgezet en er bestaan grote verschillen in de mate waarin deze locaties emotionele steun bieden. De belangrijkste wettelijke verplichtingen van GOL's zijn het bieden van 'onderdak, leefgeld en medische zorg' aan Oekraïners, waarbij emotionele steun buiten deze wettelijke verplichtingen valt (Rijksoverheid, 2025). Daarom formuleren we de volgende hypothesen:

Oekraïense vluchtelingen in een gastgezin ontvangen meer emotionele steun, wat samenhangt met een sterker thuisgevoel in Nederland (H3.1) en een sterkere identificatie met Nederland (H3.2).

4.3.4 *Ervaren discriminatie*

Het gevoel van ongelijke behandeling door de ontvangende samenleving is een van de belangrijkste verklaringen voor sociale uitsluiting (Damen et al., 2024; United Nations, 2016; Verkuyten & Martinovic, 2012). Discriminatie versterkt het gevoel niet welkom te zijn (Lincoln et al., 2021), wat de identificatie met de ontvangende samenleving verzwakt. Oekraïense vluchtelingen die zijn opgevangen door Nederlandse gastgezinnen hebben waarschijnlijk een positiever beeld van de ontvangende samenleving dan Oekraïners in GOL's. Terwijl Oekraïners bij gastgezinnen direct (positief) contact hebben met Nederlanders, vormen Oekraïners in GOL's hun beeld van Nederland en Nederlanders via massamedia en sociale netwerken zoals X en Facebook, waar de discussies over asiel en migratie niet altijd positief zijn, vooral in het huidige politieke klimaat. Bovendien bevinden grootschalige GOL's zich vaak op afstand van steden en dorpen, wat het gevoel van isolatie en ongelijke behandeling kan versterken. We formuleren daarom de volgende hypothesen:

Oekraïense vluchtelingen in een gastgezin ervaren minder discriminatie door Nederlanders, wat samenhangt met een sterker thuisgevoel in Nederland (H4.1) en een sterkere identificatie met Nederland (H4.2).

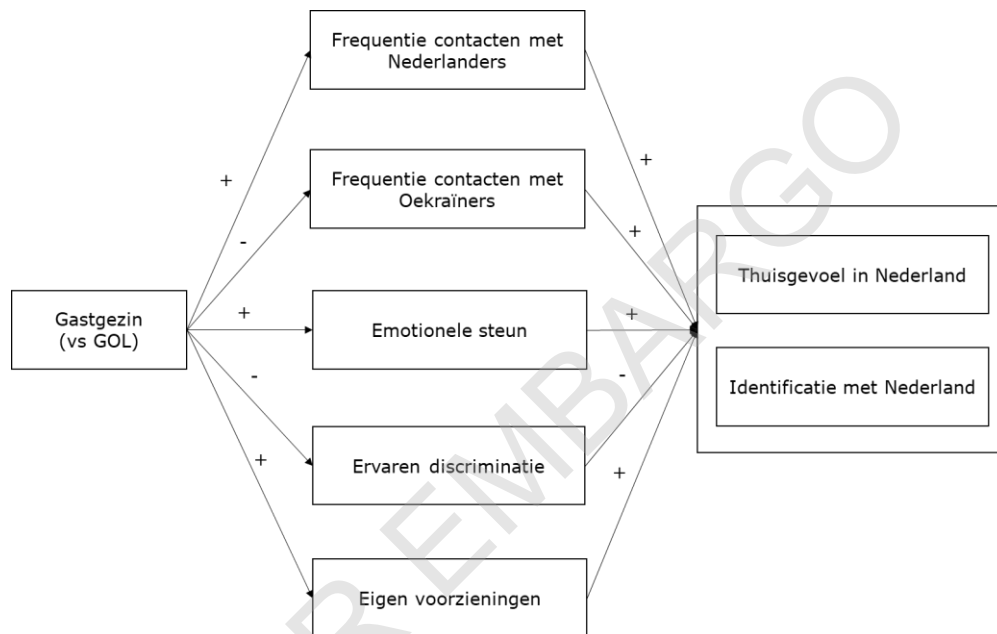
4.3.5 *Eigen voorzieningen*

Vluchtelingen hebben vaak geen controle over belangrijke aspecten van hun leven, zoals hun woonplaats en woonomstandigheden. Het gebrek aan controle over het eigen leven leidt tot gevoelens van machteloosheid en andere negatieve sociale en psychologische consequenties (Clark & Nothwehr, 1999; Koudenburg et al., 2017; Ruggiero & Taylor, 1995). Het is aannemelijk dat een gebrek aan zelfcontrole ook invloed heeft op het gevoel van thuiszijn of van discriminatie. Volgens de zelfbeschikkingstheorie kan het gevoel van zelfcontrole worden versterkt door een gevoel van autonomie (Deci & Ryan, 1985). Een mogelijke manier om de zelfcontrole en autonomie van vluchtelingen te vergroten, is door meer persoonlijke ruimte te bieden op opvanglocaties zodat het 'als thuis' voelt. Dit kan door eigen voorzieningen aan te bieden, zoals een privékamer, keuken en badkamer (Pirhonen & Pietilä, 2016). Privévoorzieningen maken het bovendien mogelijk zich beter te concentreren op veeleisende taken, zoals studeren of het leren van de taal, wat sociale insluiting positief beïnvloedt. GOL's zijn vaak grootschalige voorzieningen waarin honderd of meer mensen tegelijkertijd verblijven, terwijl gastgezinnen vaker privévoorzieningen aan Oekraïners aanbieden (Otten, 2024). Daarom formuleren we de volgende hypothesen:

Oekraïense vluchtelingen in een gastgezin beschikken over meer eigen voorzieningen, wat samenhangt met een sterker thuisgevoel in Nederland (H5.1) en een sterkere identificatie met Nederland (H5.2).

Figuur 4.1 toont het theoretische schema van deze studie.

Figuur 4.1 Theoretisch schema van de studie

Noot: Voor de leesbaarheid hebben we de indicatoren van sociale in- en uitsluiting in één kader weergegeven. De '+' en '-' tekens weerspiegelen de hypothesen. De controlevariabelen worden niet weergegeven.

4.4 Data en methode

Box 4.2 Data

We analyseren gegevens uit de eerste wave van het Longitudinaal Onderzoek Cohort Oekraïense vluchtelingen in Nederland (WODC, 2024). De onderzoekspopulatie bestaat uit alle personen met de Oekraïense nationaliteit die tussen 24 februari 2022 en 1 juli 2023 in Nederland zijn aangekomen en ten minste 15 jaar oud zijn. Uit deze populatie heeft het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) willekeurig 6.000 personen geselecteerd. Zij ontvingen een vragenlijst, waarvan 3.460 personen deze hebben ingevuld; dit resulteerde in een respons van 58%. Respondenten vulden de vragenlijst in via Computer Assisted Web Interviewing (CAWI) (75,6%) en Computer Assisted Personal Interviewing (CAPI) (24,4%). Respondenten konden de vragenlijst in het Oekraïens, Russisch, of Nederlands invullen. De gebruikte talen waren Oekraïens (63%), Russisch (36%) en Nederlands (1%) (WODC, 2024).

4.4.1 Afhankelijke variabelen

Thuisgevoel in Nederland. Dit concept was gemeten met de vraag 'Voelt u zich thuis in Nederland?' met de volgende antwoordcategorieën: 'Ja' (waarde 1), 'Soms wel en

soms niet', en 'Nee' (waarde 3). We hebben deze variabele in de omgekeerde volgorde gehercodeerd: van 'nee' (0) tot 'ja' (2).

Identificatie met Nederland. Deze variabele werd gemeten door de vraag 'In hoeverre voelt u zich Nederlander?' met de antwoordcategorieën: heel sterk (waarde 1), sterk, een beetje, niet, en helemaal niet (waarde 5). We hebben deze variabele in de omgekeerde volgorde gehercodeerd, waarbij '1' staat voor 'helemaal niet' en '5' voor 'heel sterk'.

4.4.2 Onafhankelijke variabelen

Woontype. Wij hebben deze variabele op basis van een reeks vragen gemaakt: 1) 'Heeft u in Nederland een periode bij [een gemeentelijke opvanglocatie/gastgezin] gewoond?'; 2) 'Waar woont u nu?'; 3) 'Hoeveel maanden heeft u in totaal bij [gemeentelijke opvanglocaties/gastgezinnen] gewoond?'; en (4) 'Toen u in Nederland aankwam na 24 februari 2022, waar bent u toen eerst gaan wonen?' Personen die ooit in een gastgezin hebben gewoond en nooit in een GOL, worden ingedeeld in de gastgezincategorie (N=381). Personen die ooit in een GOL hebben gewoond en niet ooit in een gastgezin, worden ingedeeld in de GOL-categorie (N=1.972). Personen die zowel ooit in een gastgezin als ooit in een GOL hebben gewoond, worden ingedeeld in de categorie waar ze het langst zijn verbleven (343 hebben het langst bij een GOL gewoond en 173 het langst bij een gastgezin). Om deze verblijfsduur te bepalen is het maximum genomen van a) de totale verblijfsduur in een GOL dan wel gastgezin, b) het langste verblijf bij één GOL of één gastgezin en c) de verblijfsduur bij het huidige adres, indien dat een GOL of gastgezin is. Personen die even lang bij een gastgezin en GOL hebben gewoond, worden ingedeeld in de categorie waar ze nu wonen (dat is voor 21 respondenten een GOL en voor 2 een gastgezin). In de modellen nemen we een controle variabele op die aangeeft of de respondent bij allebei de opvangvormen heeft gewoond (1) of niet (0). Personen die nooit bij een GOL en nooit bij een gastgezin hebben gewoond, vallen in de 'overig'-categorie (N=568). Deze personen worden niet meegenomen in de analyses. Wij hebben de waarde '1' toegekend aan gastgezinnen (N=556) en de waarde '0' aan GOL's (N=2.336).

Voor een robuustheidsanalyse hebben we een striktere definitie van de woontype gemaakt. Dit is een binaire variabele die aangeeft of iemand momenteel in een GOL of bij een gastgezin woont en daar al woont sinds aankomst in Nederland. Wij hebben de waarde '0' (GOL) toegekend aan personen die aan de volgende voorwaarden voldeden: 1) op het moment van interview in een GOL woonden; 2) ook bij aankomst in Nederland in een GOL woonden; en 3) nooit bij gastgezinnen woonden. Op vergelijkbare wijze kregen personen het gastgezin-woontype (waarde '1') toegewezen als zij 1) bij een gastgezin woonden op het moment van interview; 2) bij aankomst in Nederland ook bij een gastgezin woonden; en 3) nooit in GOL's woonden. Onder deze strikte definitie verbleven er 1.413 personen als bewoners van GOL's en 191 personen als bewoners bij gastgezinnen. De resultaten van de robuustheidsanalyse staan in tabel B4.4 en B4.5.

Aanvullend hebben we getest of de grootte van de opvanglocatie samenhangt met sociale in- en uitsluiting. Omdat de grootte van de opvanglocatie alleen is gemeten voor gemeentelijke opvanglocaties, wordt het effect van deze variabele op sociale in- en uitsluiting geschat in een apart model waarin alleen personen in de GOL-categorie zitten. Dit model is weergegeven in tabel B4.6, B4.7 en B4.8.

Sociale contacten met Oekraïners en Nederlanders. We kijken naar de frequentie van sociale contacten met Oekraïners en Nederlanders (twee afzonderlijke variabelen), wat is uitgevraagd op twee manieren. De eerste is de frequentie van contacten met burens of buurtgenoten ('Hoe vaak heeft u contact met Oekraïense/Nederlandse burens of buurtgenoten?'). De tweede is de frequentie van contacten met vrienden of kennissen ('Hoe vaak heeft u contact met Oekraïense/Nederlandse vrienden of kennissen?'). Bij allebei zijn de antwoordcategorieën: 0) elke dag, 1) elke week, 2) elke maand, 3) een paar keer per jaar en 4) nooit/minder dan 1 keer per jaar. We hebben de scores vervolgens omgedraaid zodat hogere scores hogere frequenties van sociale contacten betekenen. Personen konden ook 'niet van toepassing' kiezen, bijvoorbeeld als ze geen buurtgenoten van de desbetreffende groep hebben. Omdat deze personen dus geen sociale contacten hebben met de desbetreffende groep, rekenen we ze tot de categorie 'nooit/minder dan 1 keer per jaar'. Beide vormen van contact – met burens/buurtgenoten en met vrienden/kennissen – worden als belangrijk gezien door vluchtelingen om zich onderdeel van de samenleving te voelen (Ziersch et al., 2023). We voegen de twee typen sociaal contact samen door het maximum te nemen over de frequentie van contacten met burens/buurtgenoten en vrienden/kennissen. Dit betekent dat we één uitkomstmaat hebben voor sociale contacten met Oekraïners en één uitkomstmaat met Nederlanders.

Ervaren emotionele steun. De ervaren emotionele steun vanuit de GOL of het gastgezin waarin men het langste verbleef is gebaseerd op één vraag per woningvorm: 'Kunt u aangeven of u de volgende vormen van ondersteuning van [deze gemeentelijke opvanglocatie/dit gastgezin] heeft gekregen? Een luisterend oor / emotionele steun (0=Nee; 1=Ja)'.

Ervaren discriminatie door Nederlanders. Dit concept werd gemeten met de vraag 'Bent u zelf wel eens gediscrimineerd door Nederlanders?', met de antwoordcategorieën: nooit (waarde 1), bijna nooit, af en toe, vaak, en zeer vaak (waarde 5). We behandelen deze variabelen als een continue variabele.

De mate van eigen voorzieningen. In hoeverre respondenten eigen voorzieningen hebben in hun opvang is uitgevraagd in aparte variabelen voor GOLs en bij gastgezinnen. Bij GOLs kon men kiezen uit de volgende vier categorieën: 1) Ik heb volledig eigen voorzieningen (keuken, badkamer, toilet), 2) Ik heb deels eigen voorzieningen (keuken, badkamer, toilet), 3) Ik heb geen eigen voorzieningen (keuken, badkamer, toilet), en 4) Ik heb geen eigen kamer. Bij gastgezinnen kon men kiezen uit de volgende drie categorieën: 1) Ik woon bij het gastgezin in huis, zonder aparte voorzieningen (geen eigen keuken, toilet, of badkamer), 2) Ik woon bij het gastgezin in huis, met deels aparte voorzieningen (bv. eigen keuken, eigen toilet), en 3) Ik heb een aparte, zelfstandige woonruimte (bv. tuinhuis, eigen verdieping). We hercoderen de twee variabelen naar één gezamenlijke variabele met drie categorieën (in lijn met hoofdstuk 3 en 4 uit dit rapport): 1) Geen eigen voorzieningen, 2) Deels eigen voorzieningen, en 3) Geheel eigen voorzieningen. Tabel B4.1 presenteert de groepering van de oorspronkelijke variabelen.

Hoewel sommige mediators ordinaal gemeten zijn (sociale contacten met Oekraïners en Nederlanders, mate van eigen voorzieningen), worden ze als continue meegenomen in de analyses voor gemak van interpretatie. In de wetenschappelijke literatuur is dit een gebruikelijke keuze, maar de meningen verschillen over in hoeverre dit

consequenties heeft voor de resultaten (Kampen & Swyngedouw, 2000; Rhemtulla et al., 2012; Robitzsch, 2020).

4.4.4 *Controlevariabelen*

Vrouw. Dit is een binaire variabele met waarde '0' voor mannen en '1' voor vrouwen. Vijf personen met een ander geslacht zijn als missende waarde gecodeerd.

Leeftijd. Dit is een continue variabele met leeftijd in jaren.

Opleidingsniveau. Deze variabele is oorspronkelijk gemeten aan de hand van de vraag naar het hoogst gevolgde opleidingsniveau in Oekraïne, met een ordinale schaal bestaande uit tien categorieën: 1) minder dan 4 jaar onderwijs; 2) 4-7 jaar onderwijs; 3) 8-9 jaar onderwijs; 4) 10-11 jaar onderwijs; 5) middelbaar beroepsonderwijs (tot 4 jaar studie); 6) hogere technische hogeschool (1-3 jaar studie); 7) bachelorprogramma (3-4 jaar in het moderne systeem); 8) masterprogramma (1-2 jaar in het moderne systeem); 9) specialistprogramma (5-6 jaar); en 10) wetenschappelijk niveau (PhD, kandidaat, doctor in de wetenschappen). Wij hebben een nieuwe ordinale variabele geconstrueerd op basis van deze oorspronkelijke categorieën '1' - basisonderwijs (categorieën 2, 3 en 4); '2' - lager middelbaar onderwijs (categorie 5); '3' - hoger middelbaar en beroepsonderwijs (categorie 6); en '4' - hoger onderwijs (categorieën 7 t/m 10).

Algemene gezondheid. Deze variabele betreft het antwoord op de vraag: 'Hoe is over het algemeen uw gezondheid?'. De antwoordopties zijn: 0) Zeer goed, 1) Goed, 2) Gaat wel, 3) Slecht, en 4) Zeer slecht. We hebben de antwoordopties vervolgens omgedraaid zodat hogere scores een hogere gezondheid aangeven.

Thuiswonende kinderen. Deze variabele geeft aan of de respondent ten minste één thuiswonend kind heeft (waarde 1) of niet (waarde 0).

Thuiswonende partner. Deze variabele geeft aan of de respondent een thuiswonende partner heeft (waarde 1) of niet (waarde 0).

Verblijfsduur in Nederland. Deze variabele meet hoelang Oekraïense vluchtelingen in Nederland verblijven, in maanden.

Eerder in Nederland geweest voor de oorlog. Dit is een binaire variabele die het antwoord op de volgende vraag geeft: 'Bent u ooit in Nederland geweest voor 24 februari 2022?' (0=nee, 1=ja).

Alle variabelen meten de persoonlijke kenmerken op de dag van het interview, tenzij anders gespecificeerd. Tabel 4.1 toont de verdeling van alle variabelen.

Tabel 4.1 Beschrijvende statistieken

Variabelen	Gastgezin (N=556)		GOL (N=2.336)	
	Gemiddelde (SD)	N	Gemiddelde (SD)	N
Uitkomsten				
Het thuisgevoel in Nederland	1,41 (0,64)	546	1,39 (0,64)	2.300
Identificatie met Nederland	2,60 (0,99)	480	2,43 (0,96)	2.056
Mediatoren				
Sociale contacten met Nederlanders	2,84 (1,16)	556	2,22 (1,49)	2.336
Sociale contacten met Oekraïners	3,24 (1,00)	556	3,77 (0,61)	2.336
Percentage dat emotionele steun kreeg vanuit de opvang	87%	555	55%	2.326
Ervaren discriminatie	1,53 (0,84)	544	1,52 (0,85)	2.268
Mate van eigen voorzieningen in de opvang	2,10 (0,86)	555	1,75 (0,81)	2.326
Controlevariabelen				
Percentage dat vrouw is	75%	554	68%	2.333
Leeftijd	39 (16)	556	39 (15)	2.336
Opleidingsniveau	3,33 (0,92)	548	3,21 (0,95)	2.261
Aantal maanden in Nederland	19,3 (3,90)	554	17,1 (4,90)	2.328
Algemene gezondheid	2,35 (0,88)	556	2,33 (0,88)	2.336
Percentage dat thuiswonende partner heeft	37%	556	40%	2.336
Percentage dat thuiswonende kind(eren) heeft	50%	556	45%	2.336
Percentage dat zowel bij GOL als gastgezin heeft gewoond	31%	556	16%	2.336
Percentage dat voor de oorlog in Nederland is geweest	32%	556	14%	2.336

Noot: Voor variabelen waar geen percentage wordt gegeven, betreffende de waardes gemiddeldes met de standaarddeviaties tussen haakjes.

4.4.5 Analyses

Om de mechanismes van de opvangkenmerken bij de sociale in- en uitsluiting van bewoners van GOL's en bij gastgezinnen te onderzoeken, hebben wij *structural equation modeling* (SEM) toegepast. Per afhankelijke variabele hebben we het totale effect van de voorspeller (GOL vs. gastgezin) geschat en indirecte effecten via de mediators. Om aan te tonen dat er een mediatie-effect is, moet het indirecte effect van de voorspeller via de mediator statistisch significant zijn. We maken gebruik van *Full Information Maximum Likelihood* (FIML) estimator. We hebben de controlevariabelen alleen toegevoegd voor de uitkomstvariabelen. We hebben geen controlevariabelen toegevoegd voor de mediators. Voor de gegevensverwerking

hebben wij R/R-Studio gebruikt (R Core Team, 2017; Rstudio, 2022). De SEM-modellen zijn geschat met behulp van het 'lavaan'-package (Rosseel, 2012).

4.5 Resultaten

4.5.1 *De invloed van het opvangtype*

We verwachtten dat het wonen bij gastgezinnen in het algemeen beter zou zijn voor de sociale insluiting van Oekraïners, omdat gastgezinnen een gastvrije opvang kunnen bieden in vergelijking met gemeentelijke opvanglocaties. Model 2 in tabel B4.2 laat zien dat Oekraïners bij gastgezinnen zich sterker met Nederland identificeren dan Oekraïners in GOL's ($B=0,137$, $p=0,006$), in lijn met hypothese 1.2. Deze bevinding is echter niet robuust, omdat het effect statistisch niet significant is wanneer we een striktere definitie van opvangtype toepassen (model 2 in tabel B4.4). Wat betreft het thuisgevoel, is de invloed van het opvangtype statistisch niet significant. Dit geldt zowel voor de hoofd- als de robuustheidsanalyse (model 1 in tabel B4.2 en in tabel B4.4). We vonden dus geen steun voor hypothese 1.1.

Nadat we de mediators hebben toegevoegd in tabel B4.3, zien we dat het statistisch significante directe effect van de opvangvorm op de identificatie met Nederland sterk afneemt van $B=0,137$ (model 2 in tabel B4.2) naar $B=0,008$ (model 2 in tabel B4.3), en dat dit effect niet langer statistisch significant is. De robuustheidsanalyse toont een vergelijkbaar patroon voor de b -coëfficiënt voor de identificatie met Nederland, hoewel in dit geval beide coëfficiënten statistisch niet significant zijn (model 2 in tabel B4.4 en in tabel B4.5). Dit geeft aan dat de mediators die we toetsen, de totale invloed van de opvangvorm op de identificatie met Nederland verklaren (als we de niet-sterke definitie van woontype toepassen).

Voor het thuisgevoel in Nederland zien we een ander patroon. Aangezien de totale invloed van de opvangvorm niet statistisch significant is en de mediators wél positieve en statistisch significante effecten hebben (zie verder), zou men kunnen vermoeden dat er nog ongemeten negatieve effecten van gastgezinnen, of positieve effecten van GOL's, op het thuisgevoel bestaan (net als in Hoofdstuk 4 in dit rapport). Conform deze verwachting is de b -coëfficiënt van de opvangvorm op het thuisgevoel negatief en statistisch significant in het model waarin alle mediators zijn opgenomen ($B=-0,066$, $p=0,031$, model 1 in tabel B4.3). Dit effect is robuust ($B=-0,164$, $p=0,001$, model 1 in tabel B4.5). Dit geeft aan dat bepaalde opvangkenmerken van een verblijf in een gastgezin ook nadelig kunnen zijn voor het thuisgevoel; of omgekeerd: dat aspecten van een verblijf in GOL's juist bevorderlijk kunnen zijn. Dit vraagt om nader onderzoek.

Hoewel de gemiddelde verschillen tussen gastgezinnen en GOL's in de sociale insluiting van Oekraïense bewoners zeer klein zijn of ontbreken, kunnen de onderliggende mechanismen nog steeds relevant zijn. Dit komt doordat verschillende mechanismen tegengesteld kunnen werken en het totale effect kunnen neutraliseren. Daarom hebben we alle mechanismen voor beide uitkomstvariabelen getoetst.

4.5.2 *De mediërende rol van de opvangkenmerken.*

We verwachtten dat meer contacten met Nederlanders (we gaan ervan uit dat deze contacten overwegend positief zijn) de invloed van het opvangtype op sociale insluiting

zouden mediëren. Tabel B4.3 laat zien dat de frequentie van contacten met Nederlanders inderdaad de invloed van het opvangtype op het thuisgevoel ($B=0,040$, $p<0,001$, model 1) en de identificatie met Nederland ($B=0,098$, $p<0,001$, model 2) medieert. Dit komt doordat Oekraïners bij gastgezinnen meer contacten met Nederlanders hebben ($B=0,619$, $p<0,001$); en meer contacten met Nederlanders leiden tot een groter thuisgevoel in Nederland ($B=0,064$, $p<0,001$), in lijn met hypothese 2.1, en een sterkere identificatie met Nederland ($B=0,158$, $p<0,001$), in lijn met hypothese 2.2. Figuur 4.2 toont de afzonderlijke directe effecten. De mediërende rol van contacten met Nederlanders is robuust (tabel B4.5).

We verwachtten ook dat de frequentie van contacten met Oekraïners de invloed van de opvangvorm op sociale insluiting zou verklaren. Model 2 in tabel B4.3 laat zien dat dit het geval is maar alleen voor de identificatie met Nederland ($B=0,032$, $p=0,046$). Dit komt doordat Oekraïners bij gastgezinnen minder contact met andere Oekraïners hebben ($B=-0,526$, $p<0,001$, tabel B4.3), wat samenhangt met meer identificatie met Nederland ($B=-0,061$, $p=0,041$). Dit effect is robuust als we een striktere definitie van het opvangtype toepassen (model 2 in tabel B4.5). Hoewel het mediërende effect statistisch significant is, is het in tegenspraak met hypothese 2.3, die stelt dat minder contact met Oekraïners gepaard zou gaan met een zwakkere identificatie met Nederland. Wat betreft het thuisgevoel zien we geen statistisch significante verbanden met contact met Oekraïners, noch als voorspeller, noch als mediator. We vonden dus geen steun voor Hypothese 2.4. In de robuustheidsanalyse zijn deze effecten wel statistisch significant (model 1 in tabel B4.5).

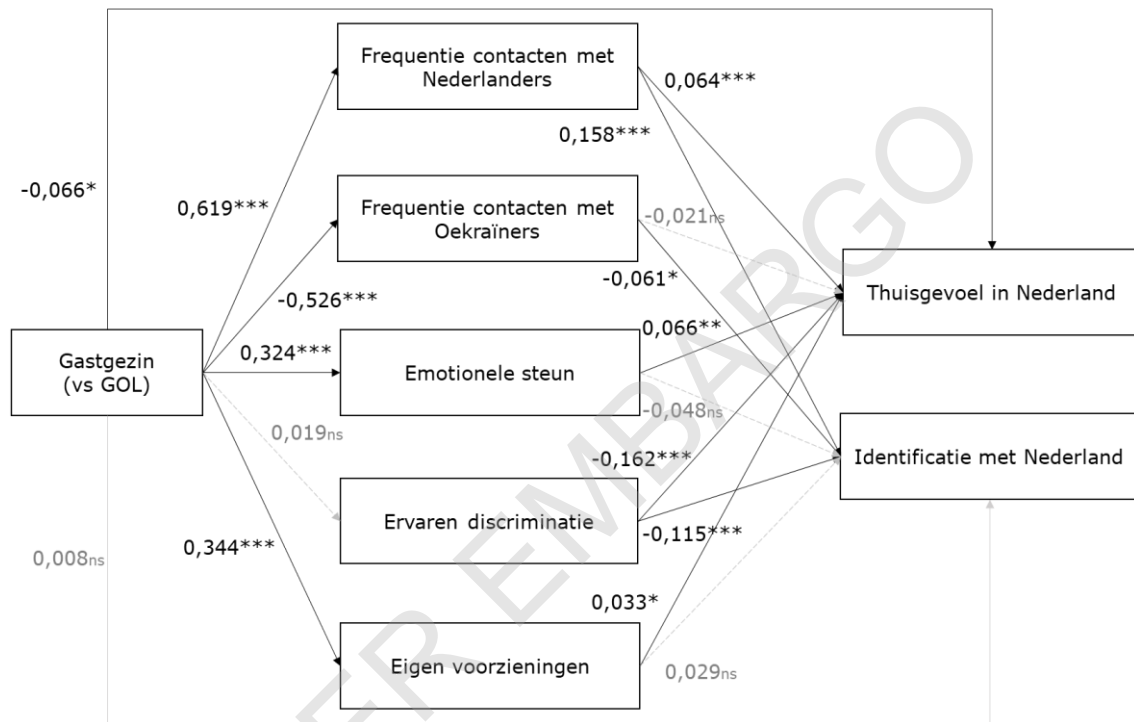
Daarna onderzoeken we de rol van emotionele steun die via opvangplekken is ontvangen. Model 1 in tabel B4.3 laat zien dat emotionele steun de invloed van de opvangplek op het thuisgevoel medieert ($B=0,021$, $p=0,008$). Oekraïners bij gastgezinnen krijgen namelijk meer emotionele steun ($B=0,324$, $p<0,001$), wat hun thuisgevoel versterkt ($B=0,066$, $p=0,008$), in lijn met Hypothese 3.1. Dit effect is echter niet robuust (model 1 in tabel B4.5). We zien ook geen verband tussen emotionele steun en identificatie met Nederland noch als voorspeller, noch als mediator. Deze bevinding is robuust. De resultaten bieden dus geen steun aan Hypothese 3.2.

Onze volgende verwachting was dat ervaren discriminatie de invloed van het opvangtype op de sociale insluiting zou mediëren. De resultaten ondersteunen deze verwachting echter niet. Hoewel meer ervaren discriminatie leidt tot een verminderd thuisgevoel ($B=-0,163$, $p<0,001$, model 1, tabel B4.3) en een zwakkere identificatie met Nederland ($B=-0,115$, $p<0,001$, model 2, tabel B4.3), zien we geen verschillen in ervaren discriminatie tussen bewoners bij gastgezinnen en in GOL's. We vonden dus geen steun voor Hypothesen 4.1 en 4.2. Maar de directe negatieve effecten van ervaren discriminatie op het thuisgevoel en de identificatie met Nederland blijven robuust (model 1 en model 2 in tabel B4.5).

Ten slotte verwachtten we dat het beschikken over eigen voorzieningen de invloed van het opvangtype op sociale insluiting zou verklaren. Model 1 in tabel B4.3 laat zien dat dit inderdaad een mediator is voor het thuisgevoel ($B=0,011$, $p=0,024$). Oekraïners bij gastgezinnen beschikken over meer eigen voorzieningen ($B=0,344$, $p<0,001$), en dit leidt tot een groter thuisgevoel in Nederland ($B=0,033$, $p=0,019$), in lijn met Hypothese 5.1. Deze bevinding is echter niet robuust (model 1 in tabel B4.5). We zien geen verband tussen het beschikken over eigen voorzieningen en identificatie met Nederland. De resultaten bieden geen bewijs voor Hypothese 5.2.

Voor gemeentelijke opvanglocaties hebben we ook de rol van de opvanggrootte getoetst. Tabel B4.7 laat zien dat de grootte van de opvanglocatie niet statistisch samenhangt met het thuisgevoel en identificatie met Nederland. Deze bevinding is robuust (tabel B4.8).

Figuur 4.2 Regressie-coëfficiënten van structureel vergelijkingsmodel

Noot: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Noot: De coëfficiënten zijn niet gestandaardiseerd. De zwarte pijlen geven statistisch significante effecten weer waarvoor we hypothesen hadden geformuleerd. Statistisch niet-significante effecten worden weergegeven met grijze, gestreepte pijlen. We tonen ook de directe effecten van het opvangtype, ongeacht hun statistische significantie. We hebben de volgende controlevariabelen toegevoegd voor de uitkomstvariabelen: geslacht (vrouw=1), leeftijd, opleidingsniveau, aantal maanden in Nederland na de aankomst, algemene gezondheid, of iemand thuiswonende kinderen heeft, of iemand een thuiswonende partner heeft, verblijf in GOL en bij een gastgezin en eerder geweest in Nederland.

4.5.3 De rol van de sociaaldemografische kenmerken

Ten slotte interpretern we de invloed van de controlevariabelen. Model 1 in tabel B4.3 toont de regressieresultaten voor het thuisgevoel in Nederland. Oudere en gezondere Oekraïners voelen zich meer thuis. Tegelijkertijd voelen vrouwen en Oekraïners met een hoger opleidingsniveau zich minder thuis. Het feit dat Oekraïners met een hoger opleidingsniveau zich minder thuis voelen in Nederland, is in lijn met de integratieparadox (Dagevos et al., 2022). Deze resultaten zijn robuust (model 1 in tabel B4.5).

Wat betreft de identificatie met Nederland laat model 2 in tabel B4.3 zien dat vrouwen zich minder met Nederland identificeren dan mannen, en dat gezondheid positief samenhangt met de identificatie met Nederland. Deze resultaten zijn robuust (model 2 in tabel B4.5).

4.6 Conclusie en Discussie

Sociale insluiting van vluchtelingen is belangrijk voor de arbeidsmarktparticipatie, psychische en fysieke gezondheid, en het verminderen van sociale ongelijkheid in de samenleving als geheel. De literatuur en praktijk bieden aanwijzingen dat opvang van vluchtelingen in particuliere voorzieningen een gastvrijere manier van opvang vormt dan publieke voorzieningen, zoals gemeentelijke opvanglocaties voor Oekraïners. Door de Russische invasie in Oekraïne zijn meer dan zes miljoen Oekraïners op de vlucht geslagen in Europa, van wie in juni 2025 bijna 125.000 in Nederland verblijven (UNHCR, 2025). Een aanzienlijk deel van de Oekraïense vluchtelingen in Nederland heeft ervaring met verblijf bij gastgezinnen – een vorm van particuliere opvang. Dit biedt de mogelijkheid om de invloed van het type opvang op sociale in- en uitsluiting te onderzoeken. Om dit te doen, hebben we grootschalige surveygegevens onder Oekraïense vluchtelingen in Nederland geanalyseerd (N=3.327). We toetsten de invloed van opvang in gastgezinnen via de volgende mechanismen: sociale contacten met zowel Nederlanders als Oekraïners, emotionele steun ontvangen via de opvanglocatie, het gevoel van discriminatie door Nederlanders, en de mate waarin Oekraïners beschikten over eigen voorzieningen op de opvanglocatie. We hebben structurele vergelijkingsmodellen toegepast om de mediatie-effecten te analyseren.

Onze belangrijkste conclusie is dat, ongeacht de opvangvorm, meer contacten met de lokale samenleving, meer eigen voorzieningen in opvanglocaties, en minder discriminatie bijdragen aan betere sociale insluiting van Oekraïense vluchtelingen. In tegenstelling tot onze verwachtingen, leidt meer contact met andere Oekraïners tot minder identificatie met Nederland. Dit betekent niet dat meer contact binnen de eigen groep per se nadelig is, maar dat het eerder de identificatie met de eigen groep of het herkomstland versterkt dan met de ontvangende samenleving. Een andere mogelijke verklaring is dat veel Oekraïners moeite hebben met het Nederlands, wat tegelijkertijd de identificatie met Nederland niet versterkt en juist contact met andere Oekraïners bevordert. We verwachten dan ook niet dat contact met Oekraïners een causaal effect heeft op de identificatie met Nederland.

Daarna concluderen wij, in tegenstelling tot onze aanvankelijke verwachting dat gezinnen verreweg de beste facilitators van sociale insluiting zijn, dat zowel gemeentelijke opvanglocaties als gastgezinnen waardevolle en vergelijkbare opvangvormen zijn voor sociale insluiting van Oekraïners. Gastgezinnen bieden daarbij een licht voordeel, aangezien zij doorgaans meer directe en informele contacten met Nederlanders mogelijk maken. Contact met Nederlanders is het meest robuuste mechanisme in de invloed van het opvangtype op sociale insluiting. De rol van andere potentiële mechanismen is niet robuust (zoals emotionele steun en eigen voorzieningen), of hangt helemaal niet samen met het opvangtype (zoals ervaren discriminatie). Een gerelateerde conclusie is dat zowel gemeentelijke opvanglocaties als gezinnen zowel positieve als negatieve aspecten hebben voor de insluiting van Oekraïense vluchtelingen. De mogelijke positieve aspecten van gemeentelijke opvanglocaties en negatieve aspecten van gastgezinnen voor sociale insluiting verdienen nader onderzoek.

Een beperking van deze studie is dat de toewijzing aan gastgezinnen en GOL's waarschijnlijk niet volledig willekeurig is verlopen. Het is mogelijk dat Oekraïners die bij gastgezinnen verblijven andere relevante kenmerken hebben die ook van invloed zijn op sociale insluiting. Zo kan het bijvoorbeeld zijn dat zij al vóór het begin van de

oorlog over een groter sociaal netwerk in Nederland beschikten. Tegelijkertijd hebben we voor veel kenmerken van Oekraïners gecontroleerd om de selectiebias te beperken.

Toekomstige studies kunnen de dynamiek van sociale in- en uitsluiting van Oekraïners die op verschillende manieren zijn opgevangen over de tijd onderzoeken of deze vergelijken maken tussen Oekraïners in verschillende landen die uiteenlopende vormen van opvang bieden, zoals Nederland, België, en Duitsland.

4.7 Literatuur

- Ager, A., & Strang, A. (2008). Understanding integration: a conceptual framework. *Journal of Refugee Studies*, 21(2), 166-191. <https://doi.org/10.1093/jrs/fen016>
- Altınay, L., Alrawadieh, Z., Hudec, O., Urbančíková, N., & Evrim Arici, H. (2023). Modelling social inclusion, self-esteem, loneliness, psychological distress, and psychological resilience of refugees: Does hospitableness matter? *Journal of Business Research*, 162, 113901. <https://doi.org/10.1016/j.ibusres.2023.113901>
- Altınay, L., Alrawadieh, Z., Tulucu, F., & Arici, H. E. (2023). The effect of hospitableness on positive emotions, experience, and well-being of hospital patients. *International Journal of Hospitality Management*, 110, 103431. <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2023.103431>
- Amare, S. (2024). Social Support Experiences Among Yemeni Refugee Women In Addis Ababa, Ethiopia: A Descriptive Phenomenological Study. *JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES*, 7(1), 133-144. [https://doi.org/10.52326/jss.utm.2024.7\(1\).11](https://doi.org/10.52326/jss.utm.2024.7(1).11)
- Barsegyan, V. M. (2024a). Discriminatie en institutioneel vertrouwen. In *Tijdelijk thuis? De positie van Oekraïense vluchtelingen in Nederland* (pp. 48-52). WODC. <http://hdl.handle.net/20.500.12832/3416>
- Barsegyan, V. M. (2024b). Sociale contacten en taal. In *Tijdelijk thuis? De positie van Oekraïense vluchtelingen in Nederland* (pp. 43-47). WODC. <http://hdl.handle.net/20.500.12832/3416>
- Bassoli, M., & Luccioni, C. (2023). Homestay Accommodation for Refugees (in Europe). A Literature Review. *International Migration Review*, 58(3), 1532-1567. <https://doi.org/10.1177/01979183231172101>
- Berry, S. (2017). Building community in online doctoral classrooms: instructor practices that support community. *Online Learning*, 21(2). <https://doi.org/10.24059/olj.v21i2.875>
- Blain, M., & Lashley, C. (2014). Hospitableness: the new service metaphor? Developing an instrument for measuring hosting. *Research in Hospitality Management*, 4(1-2), 1-8. <https://doi.org/10.1080/22243534.2014.11828307>
- Cantle, T. (2016). The Case for Interculturalism, Plural Identities and Cohesion. In M. Nasar, M. Tariq, & Z.-B. Ricard (Eds.), *Multiculturalism and Interculturalism: Debating the Dividing Lines* (pp. 133-157). Edinburgh University Press. <https://doi.org/10.1515/9781474407106-008>
- Clark, D. O., & Nothwehr, F. (1999). Exercise self-efficacy and its correlates among socioeconomically disadvantaged older adults. *Health Education & Behavior*, 26, 535-546.
- Coleman, J. S. (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology*, 94(1), 95-120. <http://www.jstor.org/stable/2780243>
- Coumans, M., & Schmeets, H. (2015). The Socially Excluded in the Netherlands: The Development of an Overall Index. *Social Indicators Research*, 122, 779-805. <https://doi.org/10.1007/s11205-014-0707-6>

- Coumans, M., & Schmeets, H. (2020). *Sociale uitsluiting in Nederland: wie staat aan de kant?* <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2020/sociale-uitsluiting-in-nederland-wie-staat-aan-de-kant->
- Crawford, J., Kapisavanhu, N., Moore, J., Crawford, C., & Lundy, T. (2023). A Critical Review of Social Exclusion and Inclusion among Immigrant and Refugee Women. *Advances in Public Health*. <https://doi.org/10.1155/2023/8889358>
- Dagevos, J., De Voogd-Hamelink, M., & Damen, R. (2022). *Gevestigd, maar niet thuis. Eerste bevindingen uit de Survey integratie migranten (SIM2020)*.
- Damen, R., Dagevos, J., & Huijnk, W. (2024). Feeling at Home? A Dynamic Analysis of the Impact of Discrimination, Refugee-Specific, and Participation Characteristics on Recently Arrived Refugees' Belonging. *Journal of International Migration and Integration*, 25(3), 1547-1569. <https://doi.org/10.1007/s12134-024-01135-y>
- De Greef, M., Verté, D., & Segers, M. (2012). Evaluation of the outcome of lifelong learning programmes for social inclusion: a phenomenographic research. *International Journal of Lifelong Education*, 31(4), 453-476.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1985). The general causality orientations scale: Self-determination in personality. *Journal of Research in Personality*, 19(2), 109-134. [https://doi.org/10.1016/0092-6566\(85\)90023-6](https://doi.org/10.1016/0092-6566(85)90023-6)
- Glorius, B., Kordel, S., Weidinger, T., Burer, M., Schneider, H., & Spenger, D. (2020). Is Social Contact With the Resident Population a Prerequisite of Well-Being and Place Attachment? The Case of Refugees in Rural Regions of Germany. *Front Sociol*, 5, 578495. <https://doi.org/10.3389/fsoc.2020.578495>
- Huxhold, O., Suanet, B., & Wetzell, M. (2022). Perceived social exclusion and loneliness: Two distinct but related phenomena. *Sociological Science*, 9(17), 430-453. <https://doi.org/10.15195/V9.A17>
- Jasinskaja-Lahti, I., Liebkind, K., & Solheim, E. (2009). To Identify or Not To Identify? National Disidentification as an Alternative Reaction to Perceived Ethnic DiscriminationAbstract. *Applied Psychology*, 58(1), 105-128. <https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.2008.00384.x>
- Kampen, J., & Swyngedouw, M. (2000). The Ordinal Controversy Revisited. *Quality and Quantity*, 34(1), 87-102. <https://doi.org/10.1023/A:1004785723554>
- Kanas, A., Van Tubergen, F., & Van der Lippe, T. (2011). The role of social contacts in the employment status of immigrants. *International Sociology*, 26(1), 95-122. <https://doi.org/10.1177/0268580910380977>
- Koudenburg, N., Jetten, J., & Dingle, G. A. (2017). Personal autonomy in group-based interventions. *European Journal of Social Psychology*, 47, 653-660. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2230>
- Kox, M., & Van Liempt, I. (2022). "I Have to Start All over Again." The Role of Institutional and Personal Arrival Infrastructures in Refugees' Home-making Processes in Amsterdam. *Comparative Population Studies*, 47, 165-184. <https://doi.org/10.12765/CPoS-2022-07>
- Kuhn, E., & Maxwell, R. (2025). Asylum seekers feel more welcome in counties with more foreign-born residents. *West European Politics*, 48(1), 84-110. <https://doi.org/10.1080/01402382.2023.2252698>
- Lancee, B. (2012). The economic returns of bonding and bridging social capital for immigrant men in Germany. *Ethnic and Racial Studies*, 35(4), 664-683. <https://doi.org/10.1080/01419870.2011.591405>
- Lincoln, A. A.-O., Cardeli, E. A.-O., Sideridis, G., Salhi, C. A.-O. X., Miller, A. A.-O., Da Fonseca, T., Issa, O., & Ellis, B. H. (2021). Discrimination, marginalization, belonging, and mental health among Somali immigrants in North America. *The American journal of orthopsychiatry*, 91(2), 280-293. <https://doi.org/https://doi.org/10.1037/ort0000524>

- Lubbers, M. (2021). In Good Company? Personal Relationships, Network Embeddedness, and Social Inclusion. *Social Inclusion*, 9(4), 203-210.
<https://doi.org/10.17645/si.v9i4.5049>
- Maliepaard, M., Noyon, S., & Schans, D. (2021). Een goed begin is het halve werk? De relatie tussen eerste ervaringen in Nederland en institutioneel vertrouwen en identificatie. In W. Huijnk, J. Dagevos, M. Djundeva, D. Schans, E. Ueters, A. Ruijsbroek, & M. de Mooij (Eds.), *Met beleid van start: Over de rol van beleid voor ontwikkelingen in de positie en leefsituatie van Syrische statushouders* (pp. 110-127). Sociaal en Cultureel Planbureau.
<https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2021/04/08/met-beleid-van-start-over-de-rol-van-beleid-voor-ontwikkelingen-in-de-positie-en-leefsituatie-van-syrische-statushouders>
- Mody, M., Suess, C., & Lehto, X. (2019). Going back to its roots: Can hospitableness provide hotels competitive advantage over the sharing economy? *International Journal of Hospitality Management*, 76, 286-298. <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2018.05.017>
- Nooitgedagt, W., & Dagevos, J. (2024a). Ervaren uitsluiting en de invloed van beleidsfactoren. In J. Dagevos, M. Maliepaard, & M. de Mooij (Eds.), *Met beleid vooruit? Wat betekent het opvang-, inburgerings- en spreidingsbeleid voor ontwikkelingen in de positie en leefsituatie van statushouders?* (pp. 93-102). WODC.
<https://repository.wodc.nl/handle/20.500.12832/3406>
- Nooitgedagt, W., & Dagevos, J. (2024b). Je oogst wat je zaait: De invloed van de periode in de opvang op ontwikkelingen in ervaren uitsluiting bij Syrische vluchtelingen in Nederland. *Mens en Maatschappij*, 99(4), 345-368.
<https://doi.org/10.5117/MEM2024.4.004.NOOI>
- Nouwen, H. J. M. (1998). *Reaching Out: A Special Edition of the Spiritual classic including Beyond The Mirror*. Zondervan.
- Otten, K. (2024). Wonen. In *Tijdelijk thuis? De positie van Oekraïense vluchtelingen in Nederland* (pp. 23-28). WODC.
<https://repository.wodc.nl/bitstream/handle/20.500.12832/3416/Memorandum-2024-1-volledige-tekst.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Otten, K., Barsegyan, V., & Maliepaard, M. (2023). De leefsituatie en positie van Oekraïense vluchtelingen. WODC. <http://hdl.handle.net/20.500.12832/3311>
- Pirhonen, J., & Pietilä, I. (2016). Perceived resident-facility fit and sense of control in assisted living. *Journal of Aging Studies*, 38, 47-56.
<https://doi.org/10.1016/j.jaging.2016.04.006>
- R Core Team. (2017). *R: A Language and Environment for Statistical Computing*. In <https://www.R-project.org/>.
- Ran, G. J., & Join-Lambert, H. (2020). Influence of family hosting on refugee integration and its implication on social work practice: the French case. *European Journal of Social Work*, 23(3), 461-474. <https://doi.org/10.1080/13691457.2019.1706450>
- Rhemtulla, M., Brosseau-Liard, P. É., & Savalei, V. (2012). When can categorical variables be treated as continuous? A comparison of robust continuous and categorical SEM estimation methods under suboptimal conditions. *Psychological Methods*, 17(3), 354-373. <https://doi.org/10.1037/a0029315>
- Rijksoverheid. (2025). *Aankomst, registratie en verblijf van vluchtelingen uit Oekraïne van 23 april 2025*. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/opvang-vluchtelingen-uit-oekraïne/aankomst-verblijf-en-registratie>
- Robitzsch, A. (2020). Why Ordinal Variables Can (Almost) Always Be Treated as Continuous Variables: Clarifying Assumptions of Robust Continuous and Ordinal Factor Analysis Estimation Methods. *Frontiers in Education*, 5.
<https://doi.org/10.3389/feduc.2020.589965>

- Rossee, Y. (2012). lavaan: An R Package for Structural Equation Modeling. *Journal of Statistical Software*, 48, 1-36. <https://doi.org/10.18637/jss.v048.i02>
- Rstudio. (2022). *RStudio: Integrated Development Environment for R*. Posit Software. In PBC. <http://www.posit.co/>
- Ruggiero, K. M., & Taylor, D. M. (1995). Coping with discrimination: How disadvantaged group members perceive the discrimination that confronts them. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 826.
- Rusinović, K., Ham, A., Gooren, J., Jonker, D., & Rebero, N. (2023). *Ontvlucht en ontheemd: Oekraïense vluchtelingen in Den Haag*.
- Taylor, S. E. (2011). *Social support: A review*. Oxford University Press.
- Telfer, E. (2016). The philosophy of hospitableness. In C. Lashley (Ed.), *The Routledge Handbook of Hospitality Studies* (pp. 12). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315679938>
- UNHCR. (2025). *Ukraine Situation Flash Update #79*. <https://data.unhcr.org/en/documents/details/116050>
- United Nations. (2016). *Report on the World Social Situation. Leaving no one behind: the Imperative of Inclusive Development*. <https://www.un.org/esa/socdev/rwss/2016/full-report.pdf>
- Van der Meer, M., Otten, K., Noyon, S. M., Hendriks, I. P., & Schans, J. M. D. (2024). *Een passende plek voor statushouders? Ervaringen met de woonomgeving en het huisvestingsbeleid van Syrische en Eritrese statushouders*. <https://repository.wodc.nl/handle/20.500.12832/3354>
- Van Enk, B. (2024). Arbeidsmarkt. In *Tijdelijk thuis? De positie van Oekraïense vluchtelingen in Nederland* (pp. 29-38). WODC. <http://hdl.handle.net/20.500.12832/3416>
- Van Enk, B., Negash, S. M., Otten, K. D., Barseguyan, V. M., Noyon, S. M., Maliepaard, M., & Schans, D. (2024). *Oekraïense vluchtelingen in Nederland. Representatieve cijfers over hun welzijn en positieverwerving*. <https://repository.wodc.nl/handle/20.500.12832/3378>
- Vergou, P., Arvanitidis, P. A., & Manetos, P. (2021). Refugee Mobilities and Institutional Changes: Local Housing Policies and Segregation Processes in Greek Cities. *Urban Planning*, 6(2), 19-31. <https://doi.org/10.17645/up.v6i2.3937>
- Verkuyten, M. (2018). *The Social Psychology of Ethnic Identity* (2 ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315109527>
- Verkuyten, M., & Martinovic, B. (2012). Immigrants' National Identification: Meanings, Determinants, and Consequences. *Social Issues and Policy Review*, 6, 82-112. <https://doi.org/10.1111/j.1751-2409.2011.01036.x>
- WODC. (2024). *Tijdelijk thuis? De positie van Oekraïense vluchtelingen in Nederland*. WODC. <https://repository.wodc.nl/handle/20.500.12832/3416>
- Ziersch, A., Moira, W., & Due, C. (2023). 'Having a good friend, a good neighbour, can help you find yourself': social capital and integration for people from refugee and asylum-seeking backgrounds in Australia. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 49(15), 3877-3899. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2023.2177628>
- Zschomler, S., & Berg, M. L. (2024). Homes for Ukraine: Arrival Infrastructures and the UK's "New Bepokism". *Urban Planning*, 9. <https://doi.org/10.17645/up.8574>

5 Verschillen in verblijfsintenties van Oekraïense vluchtelingen nader onderzocht

Samir Mustafa Negash (WODC/CBS) & Wybren Nooitgedagt (EUR)

5.1 Inleiding

De positie van Oekraïense vluchtelingen in Nederland is onzeker, ondanks hun ogenschijnlijk gunstige situatie: een hoge arbeidsdeelname en relatief breed maatschappelijk draagvlak voor hun opvang. Dit hangt samen met het feit dat hun verblijfsrecht momenteel rust op de Richtlijn Tijdelijke Bescherming (RTB), waarvan onduidelijk is of en in welke vorm deze verlengd wordt. Die onzekerheid over hun toekomstige rechtspositie en de bijbehorende mogelijkheden blijft bestaan, ook bij een eventuele verlenging van de RTB (Kok et al., 2024a). Hoewel velen aanvankelijk uit Oekraïne vertrokken met het idee tijdelijk elders te verblijven tot de oorlog voorbij zou zijn, lijkt een aanzienlijk deel inmiddels rekening te houden met een langer verblijf in Nederland (van Enk, 2024: p. 4).

Box 5.4 De Richtlijn Tijdelijke Bescherming

Na de Russische invasie van Oekraïne op 24 februari 2022 zijn veel Oekraïners het land ontvlucht. De meeste van hen worden opgevangen in Europa, waaronder in juni 2025 ongeveer 125.000 Oekraïense vluchtelingen in Nederland (Rijksoverheid 2025a). Oekraïense vluchtelingen worden anders dan andere vluchtelingen in de Europese Unie niet opgevangen volgens de reguliere asielprocedures. De Raad van de Europese Unie heeft op 4 maart 2022 de RTB geactiveerd (Rijksoverheid, 2024). De RTB biedt Oekraïense vluchtelingen toegang tot zorg, opvang, onderwijs voor minderjarigen en arbeid in EU-lidstaten (IND, 2025). Hun verblijfsstatus wijkt daarmee af van die van statushouders: statushouders ontvangen na erkenning als vluchteling een verblijfsvergunning voor bepaalde tijd en kunnen, na vijf jaar verblijf in Nederland, een vergunning voor onbepaalde tijd aanvragen (Adviesraad Migratie, 2023: p. 9). Het is momenteel onduidelijk of de periode waarin Oekraïners in Nederland verblijven onder de RTB bijvoorbeeld meetelt voor zo'n aanvraag. De RTB moet periodiek door de Raad hernieuwd worden en loopt momenteel tot maart 2027. Wat er gebeurt na afloop van de RTB in 2027 is onzeker; het is nog onduidelijk of Oekraïners dan een asielprocedure moeten starten, moeten terugkeren, of dat er andere oplossingen komen.

De uiteindelijke keuze om al dan niet in Nederland te blijven hangt, naast juridische mogelijkheden, ook af van de voorkeuren van Oekraïners zelf (Carling & Schewel 2018; Docquier et al., 2014). Hun intenties om zich hier voor langere tijd te vestigen of terug te keren naar Oekraïne staan centraal in dit hoofdstuk. We kijken naar de *voorlopige verblijfsintenties* (de komende 24 maanden) en naar de meer *permanente verblijfsintentie* indien Oekraïne weer veilig is, waarbij we proberen te verklaren welke factoren verschillen in verblijfsintenties beïnvloeden.

We onderzoeken verschillende verklaringen voor verblijfsintenties, met een onderscheid tussen factoren die samenhangen met *binding aan Nederland*, *binding aan het herkomstland* en de *veiligheidssituatie in het land van herkomst*. Wat binding met

Nederland betreft, kijken we naar factoren die mogelijk bijdragen aan een wens tot langer verblijf, zoals sociale netwerken, schoolgaande kinderen en werk (op niveau) in Nederland. Voor binding met het herkomstland kijken we naar factoren die kunnen motiveren tot terugkeer, zoals achtergebleven familie, identificatie met Oekraïne en tussentijdse bezoeken. Net als in de andere hoofdstukken onderzoeken we ook de rol van de opvang en in hoeverre die samenhangt met de verblijfsintenties van Oekraïense vluchtelingen in Nederland.

Eerder onderzoek naar de verblijfsintenties van Oekraïners in Nederland baseerde zich op kwalitatieve studies met kleine aantallen of enquêtes met gelegenheidssteekproeven, waarbij de generaliseerbaarheid van de resultaten onduidelijk is (Blaakman & Zoutendijk, 2023; Kok et al., 2024a; 2024b; Rusinović et al., 2023). Dit onderzoek vult die lacune door verblijfsintenties te analyseren op basis van een representatieve kanssteekproef. Daarnaast nemen we factoren mee die in eerder onderzoek nauwelijks aan bod kwamen, zoals het type opvang.

Het bestuderen van verblijfsintenties is relevant omdat zij samenhangen met daadwerkelijk gedrag: migranten die aangeven (misschien) te willen terugkeren, doen dit ook vaker dan migranten die dat niet van plan zijn (Adema et al., 2024). Daarnaast beïnvloeden verblijfsintenties de bereidheid van vluchtelingen om te investeren in vaardigheden die een langer verblijf ondersteunen, zoals het leren van de taal of het volgen van een opleiding (Panchenko & Poutvaara, 2022, p. 8). Vanuit beleidsmatig perspectief biedt dit onderzoek aanknopingspunten om te anticiperen op toekomstige uitdagingen voor het Nederlandse vluchtelingenbeleid. Bovendien geeft het eerste inzicht in welke kenmerken samenhangen met de intentie van Oekraïense vluchtelingen in Nederland om zich (langer) in Nederland te vestigen.

5.2 Literatuuroverzicht en verwachtingen

Voor vluchtelingen is het aannemelijk dat de veiligheidssituatie in het land van herkomst in eerste instantie bepalend is bij de afweging om zich al dan niet opnieuw daar te vestigen (Alrababah et al., 2023; Adema et al., 2024). Desondanks kunnen ook vluchtelingen uit hetzelfde land verschillen in de mate waarin zij de intentie of voorkeur hebben om zich langdurig in het opvangland te vestigen. Eerder onderzoek onder Oekraïense vluchtelingen in Nederland laat zien dat ongeveer twee derde op de korte termijn hun toekomst in Nederland ziet. Tegelijkertijd geeft een aanzienlijk deel aan te twijfelen of zij in Nederland willen blijven, of al de intentie te hebben om terug te keren (Negash, 2024).

Eerder onderzoek onderscheidt doorgaans verschillende typen verklaringen voor verblijfs- en terugkeerintenties van migranten en vluchtelingen, zoals de economische positie en sociale banden in het gastland (Black et al., 2004; Di Saint Pierre et al., 2015; De Vroome & Van Tubergen, 2014; Van Tubergen et al., 2024). In dit onderzoek kijken we ook naar dergelijke verklaringen, ingedeeld in factoren die bijdragen aan de binding met Nederland en factoren die samenhangen met de binding aan het herkomstland. We gaan ervan uit dat factoren die samenhangen met een voorlopige verblijfsintentie ook relevant zijn voor een meer permanente verblijfsintentie. Dit hoofdstuk heeft bovendien niet de ambitie een uitputtend overzicht te bieden van alle mogelijke verklarende factoren, noch een vergelijking van het relatieve belang van deze factoren op het niveau van de herkomstregio, Nederland of het individu.

5.2.1 *Situatie in de herkomstregio*

De situatie in het land van herkomst is een belangrijke factor in de verblijfsintenties van vluchtelingen, zo blijkt uit eerder onderzoek onder diverse groepen, waaronder Oekraïners (Adema et al., 2024; Alrababah et al., 2023; Van Tubergen et al., 2024). In het geval van Oekraïne concentreert het geweld zich rond de frontlinie, maar ook andere delen van het land worden in wisselende mate getroffen door Russische bombardementen (Kok et al., 2024a; 2024b). Het is dan ook aannemelijk dat er sprake is van relevante regionale verschillen in ervaren onveiligheid. Onderzoek van Kosyokova et al. (2025) toont aan dat de veiligheidssituatie in de herkomstregio invloed heeft op migratiebeslissingen: mensen uit onveiligere regio's verlaten Oekraïne vaker dan inwoners van relatief veilige gebieden. Wij veronderstellen dat diezelfde logica geldt voor terugkeerbeslissingen en dat Oekraïense vluchtelingen hun keuze mede baseren op de situatie in de regio waar zij voor de Russische invasie woonden.

Daarom kijken we naar de intensiteit van het conflict in de regio van herkomst, gemeten aan onder andere het aantal gevechtshandelingen, het aantal dodelijke slachtoffers, het aantal Russische bombardementen, de financiële schade aan de infrastructuur in de regio en de benodigde fondsen voor wederopbouw. Deze factoren tezamen geven een indicatie van verschillende dimensies die relevant zijn voor *conflictintensiteit*. Ze zeggen iets over de veiligheidssituatie en het economisch perspectief bij terugkeer. Onze verwachting is dat Oekraïners uit regio's met een hogere conflictintensiteit vaker de intentie zullen hebben te blijven in Nederland (H1).

5.2.2 *Binding met Nederland*

Sociale banden in Nederland

Een eerste factor die de binding met Nederland kan bevorderen en daarmee de verblijfsintenties van vluchtelingen kan verklaren, heeft te maken met de *sociale netwerken* die vluchtelingen in Nederland hebben (De Vroome & Van Tubergen, 2014; De Haas & Fokkema, 2011). Zo verwachten we dat Oekraïners die beschikken over een groter sociaal netwerk in Nederland — bijvoorbeeld omdat zij meer sociale contacten onderhouden met Nederlanders (H2a), vaker contact hebben met andere Oekraïners in Nederland (H2b), of omdat ze een partner (H2c) en/of kinderen hier hebben (H2d) — vaker van plan zullen zijn om in Nederland te blijven. Tegelijkertijd kan veel contact met andere Oekraïners in Nederland ook de binding met Oekraïne in stand houden of zelfs versterken, en daarmee juist samengaan met een lagere verblijfsintentie (H2e).

Een ander belangrijk aspect dat kan bijdragen aan worteling in Nederland is de mogelijkheid om zich verstaanbaar te maken. Beheersing van het Nederlands of Engels vergemakkelijkt het contact met Nederlanders en andere inwoners, en opent bovendien deuren op de arbeidsmarkt. Daarom verwachten we dat Oekraïners die Nederlands en/of Engels spreken, vaker de intentie hebben om in Nederland te blijven (H3). We maken daarbij geen onderscheid tussen beide talen, en gaan ervan uit dat het onderliggende mechanisme vooral draait om de mogelijkheid tot communicatie op de plek van verblijf. Taalvaardigheid vergemakkelijkt het dagelijks leven en maakt het verblijf werkbaarder, wat van invloed kan zijn op verblijfsintenties. Eerder onderzoek laat zien dat veel Oekraïners in Nederland het Engels goed beheersen (Barsegyan, 2024: p. 43). Engels is in dit verband relevant omdat het Oekraïners zonder kennis van het Nederlands toch in staat stelt deel te nemen aan de samenleving, bijvoorbeeld via werk of andere maatschappelijke domeinen.

Tot slot kan identificatie met het gastland samenhangen met de verblijfsintenties van Oekraïense vluchtelingen. In de literatuur wordt dit gezien als een aspect van integratie in het gastland (De Haas & Fokkema, 2011), en in zekere zin als het sluitstuk ervan (De Vroome et al., 2014, p. 3). Omdat identificatie met het gastland duidt op een gevoel van verbondenheid en thuishoren, ligt het voor de hand dat dit gepaard gaat met een sterkere intentie om in het land te blijven. Daarom verwachten wij dat Oekraïense vluchtelingen die zich sterker identificeren met Nederland, vaker de intentie hebben om hier te blijven (H4).

Economische kansen in Nederland

Volgens de neoklassieke economische theorie komen migratiebeslissingen voort uit kosten-batenanalyses, waarbij het verschil in de opbrengsten van het eigen menselijk kapitaal tussen het land van herkomst en het vestigingsland een belangrijke drijfveer is om te migreren (Borjas, 1989). Hieruit volgt logischerwijs dat terugkeer plaatsvindt zodra het verschil in opbrengsten uit menselijk kapitaal tussen het herkomstland en het bestemmingsland is verdwenen, of wanneer migranten er niet in slagen de gewenste economische positie te bereiken (De Haas & Fokkema, 2014: 759; Dustmann & Weiss, 2007; Borjas & Bratsberg, 1996). In de praktijk zijn economische kansen slechts één van de vele factoren die terugkeerintenties verklaren. Voor vluchtelingen spelen deze economische overwegingen mogelijk een minder centrale rol, aangezien de veiligheidssituatie in het herkomstland wellicht leidend zal zijn bij de beslissing om terug te keren of niet. Verschillende studies vinden dan ook geen verband tussen de economische positie van vluchtelingen in het land van opvang en hun verblijfsintenties (De Vroome & Van Tubergen, 2014; Alrababah et al., 2023; van Tubergen et al. 2024). Sommige onderzoeken geven echter wel indicaties dat vluchtelingen zich vaker blijvend willen vestigen in het opvangland wanneer ze erin slagen een baan (op niveau) te vinden, en dat vluchtelingen eerder terugkeren naar het herkomstland als hun economische mogelijkheden in het opvangland beperkt zijn (Mohamed & Abdul-Talib, 2020).

Op basis hiervan zou verwacht kunnen worden dat Oekraïense vluchtelingen in Nederland met een met een minder gunstige economische positie, bijvoorbeeld omdat ze hier geen baan hebben (H5a), een baan met een lager beroepsniveau (H5b), ontevreden zijn met hun financiële situatie (H5c), of op dit moment geen opleiding volgen in Nederland (H5d), minder vaak de intentie zullen hebben hier te blijven.

De opvang

Uniek aan de opvang van Oekraïense vluchtelingen is dat voor het eerst op grote schaal particuliere huisvesting via gastgezinnen wordt ingezet. Lokale bewoners openen hun deuren en bieden Oekraïners onderdak als aanvulling op de gemeentelijke opvanglocaties (GOL's). Ongeveer twee op de drie Oekraïense vluchtelingen in Nederland verblijft in een GOL, maar een aanzienlijk deel is gedurende hun verblijf in Nederland (al dan niet tijdelijk) opgevangen bij een gastgezin (Otten, 2024). De plaatsing bij gastgezinnen verloopt vaak niet willekeurig: in veel gevallen gebeurt dit via bestaande sociale netwerken, zoals familie, vrienden of kennissen, wat erop wijst dat er al een zekere band met Nederland bestond voordat men werd opgevangen. Tegelijkertijd is ook een aanzienlijk deel van de Oekraïense vluchtelingen bij een gastgezin geplaatst via bemiddeling door organisaties zoals het Rode Kruis en Takecarebnb, of via sociale media (Otten, 2024, p. 25; Van Dijke et al., 2017). Naast opvang in GOL's of gastgezinnen bestaan er ook andere woonvormen, zoals zelfstandig huren of verblijven bij familieleden die al voor de oorlog in Nederland woonden. Deze komen echter relatief weinig voor, waardoor het onderscheid tussen opvang in GOL's

en gastgezinnen het meest relevant is (Otten, 2024, p. 23). Ook uit praktische overwegingen richten we ons op deze twee groepen, aangezien de groep die elders woont, bijvoorbeeld in een eigen huur- of koopwoning of bij een werkgever, familie of vrienden, relatief klein en heterogeen is. Bovendien hebben we onvoldoende informatie over hun woonsituatie om daar duidelijke verwachtingen aan te koppelen of die goed te kunnen toetsen. Deze groep nemen we daarom mee als restcategorie. Wonen in een GOL kan ongunstig zijn voor de mogelijkheden en ervaringen van Oekraïense vluchtelingen in Nederland. Deze opvangvorm vertoont overeenkomsten met de manier waarop asielzoekers in Nederland worden opgevangen: de locaties liggen vaak afgelegen binnen een gemeente, waardoor bewoners relatief ver van voorzieningen en mogelijkheden tot participatie wonen. Daarnaast kenmerken deze opvanglocaties zich door een sterke mate van institutionalisering, met weinig autonomie en privacy voor bewoners (ACVZ, 2013, pp. 31-33). Onderzoek uit binnen- en buitenland laat zien dat deze vorm van grootschalige, collectieve opvang samenhangt met een hogere prevalentie van psychische klachten dan particuliere huisvesting zonder andere vluchtelingen (Maliepaard & Nooitgedagt, hoofdstuk 4 uit dit rapport; Van der Linden et al., 2023; Walther et al., 2020). Ook zijn bewoners van collectieve opvang gemiddeld minder tevreden met het leven dan degenen die in privé-accommodatie verblijven (Walther et al., 2020).

Tegenover deze beperkingen van de GOL staan verschillende voordelen van opvang in gastgezinnen, die mogelijk van invloed zijn op verblijfsintenties. Eerdere initiatieven met het opvangen van statushouders suggereren dat deze vorm van opvang het contact met de meerderheidspopulatie vergemakkelijkt (Van Dijk et al., 2017; zie ook hoofdstuk 5 uit dit rapport). In Duitsland, waar gastgezinnen op grote schaal zijn ingezet voor de opvang van Oekraïners, rapporteerden bewoners meer identificatie met het opvangland, een sterker gevoel van inclusie en vaker sociaal contact – bijvoorbeeld via sociale media of gezamenlijke maaltijden (Herpell et al., 2024, p. 12). Ook in Nederland wijst onderzoek op dergelijke patronen: Otten (2024, p. 28) toont aan dat opvang in gastgezinnen Oekraïense vluchtelingen vaker toegang biedt tot persoonlijke ondersteuning, stabiliteit en hulp bij het aarden in de samenleving. Bovendien zijn zij duidelijk tevredener over hun woonomstandigheden dan bewoners van GOL's (Otten, 2024, p. 27).

Deze verschillen in woonvorm kunnen ook doorwerken in de verblijfsintenties van Oekraïense vluchtelingen. In theorie is het mogelijk dat ook (langdurige) opvang in een GOL na verloop van tijd een tol eist en ertoe bijdraagt dat Oekraïense vluchtelingen hun verblijf in Nederland heroverwegen. Zeker gezien het beperkte perspectief op doorstroom naar reguliere huisvesting. De helft van de Oekraïners zou graag verhuizen naar een eigen woning, maar dat is waarschijnlijk voor velen op korte termijn geen realistische optie (Otten, 2024, p. 26). Daarom verwachten we dat Oekraïners die in GOL's verblijven, minder vaker de intentie hebben om te blijven dan zij die in een gastgezin zijn opgevangen (H6a); dat verblijf in grootschaligere opvang met meer medebewoners samengaat met een lagere verblijfsintentie (H6b); en dat minder toegang tot voorzieningen binnen een GOL of gastgezin samenhangt met een lagere verblijfsintentie (H6c).

5.2.3 *Binding met Oekraïne*

Transnationale banden

Sociale banden in het land van herkomst kunnen een belangrijke rol spelen bij verblijfsintenties. Sommige Oekraïners zijn gevlucht terwijl zij hun kinderen, partner of

andere familieleden hebben moeten achterlaten. Het is goed mogelijk dat zij deze personen missen en dat die achterblijvers bovendien niet naar Nederland kunnen of willen komen (bijvoorbeeld door het uitreisverbod). Eerder onderzoek ondersteunt de gedachte dat vluchtelingen met een partner of kinderen in het buitenland vaker terug willen keren naar hun land van herkomst (Van Tubergen et al., 2024; Mohamed & Abdul-Talib, 2020, p. 236). We verwachten dan ook dat Oekraïners met kinderen (H7a) of een partner (H7b) in Oekraïne minder vaak van plan zullen zijn om in Nederland te blijven.

Een tweede factor die kan bijdragen aan de binding met Oekraïne is de mate waarin men zich identificeert met Oekraïne. Onderzoek onder andere vluchtelingengroepen in Nederland, laat zien dat velen zich ook na hun vlucht nog identificeren met hun land van herkomst (Dagevos & Maliepaard, 2018, p. 165). Identificatie met het land van herkomst hoeft niet ten koste te gaan van identificatie met het gastland: beide kunnen naast elkaar bestaan (Zimmerman et al., 2007, p. 773; Muller, 2011; Dagevos & Maliepaard, 2018, p. 165; Maliepaard & Noyon, 2020; Verkuyten, 2018). Toch verwachten we dat Oekraïners die zich sterker identificeren met Oekraïne, minder vaak de intentie hebben om in Nederland te blijven (H8).

Ook feitelijk gedrag kan iets zeggen over binding met het herkomstland. Zo vormt het maken van een reis terug naar Oekraïne sinds het uitbreken van het conflict een mogelijke aanwijzing voor blijvende betrokkenheid. We verwachten dat degenen die sinds hun vlucht zijn teruggekeerd naar Oekraïne minder vaak de intentie hebben om in Nederland te blijven (H9). Ten slotte kan economische verbondenheid met Oekraïne een rol spelen. Oekraïners die nog steeds op afstand werken voor een werkgever in Oekraïne onderhouden niet alleen een band met hun land van herkomst, maar beschikken daarmee mogelijk ook over een duidelijker perspectief op economische re-integratie bij terugkeer. We verwachten daarom dat Oekraïners die op afstand werken voor een Oekraïens bedrijf minder vaker de intentie hebben om in Nederland te blijven dan Oekraïense vluchtelingen zonder dergelijke economische binding (H10).

Tot slot een algemene kanttekening bij de verschillende verwachtingen hierboven is dat de richting van de causaliteit lastig vast te stellen is. Het is bijvoorbeeld onduidelijk of een gunstigere economische positie ertoe leidt dat vluchtelingen zich langer willen vestigen in het gastland, of dat juist vluchtelingen die zich al sterker op een toekomst in het gastland richten, meer investeren in het verwerven van een betere economische positie. Zo zijn er aanwijzingen uit onderzoek onder Oekraïense vluchtelingen in Duitsland dat vluchtelingen die van plan zijn langer te blijven, ook meer investeren in het vinden van werk (Panchenko & Poutvaara, 2022, p. 8).

Hetzelfde geldt voor andere factoren die hier als verklaringen worden behandeld, zoals identificatie met Nederland of Oekraïne en de sociale contacten met Nederlanders. Ook hier is het theoretisch mogelijk dat verblijfsintenties zelf mede verklaren waarom Oekraïners zich meer met Nederland identificeren of meer investeren in sociale relaties in Nederland.

5.3 Data en methoden

5.3.1 Data

De totale steekproef betreft 3.460 mensen. Na het verwijderen van mensen met missende waarden op een van de variabelen in de analyses, houden we bij de analyses voor voorlopige verblijfsintenties 2.548 mensen over. Voor de analyses over de permanente verblijfsintentie is de overgebleven groep iets kleiner (N=1.827), aangezien dit alleen mensen betreft die hebben aangegeven dat zij van plan zijn de komende 24 maanden in Nederland te blijven (zie de operationalisering voor meer informatie). Voor beide vormen van verblijfsintenties onderzoeken we ook het effect van de opvangvorm en kenmerken. Voor die twee modellen is het nodig om mensen te verwijderen uit de analyse als zij nooit in een van die twee opvangvormen hebben gewoond. De steekproefomvang bedraagt dan voor de analyse van de voorlopige verblijfsintenties 2.136 personen en 1.546 personen voor de analyse van de permanente verblijfsintentie

5.3.2 Operationalisering

Afhankelijke variabelen

Verblijfsintenties

We kijken naar twee uitkomstmaten, voorlopige en permanente verblijfsintenties. De *voorlopige verblijfsintenties* zijn gemeten met de vraag: 'Bent u van plan om de komende 24 maanden nog in Nederland te wonen?'. Omdat het aantal mensen dat 'nee' antwoordden heel laag was (N=70), zijn de originele antwoordcategorieën (Ja, Nee, Misschien) gehercodeerd zodat: 0=nee/misschien; 1=ja.

Respondenten die antwoordden dat zij voorlopig van plan waren in Nederland te blijven (ja), kregen vervolgens de volgende vraag: 'Zou u weer in Oekraïne willen wonen, als het weer veilig is?' Er waren drie antwoordmogelijkheden: Ja (1), Misschien (2), Nee (3). We hercoderen de variabele naar twee antwoordcategorieën, zodat het gebruikt kan worden als indicatie voor *permanente verblijfsintenties*. We hercoderen 'nee' naar 1 en 'misschien' en 'ja' naar 0.

De voorlopige verblijfsintentie is concreter van aard en vaak iets waar migranten een beter beeld bij hebben. Uit eerder onderzoek blijkt bovendien dat deze intentie sterker voorspellend is voor migratiegedrag (van Dalen & Henkens, 2013; Wanner, 2021). De tweede maat is hypothetischer en meet eerder een toekomstbeeld of wens. De maat voor permanente verblijfsintentie is weliswaar hypothetisch, maar toch relevant om mee te nemen, omdat deze een indicatie kan geven van hoe Oekraïners erin staan als een belangrijke reden voor het vertrek uit Oekraïne zou wegvallen. Daarnaast blijkt uit eerder onderzoek dat ook deze meer hypothetische intenties, zij het in mindere mate, kunnen helpen om in te schatten hoe groot de groep is die uiteindelijk vertrekt (Van Dalen & Henkens, 2013).

Onafhankelijke variabelen

Situatie in de regio van herkomst

Om de conflictintensiteit per oblast²⁷ (provincie) van herkomst te operationaliseren, hebben we een schaal ontwikkeld die verschillende dimensies van conflictintensiteit in een regio meet. Deze schaal is samengesteld op basis van de volgende indicatoren per oblast: 1) het cumulatieve aantal gevechtshandelingen; 2) het cumulatieve aantal bombardementen door drones en artillerie; 3) het cumulatieve aantal dodelijke slachtoffers (ACLED, z.d.; Raleigh et al., 2010). Alle gegevens zijn gebaseerd op de situatie per januari 2024; 4) de financiële schade, gemeten als de directe kosten van vernietigde of beschadigde fysieke bezittingen en infrastructuur, uitgedrukt in miljarden dollars op basis van vervangings- of reparatiekosten volgens de prijzen van vóór de oorlog; en 5) de kosten voor het herstel van de situatie van vóór de oorlog, waaronder de bovengenoemde schade, aangevuld volgens het 'build back better'-principe. Ook deze kosten zijn uitgedrukt in miljarden dollars op basis van het prijspeil van 31 december 2023 (World Bank Group, 2024, p. 30; 35). Voor alle indicatoren zijn peildata gekozen die het dichtst bij de veldwerkperiode van de survey liggen, zodat de gemeten conflictintensiteit zo goed mogelijk overeenkomt met de daadwerkelijke situatie ten tijde van het invullen van de vragenlijst. Deze vijf componenten zijn bij elkaar opgeteld om één samengestelde schaal te creëren (Cronbach's alfa: 0,9124) (Kosyokova et al., 2025; Pronk et al., 2025). Vervolgens is hiervan de logaritme genomen en daarna de uitkomst herschaald zodat deze van 0 tot 1 loopt, om de interpretatie te vergemakkelijken.

Economische kansen in Nederland

Tevredenheid met de financiële situatie: 'Hoe tevreden bent u op dit moment met uw financiële situatie?', is gemeten op een schaal van 1) zeer ontevreden tot 5) zeer tevreden. We kijken ook naar of de respondent een baan heeft (0=nee; 1=ja). Of iemand een opleiding volgt in Nederland, meten we met de volgende vraag: 'Volgt u een opleiding in Nederland?' met als antwoordcategorieën: (0=nee; 1=ja). Tot slot kijken we ook naar het beroepsniveau op basis van de ISCO-08 classificering, waarbij we 'geen baan' als nieuwe categorie toevoegen (0).

Sociale netwerken in Nederland en transnationale banden

We kijken naar verschillende aspecten van sociale netwerken in Nederland en transnationale banden. Als eerste kijken we of mensen zijn teruggeweest naar Oekraïne: 'Bent u teruggeweest naar Oekraïne sinds u in Nederland woont?' (0=nee; 1=ja). We houden ook rekening met of iemand betaald werk heeft op afstand in Oekraïne aan de hand van de volgende vraag: 'Werkt u (ook) in Oekraïne op afstand?' met als antwoordcategorieën: (0=nee; 1=ja).

We kijken ook naar de huishoudsamenstelling, op basis van de volgende twee vragen: *Partnersituatie*, gemeten als alleenstaand (1), partner in Nederland (2), partner in het buitenland (3). *Kindersituatie*: Kinderen in Nederland (0=nee, 1=ja), kinderen in het buitenland (0=nee, 1=ja). Aangezien mensen meerdere kinderen kunnen hebben, en die niet per se allemaal in hetzelfde land verblijven, is het relevant om naar beide te kijken.

²⁷ Voor elke respondent hebben we de regio van herkomst bepaald op basis van de laatste woonplaats in Oekraïne voor het uitbreken van de oorlog. Als iemand deze vraag niet wilde beantwoorden, in het buitenland of op de Krim woonde (waarvoor geen gegevens over conflictintensiteit beschikbaar zijn), hebben we de oblast genomen waar de persoon het langst heeft gewoond om de veiligheidssituatie te bepalen. Deze waarde is vervolgens aan de respondent toegeschreven.

Identificatie als Oekraïner en identificatie als Nederlander. Deze zijn beide gemeten met één vraag: In hoeverre voelt u zich [Oekraïner/Nederlander]? Beide zijn gemeten op een schaal van 1 (helemaal niet) tot 5 (heel sterk).

Contact met Nederlanders en contact met Oekraïners zijn beide gebaseerd op twee vragen, namelijk: Hoe vaak heeft u contact met ...; ... Nederlandse vrienden of kennissen; ... Nederlandse burens of buurtgenoten; ... Oekraïense burens of Oekraïense mensen in uw buurt; ... Oekraïense vrienden of kennissen. Alle vragen zijn gemeten met dezelfde 5-punts schaal: 1) Nooit/minder dan 1 keer per jaar; 2) een paar keer per jaar; 3) elke maand; 4) elke week; 5) elke dag. Voor zowel contact met Nederlanders als contact met Oekraïners kijken we naar het maximale contact met vrienden, kennissen, burens & buurtgenoten, door het maximum te nemen van de vragen. Als iemand dus elke week contact heeft met vrienden of kennissen, en elke maand met burens of buurtgenoten, krijgt die persoon op de nieuwe contact variabele de waarde 'elke week contact'. Mensen die 'niet van toepassing' kozen zijn gecodeerd als 'nooit/minder dan 1 keer per jaar', aangezien de 'niet van toepassing' categorie voor deze vragen betekenisvol is.

Voor het ervaren maatschappelijk klimaat in Nederland kijken we naar *ervaren discriminatie*, gemeten aan de hand van de vraag 'bent u zelf wel eens gediscrimineerd door Nederlanders?' op een schaal van 1) nooit tot 5) zeer vaak.

Nederlandse en Engelse taalvaardigheid is gemeten op basis van de vragen 'heeft u vaak, soms of nooit moeite met het spreken van de [Nederlandse/Engelse] taal?', met een 4-puntsschaal: 1) Ik spreek geen[Nederlands/Engels]; 2) ja, vaak; 3) ja, soms; 4) nee, nooit. We hebben vervolgens onderscheid gemaakt tussen mensen die geen Nederlands én geen Engels spreken, vergeleken met mensen die minimaal één van de twee spreken. Mensen die bij beide vragen dus aangaven de taal niet te spreken kregen de waarde 0 (spreekt geen Nederlands en Engels), de rest van de mensen de waarde 1 (spreekt Nederlands en/of Engels).

De opvang

Woontype. Wij hebben deze variabele op basis van twee vragen gemaakt: 1) 'Heeft u in Nederland een periode bij een gemeentelijke opvanglocatie gewoond?' en 2) 'Heeft u in Nederland een periode bij een gastgezin gewoond?'. Personen die ooit in een gastgezin hebben gewoond en nooit in een GOL, worden ingedeeld in de gastgezincategorie. Personen die ooit in een GOL hebben gewoond en niet ooit in een gastgezin, worden ingedeeld in de GOL-categorie. Personen die zowel ooit in een gastgezin als ooit in een GOL hebben gewoond, worden ingedeeld in de categorie waar ze het langst zijn verbleven. Personen die even lang bij een gastgezin en GOL hebben gewoond, worden ingedeeld in de categorie waar ze nu wonen. In de modellen nemen we een controle variabele op die aangeeft of de respondent bij allebei de opvangvormen heeft gewoond (1) of niet (0). Personen die nooit bij een GOL en nooit bij een gastgezin hebben gewoond, vallen in de 'overig'-categorie (N=568). Deze personen worden niet meegenomen in de analyses.

We kijken naar twee verschillende kenmerken van de woonsituatie. Deze vragen betreffen steeds de GOL of het gastgezin waar men het langste verbleef. De *mate van eigen voorzieningen* is ingedeeld in drie categorieën: 1) Geen eigen voorzieningen (incl. mensen die geen eigen kamer hebben); 2) Deels eigen voorzieningen; en 3) Geheel eigen voorzieningen. Voor de GOL hebben we ook gevraagd naar de grootte van de gemeentelijke opvanglocatie, met de volgende vraag: Hoeveel mensen

wonen/woonden er (ongeveer) op deze GOL? 1) Minder dan 10; 2) 10 tot 20; 3) 20 tot 50; 4) 50 tot 100; 5) 100 tot 500; 6) meer dan 500. We behandelen deze variabele als een continue variabele. Hoewel deze informatie niet gevraagd is aan mensen in gastgezinnen, wordt bij gastgezinnen uitgegaan van een omvang van minder dan 10.

Controlevariabelen

We houden rekening met de volgende persoonskenmerken. *Leeftijd*, gemeten in jaren; *man* (0=vrouw, 1=man); *opleidingsniveau*, gemeten als de hoogst gevolgde opleiding voor aankomst in Nederland met de volgende vier categorieën: 1) max basisschool; 2) lager middelbaar; 3) hoger middelbaar/beroepsonderwijs; 4) hoger onderwijs. Daarnaast houden we in alle modellen rekening met iemands verblijfsduur in Nederland.

5.3.3 *Analysemethode*

Voor de analyse maken we gebruik van logistische regressiemodellen. We schatten daarbij steeds verschillende modellen per categorie van verklaringen en bespreken de resultaten ook per categorie. De controlevariabelen zijn aan elk model toegevoegd.

Om de resultaten beter interpreteerbaar te maken, drukken we deze uit in termen van gemiddelde marginale effecten (Howell-Moroney, 2024). Voor continue onafhankelijke variabelen geeft het gemiddelde marginale effect aan hoeveel de kans in procentpunten verandert om in Nederland te willen blijven op de korte dan wel lange termijn, als gevolg van een toename of afname van de betreffende factor. Voor categorische variabelen geven de gemiddelde marginale effecten het verschil in kans in procentpunten weer tussen de referentiecategorie en de overige categorieën.

5.4 **Resultaten**

5.4.1 *Beschrijvende resultaten*

De meeste (72%) van de respondenten zijn van plan om de komende 24 maanden nog in Nederland te blijven (zie tabel 5.1). Wat betreft de 'permanente verblijfsintenties' zou ongeveer een vijfde weer naar Oekraïne verhuizen als het daar veilig zou zijn ('ja', N=539), en ongeveer de helft overweegt dit ('misschien' N=1181). De rest zou ook niet naar Oekraïne terugverhuizen als het daar veilig zou zijn (N=754).

Tabel 5.1 Beschrijvende resultaten (N=2.548)

Variabele	Gemiddelde	SD	Skewness
Leeftijd	38,7	15,7	0,57
Opleidingsniveau buitenland	3,26	0,94	-0,93
Tijd in Nederland	17,5	4,85	-0,82
Conflictintensiteit (log)	0,66	0,24	-0,5
Contact met Nederlanders	3,33	1,44	-0,48
Contact met Oekraïners	4,6	0,8	-2,4
Identificatie als Nederlander	2,43	0,97	0,29
Baanniveau	1	1,1	1,05
Tevredenheid met financiële situatie	3,04	0,87	-0,13
Grootte van de opvang*	3,46	1,68	-0,44
Mate van eigen voorzieningen	1,81	0,83	0,36
Identificatie als Oekraïner	4,24	0,8	-1,14
Variabele	Proportie (ref.categorie=0)		
Vrouw (0=man)	0,70		
Partner in Nederland (0=nee)	0,42		
Partner thuiswonend (0=nee)	0,40		
Kind(eren) in Nederland (0=nee)	0,49		
Kind(eren) thuiswonend (0=nee)	0,43		
Spreekt NL en/of EN (0=nee)	0,84		
Werkt nu (0=nee)	0,57		
Gaat naar school in NL (0=nee)	0,08		
Gastgezin (0=GOL)	0,19		
Gewoond in GOL en gastgezin (0=nee)	0,16		
Kind(eren) in Oekraïne (0=nee)	0,17		
Partner in Oekraïne (0=nee)	0,11		
Terug geweest naar Oekraïne (0=nee)	0,60		
Werkt op afstand in Oekraïne (0=nee)	0,03		

Noot: * N=2.136 voor deze variabele.

De gemiddelden of proporties, SE en *skewness* (scheefheid) voor de variabelen gebruikt in de analyse staan in tabel 5.1. Alle variabelen hebben een acceptabele scheefheid, met uitzondering van 'contact met Oekraïners' (2,32). Dit wil dus zeggen dat een zeer groot aandeel van de participanten (minimaal) elke week contact heeft met Oekraïners.

5.4.2 Regressies

Situatie in de regio van herkomst

De conflictintensiteit heeft geen significant effect op de voorlopige verblijfsintenties, maar wel op de permanente verblijfsintenties (H1) (zie model 1 in tabellen 5.2 en 5.3). Dat wil zeggen dat een hogere conflictintensiteit in de regio van herkomst

samenhangt met een grotere kans om op de langere termijn in Nederland te willen blijven. Het verschil in de kans om te willen blijven tussen respondenten uit de regio met de laagste en de hoogste conflictintensiteit bedraagt bijna 12%.

Tabel 5.2 Logistische regressieanalyses voorlopige verblijfsintenties (N=2.548), in gemiddelde marginale effecten

	Model 1			Model 2			Model 3			Model 4			Model 5		
	B	SE	p	B	SE	p	B	SE	p	B	SE	p	B	SE	p
Leeftijd	-0,003	(0,001)	***	-0,002	(0,001)	***	-0,002	(0,001)	***	-0,002	(0,001)	***	-0,002	(0,001)	***
Vrouw (0=man)	0,003	(0,020)		0,039	(0,019)	*	0,011	(0,020)		0,003	(0,022)		0,038	(0,021)	
Opleidingsniveau buitenland	0,006	(0,010)		-0,004	(0,009)		-0,004	(0,010)		0,007	(0,010)		0,012	(0,009)	
Tijd in Nederland	0,005	(0,002)	*	0,002	(0,002)		0,005	(0,002)	**	0,005	(0,010)		0,005	(0,002)	*
Conflictintensiteit (log)	-0,035	(0,037)													
Contact met Nederlanders				0,009	(0,006)										
Contact met Oekraïners				0,014	(0,010)										
Partner in Nederland (0=nee)				0,068	(0,018)	***									
Kind(eren) in Nederland (0=nee)				0,001	(0,020)										
Spreekt NL en/of EN (0=nee)				0,029	(0,025)										
Identificatie als Nederlander				0,140	(0,009)	***									
Werkt nu (0=nee)							0,091	(0,030)	**						
Baanniveau							0,021	(0,014)							
Tevredenheid met financiële situatie							-0,033	(0,010)	**						
Gaat naar school in NL (0=nee)							0,000	(0,037)							
Gastgezin (0=GOL)										-0,053	(0,035)				
Gewoond in GOL & gst. (0=nee)										0,025	(0,026)				
Mate van eigen voorzieningen										0,012	(0,012)				
Kind(eren) in Oekraïne (0=nee)													0,025	(0,025)	
Partner in Oekraïne (0=nee)													-0,155	(0,026)	***
Identificatie als Oekraïner													-0,085	(0,012)	***
Terug geweest naar Oe. (0=nee)													0,025	(0,020)	
Werkt op afstand in Oe. (0=nee)													-0,111	(0,045)	*

Noot: * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$. Model 4 heeft 412 minder observaties vanwege missings bij de opvangvariabelen (N=2.136).

Tabel 5.3 Logistische regressies voor permanente verblijfsintenties (N=1.827), in gemiddelde marginale effecten

	Model 1			Model 2			Model 3			Model 4†			Model 5		
	B	SE	p	B	SE	p	B	SE	p	B	SE	p	B	SE	p
Leeftijd	-0,004	(0,001)	***	-0,004	(0,001)	***	-0,003	(0,001)	***	-0,004	(0,001)	***	-0,003	(0,001)	***
Vrouw (0=man)	0,005	(0,011)		-0,009	(0,023)		-0,029	(0,023)		-0,058	(0,025)	*	0,035	(0,023)	
Opleidingsniveau buitenland	0,005	(0,002)	*	-0,003	(0,011)		0,004	(0,012)		0,008	(0,012)		0,014	(0,011)	
Tijd in Nederland	-0,035	(0,023)	*	0,003	(0,002)		0,004	(0,002)		0,003	(0,003)		0,006	(0,002)	*
Conflictintensiteit (log)	0,118	(0,044)	**												
Contact met Nederlanders				0,020	(0,008)	**									
Contact met Oekraïners				-0,055	(0,012)	***									
Partner in Nederland (0=nee)				0,026	(0,022)										
Kind(eren) in Nederland (0=nee)				0,044	(0,023)										
Spreekt NL en/of EN (0=nee)				0,003	(0,036)										
Identificatie als Nederlander				0,096	(0,010)	***									
Werkt nu (0=nee)							0,028	(0,035)							
Baanniveau							0,012	(0,014)							
Tevr. met financiële situatie							-0,015	(0,013)							
Gaat naar school in NL (0=nee)							0,036	(0,041)							
Gastgezin (0=GOL)										0,018	(0,030)				
Gewoond in GOL & gast. (0=nee)										0,063	(0,029)	*			
Mate van eigen voorzieningen										-0,017	(0,014)				
Kind(eren) in Oekraïne (0=nee)													0,018	(0,032)	
Partner in Oekraïne (0=nee)													-0,097	(0,043)	**
Identificatie als Oekraïner													-0,162	(0,011)	***
Terug geweest naar Oekraïne (0=nee)													0,085	(0,023)	***
Werkt op afstand in Oekraïne (0=nee)													0,056	(0,060)	

Noot: * p<0,05; ** p<0,01; *** p<0,001. † Model 4 heeft 281 minder observaties vanwege missings bij de opvangvariabelen (N=1.546).

Sociale banden in Nederland

Het hebben van meer sociale contacten met Nederlanders (H2a) en Oekraïners (H2b/H2e) in Nederland is alleen significant gerelateerd aan de permanente verblijfsintenties. Oekraïners die vaker contact hebben met Nederlanders willen op de lange termijn vaker in Nederland blijven. Concreet betekent dit dat het verschil in kans om permanent in Nederland te willen blijven tussen iemand die nooit contact heeft met Nederlanders en iemand die dagelijks contact heeft, ongeveer 8 procentpunt bedraagt ($4 \times 0,02 = 0,08$). Voor Oekraïners die meer contact hebben met andere Oekraïners

blijkt juist dat zij op de lange termijn minder vaak in Nederland willen blijven, in lijn met H2e. Het verschil in kans om te willen blijven tussen Oekraïners die nooit contact hebben met landgenoten en degenen die dagelijks contact hebben, bedraagt ongeveer 22 procentpunt ($0,055 \times 4 = 0,22$).

Verder zien we dat het hebben van een partner in Nederland (H2c) alleen significant samenhangt met de voorlopige verblijfsintenties. Het hebben van kinderen in Nederland (H2d) en het spreken van Nederlands en/of Engels (H3) blijken niet gerelateerd aan verblijfsintenties (zie model 2 in tabellen 5.2 en 5.3). De analyses laten ook zien dat, zoals verwacht, een sterkere identificatie met Nederland (H4) samenhangt met zowel de permanente als de voorlopige verblijfsintenties. Voor de voorlopige verblijfsintenties bedraagt het verschil in kans om in Nederland te willen blijven tussen Oekraïners die zich het minst en het meest met Nederland identificeren ongeveer 56 procentpunt ($4 \times 0,14 = 0,56$). Voor de permanente verblijfsintenties gaat het om een verschil van 38,4 procentpunt ($4 \times 0,096 = 0,384$).

Economische situatie in Nederland

Uit de analyses blijkt dat de economische situatie in Nederland voor alle variabelen geen significante associatie heeft met permanente verblijfsintentie. Wel blijkt, zoals verwacht, dat Oekraïners die in Nederland werken vaker in Nederland willen blijven op de korte termijn (H5a). Ook blijkt dat tevredenheid met de financiële situatie samenhangt met de voorlopige verblijfsintenties (H5c). Oekraïners die minder tevreden zijn met hun financiële situatie willen op de korte termijn minder vaak in Nederland blijven. Oekraïners die het minst tevreden zijn over hun financiële situatie hebben op de korte termijn een 13,2 procentpunt ($4 \times 0,033 = 0,132$) lagere kans om in Nederland te willen blijven dan degenen die het meest tevreden zijn. Tegen de verwachting in waren er geen significante effecten van het baanniveau (H5b) of het volgen van een opleiding in Nederland op de voorlopige verblijfsintentie (H5d) (zie model 3 in tabellen 5.2 en 5.3).

De opvang

In tegenstelling tot de verwachtingen, zijn woonvorm, de grootte van de opvang, en de mate van privacy in de opvang in geen van de modellen significant (H6a, H6b, H6c). Er is dus geen bewijs dat er verschillen zijn in verblijfsintentie als gevolg van de duur van het verblijf in de opvang, noch van het verblijven in een gastgezin vergeleken met een GOL of de opvangkenmerken (zie model 4 in tabellen 5.2 en 5.3, en tabel B5.1 en B5.2 in bijlage 5).

Transnationale banden met Oekraïne

Tot slot zien we dat Oekraïners met een partner in Oekraïne (H7b) zowel op de korte als de lange termijn minder vaak in Nederland willen blijven. Hetzelfde geldt niet voor Oekraïners met een kind in Oekraïne: voor zowel de voorlopige als de permanente verblijfsintenties is er geen statistisch significante samenhang.

Als we kijken naar de identificatie met Oekraïne, zien we dat voor de voorlopige verblijfsintenties het verschil in kans om in Nederland te willen blijven tussen Oekraïners die zich het sterkst met de Oekraïense nationaliteit identificeren en degenen die zich het minst identificeren ongeveer 34 procentpunt bedraagt ($4 \times 0,085 = 0,34$). Voor de permanente verblijfsintenties is dit verschil 38,8 procentpunt ($4 \times 0,097 = 0,388$). Voorts willen Oekraïners die zich sterker identificeren als Oekraïner (H8) minder vaak in Nederland blijven, zowel op de korte als de lange termijn.

Op afstand werken in Oekraïne (H10) was alleen significant gerelateerd aan de voorlopige verblijfsintenties. Dat wil zeggen dat mensen die op afstand werken in Oekraïne op de korte termijn minder vaak in Nederland willen blijven. Tot slot zijn mensen die sinds het begin van de oorlog zijn teruggekeerd naar Oekraïne (H9) op de lange termijn minder vaak van plan om in Nederland te blijven (zie model 5 in tabellen 5.2 en 5.3).

5.5 Conclusie en discussie

Oekraïense vluchtelingen in Nederland verkeren in een onzekere positie: het is voor de groep onduidelijk of zij na afloop van de RTB in Nederland kunnen blijven. De juridische mogelijkheden vormen daarvoor een noodzakelijke randvoorwaarde, maar minstens zo belangrijk zijn de plannen en intenties van de vluchtelingen zelf. In dit hoofdstuk hebben we daarom onderzocht welke factoren samenhangen met verschillen in verblijfsintenties van Oekraïense vluchtelingen in Nederland. Verblijfsintenties zijn van belang voor de positieverwerving van migranten omdat deze samenhangen met de bereidheid van migranten om te investeren in een toekomst in het gastland – bijvoorbeeld door werk te zoeken of de taal te leren (Panchenko & Poutvaara, 2022, p. 8). We hebben daarvoor gekeken naar de rol van binding met Oekraïne, binding met Nederland, de veiligheidssituatie in de regio van herkomst en de rol van de opvang. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen de voorlopige verblijfsintentie om in de komende 24 maanden in Nederland te blijven en de meer permanente verblijfsintentie voor het geval Oekraïne weer veilig is.

De veiligheidssituatie, gemeten via conflictintensiteit, blijkt relevant, maar alleen voor de permanente verblijfsintenties. Dit sluit aan bij de theoretische verwachting en eerdere bevindingen dat vluchtelingen bij het vormen van verblijfsintenties zowel veiligheid als economisch perspectief meewegen (Alrababah et al., 2023). Een belangrijke kanttekening is dat de vraagstelling voor de voorlopige verblijfsintenties in het midden laat waar Oekraïners die niet willen blijven, of twijfelen, naartoe zouden gaan bij vertrek uit Nederland. Daardoor wordt mogelijk onderschat in hoeverre conflictintensiteit een rol speelt, aangezien ook respondenten die niet in Nederland willen blijven, niet per se van plan zijn naar Oekraïne terug te keren.

Een tweede belangrijke algemene conclusie is dat economische kansen in Nederland geen verband tonen met permanente verblijfsintenties, terwijl ze wel enigszins lijken mee te wegen bij voorlopige verblijfsintenties. Mogelijk hangt dit samen met het feit dat de huidige economische positie concreter is en ook vaker als tijdelijk geaccepteerd wordt. Veel Oekraïners hebben al werk, maar dit is nog vaak onder hun kwalificatieniveau (zie bijv. hoofdstuk 3 uit dit rapport). Voor permanente verblijfsintenties biedt de huidige economische positie mogelijk onvoldoende duidelijkheid over het langetermijnperspectief om een doorslaggevende rol te spelen in de intentie zich blijvend te vestigen. Dat kan ook verklaren waarom het beroepsniveau geen samenhang vertoont met verblijfsintenties, terwijl het hebben van werk en tevredenheid met de financiële situatie dat wel doen.

Er blijkt geen samenhang tussen de opvangvorm of -kenmerken van Oekraïense vluchtelingen in Nederland en hun verblijfsintenties, zowel op de korte als de lange termijn. Dit druist in tegen de aannames achter recente beleidskeuzes om de opvang van vluchtelingen – niet alleen Oekraïners – te versoberen in de hoop verblijf in

Nederland minder aantrekkelijk te maken (Rijksoverheid, 2025b). Onze resultaten laten zien dat noch de grootschaligheid van de opvang, noch de aanwezigheid van voorzieningen merkbaar invloed heeft op de intentie om in Nederland te blijven.

Tot slot blijken zowel de binding met Nederland als met Oekraïne samen te hangen met de verblijfsintenties van Oekraïense vluchtelingen in Nederland, zowel voor de voorlopige als de permanente intenties. Daarbij lijkt het sociale netwerk vooral relevant voor de permanente verblijfsintenties: Oekraïners die vaker contact hebben met andere Oekraïners in Nederland geven minder vaak aan de intentie te hebben om in Nederland te blijven, terwijl degenen die vaker contact hebben met Nederlanders juist vaker die intentie hebben. Het contact met andere Oekraïners lijkt daarmee niet alleen een indicatie van sociale inbedding in Nederland, maar ook een uitdrukking van blijvende oriëntatie op het herkomstland of een poging om die oriëntatie vast te houden. In die zin kan het worden opgevat als een vorm van transnationale binding.

De gezinssituatie blijkt minder bepalend dan verwacht. Voor de voorlopige verblijfsintenties speelt het wel een rol of de partner zich in Nederland bevindt, terwijl dit voor de permanente verblijfsintenties niet het geval is. Omgekeerd blijkt de aanwezigheid van een partner in Oekraïne samen te hangen met een lagere intentie om in Nederland te blijven, zowel op de korte als de lange termijn. Opvallend is dat het hebben van kinderen in Nederland of Oekraïne geen samenhang vertoont met verblijfsintenties, ondanks eerdere aanwijzingen dat dit voor ouders een belangrijke reden kan zijn om in Nederland te blijven en zo het leven van hun kinderen niet verder te ontregelen (EUAA, OECD & Gradus Research Company, 2024: p. 30).

Wat affectieve binding betreft: zoals verwacht geven Oekraïners die zich sterker met Nederland identificeren vaker aan te willen blijven, terwijl degenen met een sterkere Oekraïense identificatie minder vaak die intentie hebben. Deze vormen van identificatie sluiten elkaar niet uit en kunnen in wisselende mate naast elkaar bestaan. Een algemene beperking van dit onderzoek is dat de gebruikte data geen uitsluitsel kan geven over de richting van de causaliteit bij sommige onderzochte verbanden. Zo kan werken invloed hebben op verblijfsintenties, maar omgekeerd kunnen verblijfsintenties ook bepalen of iemand werk zoekt of accepteert. Hetzelfde geldt voor factoren als sociale contacten en identificatie met Nederland of het land van herkomst.

Een aanbeveling voor toekomstig onderzoek is om systematisch te onderzoeken in hoeverre onzekerheid over de eigen verblijfsstatus een rem vormt op investeringen in een toekomst in Nederland. Tot nu toe zijn hierover vooral inzichten beschikbaar uit kwalitatief onderzoek (Rusinović et al., 2023; Blaakman & Zoutendijk, 2023: p. 46). Een andere belangrijke, nog onbeantwoorde vraag is welke behoeften aan terugkeerondersteuning bestaan onder degenen die twijfelen over hun verblijf in Nederland en mogelijk terug zouden willen keren naar Oekraïne. Daarbij is ook onduidelijk of en in hoeverre het aanbieden van specifieke vormen van ondersteuning sommige twijfelaars ertoe kan bewegen daadwerkelijk terug te keren.

5.6 Literatuur

Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken (ACVZ). (2013). *Verloren tijd: advies over dagbesteding in de opvang voor vreemdelingen*. Geraadpleegd op 14 augustus 2024, https://www.eerstekamer.nl/behandeling/20130913/acvz_advies_verloren_tijd_advies/document3/f=/vkvkjupqbvt9.pdf

- Adviesraad Migratie. (2023). *De prijs van tijdelijkheid. Perspectief voor Oekraïense ontheemden in Nederland* (Signalering). Adviesraad Migratie.
- Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED). (n.d.). *Data Export Tool*. Geraadpeegd 23 april 2025, <https://acleddata.com/data-export-tool/>.
- Adema, J., Aksoy, C. G., Giesing, Y., & Poutvaara, P. (2024). *The Effect of Conflict on Refugees' Return and Integration: Evidence from Ukraine* (No. 16962). IZA Discussion Papers.
- Alrababah, A., Masterson, D., Casalis, M., Hangartner, D., & Weinstein, J. (2023). The dynamics of refugee return: Syrian refugees and their migration intentions. *British Journal of Political Science*, 53(4), 1108-1131.
- Bassoli, M., & Luccioni, C. (2024). Homestay accommodation for refugees (in Europe). A literature review. *International Migration Review*, 58(3), 1532-1567.
- Blaakman, M., & Zoutendijk, J. (2023). *Oekraïners in niemandsland: tussen bescherming en integratie*. Inholland.
- Black, R., Koser, K., Munk, K., Atfield, G., D'Onofrio, L., & Tiemoko, R. (2004). Understanding voluntary return. *Home Office Online Report*, 50(04).
- Borjas, G. J. (1989). Economic theory and international migration. *International migration review*, 23(3), 457-485.
- Borjas, G. J., & Bratsberg, B. (1996). Who leaves? The outmigration of the foreign-born. *Review of Economics & Statistics*, 78(1), 165-176.
- Carling, J., & Schewel, K. (2018). Revisiting aspiration and ability in international migration. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 44(6), 945-963.
- Dagevos, J., & Maliepaard, M. (2018). Oriëntatie op Nederland en op het herkomstland. In: J. Dagevos, W. Huijnk, M. Maliepaard, & E. Miltenburg (red.), *Syriërs in Nederland: Een studie over de eerste jaren van hun leven in Nederland* (pp. 156-173). Sociaal en Cultureel Planbureau.
- De Haas, H., Fokkema, T., & Fihri, M. F. (2014). Return migration as failure or success?. *Journal of International Migration and Integration*, 16(2), 415-429.
- De Haas, H., & Fokkema, T. (2011). The effects of integration and transnational ties on international return migration intentions. *Demographic research*, 25, 755-782.
- De Vroome, T., & Van Tubergen, F. (2014). Settlement intentions of recently arrived immigrants and refugees in the Netherlands. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 12(1), 47-66.
- De Vroome, T., Verkuyten, M., & Martinovic, B. (2014). Host National Identification of Immigrants in the Netherlands. *International Migration Review*, 48(1), 76-102.
- Di Saint Pierre, F., Martinovic, B., & De Vroome, T. (2015). Return wishes of refugees in the Netherlands: The role of integration, host national identification and perceived discrimination. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 41(11), 1836-1857.
- Docquier, F., Peri, G., & Ruysen, I. (2014). The Cross-country Determinants of Potential and Actual Migration. *International Migration Review*, 48(1_suppl), 37-99. <https://doi.org/10.1111/imre.12137>
- Dustmann, C., & Weiss, Y. (2007). Return migration: theory and empirical evidence from the UK. *British Journal of Industrial Relations*, 45(2), 236-256.
- EUAA, OECD, Gradus Research Company (2024). Voices in Europe Experiences, hopes, and aspirations of forcibly displaced persons from Ukraine: <https://euaa.europa.eu/publications/voices-europe-experiences-hopes-and-aspirations-forcibly-displaced-persons-ukraine>.
- Ghosn, F., Chu, T. S., Simon, M., Braithwaite, A., Frith, M., & Jandali, J. (2021). The journey home: Violence, anchoring, and refugee decisions to return. *American Political Science Review*, 115(3), 982-998.

- IND. (2025). *Richtlijn Tijdelijke Bescherming Oekraïne*. Geraadpleegd op 15 juni 2025, <https://ind.nl/nl/oekraïne/richtlijn-tijdelijke-bescherming-oekraïne>.
- Kok, S., Pronk, A., Pucek, K., Deen, B., Ho, M. S. D., & Stevenhagen, S. (2024). Beschermingsopdracht Oekraïense ontheemden in Nederland: De toekomstdiscussie dient zich aan. Nederlands Instituut voor Internationale Betrekkingen (Instituut Clingendael).
- Kok, S., Pronk, A., Pucek, K., Ho, M., S. D., & Stevenhagen, S. (2024). Beschermingsopdracht Oekraïense ontheemden in Nederland. Hoe tijdelijk is tijdelijk? Nederlands Instituut voor Internationale Betrekkingen (Instituut Clingendael).
- Kosyakova, Y., Kogan, I., & Van Tubergen, F. (2025). Multidimensional effects of conflict-induced violence on wartime migration decisions: evidence from Ukraine. *Journal of Peace Research*.
- Herpell, M., Marbach, M., Harder, N., Orlova, A., Hangartner, D., & Hainmueller, J. (2024). *The Impact of Private Hosting on the Integration of Ukrainian Refugees*. Working paper.
- Howell-Moroney, M. (2024). Inconvenient truths about logistic regression and the remedy of marginal effects. *Public Administration Review*, 84(6), 1218-1236.
- Maliepaard, M., & Noyon, S. (2020). Thuis in Nederland?. In: *Syrische statushouders op weg in Nederland: De ontwikkeling van hun positie en leefsituatie*.
- Mohamed, M. A., & Abdul-Talib, A. N. (2020). Push-pull factors influencing international return migration intentions: a systematic literature review. *Journal of Enterprising Communities: People and Places in the Global Economy*, 14(2), 231-246.
- Muller, P. (2011). Identificatie, acceptatie en discriminatie. In: E. Dourleijn en J. Dagevos (red.), *Vluchtelingengroepen in Nederland. Over de integratie van Afghaanse, Iraakse, Iraanse en Somalische migranten* (p. 190-206). Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Negash, S. M. (2024). Verbijsintenties. In *Tijdelijk thuis? De positie van Oekraïense vluchtelingen in Nederland* (pp. 18-22). WODC. <https://repository.wodc.nl/bitstream/handle/20.500.12832/3416/Memorandum-2024-1-volledige-tekst.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Otten, K. (2024). Wonen. In S. Noyon & M. Maliepaard (Red.), *Tijdelijk thuis? De positie van Oekraïense vluchtelingen in Nederland*.
- Panchenko, T., & Poutvaara, P. (2022). *Intentions to stay and employment prospects of refugees from Ukraine* (No. 46). EconPol Policy Brief.
- Pronk, A., Pucek, K., Verbaten, H., Deen, B., Ho, M. S. D., & Remmers, Z. (2025). Tussen deals en dreiging. Beschermingsopdracht Oekraïense ontheemden.
- Raleigh, C., Linke, R., Hegre, H., & Karlsen, J. (2010). 'Introducing ACLED: An armed conflict location and event dataset', *Journal of Peace Research*, vol. 47(5), p. 651-660.
- Rusinović, K., Ham, A., Gooren, J., Jonker, D., & Rebero, N. (2023). Ontvlucht en ontheemd: Oekraïense vluchtelingen in Den Haag.
- Rijksoverheid (2025a). *Cijfers opvang vluchtelingen uit Oekraïne in Nederland*. Geraadpleegd op 15 juni 2025, <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/opvang-vluchtelingen-uit-oekraïne/cijfers-opvang-vluchtelingen-uit-oekraïne-in-nederlanden>.
- Rijksoverheid. (2025b). Soberdere asielopvang op komst. Geraadpleegd op 9 juli 2025, <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2025/04/18/soberdere-asielopvang-op-komst>.
- Rijksoverheid (2024). *Verlenging Richtlijn Tijdelijke Bescherming tot en met 4 maart 2026*. Geraadpleegd op 15 juni 2025,

<https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2024/06/25/verlenging-richtlijn-tijdelijke-bescherming-tot-en-met-4-maart-2026>.

- Tezcan, T. (2019). Return home? Determinants of return migration intention amongst Turkish immigrants in Germany. *Geoforum*, 98, 189-201.
- Van Dalen, H. P., & Henkens, K. (2013) Explaining emigration intentions and behaviour in The Netherlands, 2005–10. *Population Studies*, 67(2), 225–241.
- Van der Linden, M., Weeda, L., & Dagevos, J. (2023). The pains and gains of reception centres: How length of stay in reception centres is associated with Syrian refugees' mental health during early resettlement. *International Migration*, 61(3), 301-313.
- Van Dijk, H., Dodoiu, G., Knappert, L. J., & Noor, A. (2017). A (Temporary) Home Away From Home? Een Verkennend Onderzoek Naar de Gevolgen van het Tijdelijk Verblijf van Statuszoekers bij Nederlandse Hosts via TakeCareBnB [An Exploratory Study to the Consequences of a Temporary Stay of Asylum Seekers with Dutch Hosts via TakeCareBnB].
- Van Enk, B., Negash, S. M., Otten, K. D., Barseguyan, V. M., Noyon, S. M., Maliepaard, M., & Schans, D. (2024). *Oekraïense vluchtelingen in Nederland. Representatieve cijfers over hun welzijn en positieverwerving*.
<https://repository.wodc.nl/handle/20.500.12832/3378>.
- Van Tubergen, F., Wachter, G. G., Kosyakova, Y., & Kogan, I. (2024). Return intentions among Ukrainian refugees in Europe: A Cross-National Study. *International Migration*, 62(5), 181- 198.
- Verkuyten, M. (2018) *The social psychology of ethnic identity*. Routledge.
- Walther, L., Fuchs, L. M., Schupp, J., & Von Scheve, C. (2020). Living conditions and the mental health and well-being of refugees: evidence from a large-scale German survey. *Journal of immigrant and minority health*, 22(5), 903-913.
- Wanner, P. (2021). Can migrants' emigration intentions predict their actual behaviors? Evidence from a Swiss survey. *Journal of International Migration and Integration*, 22(3), 1151-1179.
- WODC (2024). Tijdelijk thuis? De positie van Oekraïense vluchtelingen in Nederland. WODC. Memorandum 2024-1. <http://hdl.handle.net/20.500.12832/3416>.
- World Bank Group. (2024). *Ukraine third rapid damage and needs assessment (RDNA3): February 2022 – December 2023*.
- Zimmermann, L., Zimmermann, K. F., & Constant, A. (2007). Ethnic self-identification of first-generation immigrants. *International Migration Review*, 41(3), 769-781.

Bijlage 1 Tabellen bij hoofdstuk 1

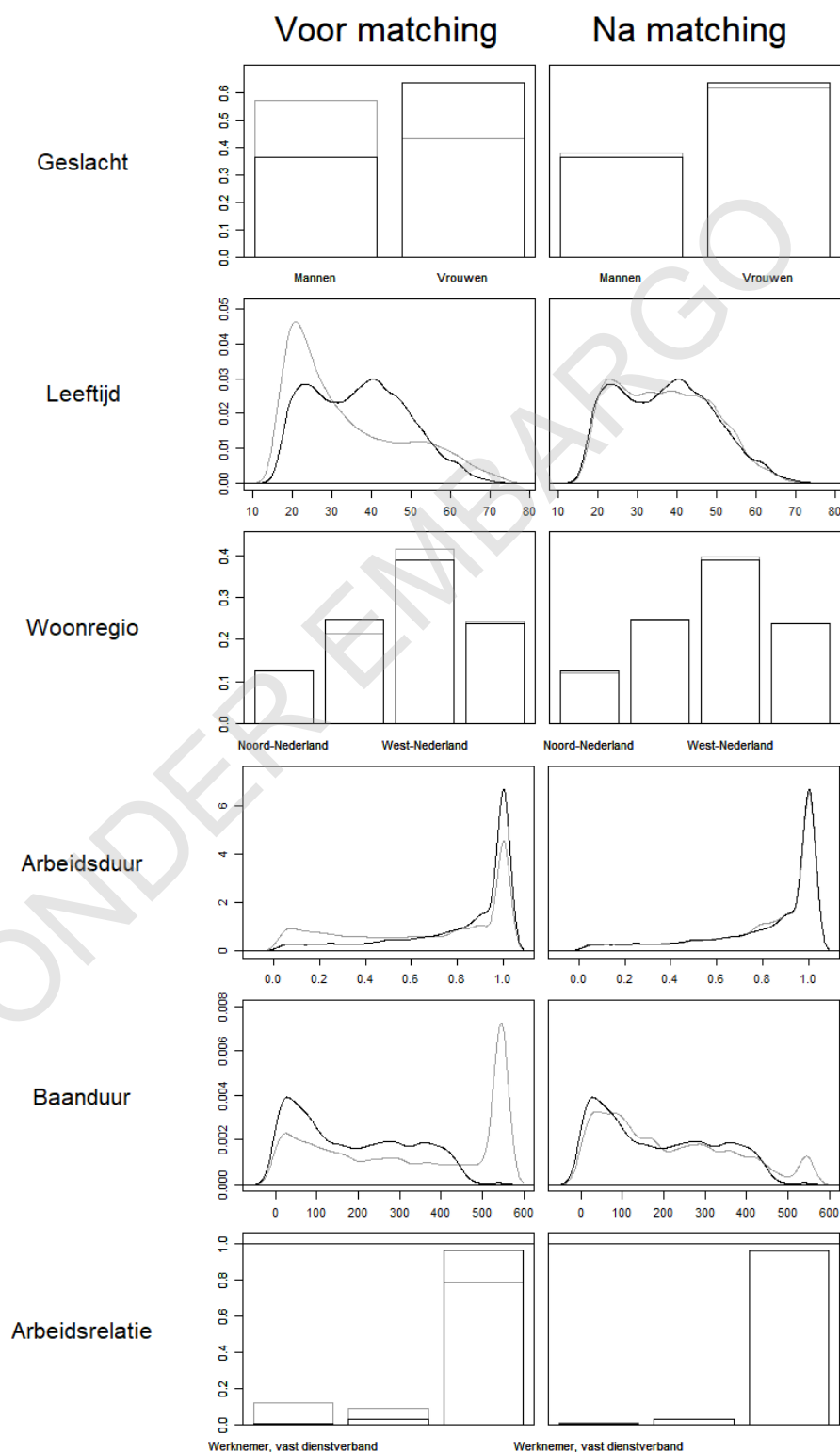
Tabel B1.1 Banen voor en na matching

	Oekraïners	Andere werknemers
Uitzendbranche		
Totaal	17.520	525.290
Waarvan in gemengd bedrijf	17.480	377.280
Waarvan gematcht	17.480	11.150
Waarvan ongematcht	0	366.130
Niet-uitzendbranche		
Totaal	23.080	7.997.080
Waarvan in gemengd bedrijf	22.610	2.039.600
Waarvan gematcht	22.610	16.460
Waarvan ongematcht	0	2.023.140

Tabel B1.2 **Gemiddelden van Oekraïense en niet-Oekraïense werknemers, voor en na matching, uitzendbranche**

	Voor matching			Na matching		
	Oekraïens	Niet-Oekraïens	Gestd. verschil	Oekraïens	Niet-Oekraïens	Gestd. verschil
Arbeidsduur	0,81	0,66	0,60	0,81	0,81	-0,01
Baanduur	186,38	316,68	-0,94	186,38	209,54	-0,17
Geslacht						
Mannen	0,36	0,57	-0,43	0,36	0,38	-0,03
Vrouwen	0,64	0,43	0,43	0,64	0,62	0,03
Leeftijd						
Lineair	36,90	33,49	0,28	36,90	36,84	0,01
Kwadratisch	1504,52	1330,56	0,19	1504,52	1496,64	0,01
Woonregio						
Noord-Nederland	0,12	0,13	-0,01	0,12	0,12	0,01
Oost-Nederland	0,25	0,21	0,08	0,25	0,25	0,01
West-Nederland	0,39	0,41	-0,05	0,39	0,40	-0,02
Zuid-Nederland	0,24	0,24	-0,01	0,24	0,24	0,00
Arbeidsrelatie						
Werknemer, vast dienstverband	0,01	0,12	-1,63	0,01	0,01	-0,06
Werknemer, tijdelijk dienstverband	0,03	0,09	-0,33	0,03	0,03	0,00
Uitzendkracht, oproepkracht of stagiair	0,96	0,79	0,92	0,96	0,96	0,02

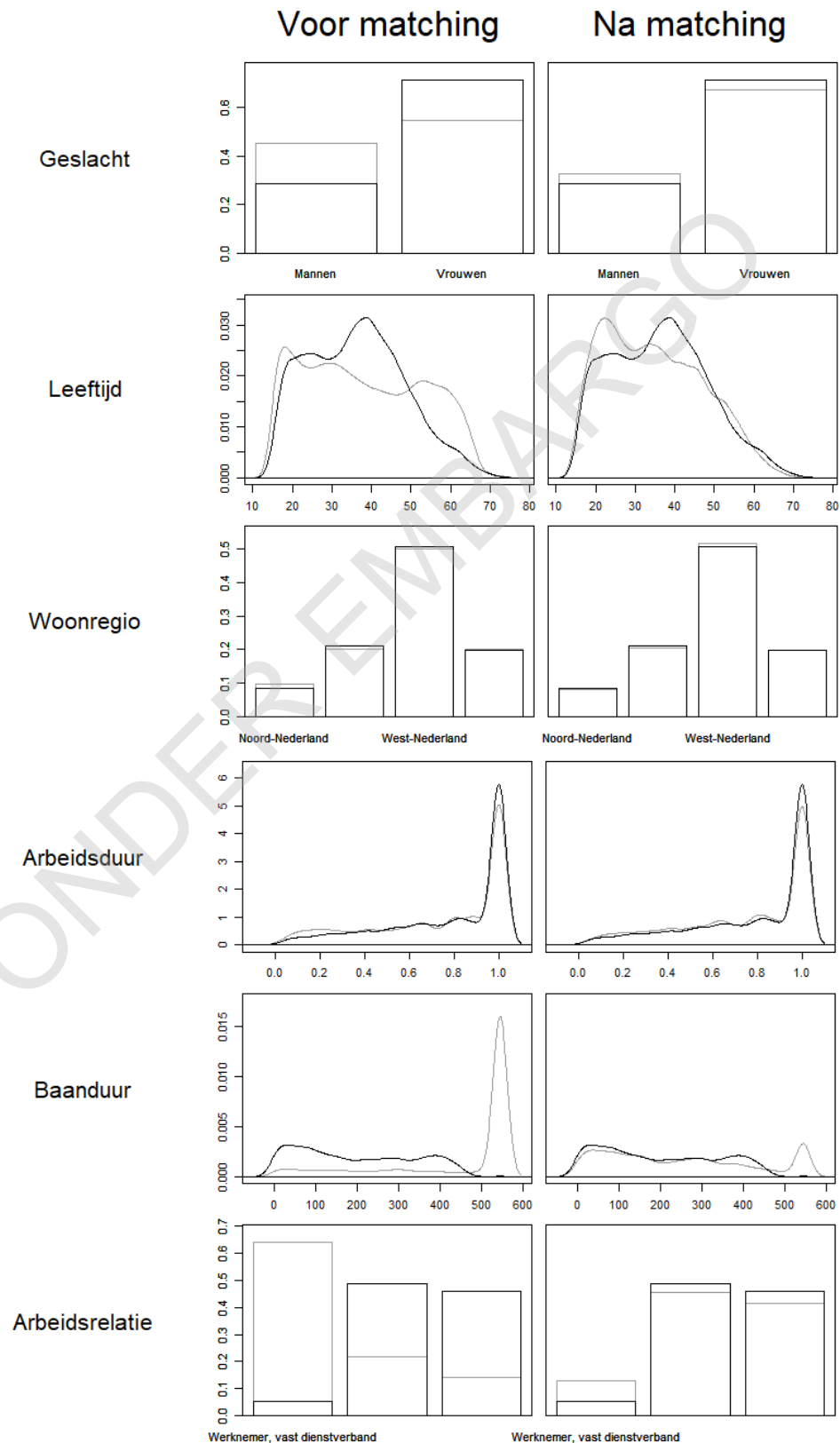
Grafiek B1.3 Verdeling van variabelen voor Oekraïense en niet-Oekraïense werknemers, voor en na matching, uitzendbranche

Tabel B1.4 Gemiddelden van Oekraïense en niet-Oekraïense werknemers, voor en na matching, niet-uitzendbranche

	Voor matching			Na matching		
	Oekraïens	Niet-Oekraïens	Gestd. verschil	Oekraïens	Niet-Oekraïens	Gestd. verschil
Arbeidsduur	0,78	0,74	0,16	0,78	0,75	0,12
Baanduur	198,99	447,97	-1,78	198,99	247,83	-0,35
Geslacht						
Mannen	0,29	0,45	-0,37	0,29	0,33	-0,09
Vrouwen	0,71	0,55	0,37	0,71	0,67	0,09
Leeftijd						
Lineair	36,21	38,1	-0,16	36,21	34,94	0,10
Kwadratisch	1.457,71	1.673,24	-0,23	1.457,71	1.373,74	0,09
Woonregio						
Noord-Nederland	0,08	0,10	-0,05	0,08	0,08	0,01
Oost-Nederland	0,21	0,20	0,02	0,21	0,20	0,01
West-Nederland	0,51	0,50	0,01	0,51	0,52	-0,02
Zuid-Nederland	0,20	0,20	-0,01	0,20	0,20	0,00
Arbeidsrelatie						
Werknemer, vast dienstverband	0,05	0,64	-2,6	0,05	0,13	-0,33
Werknemer, tijdelijk dienstverband	0,49	0,22	0,54	0,49	0,46	0,06
Uitzendkracht, oproepkracht of stagiair	0,46	0,14	0,63	0,46	0,42	0,08

Grafiek B1.5 Verdeling van variabelen voor Oekraïense en niet-Oekraïense werknemers, voor en na matching, niet-uitzendbranche

Bijlage 2 Tabellen bij hoofdstuk 2

Tabel B2.1 Hoofdmodellen met als uitkomst het hebben van werk

	Model 1		Model 2	
	<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>B</i>	<i>SE</i>
Gastgezin	-0,087***	0,022	-0,093***	0,023
Contacten met Nederlanders			0,037***	0,006
Contacten met Oekraïners			0,012	0,012
Ondersteuning bij zoeken baan			0,066***	0,017
Eigen voorzieningen			-0,044***	0,010
Vrouw	-0,021	0,020	-0,022	0,020
Leeftijd	-0,005***	0,001	-0,004***	0,001
Opleiding	0,014	0,009	0,014	0,010
Verblijfsduur	0,000	0,002	-0,001	0,002
Heeft thuiswonende kinderen (ref.=geen)	-0,018	0,019	-0,012	0,018
Heeft thuiswonende partner (ref.=geen)	0,019	0,019	0,027	0,019
Verbleven in GOL en gastgezin	-0,015	0,023	-0,024	0,022
Eerder in NL geweest	0,008	0,024	0,006	0,023
Werk gehad in Oekraïne	0,331***	0,020	0,312***	0,019
Algemene gezondheid	0,060***	0,010	0,053***	0,010
Stedelijkheid van de gemeente	0,000	0,007	0,003	0,007
Contacten met Nederlanders			0,619***	0,057
Contacten met Oekraïners			-0,526***	0,045
Ondersteuning bij zoeken baan			0,092***	0,023

	Model 1		Model 2	
	<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>B</i>	<i>SE</i>
Eigen voorzieningen			0,344***	0,037
Contacten met Nederlanders			0,023***	0,004
Contacten met Oekraïners			-0,006	0,006
Ondersteuning bij zoeken baan			0,006**	0,002
Eigen voorzieningen			-0,015***	0,004
R Square	0,149		0,157	
Chi square (df)	0,000 (0)		397,995 (50)***	
CFI	1,000		0,836	
TLI	1,000		0,714	
RMSEA	0,000		0,049	
SRMR	0,000		0,028	
AIC	93387		120937	
BIC	94097		121766	
N	2892		2892	

Noot: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Tabel B2.2 Hoofdmodellen met als uitkomst het hebben van werk op niveau

	Model 1		Model 2	
	B	SE	B	SE
Gastgezin	-0,004	0,020	-0,015	0,021
Contacten met Nederlanders			0,017**	0,006
Contacten met Oekraïners			-0,008	0,011
Ondersteuning bij zoeken baan			0,020	0,015
Eigen voorzieningen			-0,013	0,009
Vrouw	-0,064***	0,018	-0,063***	0,018
Leeftijd	-0,002***	0,001	-0,002***	0,000
Opleiding	-0,068***	0,009	-0,069***	0,009
Verblijfsduur	0,000	0,002	-0,001	0,002
Heeft thuiswonende kinderen (ref.=geen)	-0,055***	0,017	-0,054**	0,016
Heeft thuiswonende partner (ref.=geen)	0,025	0,017	0,028	0,017
Verbleven in GOL en gastgezin	-0,017	0,020	-0,020	0,019
Eerder in NL geweest	0,049*	0,021	0,047*	0,022
Werk gehad in Oekraïne	0,172***	0,018	0,164***	0,017
Algemene gezondheid	0,020*	0,009	0,018*	0,009
Stedelijkheid van de gemeente	0,002	0,006	0,003	0,006
Contacten met Nederlanders			0,619***	0,057
Contacten met Oekraïners			-0,526***	0,045
Ondersteuning bij zoeken baan			0,092***	0,023
Eigen voorzieningen			0,344***	0,037
Contacten met Nederlanders			0,011**	0,004
Contacten met Oekraïners			0,004	0,006
Ondersteuning bij zoeken baan			0,002	0,002
Eigen voorzieningen			-0,004	0,003
R Square	0,071		0,073	
Chi square (df)	0,000 (0)		397,995 (50)***	

	Model 1		Model 2	
	<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>B</i>	<i>SE</i>
CFI	1,000		0,836	
TLI	1,000		0,714	
RMSEA	0,000		0,049	
SRMR	0,000		0,028	
AIC	93387		120937	
BIC	94097		121766	
N	2892		2892	

Noot: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Tabel B2.3 Robuustheidsmodellen met als uitkomst het hebben van werk

	Model 1		Model 2	
	<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>B</i>	<i>SE</i>
Gastgezin (strikte definitie)	-0,144***	0,037	-0,153***	0,039
Contacten met Nederlanders			0,042***	0,008
Contacten met Oekraïners			0,005	0,018
Ondersteuning bij zoeken baan			0,093***	0,023
Eigen voorzieningen			-0,059***	0,014
Vrouw	-0,046	0,026	-0,046	0,027
Leeftijd	-0,004***	0,001	-0,004***	0,001
Opleiding	0,016	0,013	0,013	0,013
Verblijfsduur	0,000	0,002	-0,001	0,002
Heeft thuiswonende kinderen (ref.=geen)	-0,046	0,025	-0,034	0,026
Heeft thuiswonende partner (ref.=geen)	0,012	0,025	0,022	0,026
Eerder in NL geweest	-0,052	0,038	-0,055	0,039
Werk gehad in Oekraïne	0,345***	0,026	0,318***	0,026
Algemene gezondheid	0,044**	0,014	0,036*	0,015
Stedelijkheid van de gemeente	-0,002	0,009	0,003	0,009
Contacten met Nederlanders			0,740***	0,090
Contacten met Oekraïners			-0,641***	0,071
Ondersteuning bij zoeken baan			0,106**	0,038
Eigen voorzieningen			0,444***	0,065
Contacten met Nederlanders			0,031***	0,007
Contacten met Oekraïners			-0,003	0,012
Ondersteuning bij zoeken baan			0,010*	0,004
Eigen voorzieningen			-0,026***	0,007
R Square	0,146		0,162	

	Model 1		Model 2	
	<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>B</i>	<i>SE</i>
Chi square (df)	0,000 (0)		213,044 (46)***	
CFI	1,000		0,860	
TLI	1,000		0,753	
RMSEA	0,000		0,048	
SRMR	0,000		0,029	
AIC	49392		64403	
BIC	49951		65070	
N	1604		1604	

Noot: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Tabel B2.4 Robuustheidsmodellen met als uitkomst het hebben van werk op niveau

	Model 1		Model 2	
	B	SE	B	SE
Gastgezin (strikte definitie)	-0,037	0,032	-0,047	0,031
Contacten met Nederlanders			0,016*	0,007
Contacten met Oekraïners			-0,002	0,016
Ondersteuning bij zoeken baan			0,051*	0,021
Eigen voorzieningen			-0,019	0,012
Vrouw	-0,100***	0,023	-0,100***	0,023
Leeftijd	-0,001	0,001	-0,001	0,001
Opleiding	-0,078***	0,011	-0,079***	0,012
Verblijfsduur	-0,002	0,002	-0,003	0,002
Heeft thuiswonende kinderen (ref.=geen)	-0,048*	0,022	-0,044	0,023
Heeft thuiswonende partner (ref.=geen)	0,016	0,022	0,019	0,022
Eerder in NL geweest	-0,003	0,033	-0,003	0,032
Werk gehad in Oekraïne	0,175***	0,023	0,163***	0,023
Algemene gezondheid	0,010	0,012	0,006	0,012
Stedelijkheid van de gemeente	-0,007	0,008	-0,005	0,008
Contacten met Nederlanders			0,740***	0,090
Contacten met Oekraïners			-0,641***	0,071
Ondersteuning bij zoeken baan			0,106**	0,038
Eigen voorzieningen			0,444***	0,065
Contacten met Nederlanders			0,012*	0,005
Contacten met Oekraïners			0,002	0,011
Ondersteuning bij zoeken baan			0,005	0,003
Eigen voorzieningen			-0,008	0,006
R Square	0,082		0,086	
Chi square (df)	0,000 (0)		213,044 (46)***	
CFI	1,000		0,860	
TLI	1,000		0,753	
RMSEA	0,000		0,048	
SRMR	0,000		0,029	
AIC	49392		64403	
BIC	49951		65070	
N	1604		1604	

Noot: * p<0,05, ** p<0,01, *** p<0,001.

Tabel B2.5 Robuustheidsmodellen met het effect van opvanggrootte op de uitkomsten het hebben van werk (Model 1) en het hebben van werk op niveau (Model 2)

	Model 1		Model 2	
	B	SE	B	SE
Contacten met Nederlanders	0,040***	0,006	0,019***	0,006
Contacten met Oekraïners	0,017	0,015	-0,009	0,014
Ondersteuning bij zoeken baan	0,043*	0,019	0,014	0,017
Eigen voorzieningen	-0,051***	0,012	-0,016	0,011
Vrouw	-0,023	0,021	-0,069***	0,020
Leeftijd	-0,004***	0,001	-0,001*	0,001
Opleiding	0,010	0,010	-0,073***	0,009
Verblijfsduur	0,000	0,002	-0,002	0,002
Heeft thuiswonende kinderen (ref.=geen)	-0,012	0,021	-0,071***	0,019
Heeft thuiswonende partner (ref.=geen)	0,018	0,020	0,034	0,019
Verbleven in GOL en gastgezin	-0,046	0,027	-0,012	0,024
Eerder in NL geweest	0,018	0,028	0,057*	0,025
Werk gehad in Oekraïne	0,305***	0,022	0,157***	0,020
Algemene gezondheid	0,058***	0,011	0,018	0,010
Stedelijkheid van de gemeente	-0,002	0,008	-0,004	0,007
Opvanggrootte: 10 tot 20 personen	0,003	0,052	-0,014	0,048
20 tot 50 personen	0,011	0,044	-0,045	0,040
50 tot 100 personen	0,008	0,040	-0,024	0,037
100 tot 500 personen	0,031	0,039	-0,012	0,035
Meer dan 500 personen	0,066	0,056	0,004	0,051
R Square	0,167		0,081	
Chi square (df)	0,000 (0)		0,000 (0)	
CFI	1,000		1,000	
TLI	1,000		1,000	
RMSEA	0,000		0,000	
SRMR	0,000		0,000	
AIC	97295		97295	
BIC	98878		98878	
N	2336		2336	

Noot: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Noot: De grootte van de gemeentelijke opvanglocatie waar de respondent het langst verbleef is als volgt gevraagd: 'Hoeveel mensen wonen/woonden er (ongeveer) op deze gemeentelijke opvanglocatie?': 1) Minder dan 10; 2) 10 tot 20; 3) 20 tot 50; 4) 50 tot 100; 5) 100 tot 500; 6) meer dan 500. We nemen losse dummies op voor deze categorieën. De referentiecategorie is 1) Minder dan 10.

Bijlage 3 Tabellen bij hoofdstuk 3

Tabel B3.1 Structurele vergelijkingsmodellen die ten grondslag liggen aan figuur 3.3 (N=2.892)

	Model 1			Model 2			Model 3			Model 4		
	B	p	SE	B	p	SE	B	p	SE	B	p	SE
Gastgezin (0=GOL)	- 0,008		(0,051)	- 0,101		(0,054)	- 0,105		(0,054)	- 0,102		(0,054)
Duur verblijf opvang				0,000		(0,004)	0,010		(0,006)	0,009		(0,009)
Eigen voorzieningen				0,112 ***		(0,025)	0,112 ***		(0,025)	0,187 **		(0,070)
Emotionele steun (0=nee)				0,206 ***		(0,043)	0,447 ***		(0,119)	0,206 ***		(0,043)
Heeft zowel in GOL als gastgezin gewoond (0=nee)				- 0,076		(0,052)	- 0,078		(0,052)	- 0,078		(0,052)
Duur * emotionele steun							- 0,017 *		(0,008)			
Duur * eigen voorzieningen										- 0,005		(0,005)
Vrouw (0=man)	- 0,432	***	(0,045)	- 0,430	***	(0,045)	- 0,432	***	(0,045)	- 0,430	***	(0,045)
Partner in Oekraïne	- 0,038		(0,065)	- 0,041		(0,064)	- 0,036		(0,064)	- 0,040		(0,064)
Kind(eren) in Oekraïne	0,017		(0,058)	0,021		(0,058)	0,025		(0,058)	0,021		(0,058)
Opleidingsniveau	- 0,029		(0,022)	- 0,027		(0,022)	- 0,028		(0,022)	- 0,028		(0,022)
Leeftijd	0,006 ***		(0,001)	0,005 *		(0,001)	0,005 **		(0,001)	0,005 **		(0,001)
Effecten van opvang in gastgezin op mediators												
Eigen voorzieningen				0,343 ***		(0,039)	0,343 ***		(0,039)	0,343 ***		(0,039)
Emotionele steun (0=nee)				0,324 ***		(0,022)	0,324 ***		(0,022)	0,342 ***		(0,022)
Indirecte effecten												
Eigen voorzieningen				0,038 ***		(0,010)	0,039 ***		(0,010)	0,064 *		(0,025)
Emotionele steun (0=nee)				0,067 ***		(0,015)	0,145 ***		(0,040)	0,067 ***		(0,015)
Totaal effect												
Gastgezin (0=GOL)				0,004		(0,052)	0,079		(0,063)	0,029		(0,057)
Modelinformatie												
R ²			0,044			0,061			0,108			0,081
Chi square (df)			6559,94 (40) ***			7025,61 (77) ***			13700,19 (92) ***			14685,94 (92) ***
CFI			0,957			0,945			0,483			0,450
TLI			0,939			0,928			0,348			0,307
RMSEA [90% confidence interval]			0,059 [0,053; 0,065]			0,074 [0,043; 0,051]			0,183 [0,179; 0,186]			0,195 [0,191; 0,199]
SRMR			0,033			0,030			0,091			0,089
AIC			81974,946			113173,809			133417,426			137432,249
BIC			82267,461			113627,507			133889,033			137903,855

Noot: * p<0,05; ** p<0,01; *** p<0,001.

Tabel B3.2 Structurele vergelijkingsmodellen voor het effect van grootte opvanglocatie, bewoners gemeentelijke opvang (N=2.336)

	Model 0			Model 1			Model 2		
	B	p	SE	B	p	SE	B	p	SE
Duur verblijf opvang				0,001		(0,004)	- 0,013		(0,015)
Eigen voorzieningen				0,116 ***		(0,028)	0,117 ***		(0,028)
Emotionele steun (0=nee)				0,201 ***		(0,046)	0,200 ***		(0,046)
Grootte van de opvang				0,006		(0,018)	- 0,045		(0,055)
Heeft zowel in GOL als gastgezin gewoond (0=nee)				- 0,125 *		(0,062)	- 0,126 *		(0,062)
Duur * grootte							0,003		(0,003)
Vrouw (0=man)	- 0,420	***	(0,050)	- 0,420	***	(0,050)	- 0,420	***	(0,050)
Partner in Oekraïne	- 0,058		(0,074)	- 0,057		(0,074)	- 0,058		(0,074)
Kind(eren) in Oekraïne	0,043		(0,065)	0,042		(0,064)	0,043		(0,064)
Opleidingsniveau	- 0,036		(0,025)	- 0,034		(0,024)	- 0,034		(0,024)
Leeftijd	0,006 ***		(0,002)	0,005 ***		(0,002)	0,005 ***		(0,002)
Modelinformatie									
R2			0,045			0,065			0,065
Chi square (df)			280,229 (24) ***			322,716 (44) ***			327,408 (48) ***
CFI			0,952			0,948			0,948
TLI			0,930			0,930			0,930
RMSEA [90% c.i.]			0,068 [0,061; 0,075]			0,052 [0,074; 0,057]			0,05 [0,045;0,055]
SRMR			0,037			0,027			0,025
AIC			64107,756			96733,019			112017,725
BIC			64343,760			97256,832			112616,369

Noot: * p<0,05; ** p<0,01; *** p<0,001.

Tabel B3.3 Robuustheidsanalyses: structurele vergelijkingsmodellen met selectie op mensen die de gehele periode in Nederland bij een GOL of gastgezin hebben gewoond (N=1.604)

	Model 1			Model 2			Model 3			Model 4		
	B	p	SE	B	p	SE	B	p	SE	B	p	SE
Gastgezin (0=GOL)	- 0,110		(0,204)	- 0,227 *		(0,090)	- 0,214 *		(0,090)	- 0,224 *		(0,090)
Duur verblijf opvang				0,001		(0,006)	0,014		(0,009)	0,009		(0,014)
Eigen voorzieningen				0,099 **		(0,035)	0,097 **		(0,035)	0,176		(0,118)
Emotionele steun (0=nee)				0,215 ***		(0,059)	0,590 **		(0,190)	0,214 ***		(0,059)
Duur * emotionele steun							- 0,025 *		(0,012)			
Duur * eigen voorzieningen										- 0,005		(0,007)
Vrouw (0=man)	- 0,445 ***		(0,061)	- 0,453 ***		(0,061)	- 0,458 ***		(0,061)	- 0,454 ***		(0,061)
Partner in Oekraïne	- 0,097		(0,088)	- 0,096		(0,087)	- 0,093		(0,087)	- 0,094		(0,087)
Kind(eren) in Oekraïne	0,049		(0,078)	0,045		(0,077)	0,044		(0,077)	0,046		(0,078)
Opleidingsniveau	- 0,074 *		(0,030)	- 0,071 *		(0,030)	- 0,072 *		(0,030)	- 0,072 *		(0,030)
Leeftijd	0,007 **		(0,002)	0,006 **		(0,002)	0,006 **		(0,002)	0,006 **		(0,002)
Effecten van opvang in gastgezin op mediatoeren												
Eigen voorzieningen				0,444 ***		(0,062)	0,444 ***		(0,062)	0,444 ***		(0,062)
Emotionele steun (0=nee)				0,340 ***		(0,037)	0,339 ***		(0,037)	0,340 ***		(0,037)
Indirecte effecten												
Eigen voorzieningen				0,044 *		(0,017)	0,043 *		(0,012)	0,078		(0,053)
Emotionele steun (0=nee)				0,073 **		(0,021)	0,200 **		(0,068)	0,073 **		(0,021)
Totaal effect												
Gastgezin (0=GOL)				- 0,110		(0,087)	0,029		(0,112)	- 0,074		(0,103)
Modelinformatie												
R2			0,055			0,069			0,151			0,084
Chi square (df)			207,98 (28) 888			287,99 (53) ***			4423,52 (66) ***			4990,915 (66) ***
CFI			0,952			0,940			0,459			0,428
TLI			0,931			0,921			0,311			0,272
RMSEA [90% confidence interval]			0,063 [0,055; 0,071]			0,053 [0,047; 0,059]			0,203 [0,198; 0,208]			0,216 [0,211; 0,221]
SRMR			0,034			0,033			0,105			0,098
AIC			44959,483			60457,906			71834,674			73974,299
BIC			45223,115			60813,003			72205,912			74345,537

Noot: * p<0,05; ** p<0,01; *** p<0,001.

Tabel B3.4 Robuustheidsanalyses: structureel vergelijkingsmode met tijd in Nederland in plaats van duur verblijf in de opvang (N=2.892)

	<i>B</i>	<i>p</i>	<i>SE</i>
Gastgezin (0=GOL)	-0,099		(0,054)
Tijd in Nederland	-0,002		(0,004)
Eigen voorzieningen	0,113 ***		(0,025)
Emotionele steun (0=nee)	0,206 ***		(0,043)
Gewoond in gst & GOL (0=nee)	-0,072		(0,053)
Vrouw (0=man)	-0,429 ***		(0,045)
Partner in Oekraïne	-0,041		(0,064)
Kind(eren) in Oekraïne	0,020		(0,058)
Opleidingsniveau	-0,027		(0,022)
Leeftijd	0,005 **		(0,001)
Effecten van opvang in gastgezin op mediators			
Eigen voorzieningen	0,343	***	(0,039)
Emotionele steun (0=nee)	0,324	***	(0,022)
Indirecte effecten			
Eigen voorzieningen	0,039	***	(0,010)
Emotionele steun (0=nee)	0,067	***	(0,015)
Totaal effect			
Gastgezin (0=GOL)	0,007		(0,052)
Modelinformatie			
R ²			0,061
Chi square (df)			432,04 (59) ***
CFI			0,946
TLI			0,930
RMSEA [90% confidence interval]			0,047 [0,043; 0,051]
SRMR			0,029
AIC			112472,373
BIC			112926,070

Noot: * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

Bijlage 4 Tabellen bij hoofdstuk 4

Tabel B4.1 Eigen voorzieningen hercoderen

Finale variabele	Originele variabelen	
	GOL	Gastgezin
Geen eigen voorzieningen	Ik heb geen eigen voorzieningen (keuken, badkamer, toilet). Ik heb geen eigen kamer	Ik woon bij het gastgezin in huis, zonder aparte voorzieningen
Deels eigen voorzieningen	Ik heb deels eigen voorzieningen (keuken, badkamer, toilet)	Ik woon bij het gastgezin in huis, met deels aparte voorzieningen
Geheel eigen voorzieningen	Ik heb volledige eigen voorzieningen (keuken, badkamer, toilet)	Ik heb een aparte, zelfstandige woonruimte (bv. tuinhuis, eigen verdieping)

Tabel B4.2 SEM-regressiemodellen voor het thuisgevoel in Nederland en de identificatie met Nederland

	Model 1. Thuisgevoel				Model 2. Identificatie		
	B	SE	p		B	SE	p
Gastgezin	0,013	0,031	0,677		0,137	0,050	0,006
Vrouw	-0,104	0,027	0,000		-0,181	0,043	0,000
Leeftijd	0,006	0,001	0,000		0,001	0,001	0,339
Opleiding	-0,044	0,013	0,001		0,005	0,021	0,824
Verblijfsduur	0,005	0,003	0,037		0,005	0,004	0,186
Algemene gezondheid	0,118	0,014	0,000		0,115	0,023	0,000
Heeft partner (ref.=geen)	0,034	0,025	0,180		0,022	0,041	0,593
Heeft kinderen (ref.=geen)	0,007	0,025	0,783		0,084	0,041	0,040
Verbleven in GOL en gastgezin	-0,007	0,031	0,820		0,038	0,050	0,443
Eerder in NL geweest	0,005	0,032	0,871		0,097	0,052	0,060
Modelinformatie							
R Square	0,047				0,029		
AIC	86.930						
BIC	87.468						
N	2.892						

Noot: De resultaten in modellen 1 en 2 in tabel 4.2 zijn geschat in een SEM-model.

Tabel B4.3 SEM-regressiemodellen voor het thuisgevoel in Nederland en de identificatie met Nederland, mediatieanalyse

	Model 1 Thuisgevoel				Model 2 Identificatie		
	B	SE	p		B	SE	p
Gastgezin	-0,066	0,031	0,031		0,008	0,051	0,869
Contacten met Nederlanders	0,064	0,008	0,000		0,158	0,013	0,000
Contacten met Oekraïners	-0,021	0,016	0,203		-0,061	0,030	0,041
Emotionele ondersteuning	0,066	0,025	0,008		0,048	0,040	0,236
Ervaren discriminatie	-0,162	0,016	0,000		-0,115	0,025	0,000
Eigen voorzieningen	0,033	0,014	0,019		0,029	0,022	0,198
Vrouw	-0,089	0,025	0,000		-0,153	0,042	0,000
Leeftijd	0,004	0,001	0,000		0,000	0,001	0,702
Opleiding	-0,040	0,013	0,001		-0,001	0,020	0,954
Verblijfsduur	0,004	0,002	0,070		0,002	0,004	0,703
Algemene gezondheid	0,085	0,014	0,000		0,077	0,023	0,001
Heeft partner (ref.=geen)	0,032	0,024	0,186		0,023	0,038	0,541
Heeft kinderen (ref.=geen)	-0,005	0,025	0,839		0,063	0,037	0,095
Verbleven in GOL en gastgezin	-0,017	0,030	0,576		0,010	0,049	0,839
Eerder in NL geweest	0,010	0,030	0,754		0,079	0,052	0,125
Effecten van opvang op mediatoeren ^a							
Contacten met Nederlanders	0,619	0,058	0,000				
Contacten met Oekraïners	-0,526	0,044	0,000				
Emotionele ondersteuning	0,324	0,017	0,000				
Ervaren discriminatie	0,019	0,042	0,659				
Eigen voorzieningen	0,344	0,041	0,000				
Indirecte effecten							
Contacten met Nederlanders	0,040	0,007	0,000		0,098	0,012	0,000
Contacten met Oekraïners	0,011	0,009	0,208		0,032	0,016	0,046
Emotionele ondersteuning	0,021	0,008	0,008		0,015	0,013	0,241
Ervaren discriminatie	-0,003	0,007	0,661		-0,002	0,005	0,666
Eigen voorzieningen	0,011	0,005	0,024		0,010	0,008	0,210
Modelinformatie							
R Square	0,101				0,088		
Chi square (df)	527 (55)***						
CFI	0,764						
TLI	0,609						
RMSEA	0,054						
SRMR	0,033						
AIC	120.957						

	Model 1 Thuisgevoel			Model 2 Identificatie		
	<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>p</i>	<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>p</i>
BIC	121.644					
N	2.892					

a Omdat model 1 en model 2 binnen één SEM-model zijn geschat, zijn de coëfficiënten van opvang op de mediators gelijk voor beide afhankelijke variabelen.

Noot: De resultaten in modellen 1 en 2 in tabel B4.3 zijn geschat in een SEM-model.

ONDER EMBARGO

Tabel B4.4 SEM-regressiemodellen voor het thuisgevoel in Nederland en de identificatie met Nederland met de strikte definitie van woonplaats

	Model 1 Thuisgevoel				Model 2 Identificatie		
	<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>p</i>		<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>p</i>
Gastgezin	-0,061	0,049	0,213		0,128	0,081	0,116
Vrouw	-0,114	0,035	0,001		-0,174	0,058	0,002
Leeftijd	0,007	0,001	0,000		0,001	0,002	0,425
Opleiding	-0,056	0,017	0,001		0,021	0,028	0,446
Verblijfsduur	0,008	0,003	0,008		0,011	0,005	0,041
Algemene gezondheid	0,121	0,019	0,000		0,119	0,031	0,000
Heeft partner (ref.=geen)	0,010	0,034	0,761		-0,011	0,056	0,849
Heeft kinderen (ref.=geen)	-0,005	0,034	0,884		0,047	0,055	0,394
Eerder in NL geweest	-0,016	0,050	0,757		-0,030	0,082	0,718
Modelinformatie							
R Square	0,060				0,024		
AIC							45.725
BIC							46.410
N							1.604

Noot: De resultaten in modellen 1 en 2 in tabel B4.4 zijn geschat in een SEM-model.

Tabel B4.5 SEM-regressiemodellen voor het thuisgevoel in Nederland en de identificatie met Nederland met de strikte definitie van woonplaats, mediatieanalyse

	Model 1 Thuisgevoel			Model 2 Identificatie		
	B	SE	p	B	SE	p
Gastgezin	-0,164	0,051	0,001	-0,038	0,087	0,663
Contacten met Nederlanders	0,055	0,010	0,000	0,166	0,017	0,000
Contacten met Oekraïners	-0,052	0,024	0,032	-0,093	0,045	0,039
Emotionele ondersteuning	0,056	0,032	0,082	0,005	0,050	0,924
Discriminatie	-0,143	0,021	0,000	-0,080	0,035	0,021
Eigen voorzieningen	0,036	0,019	0,057	0,035	0,031	0,266
Vrouw	-0,099	0,034	0,003	-0,146	0,058	0,012
Leeftijd	0,006	0,001	0,000	0,001	0,002	0,415
Opleiding	-0,054	0,016	0,001	0,006	0,027	0,826
Verblijfsduur	0,007	0,003	0,020	0,006	0,005	0,245
Algemene gezondheid	0,097	0,019	0,000	0,090	0,032	0,005
Heeft partner (ref.=geen)	0,013	0,034	0,705	-0,004	0,052	0,942
Heeft kinderen (ref.=geen)	-0,012	0,034	0,719	0,029	0,052	0,572
Eerder in NL geweest	-0,005	0,047	0,924	-0,043	0,083	0,600
Effecten van opvang op mediators ^a						
Contacten met Nederlanders	0,740	0,092	0,000			
Contacten met Oekraïners	-0,641	0,070	0,000			
Emotionele ondersteuning	0,340	0,026	0,000			
Ervaren discriminatie	0,031	0,066	0,639			
Eigen voorzieningen	0,444	0,067	0,000			
Indirecte effecten						
Contacten met Nederlanders	0,041	0,009	0,000	0,123	0,019	0,000
Contacten met Oekraïners	0,033	0,016	0,032	0,059	0,029	0,041
Emotionele ondersteuning	0,019	0,011	0,086	0,002	0,017	0,924
Ervaren discriminatie	-0,004	0,010	0,644	-0,002	0,006	0,679
Eigen voorzieningen	0,016	0,009	0,073	0,016	0,014	0,274
Modelinformatie						
R Square	0,104			0,091		
Chi square (df)	288 (50)***					
CFI	0,772					
TLI	0,617					
RMSEA	0,055					
SRMR	0,035					
AIC	64.367					

	Model 1 Thuisgevoel				Model 2 Identificatie		
	<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>p</i>		<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>p</i>
BIC	64.915						
N	1.604						

a Omdat model 1 en model 2 binnen één SEM-model zijn geschat, zijn de coëfficiënten van opvang op de mediators gelijk voor beide afhankelijke variabelen.

Noot: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Noot: De resultaten in modellen 1 en 2 in tabel B4.5 zijn geschat in een SEM-model.

Aanvullende analyse: de invloed van opvanggrootte

De grootte van de gemeentelijke opvanglocatie is als volgt uitgevraagd: 'Hoeveel mensen wonen/woonden er (ongeveer) op deze gemeentelijke opvanglocatie?': 1) Minder dan 10; 2) 10 tot 20; 3) 20 tot 50; 4) 50 tot 100; 5) 100 tot 500; 6) meer dan 500. Tabel B4.6 toont de verdeling van de variabele. Tabel B4.7 toont de resultaten van regressieanalyse van het effect van opvanggrootte op het thuisgevoel in Nederland (model 1) en identificatie met Nederland (model 2) met de niet-strikte definitie van woontype. Tabel B4.8 toont de regressie resultaten (robustheidsanalyse) op basis van de strikte definitie van woontype. De resultaten laten zien dat de grootte van de opvang geen rol speelt in sociale insluiting van Oekraïners; en deze resultaten zijn robuust.

Tabel B4.6 Verdeling van opvanggrootte

Opvanggrootte	Percentage
Minder dan 10	7%
10 tot 20	6%
20 tot 50	13%
50 tot 100	24%
100 tot 500	45%
Meer dan 500	5%

Tabel B4.7 SEM-regressie van het thuisgevoel in Nederland en de identificatie met Nederland op opvanggrootte. Niet-strikte definitie van woontype.

	Model 1 Thuisgevoel			Model 2 Identificatie		
	B	SE	p	B	SE	p
Contacten met Nederlanders	0,067	0,009	0,000	0,157	0,014	0,000
Contacten met Oekraïners	-0,038	0,021	0,070	-0,058	0,034	0,086
Emotionele ondersteuning	0,074	0,026	0,004	0,059	0,041	0,152
Ervaren discriminatie	-0,163	0,015	0,000	-0,133	0,025	0,000
Eigen voorzieningen	0,030	0,016	0,065	0,028	0,026	0,275
Vrouw	-0,074	0,029	0,009	-0,137	0,046	0,003
Leeftijd	0,005	0,001	0,000	0,000	0,001	0,986
Opleiding	-0,041	0,014	0,003	-0,005	0,022	0,813
Verblijfsduur	0,004	0,003	0,125	0,001	0,004	0,740
Algemene gezondheid	0,075	0,015	0,000	0,067	0,024	0,006
Heeft thuiswonende partner (ref.=geen)	0,027	0,027	0,321	0,002	0,044	0,964
Heeft thuiswonende kinderen (ref.=geen)	-0,029	0,027	0,280	0,077	0,044	0,079
Verbleven in GOL en gastgezin	-0,041	0,035	0,251	-0,037	0,057	0,516
Eerder in NL geweest	-0,007	0,037	0,856	0,058	0,060	0,331
Opvanggrootte: (ref.=<10 personen)						
10 tot 20 personen	0,059	0,070	0,401	0,068	0,111	0,544
20 tot 50 personen	-0,057	0,059	0,335	-0,011	0,093	0,907
50 tot 100 personen	-0,009	0,054	0,864	-0,003	0,086	0,975
100 tot 500 personen	0,033	0,052	0,519	0,075	0,081	0,358
Meer dan 500 personen	0,088	0,075	0,242	0,048	0,120	0,687
Modelinformatie						
R Square	0,128			0,097		
AIC	97.625					
BIC	99.076					
N	2.336					

Noot: De resultaten in modellen 1 en 2 in tabel B4.7 zijn geschat binnen een SEM-model.

Tabel B4.8 SEM-regressie van het thuisgevoel in Nederland en de identificatie met Nederland op opvanggrootte. Strikte definitie van woontype.

	Model 1. Thuisgevoel			Model 2. Identificatie		
	B	SE	p	B	SE	p
Contacten met Nederlanders	0,059	0,011	0,000	0,159	0,017	0,000
Contacten met Oekraïners	-0,068	0,029	0,018	-0,109	0,047	0,019
Emotionele ondersteuning	0,058	0,032	0,073	0,023	0,053	0,671
Ervaren discriminatie	-0,147	0,020	0,000	-0,092	0,033	0,005
Eigen voorzieningen	0,040	0,021	0,052	0,042	0,033	0,207
Vrouw	-0,079	0,036	0,028	-0,125	0,059	0,033
Leeftijd	0,006	0,001	0,000	0,001	0,002	0,666
Opleiding	-0,061	0,017	0,000	0,009	0,028	0,743
Verblijfsduur	0,007	0,003	0,037	0,005	0,005	0,361
Algemene gezondheid	0,095	0,019	0,000	0,067	0,032	0,034
Heeft thuiswonende partner (ref.=geen)	0,014	0,035	0,682	-0,013	0,057	0,826
Heeft thuiswonende kinderen (ref.=geen)	-0,014	0,035	0,697	0,043	0,057	0,447
Eerder in NL geweest	0,019	0,056	0,731	0,004	0,091	0,964
Opvanggrootte: (ref.=<10 personen)						
10 tot 20 personen	0,155	0,097	0,109	0,361	0,158	0,022
20 tot 50 personen	-0,023	0,077	0,769	0,146	0,125	0,241
50 tot 100 personen	0,054	0,072	0,451	0,169	0,116	0,146
100 tot 500 personen	0,096	0,069	0,167	0,202	0,111	0,069
Meer dan 500 personen	0,189	0,093	0,042	0,206	0,150	0,169
Modelinformatie						
R Square	0,133			0,094		
AIC	57.342					
BIC	58.550					
N	1.413					

Noot: De resultaten in modellen 1 en 2 in tabel B4.8 zijn geschat binnen een SEM-model.

Bijlage 5 Tabellen bij hoofdstuk 5

Tabel B5.1 Logistische regressieanalyses voorlopige verblijfsintenties voor mensen die in gemeentelijke opvanglocaties wonen of hebben gewoond (N=1.720), in gemiddelde marginale effecten

	<i>B</i>	<i>p</i>	<i>SE</i>
Leeftijd	-0,002 **		(0,001)
Vrouw (0=man)	0,001		(0,024)
Opleiding buitenland	0,002		(0,011)
Tijd in Nederland	0,006 **		(0,002)
Gewoond in gst & GOL (0=nee)	-0,003		(0,031)
Eigen voorzieningen	0,013		(0,013)
Grootte van de opvang	-0,001		(0,008)

Noot: * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

Tabel B5.2 Logistische regressieanalyses permanente verblijfsintenties voor mensen die in gemeentelijke opvanglocaties wonen of hebben gewoond (N=1.250), in gemiddelde marginale effecten

	<i>B</i>	<i>p</i>	<i>SE</i>
Leeftijd	-0,004 ***		(0,001)
Vrouw (0=man)	-0,055		(0,027)
Opleiding buitenland	0,018		(0,014)
Tijd in Nederland	0,002		(0,003)
Gewoond in gst & GOL (0=nee)	0,090 **		(0,033)
Eigen voorzieningen	-0,026		(0,016)
Grootte van de opvang	-0,002		(0,010)

Noot: * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

Het Wetenschappelijk Onderzoek-
en Datacentrum (WODC),
Kennisinstituut voor de rechtsstaat,
is een onafhankelijk kennisinstituut
dat valt onder het ministerie van
Justitie en Veiligheid. Het WODC
draagt bij aan behoud en
verbetering van de rechtsstaat via
het (laten) uitvoeren van kwalitatief
hoog wetenschappelijk onderzoek.
En door het aanbieden van
gevraagde en ongevroagde kennis,
verbeterpunten en (waar mogelijk)
denkrichtingen.

Meer informatie:

www.wodc.nl